

Γεώργιος Δήμος • Τριανταφυλλιά Θανασιά
Παναγιώτης Νταβαρίνος

Κουμπουριανά Αργιθέας Καρδίτσας Ιστορία και Λαογραφία

β' έκδοση βελτιωμένη

Σύλλογος Κουμπουριανιτών Αττικής
Αθήνα 2020

Κουμπουριανά Αργιθέας Καρδίτσας
Ιστορία και Λαογραφία

Γεώργιος Δήμος, Τριανταφυλλιά Θανασιά
Παναγιώτης Νταβαρίνος

Κουμπουριανά Αργιθέας Καρδίτσας Ιστορία και Λαογραφία

Σύλλογος Κουμπουριανιτών Αττικής
Αθήνα 2020

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει τη σφραγίδα του Συλλόγου Κουμπουριαντών Αττικής και την ιδιόχειρη υπογραφή ενός εκ των συγγραφέων του.

Τίτλος έργου: Κουμπουριανά Αργιθέας Καρδίτσας, Ιστορία και Λαογραφία

Συγγραφείς:

Γεώργιος Γρ. Δήμος
(Ταξίαρχος ΕΛ.ΑΣ. ε.α., sv4gea@yahoo.gr)

Τριανταφυλλιά Λάμπρ. Θανασιά
(Διευθύντρια Γενικού Λυκείου, thanasiaf@yahoo.com)

Παναγιώτης Ιω. Νταβαρίνος
(Επίτιμος Σχολικός Σύμβουλος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, pntavarinos@yahoo.gr)

© 2018 Σύλλογος Κουμπουριαντών Αττικής
Α.Φ.Μ.: 997127138 Δ.Ο.Υ. ΙΒ' Αθηνών

Β' έκδοση επαυξημένη Ιούνιος 2020

ISBN: 978-618-83815-0-6

Σελιδοποίηση: Αριστείδης Παπαϊωάννου

Εκτύπωση: Σ. Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.,
Λεωφ. Μαρίνου Αντύπα 4, Ηλιούπολη, τηλ.: 210 9719048

Ο Σύλλογος Κουμπουριαντών Αττικής έχει όλα τα δικαιώματα του βιβλίου. Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτής της εργασίας, η οποία καλύπτεται από τα δικαιώματα (copyright) ή η εμπορική χρήση της σε οποιαδήποτε μορφή και με οποιονδήποτε τρόπο –γραφικό, ηλεκτρονικό ή μηχανικό, συμπεριλαμβανομένων των φωτοτυπιών, της μαγνητοφώνησης και των συστημάτων αποθήκευσης και αναπαραγωγής– χωρίς τη γραπτή άδεια του Δ.Σ. του Συλλόγου Κουμπουριαντών Αττικής και των συγγραφέων του βιβλίου.

Παρακαλώ σε σταυραετέ,
για χαμηλώσον λίγο
και δώσ' μου τις φτερούγες σου
και πάρε με μαζί σου.
Πάρε με απάνω στα βουνά,
τί θα με φάει ο κάμπος!

Κ. Κρυστάλλης, Στον Σταυραετό, 1893,
από τη συλλογή *Ο τραγουδιστής του βουνού και της σιάνης*

Περιεχόμενα

Πρόλογος	11
Εισαγωγή	15
Η γεωγραφική θέση της Αθαμανίας	15
Οι Αθαμάνες	15
Προϊστορική κατοίκηση της Αθαμανίας	16
Οχυρά και οικισμοί των ιστορικών χρόνων	17
Η Αργιθέα πρωτεύουσα της αρχαίας Αθαμανίας	18
Η σύγχρονη Αργιθέα και τα ήθη και έθιμά της	18

Μέρος Α'

Ιστορία της Αργιθέας και των Κουμπουριανών

Αρχαίοι και Μεσαιωνικοί Χρόνοι	23
Αρχαίοι Χρόνοι.....	23
Μεσαιωνικοί Χρόνοι.....	31
Περίοδος Τουρκοκρατίας	33
Εγκατάσταση Τούρκων στη θεσσαλική πεδιάδα.....	33
Η ίδρυση των Κουμπουριανών	33
Η Συνθήκη του Ταμασίου	38
Ο Πατροκοσμάς στην Αργιθέα	39
Οι ληστρικές επιδρομές των Τούρκων.....	41
Ξένοι περιηγητές.....	43
Εξεγέρσεις και απελευθέρωση της Αργιθέας	45
Η εγκατάσταση Τούρκων στην Αργιθέα (1832)	45
Η εξέγερση του 1854.....	48
Η εξέγερση του 1867	51
Η εξέγερση του 1878 και η απελευθέρωση (1881).....	54
Η Αργιθέα από την απελευθέρωση έως σήμερα	57
Η ίδρυση του Δήμου Αργιθέας	57
Η διοικητική εξέλιξη των Κουμπουριανών ως Κοινότητας.....	60
Οι ιεροί Ναοί των Κουμπουριανών.....	65
Τα Δημοτικά Σχολεία της Κοινότητας Κουμπουριανών.....	76

Οι Οικισμοί των Κουμπουριανών	80
Οι τοπωνυμίες των Κουμπουριανών	97
Η περίοδος του «Εμφυλίου Πολέμου» στα Κουμπουριανά	104
Η μεγάλη μετανάστευση των Κουμπουριανιτών	109
Οι πολιτιστικοί Σύλλογοι των Κουμπουριανιτών	111

Μέρος Β'

Λαογραφία της Αργιθέας και των Κουμπουριανών

Υλικός βίος	115
Κατοικία.....	115
Ενδυμασία, υπόδηση.....	116
Τροφές, ποτά.....	119
Επαγγελματικός βίος	121
Γεωργία	121
Κτηνοτροφία.....	122
Βιοτεχνία.....	125
Κοινωνικός βίος	129
Γέννηση και βάπτισμα.....	129
Αρραβώνας.....	130
Γάμος.....	132
Τελευτή.....	136
Κοινωνική οργάνωση.....	137
Χαιρετισμοί, ευχές κ.ά.....	138
Εθιμοτυπία της ονομαστικής εορτής	138
Πνευματικός βίος	141
Λαϊκή πίστη και λατρεία	141
Μαγεία	142
Οι Αποκριές	142
Δημόσια υγεία και λαϊκή ιατρική	143
Λαϊκή στιχουργία	146
Τραγούδια της ξενιτιάς.....	153
Η μουσική παράδοση των Κουμπουριανών.....	156
Ο γλωσσικός θησαυρός της Αργιθέας.....	162
Αργιθεατικό λεξιλόγιο.....	164
Επίλογος	181
Πηγές	183
Γραπτές πηγές.....	183
Προφορικές πηγές.....	185

Πρόλογος

Η ανά χείρας Εργασία αναφέρεται στην Ιστορία και τη Λαογραφία των Κουμπουριανών Αργιθέας Καρδίτσας. Η Ιστορία των Κουμπουριανών είναι άγνωστη στους πολλούς και οι λίγοι έχουν μόνο μια αδρά και ελλιπή γνώση των γεγονότων. Η σχετική βιβλιογραφία είναι πενιχρή και η δικτυογραφία εντελώς αποσπασματική. Η ανά χείρας Εργασία είναι μια εργώδης προσπάθεια συλλογής των εγκατεσπαρμένων τήδε κακέισε ιστορικών ειδήσεων και γεγονότων σε ένα συστηματοποιημένο σύνολο, για να μπορεί ο αναγνώστης να πληροφορείται την ιστορική πραγματικότητα. Κυριότερη πηγή της Εργασίας αυτής είναι η προφορική λαϊκή παράδοση με τις κληρονομημένες μνήμες των πληροφορητών/τριών των Κουμπουριανών και της Αργιθέας. Η διττή σχέση μεταξύ του πληροφορητή και του συνεντευκτή παραμένει θεμελιακή στη δημιουργία/αναπαραγωγή της μνήμης και στην παραγωγή της προφορικής ιστορίας. Τα σημάδια του παρελθόντος και ο τρόπος, που τα αναγνωρίζουμε, φαίνεται ότι απασχολούσαν τους ανθρώπους από την αρχαιότητα. Άλλωστε η Μνημοσύνη ήταν θεά και μητέρα των Ελικωνιάδων Μουσών, οι οποίες, κατά την παράδοση, ήταν τρεις: Η Μελέτη, η Μνήμη, η Αοιδία.

Ο Γάλλος φιλόσοφος και κοινωνιολόγος Maurice Halbwachs στο κλασικό έργο του «*Η συλλογική μνήμη*» υπογραμμίζει τα εξής: «*Παρά το ότι ζήσαμε ή είδαμε πράγματα μόνοι μας, στην πραγματικότητα δεν είμαστε ποτέ μόνοι. Αυτό που ορίζουμε ως ατομικές μνήμες είναι φαινομενικό, εφόσον οι μνήμες οικοδομούνται μέσω των αλληλεπιδράσεων με τους άλλους. Η ατομική μνήμη δεν αυτοαρκείται, έχει ανάγκη τις μνήμες των άλλων...*»¹. Η ατομική μαρτυρία είναι, ήδη κοινωνική, καθώς εμπεριέχει τη

1 Μαντόγλου Α., Μελέτη Κ., 2013, *Επιστημονικός Λόγος περί Κοινωνικών Αναπαράστασεων και Ιδεολογιών*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, σς 139-140

συλλογική πολιτιστική κληρονομιά και ταυτόχρονα η ταυτότητα του μάρτυρα συμπεριλαμβάνει τον Άλλο με έναν τρόπο. Η μνήμη του υποκειμένου δεν μελετάται ανεξάρτητα από τη μνήμη της κοινωνικής ομάδας, στην οποία ανήκει. Αποτελεί μέρος της συλλογικής μνήμης, καθώς οι κοινωνικές ομάδες επιδρούν στη μνημονική συγκρότηση των μελών τους.

Στην Εργασία μας προτάσσεται η γενική Εισαγωγή στην Ιστορία της αρχαίας Αθαμανίας και της Αργεθίας ή Αργιθέας ως πρωτεύουσας της περιοχής. Η Εργασία διαιρείται σε δύο μέρη, το πρώτο μέρος με τίτλο: *Ιστορία της Αργιθέας και των Κουμπουριανών* και το δεύτερο μέρος με τίτλο: *Λαογραφία της Αργιθέας και των Κουμπουριανών*. Ακολουθούν τα κεφάλαια της *Ιστορίας*. Το πρώτο κεφάλαιο περιγράφει τους Αρχαίους και τους Μεσαιωνικούς Χρόνους της περιοχής. Το δεύτερο εξιστορεί την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Το τρίτο περιλαμβάνει τις επαναστατικές εξεγέρσεις της Αργιθέας. Το τέταρτο κεφάλαιο περιέχει την ιστορία των Χρόνων μετά την εθνική απελευθέρωση της Θεσσαλίας και της Αργιθέας. Τα κεφάλαια της *Λαογραφίας* είναι τα εξής: Το πέμπτο για τον υλικό βίο, το έκτο για τον επαγγελματικό βίο, το έβδομο για τον κοινωνικό βίο και το όγδοο κεφάλαιο για τον πνευματικό βίο.

Οφείλουμε ευχαριστίες στα μέλη του Δ.Σ. του Συλλόγου Κουμπουριανιτών Αττικής, που διάβασαν και συμπλήρωσαν την ανά χείρας Εργασία και στους συγχωριανούς μας, που υπήρξαν οι πηγές της προφορικής παράδοσης ιστορίας και λαογραφίας με τις χρήσιμες πληροφορίες τους, τα ονοματεπώνυμα των οποίων αναφέρονται στο τέλος μετά τη βιβλιογραφία.

Οφείλουμε, επίσης, ιδιαίτερες ευχαριστίες στον αξιότιμο κ. Δημήτριο Αθανασίου, Αρχαιολόγο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Καρδίτσας, για την εξιστόρηση του Χωριού μας με τίτλο «*Τα Κουμπουριανά στον ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της χώρας των αρχαίων Αθαμάνων*». Για αυτήν την ευγενική συμβολή του κ. Αθανασίου στην ανάδειξη της Ιστορίας των Κουμπουριανών τον ευχαριστούμε και τον συχαίρουμε θερμά ως στήριξη και θεραπεία της Ελληνικής Αρχαιολογίας.

Ευχαριστούμε, επίσης, την Ιερά Μητρόπολη Καρδίτσας για τις πληροφορίες περί των διατελεσάντων εφημερίων της ενορίας Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Κουμπουριανών.

Ευχαριστούμε, ακόμη, και το Δ.Σ. του Συλλόγου των απανταχού Κουμπουριανιτών και ιδιαιτέρως τον ερασιτέχνη

ιστοριοδίφη Γενικό Γραμματέα του και ευπατρίδη συγχω-
ριανό κ. Γεώργιο Γραββάνη για τα πληροφοριακά ιστορικά
στοιχεία και ορισμένες εικόνες της Φωτοϊστορίας του Χωριού
μας που μας παραχώρησε ευγενώς.

Εισαγωγή

Η γεωγραφική θέση της Αθαμανίας

Η αρχαία Αθαμανία αποτελούσε το μεγάλο ορεινό τμήμα της κεντρικής Πίνδου μεταξύ των περιφερειών της Ηπείρου, της Θεσσαλίας και της Αιτωλίας. Διαρρεόταν από τον ποταμό Ύναχο, τον σημερινό Αχελώο ή Ασπροπόταμο. Μέσω της Αθαμανίας διερχόταν η οδός της αρχαίας Αμβρακίας (Άρτας)-Γόμφων (Μουζακίου). Τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τοπίου της χώρας των Αθαμάνων είναι οι μεγάλοι ορεινοί όγκοι με τις γυμνές κορυφές, τα άφθονα και δροσερά νερά, τα ποτάμια με τις βαθιές χαράδρες, οι διάσπαρτοι οικισμοί, τα δάση από έλατα, οξιές, κέδρους, βελανιδιές.

Κατά την αρχαιότητα στην Αθαμανία υπήρχαν αρκετά πολιίσματα, αλλά δύο ήταν σημαντικές πόλεις, η Αργεθία ή Αργιθέα και η Θεοδωρία. Η πρωτεύουσα της αρχαίας Αθαμανίας η Αργιθέα, βρισκόταν πιθανώς μεταξύ των σημερινών χωριών Αργιθέας και Θερινού Καρδίτσας, ενώ η Θεοδωρία στο σημερινό χωριό Θεοδώριανα Άρτας. Τμήμα της αρχαίας Αθαμανίας ταυτίζεται με την ορεινή περιοχή της περιφερειακής ενότητας Καρδίτσας, καθώς και του ορεινού όγκου της όμορης περιφερειακής ενότητας Τρικάλων.

Οι Αθαμάνες

Οι Αθαμάνες, απόγονοι του Αθάμαντα, υιού του Αιόλου και της Εναρέτης, βασιλιά του Ορχομενού, θεωρούνται από τα παλαιότερα ελληνικά φύλα¹, που εγκαταστάθηκαν τη 2η

1 Η ελληνικότητα των Αθαμάνων: «Οι του Αθάμαντος έκγονοι οίας θυσίας θύουσιν Έλληνες όντες» (Πλάτωνος *Μίνως* 315c).

χιλιετία π.Χ. στην περιοχή που βρίσκεται ανάμεσα στη Θεσσαλία και στην Ήπειρο¹. Στους κλασικούς χρόνους οι Αθαμάνες αρχικά ήταν φιλικά προσκείμενοι στους Σπαρτιάτες, ενώ το 375 π.Χ. εισέρχονται στη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία. Στις αρχές του 3ου π.Χ αι. ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος καταλαμβάνει την Αθαμανία και έκτοτε οι Αθαμάνες τον ακολουθούν στις εκστρατείες του στην Ιταλία. Στον Γ' Μακεδονικό Πόλεμο, μετά τη μάχη της Πύδνας το 168 π.Χ. και την ήττα των Μακεδόνων, οι Αθαμάνες δήλωσαν υποταγή στους Ρωμαίους. Οι Αθαμάνες έφτασαν στην ακμή τους κατά την ελληνιστική περίοδο με τους βασιλείς τους Θεόδωρο και Αμύνανδρο και έκοψαν δικό τους νόμισμα περί το 220 π.Χ. Τα νομίσματα είχαν παραστάσεις της Διώνης και της Αθηνάς, που κρατά κουκουβάγια. Μετά το 190 π.Χ. έκοψαν νομίσματα για δεύτερη φορά με παράσταση κεφαλής του Απόλλωνα στον εμπροσθότυπο και κεφάλι ταύρου με την επιγραφή ΑΘΑΜΑΝΩΝ στον οπισθότυπο.

Προϊστορική κατοίκηση της Αθαμανίας

Τα πρώτα ίχνη μόνιμης εγκατάστασης ανθρώπων στην ορεινή περιοχή της χώρας των Αθαμάνων στον θεσσαλικό χώρο, από την αρχαιολογική έρευνα εντοπίζονται στην Εποχή του Χαλκού στη θέση «Παλαιόκαστρο» Πετρωτού. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφικών ερευνών αποκαλύφθηκαν αρχιτεκτονικά λείψανα αψιδωτών κατασκευών-οικιών από αργούς λίθους με προσανατολισμό από Α προς Δ. Η άφθονη κεραμική του οικισμού κυρίως χρηστική από αγγεία, αποθηκευτικά και πόσης, είναι αντιπροσωπευτική της Μέσης Εποχής Χαλκού. Πρόσθετες πληροφορίες για την οικονομία του οικισμού της Εποχής του Χαλκού αντλούνται από τα χρηστικά αντικείμενα που εντοπίστηκαν στην ανασκαφή, από οστέινα και λίθινα εργαλεία αποτυπώνονται οι καθημερινές εργασίες των κατοίκων, ενώ από τα πύλινα σφονδύλια δηλώνεται η ανάπτυξη της υφαντικής τέχνης.

Λίγα χιλιόμετρα ανατολικά του Πετρωτού, στην κτηματική περιφέρεια του χωριού Καρυά και στη θέση «Αγριοκέρασο», αποκαλύφθηκε μια άλλη εγκατάσταση της Μέσης Εποχής

1 Staehlin Fr. 1924, *Das hellenische Thessalien*, Verlag Engelhorn's Nachf. In Stuttgart 2008², *Η αρχαία Θεσσαλία*, Εκδ. Αφοί Κυριακίδη, μ.τ.φρ. Γ. Παπασωτηρίου, Αν. Θανοπούλου, Επιμ. Θ. Νημάς, Θεσσαλονίκη, σ.224

Χαλκού. Πρόκειται για οικήματα που είχαν προσανατολισμό από Α προς Δ. Χαρακτηριστικό στοιχείο της εργαλειακής παραγωγής του οικισμού είναι μια σειρά διάφορων μεγεθών, σχημάτων και βάρους, λίθινων σφυρών, τριπτήρων και άλλων εργαλείων από πυριτόλιθο.

Οχυρά και οικισμοί των ιστορικών χρόνων

Μέχρι τον 5ο π.Χ. αιώνα οι εγκαταστάσεις των Αθαμάνων όπως και των Ηπειρωτών ήταν ατείχιστες, σύμφωνα και με τη μαρτυρία του Θουκυδίδη¹. Μετά τον 5ο π.Χ. αιώνα παρουσιάζονται εξελικτικά μεγαλύτερες ή μικρότερες πόλεις με το συνοικισμό ενός φύλου ή μιας περιοχής. Τα ερείπια των οικισμών και των οχυρών απαντώνται τόσο κατά μήκος των αρχαίων δρόμων, των διαβάσεων και των φαραγγιών, όσο και σε ψηλά, απρόσιτα μέρη. Στην κτηματική περιφέρεια του χωριού *Καρνά*, στη θέση «Κάστρο», υπήρχε οχυρό του 3ου π.Χ. αιώνα.

Συνεχής κατοίκηση επιβεβαιώνεται στο «Παλαιόκαστρο» *Πετρωτού* από τα πολύ σημαντικά και αρκετά καλά διατηρημένα ερείπια ισχυρού ελληνιστικού οχυρού. Βόρεια, στο χωριό *Ελληνικά* σημειώνεται κάστρο στην τοποθεσία «Κάστρο». Στα *Βραγκιανά*, στη θέση «Κατούνιστα» έχουν αποκαλυφθεί πέτρινοι κιβωτιόσχημοι τάφοι. Νοτιότερα στο χωριό *Καταφύλλι*, σε ένα δελφικό τοπίο, εντοπίζεται ο αρχαιολογικός χώρος, στον οποίο διατηρούνται τμήματα μεγάλων αναλημματικών τοίχων, ενώ κατά το παρελθόν έχουν βρεθεί αρκετοί κιβωτιόσχημοι τάφοι ελληνιστικής εποχής.

Στον οικισμό *Κάτω Χώρα* του χωριού *Κουμπουριανά* υπάρχει αρχαιολογικός χώρος και έχει σημειωθεί η ύπαρξη τάφων και αρχαίων αντικειμένων. Τα αρχαιολογικά ευρήματα της *Κάτω Χώρας* φυλάσσονται στο Εργαστήριο του Αρχαιολογικού Μουσείου Καρδίτσας και θα εκτεθούν εν καιρώ στους επισκέπτες. Στο χωριό *Δροσάτο*, στον αρχαιολογικό χώρο διατηρούνται τοίχοι οικοδομημάτων και έχουν βρεθεί τμήματα αγγείων και νομίσματα. Από την περιοχή αυτή προέρχονται αρκετά αρχαία ευρήματα, όπως χάλκινοι λύχνοι και νομίσματα, που έχουν παραδοθεί στην αρχαιολογική υπηρεσία από ιδιώτες.

1 Jones H.S. - Powell J.E. 1942, *Thucydides Historiae*, Oxford, τόμ.1, 1.5.3 -1.6.2, Meineke A. 1969², *Strabonis geographica*, Graz, τόμ. 2, 10.1.16

Η Αργιθέα πρωτεύουσα της αρχαίας Αθαμανίας

Σύμφωνα με τις απόψεις των περιηγητών William Leake και Friedrich Staehlin η σημαντικότερη πόλη των Αθαμάνων, η πρωτεύουσά τους *Αργεθία*¹ ή *Αργιθέα* βρίσκεται στη θέση «Ελληνικά», ανάμεσα στα σημερινά χωριά *Αργιθέα* και *Θερινό*. Η αρχαία πόλη βρισκόταν στην πορεία της πιο σύντομης οδού από τη Θεσσαλία (Γόμφοι=Μουζάκι) στην Ήπειρο (Αμβρακία = Άρτα). Καλυπτόταν από βλάστηση και ήταν ιδρυμένη σε μεσημβρινή απότομη πλαγιά, σε σωστά επιλεγμένη ως προς τον προσανατολισμό και την ασφάλεια θέση που οριζόταν στα ΝΑ από το ρέμα Πλατανιάς.

Σήμερα, ορατά είναι τα ερείπια της πόλης, ήτοι μεγάλοι αναλημματικοί τοίχοι και τοίχοι οικοδομημάτων, κατασκευασμένοι από εντόπιους πελεκημένους λίθους, κατά μήκος του σημερινού δρόμου Μουζακίου-Άρτας. Από την ανασκαφική έρευνα αποκαλύφθηκε τμήμα του πολεοδομικού ιστού της αρχαίας πόλης. Αποκαλύφθηκαν τμήματα κτηρίων ιδιωτικού χαρακτήρα με ισχυρούς τοίχους, κατασκευασμένους από εντόπιους πλακαρούς λίθους. Τα δωμάτια των οικιών έφεραν δάπεδα από πηλό ή χαλίκια. Στα νότια και σε χαμηλότερο επίπεδο αποκαλύφθηκε μικρή πλατεία με δάπεδο κατασκευασμένο από πλακαρές πέτρες.

Ανατολικά της αρχαίας πόλης έχει αποκαλυφθεί σημαντικό τμήμα του νεκροταφείου της. Ερευνήθηκαν περισσότεροι από 250 κιβωτιόσχημοι τάφοι, κατασκευασμένοι από εντόπιες πλακαρές πέτρες, με προσανατολισμό από Α, ΒΑ προς Δ, ΝΔ. Οι τάφοι εκτείνονται σε επάλληλα στρώματα και σε πυκνή σχετικά διάταξη. Αρκετοί από τους τάφους ήταν κατεστραμμένοι και συλημένοι από την αρχαιότητα.

Η σύγχρονη Αργιθέα και τα ήθη και έθιμά της

Η σύγχρονη Αργιθέα περιλαμβάνει τα εξής είκοσι (20) Χωριά, τα οποία αποτελούν τον Δήμο Αργιθέας: Ανθηρό (Μπουκοβίτσα), Αργιθέα (Κνίσοβο), Αργύριο, Βλάσιο, Βραγκιανά, Δροσάτο (Μεζήλο), Ελληνικά (Μαρτεντσικό), Θερινό

1 Staehlin Fr. 1924, *Das hellenische Thessalien*, Verlag Engelhorn's Nachf. In Stuttgart 2008², *Η αρχαία Θεσσαλία*, Εκδ. Αφοί Κυριακίδη, μ.τ.φρ. Γ. Παπασωτηρίου, Αν. Θανοπούλου, Επιμ. Θ. Νημάς, Θεσσαλονίκη, σς 230, 262.

(Γλογοβίτσα), Καλή Κώμη (Μολεντζικό), Καρυά (Τριζόλο), Καταφύλλι (Σελιπιανά), Κουμπουριανά, Λεοντίτο, Μάραθος (Αραχωβίτσα), Μεσοβούνιο, Πετρίλο, Πετροχώριο (Σπυρέλο), Πετρωτό (Λιάσκοβο), Στεφανάδα, Φουντωτό (Κομπλέσιο)¹. Τα χωριά της Αργιθέας είναι εγκατεσπαρμένα ως αεροφυλίες στις πλαγιές των βουνών των Αγράφων της Πίνδου με τις άγιες φυσικές ομορφιές τους, με τους κατοίκους τους, κυρίως γεωργοκτηνοτρόφους, με τα ευγενικά αισθήματα, την παροιμιώδη φιλοξενία και την πατριωτική συνείδηση των αδούλωτων και καρτερικών Αργιθεατών.

Τα ήθη και έθιμα της Αργιθέας είναι πατροπαράδοτα από γενιά σε γενιά. Ο Αριστοτέλης ορίζει το ήθος ως εξής: «*Η δ' ηθική εξ έθους περιγίγνεται, όθεν και τούνομα έσχηκε μικρόν παρεκκλίνον από του έθους*²». Ο όρος ήθος σημαίνει γενικότερα το σύνολο των ψυχικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων κάθε ανθρώπου. Έθη λέγονται οι αντιλήψεις ενός λαού για την ηθική και κοινωνική συμπεριφορά. Είναι οι γενικές αρχές Δικαίου, οι θεμιτοί τρόποι συμπεριφοράς του κοινωνικού ανθρώπου, που μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου, που διαφέρουν από τόπο σε τόπο και απηχούν την τρέχουσα ηθική μιας κοινωνίας. Τα ήθη ορίζουν αξίες, σχέσεις, συμπεριφορές. Αποτελούν ένα είδος κανόνων και νόμων, μια μορφή δικαίου, άγραφου, το ονομάζουμε εθιμικό δίκαιο. Όταν, όμως, οι αντιλήψεις αυτές πάρουν και μια σταθερά επαναλαμβανόμενη τελετουργική μορφή, γίνονται έθιμα, όπως είναι τα γαμήλια έθιμα. Γίνονται δηλαδή συνήθεια με καθολικό χαρακτήρα, που τηρείται από όλα τα μέλη της κοινωνικής ομάδας.

Τα στοιχεία του εθίμου είναι:

1. Το ιστορικό, με τη μακρόχρονη και ομοιόμορφη άσκησή του ως κανόνα δικαίου.
2. Το ψυχολογικό, με την πεποίθηση των ανθρώπων ότι με τη συμπεριφορά τους εφαρμόζουν κανόνα δικαίου και ότι αν δεν τηρήσουν τη συμπεριφορά αυτή, θα έχουν κυρώσεις. Οι κυρώσεις που επιβάλλονται είναι η γενική αποδοκιμασία και η ηθική καταδίκη από μεγάλο μέρος της κοινωνίας.

1 Κωτσιώρης Βασ. 1972, *Η Αργιθέα*, Αθήνα, σς 18-19

2 Αριστοτέλους «*Ηθικά Νικομάχεια*», *Αριστοτέλους Άπαντα*, Β. Μανδηλαράς (Επιμ.), Εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1993, τόμ. 7, 1, 1103a 17-18, σ. 102

Η έννοια των εθίμων προσεγγίζεται καλύτερα με το συσχετισμό τους με την έννοια των ηθών. Η τελετουργία, η παραστατικότητα και η θεαματικότητα του εθίμου ασκούν ισχυρή γοητεία, ώστε να παρατηρείται, τις τελευταίες δεκαετίες, μια αναβίωση των παλαιών εθίμων. Τα ήθη και έθιμα, τα δημοτικά τραγούδια και οι παροιμίες, οι παραδόσεις και οι θρύλοι αποτελούν τον λαϊκό πολιτισμό, που είναι ο καθρέφτης ενός λαού. Μελετώντας τον ελληνικό λαϊκό πολιτισμό, αντικρίζει κανείς ένα λαό απλό και αληθινό, συγκροτημένο πάνω σε στερεό προσανατολισμό, με πίστη στο παρελθόν και αισιοδοξία για το μέλλον, με ιδανικά και αξίες.

Και αυτό, γιατί υπάρχει αδιάσπαστη ενότητα ανάμεσα στον ελληνικό λαϊκό πολιτισμό, τον αρχαίο και τον νεότερο. Κάθε έθιμο και δοξασία του λαϊκού πολιτισμού προχωρεί στα βάθη του παρελθόντος, φτάνοντας όχι μόνο στους κλασικούς χρόνους, αλλά μερικές φορές στα βάθη της προϊστορίας, όπως συμβαίνει στην περιοχή της Αργιθέας.

Μέρος Α'

Ιστορία της Αργιθέας
και των Κουμπουριανών

Αρχαίοι και Μεσαιωνικοί Χρόνοι

Αρχαίοι Χρόνοι

Η εγκατάσταση των Αθαμάνων στην περιοχή μας

Από τις ιστορικές και αρχαιολογικές μαρτυρίες γνωρίζουμε ότι η περιοχή μας στην αρχαιότητα κατοικούνταν από τους Αθαμάνες¹, μία από τις πρωτο-ελληνικές φυλές. Οι Αθαμάνες, απόγονοι του Αθάμαντα, υιού του Αιόλου και της Εναρέτης, βασιλιά του Ορχομενού, θεωρούνται από τα παλαιότερα ελληνικά φύλα, που εγκαταστάθηκαν τη 2η χιλιετία π.Χ. στην περιοχή, που βρίσκεται ανάμεσα στη Θεσσαλία και στην Ήπειρο². Στους κλασικούς χρόνους οι Αθαμάνες αρχικά ήταν φιλικά προσκείμενοι στους Σπαρτιάτες, ενώ το 375 π.Χ. εισέρχονται στη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία. Στις αρχές του 3ου π.Χ. αι. ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος καταλαμβάνει την Αθαμανία και έκτοτε οι Αθαμάνες τον ακολουθούν στις εκστρατείες του στην Ιταλία. Στον Γ' Μακεδονικό Πόλεμο, μετά τη μάχη της Πύδνας το 168 π. Χ. και την ήττα των Μακεδόνων, οι Αθαμάνες υπετάγησαν στους Ρωμαίους³.

Οι Αθαμάνες ήκμασαν κατά την ελληνιστική περίοδο με τους βασιλείς τους Θεόδωρο και Αμύνανδρο και έκοψαν δικό τους νόμισμα περί το 220 π.Χ. Τα νομίσματα είχαν παραστάσεις της Διώνης και της Αθηνάς, που κρατά κουκουβάγια. Μετά το

1 Staehlin Fr. 1924, *Das hellenische Thessalien*, Verlag Engelhorn's Nachf. In Stuttgart [2008², *Η αρχαία Θεσσαλία*, Εκδ. Αφοί Κυριακίδη, μ.τ.φρ. Γ. Παπασωτηρίου, Αν. Θανοπούλου, Επιμ. Θ. Νημάς, Θεσσαλονίκη, σς 167 (αναφορά 46), 215, 227 (αναφορά 113)

2 Σταυράκη Ελ., Κρικζώνης Φ. 2008, *Άγραφα, Οδοιπορικό στο Χρόνο*, Αθήνα, σ. 38
3 Χατζηαγγελάκης Λ. 2013, *Αθαμανία-Αργιθέα: Ιστορικά στοιχεία, ανασκαφικές μαρτυρίες* <http://www.eleftheria.gr/m/item/63314-.html>. Ανακτήθηκε: 8-1-2017

190 π.Χ. έκοψαν νομίσματα για δεύτερη φορά με παράσταση κεφαλής του Απόλλωνα στον εμπροσθότυπο και κεφάλι ταύρου με την επιγραφή ΑΘΑΜΑΝΩΝ στον οπισθότυπο¹.

Μέχρι τον 5ο π.Χ. αιώνα οι εγκαταστάσεις των Αθαμάνων ήταν ατελείστες, σύμφωνα και με τη μαρτυρία του Θουκυδίδη². Μετά τον 5ο π.Χ. αιώνα παρουσιάζονται εξελικτικά μεγαλύτερες ή μικρότερες πόλεις με το συνοικισμό ενός φύλου ή μιας περιοχής. Τα ερείπια των οικισμών και των οχυρών απαντώνται τόσο κατά μήκος των αρχαίων δρόμων, των διαβάσεων και των φαραγγιών, όσο και σε ψηλά, απρόσιτα μέρη. Στο Χωριό Κουμπουριανά, στον Οικισμό της Κάτω Χώρας, υπάρχει αρχαιολογικός χώρος και έχει σημειωθεί η ύπαρξη τάφων και αρχαίων αντικειμένων³.

Στα Κουμπουριανά, εξάλλου, όπως αναφέρεται στο βιβλίο του εκ Στεφανάδος ιερέως Γεωργίου Στάθη, βρέθηκε χάλκινο αγαλμάτιο αρχαιοελληνικής τέχνης. Το 1920 μικρά παιδιά του Χωριού έπαιζαν με αυτό το αγαλμάτιο, το οποίο βάπτιζαν σε ένα λάκκο με νερό. Περαιτέρω, κάτοικος του Χωριού, άρπαξε το αγαλμάτιο από τα παιδιά και το εξαφάνισε. Το γεγονός αποσιωπήθηκε και λησμονήθηκε⁴.

Τα Κουμπουριανά στο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της χώρας των αρχαίων Αθαμάνων⁵ **(Δημοσίευση της Εφορείας Αρχαιοτήτων Καρδίτσας)**

Η περιοχή του σημερινού Δήμου Αργιθέας με τα χωριά του υπήρξε στην αρχαιότητα τμήμα της Αθαμανίας. Η χώρα της Αθαμανίας καταλάμβανε την ορεινή περιοχή των Αθαμανικών ορέων (Τζουμέρκων), που βρίσκεται στη δυτική πλευρά του κεντρικού τμήματος της οροσειράς της Πίνδου, διαρρέεται από τον Άνω Αχελώο και μοιράζεται ανάμεσα στα διαμερίσματα της Ηπείρου και της Θεσσαλίας. Ορίζεται από μια

1 Χατζηαγγελάκης Λ. 2013, *Αθαμανία-Αργιθέα: Ιστορικά στοιχεία, ανασκαφικές μαρτυρίες* <http://www.eleftheria.gr/m/item/63314-.html>. Ανακτήθηκε: 8-1-2017

2 Jones H.S. - Powell J.E. 1942, *Thucydides Historiae*, Oxford, τόμ.1, 1.5.3 -1.6.2, Meineke A. 1969², *Strabonis geographica*, Graz, τόμ. 2, 10.1.16

3 Χατζηαγγελάκης 2013, *Αθαμανία-Αργιθέα: Ιστορικά στοιχεία, ανασκαφικές μαρτυρίες* <http://www.eleftheria.gr/m/item/63314-.html>. Ανακτήθηκε: 8-1-2017

4 Στάθης Γ. 2017, *Από τ' άγραφα*, Εκδ. Δήμος Αργιθέας, Ανθρόρ, σ. 246

5 Το υποκεφάλαιο έχει γραφεί από τον αξιότιμο κ. Δημήτριο Αθανασίου, Αρχαιολόγο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Καρδίτσας ως ευγενική συμβολή στην ανάδειξη της Ιστορίας των Κουμπουριανών. Τον ευχαριστούμε και τον συχαίρουμε θερμά ως στηρό θεραπεύοντα της Ελληνικής Αρχαιολογίας.

σειρά κορυφών της Πίνδου, το Κερκέτιο (Κόζιακας) όρος και το όρος Ίταμος. Η επικράτεια των Αθαμάνων, απογόνων του μυθικού Αθάμα, βασιλιά της Βοιωτίας, συνόρευε στα δυτικά με τους Μολοσσούς, στα βόρεια με τους Αίθνες και στα νότια με τους Αμφιλόχιους. Το βασίλειό τους, με τα απόκρημνα ψηλά βουνά και τις βαθιές χαράδρες, βρισκόταν σε καίρια γεωγραφική θέση και αποτελούσε πέρασμα επικοινωνίας ανάμεσα στην Θεσσαλία και στην Ήπειρο. Γειτνίαζε με την περιοχή της Αιτωλίας, τις ηπειρωτικές πόλεις, όπως η Αμβρακία και τις θεσσαλικές πόλεις, όπως οι Γόμφοι.

Ο Στράβων αντλώντας πληροφορίες από τον Θεόπομπο, αναφέρει τους Αθαμάνες στην απαρίθμηση των έντεκα από τα δεκατέσσερα κυριότερα Ηπειρωτικά φύλα. Οι Αθαμάνες, όπως και τα γειτονικά τους φύλα, ήταν ποιμενικό νομαδικό φύλο, που μετακινείτο από τους χειμερινούς στους θερινούς βοσκοτόπους και αντίστροφα. Λόγω του τρόπου ζωής τους, οι Έλληνες των νοτιότερων περιοχών τους θεωρούσαν βαρβάρους κατά τους ιστορικούς χρόνους. Έτσι, ο Θουκυδίδης τους χαρακτηρίζει βαρβάρους, ενώ ο Στράβων γράφει: «...Αιτωλοί και Ακαρνάνες εισί και Αθαμάνες, ειρή και τούτους Έλληνας επειείν». Ωστόσο, η φράση του Στράβωνα πρέπει να εξηγηθεί ως αντιπαράθεση του πολιτισμού των Αθαμάνων με τους άλλους Έλληνες και όχι να οδηγήσει σε αμφισβήτηση της ελληνικότητάς τους. Η ελληνική καταγωγή τους μαρτυρείται από τα οκτώ γνωστά τοπωνύμια της Αθαμανίας: Αθήναιον, Αιθοπία, Άκανθος, Αργιθέα, Ηράκλεια, Θεοδωρία, Κραννών, Τετραφυλία, από τα ανθρωπωνύμια και τις επιγραφές των νομισμάτων της, που είναι όλα ελληνικά. Η ελληνικότητα των Αθαμάνων επιβεβαιώνεται και από τη θρησκευτική ζωή τους. Σύμφωνα με τις φιλολογικές πηγές και τα αρχαιολογικά δεδομένα, κύρια θεότητα στην περιοχή ήταν η Αθηνά. Αυτό προκύπτει από την ονομασία της αντίστοιχης οχυρής θέσης του Αθήναιου και από τα λείψανα ναού των κλασικών ή πρώιμων ελληνιστικών χρόνων, που έχει αποδοθεί στη λατρεία της. Σε χάλκινα νομίσματα που έκοψαν οι Αθαμάνες, και χρονολογούνται γύρω στο 220-185 π.Χ., απεικονίζεται η Αθηνά ως Αρχηγέτιδα στη μία όψη και στην άλλη η επιγραφή ΑΘΑΜΑΝΩΝ και κεφαλή Διώνης, της κύριας γυναικείας θεότητας της Ηπείρου. Η ταυτόχρονη παρουσία στα νομίσματα των Αθαμάνων της Αθηνάς και της Διώνης απηχεί τη φιλική σχέση, που διατηρούσαν με την Αμβρακία,

στην οποία παρέμεινε εξόριστος για ένα διάστημα ο βασιλιάς τους Αμύνανδρος.

Επίσης, λατρευόταν ο Δίας Ακραίος, τουλάχιστον από τα τέλη του 3ου π.Χ. αιώνα. Ο Τίτος Λίβιος αναφερόμενος στις πολεμικές επιχειρήσεις του Φιλίππου Ε' εναντίον των Αθαμάνων, κάνει λόγο για ιερό του Δία Ακραίου κοντά στην Αργιθέα, την πρωτεύουσα των Αθαμάνων. Ως πιθανότερο τόπο προέλευσης της λατρείας του, πρέπει να θεωρήσουμε τη Θεσσαλία, περιοχή στην οποία ο θεός γνώρισε ιδιαίτερη λατρεία, όπως αποτυπώνεται στα νομίσματα από τους Γόμφους, κοντά στο Μουζάκι. Στην Αθαμανία υπήρχε λατρεία και του Απόλλωνα, με πιθανή προέλευση από τη γειτονική Αμβρακία. Ο θεός εικονίζεται στα χάλκινα νομίσματα των Αθαμάνων, που κόπηκαν γύρω στο 220-185 π.Χ., ενώ στον οπισθότυπο παριστάνεται βούκραιο και επιγραφή ΑΘΑΜΑΝΩΝ. Με ανάλογο τρόπο, ο Απόλλων εικονίζεται στον εμπροσθότυπο των χάλκινων νομισμάτων από την Αμβρακία της περιόδου 230-168 π.Χ.

Κατά τον 5ο και 4ο π.Χ. αιώνα, πέρασαν από τον γεωκτηνοτροφικό τρόπο ζωής στον αστικό διαβιώνοντας σε οργανωμένους οικισμούς και πόλεις. Η πρώτη ιστορική αναφορά για τους Αθαμάνες ανάγεται στο 395 π.Χ., όταν συμμετέχουν στη συμμαχία των Αθηναίων, Βοιωτών, Θεσσαλών και άλλων, εναντίον των Φωκέων, συμμάχων των Λακεδαιμονίων. Σύμφωνα με τον Κορνήλιο Νέπωτα, οι Αθαμάνες, μαζί με τους Ηπειρώτες, τους Χάονες και άλλα έθνη εισήλθαν το 375 π.Χ. στη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία. Το 355 π.Χ., συμμετείχαν και πάλι στον Γ' Ιερό πόλεμο εναντίον των Φωκέων. Το 323-322 π.Χ., ανταποκρινόμενοι στην πρόσκληση των Αθηναίων, έλαβαν μέρος στον λεγόμενο Λαμιακό πόλεμο, εναντίον των Μακεδόνων. Το 295 π.Χ., ο Πύρρος, βασιλιάς της Ηπείρου, προσάρτησε στο βασίλειό του τη χώρα των Αθαμάνων, αποβλέποντας στην επίκαιρη γεωγραφική θέση και τον πληθυσμό της, ο οποίος, έκτοτε, ακολουθούσε τον βασιλιά στις εκστρατείες του στην Ιταλία. Όταν καταργήθηκε η βασιλεία στην Ήπειρο και δημιουργήθηκε το «Κοινό των Ηπειρωτών των περί την Φοινίκην», το 232 π.Χ., οι Αθαμάνες ανέκτησαν την ανεξαρτησία τους έχοντας κληρονομικό βασιλιά. Το χρονικό διάστημα 220-185 π.Χ. τη χώρα κυβερνούσαν οι βασιλείς Θεόδωρος και Αμύνανδρος. Ιδιαίτερα ο δεύτερος ανέπτυξε μεγάλη διπλωματική δραστηριότητα και ασκούσε

ευρύτερη πολιτική, έξω από τα στενά όρια της χώρας του. Ενδεικτικό της ευρύτερης πολιτικής τους είναι η αναγραφή των ονομάτων τους στον κατάλογο των θεωροδόκων των Δελφών και οι σχέσεις τους με άλλα ιερά, όπως της Δήλου και της Κλάρου. Το 198-191 π.Χ. τα όρια της Αθαμανίας επεκτάθηκαν προς τα ανατολικά, περιλαμβάνοντας αρκετές πόλεις της Θεσσαλίας, όπως οι Γόμφοι, η Τρίκκη, η Φαλώρεια και άλλες, όταν ο Αμύνανδρος, στη διάρκεια του Β' Μακεδονικού πολέμου, εγκατέλειψε τον Φίλιππο Ε' και συμμαχησε με τους Αιτωλούς και τους Ρωμαίους. Η Αθαμανία δεν πρέπει να απέφυγε την κοινή μοίρα της Ηπείρου το 167 π.Χ., όταν οι λεγεώνες του Αιμιλίου Παύλου κατέστρεψαν 70 Ηπειρωτικές πόλεις και υποδούλωσαν 150.000 Ηπειρώτες. Βεβαίως, η χώρα δεν καταστράφηκε ολοκληρωτικά, καθώς από επιγραφικές μαρτυρίες πληροφορούμαστε ότι από την εποχή του Αμυνάνδρου ή λίγο μετά το 167 π.Χ. στην Αθαμανία λειτουργησε το Κοινό των Αθαμάνων, τουλάχιστον μέχρι το 88/87 π.Χ.. Στην αυτοκρατορική ρωμαϊκή εποχή γίνεται απλή μνεία των Αθαμάνων, χωρίς ιδιαίτερη αναφορά στην πολιτική και οικονομική κατάσταση της χώρας τους.

Σε αρκετές τοποθεσίες της περιοχής των Αθαμάνων εντοπίζονται ερείπια οικισμών και οχυρών των ιστορικών χρόνων. Οι πιο πολλές βρίσκονται κατά μήκος των αρχαίων δρόμων και διαβάσεων. Δύσκολα μπορεί να ταυτισθούν οι θέσεις των πόλεων, που αναφέρει ο Τίτος Λίβιος με τις θέσεις στις οποίες υπάρχουν αρχαιολογικά κατάλοιπα. Την Αργιθέα, την πρωτεύουσα των Αθαμάνων κατά τον Λίβιο, οι περιηγητές και ιστορικοί την τοποθετούν κοντά στο χωριό Αργιθέα. Πράγματι στη θέση «Ελληνικά», γύρω στα 2 km ΝΔ του χωριού ήλθαν στο φως πολλά και σημαντικά αρχιτεκτονικά λείψανα του οικισμού, το ανατολικό νεκροταφείο της αρχαίας πόλης και μέρος του δυτικού, ένα ταφικό μνημείο και μεγάλος αριθμός ευρημάτων. Η θέση βρίσκεται πάνω στον δρόμο, που ξεκινούσε από την αρχαία Αμβρακία και κατέληγε στους αρχαίους Γόμφους, κοντά στο Μουζάκι. Σε πολλές άλλες θέσεις στην περιοχή του σημερινού Δήμου Αργιθέας εντοπίστηκαν οχυρά, αρχιτεκτονικά λείψανα κτηρίων και τάφοι ελληνιστικών χρόνων.

Στο χωριό *Κουμπουριανά*, το οποίο βρίσκεται 8 km, σε ευθεία γραμμή, νότια του σημαντικού αρχαιολογικού χώρου στη θέση «Ελληνικά», στις τοποθεσίες «Κάτω Χώρα» και

Αρχαιολογικά ευρήματα Κουμπουριανών¹

Χάλκινο νόμισμα της Θεσσαλικής Συμπολιτείας (αδημοσίευτο).

Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Αθηνάς Ιτωνίας με κορινθιακό κράνος δεξιά.

Οπισθότυπος: Άλογο σε καλπασμό δεξιά. Επιγραφή: ΘΕΣ επάνω και ΣΑΛ κάτω.

Χρονολόγηση: μέσα 2ου έως ύστερο 1ο π.Χ. αιώνα.

Χάλκινο νόμισμα της Θεσσαλικής Συμπολιτείας (αδημοσίευτο).

Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Αθηνάς Ιτωνίας με κορινθιακό κράνος δεξιά.

Οπισθότυπος: Άλογο σε καλπασμό δεξιά. Επιγραφή: διακρίνονται το γράμμα Θ επάνω και ΣΑΛΩΝ ανάμεσα στα πόδια του αλόγου. Χρονολόγηση: μέσα 2ου έως ύστερο 1ο π.Χ. αιώνα.

Χάλκινο νόμισμα της Αιτωλικής Συμπολιτείας (αδημοσίευτο).

Εμπροσθότυπος: Κεφαλή Αθηνάς Ιτωνίας με κορινθιακό κράνος δεξιά.

Οπισθότυπος: Ηρακλής όρθιος γυμνός, κατενώπιον με τη κεφαλή στραμμένη αριστερά, στηριζόμενος με το δεξί χέρι στο ρόπαλο και κρατώντας με το αριστερό τη λεοντοκεφαλή. Επιγραφή: σώζονται τα γράμματα ΑΙ επάνω δεξιά και το γράμμα Ν κάτω ανάμεσα στα πόδια.

Χρονολόγηση: κατά τα τελευταία χρόνια του 3ου και στο πρώτο μισό του 2ου π.Χ. αιώνα.

Χάλκινο νόμισμα της Αμβρακίας ακαρνανικού τύπου (αδημοσίευτο).

Εμπροσθότυπος: Κεφαλή ανθρωπόμοφου ταύρου (Αχελώος ή Άραχθος) δεξιά.

Οπισθότυπος: Κάβουρας κατενώπιον και κάτω η επιγραφή: AMBPA

Χρονολόγηση: 238-168 π.Χ.

Από τα αταύτιστα νομίσματα διακρίνονται αμυδρά στον εμπροσθότυπο κεφαλή αγένειας μορφής δεξιά στο ένα και κεφαλή γενειοφόρου μορφής δεξιά στο άλλο.

Δύο τοξωτές πόρπες (αδημοσίευτες),

όπως οι σημερινές καρφίτσες

ή παραμάνες, χρησίμευαν για

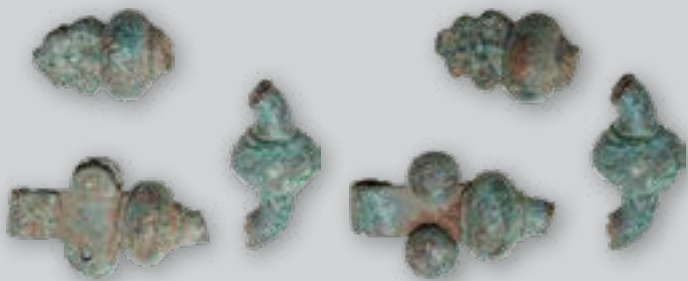
τη στερέωση των ενδυμάτων

και χρονολογούνται

στα ελληνιστικά χρόνια.

Η μία σώζεται ακέραια (αριστερά)

και η άλλη σε τμήματα (κάτω).

Εκφράζονται οι θερμές ευχαριστίες της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας στον γέροντα Γρηγόριο Δήμο για την παράδοση των αρχαιοτήτων με την ευχή η στάση του να αποτελέσει παράδειγμα μίμησης και για άλλους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής της Αργιθέας.

1 Προέλευση εικόνων αρχαιολογικών ευρημάτων: Αρχείο Εφορείας Αρχαιοτήτων Καρδίτσας.

Αρχαιολογικός
χώρος Αργιθέας.
Οικιστικά κατάλοιπα
(2η χιλιετία π.Χ.)

Χρονολογικός πίνακας¹ του Βασιλείου της Αθαμανίας (1300-167 π.Χ.)

1330 π.Χ. Ο Αθάμας βασιλιάς των Μινυών στον Ορχομένω της Βοιωτίας.

1300 π.Χ. Ο Αθάμας διωγμένος από το βασίλειό του και υπακούοντας στον χρησμό του Μαντείου των Δελφών να μεταβεί σε ορεινό τόπο κατέληξε στις πλαγιές της Πίνδου. Γάμος του Αθάμαντος με τη Θεμιστώ, κόρη του Υφέως και της Κρέουσας και ίδρυση του βασιλείου της Αθαμανίας.

1100 π.Χ. Κάθοδος Δωριέων. Οι Δωριείς πητήθηκαν από τους σκληροτράχηλους Αθαμάνες.

1050 π.Χ. Διοικητική διαίρεση της Αθαμανίας σε τέσσερα τμήματα: η Ηράκλεια, η Αργιθέα, η Τετραφυλλία και η Χαλκίς.

4ος αιώνας π.Χ. Πρώτες αναφορές στην ελληνικότητα των Αθαμάνων. «Οι του Αθάμαντος έγγονοι οίης θυσίας θύουσιν Έλληνες όντες» (Πλάτωνος Μίνως 315c).

Τέλος 5ου και αρχές 4ου αιώνα π.Χ. Συμμαχία Αθαμάνων με τους Λακεδαιμονίους.

395 π.Χ. Απόσπαση από τη συμμαχία των Λακεδαιμονίων και συμμετοχή στη συμμαχία των Αθηναίων, Βοιωτών, Θεσσαλών και άλλων.

375 π.Χ. Συμμετοχή στη Β' Αθηναϊκή Συμμαχία.

355 π.Χ. Συμμαχία με Θεσσαλούς και Μακεδόνες εναντίον των Φωκέων στον Γ' Ιερό Πόλεμο.

323 π.Χ. Συμμαχία με τους Αθηναίους εναντίον των Μακεδόνων στον Λαμισκό Πόλεμο.

295-272 π.Χ. Κατάληψη της Αθαμανίας από τον Πύρρο, βασιλιά της Ηπείρου.

232 π.Χ. Βασιλιάς της Αθαμανίας ο Θεόδωρος Α'. Ίδρυση της πόλης Θεοδωρίας (σημ. Θεοδώριανα Άρτας). Μετά τον Θεόδωρο Α' βασιλεύσαν ο Αργίθεος και ο Θεόδωρος Β'.

220-185 π.Χ. Βασιλιάς της Αθαμανίας ο Αμύνανδρος. Ακμή και πλούτος της Αθαμανίας.

191 π.Χ. Η Αθαμανία μακεδονική επαρχία. Ο Αμύνανδρος με τη σύζυγό του Απόμεια και τα παιδιά τους καταφεύγουν στην Αμβρακία.

190/189 π.Χ. (Χειμώνας). Ανάκτηση της Αθαμανίας από τον Αμύνανδρο.

178 π.Χ. Ο Σέλιπος τελευταίος βασιλιάς των Αθαμάνων πριν από την υποταγή στους Ρωμαίους (σημ. Σελιπιανά/Καταφύλλι Αργιθέας, από το όνομα του βασιλιά Σελίπου).

168/167 π.Χ. Υποταγή της Αθαμανίας στους Ρωμαίους και καταστροφή του βασιλείου της από τον στρατό του υπάτου Lucius Aemilius Paulus.

167-87 π.Χ. «Κοινόν Αθαμάνων».

1 *Εγκυκλοπαίδεια Wikipedia, Ιστορία Σελιπιανών* [Καταφύλλου], <https://el.wikipedia.org/wiki/>, Ανακτήθηκε: 16-6-2017. Βλέπε και Αθανασίου Δημ., Αρχαιολόγου Εφορείας Αρχαιοτήτων Καρδίτσας «Τα Κουμπουριανά στο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της χώρας των αρχαίων Αθαμάνων» στο 1ο κεφάλαιο «Αρχαίοι και Μεσαιωνικοί Χρόνοι» αυτής της Εργασίας.

«Ντσιοξέρα» έχει σημειωθεί η ύπαρξη αρχαίων τάφων και αντικειμένων, ενώ 3km δυτικά του χωριού υπάρχει η θέση «Μαγούλα». Στο εξωκκλήσιο του Αγίου Γεωργίου υπάρχει ενεπίγραφη αναθηματική στήλη, που στηρίζει την Αγία Τράπεζα.

Το έτος 2007, ο κ. Γρηγόριος Δήμος παρέδωσε στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Καρδίτσας χάλκινα αντικείμενα, τα οποία περισυνέλεξε στην περιοχή του χωριού Κουμπουριανά. Πρόκειται για έξι (6) χάλκινα νομίσματα, από τα οποία έχουν ταυτιστεί τα τέσσερα και δύο (2) χάλκινες τοξωτές πόρπες. Από τα ταυτισμένα νομίσματα, δύο αποδίδονται στη Θεσσαλική Συμπολιτεία, ένα στην Αιτωλική Συμπολιτεία και ένα στην Αμβρακία.

Μεσαιωνικοί Χρόνοι

Από τον όγδοο αιώνα η περιοχή των Αγράφων και της Αργιθέας υπαγόταν εκκλησιαστικώς στην Επισκοπή Ραδοβιζίου της Αρχιεπισκοπής Λαρίσης. Ο Επίσκοπος είχε ως έδρα του τα Βραγκιανά¹. Στην περίοδο της Εικονομαχίας οι κάτοικοι των Αγράφων και της Αργιθέας ήταν εικονόφιλοι και αντιμετώπισαν διωγμούς², ειδικά οι μοναχοί των ιερών Μονών της Πίνδου. Σύμφωνα με τον Βασίλειο Στεφανίδη, Καθηγητή Εκκλησιαστικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο εικονομάχος αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Ε' ο Κοπρώνυμος, της δυναστείας των Ισαύρων (718/741-775), έστειλε υπαλλήλους σε ολόκληρη την αυτοκρατορία, για να διαπιστώσουν εάν εφαρμόσθηκε η εντολή του για αφαίρεση των εικόνων από τους ναούς³.

Στα πεδινά μέρη της Θεσσαλίας οι εικόνες είχαν αφαιρεθεί από τους ναούς. Όταν, όμως, οι απεσταλμένοι του αυτοκράτορα έφθασαν στην ορεινή περιοχή της Αθαμανίας, διαπίστωσαν με έκπληξη ότι οι εικόνες βρίσκονταν στη θέση τους. Προσπάθησαν τότε να πείσουν τους κατοίκους να συμμορφωθούν με το αυτοκρατορικό διάταγμα. Εκείνοι

1 Καλτσούλας Δημ.1979, *Η Μεγαλόχαρη της Αργιθέας*, Αθήνα, σ. 30

2 Ο μοναχός Θεοφάνης περιγράφει στη *Χρονογραφία* του την εικονομαχική πολιτική του Κωνσταντίνου Ε', Εκδ. Πανεπιστήμιο Αιγαίου 2006, *Δρόμοι της Πίστης-Ψηφιακή Παιρολογία*, σς 201 κ.εξ., www.aegean.gr/culturaltec/chmlab . Ανακτήθηκε: 10-1-2017

3 Στεφανίδης Β., 1959, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Εκδοτικός Οίκος Αστήρ, Αθήναι, σ. 259. Βλέπε σχετικά και Καλτσούλας Δημ.1979, *Η Μεγαλόχαρη της Αργιθέας*, Αθήνα, σ. 17

όμως, άνθρωποι περήφανοι, ανυπότακτοι και τραχείς, όχι μόνο δεν υπάκουσαν στο εικονομαχικό διάταγμα, αλλά αποκεφάλισαν τους αυτοκρατορικούς υπαλλήλους, γιατί τους θεώρησαν ασεβείς και θεομάχους. Όταν πληροφορήθηκε το περιστατικό ο αυτοκράτορας στην Κωνσταντινούπολη, διέταξε εξοργισμένος να διαγραφεί αυτή η περιοχή από τον χάρτη της αυτοκρατορίας. Κατά την παράδοση, κατόπιν εκείνης της διοικητικής πράξης του αυτοκράτορα η περιοχή ονομάστηκε *Άγραφα*.

Οι Τούρκοι δεν κατόρθωσαν να υποτάξουν τα Άγραφα και να εξισλαμίσουν τους κατοίκους, ούτε και ο Αλή πασάς. Επομένως, η περιοχή δεν καταγράφηκε στους οθωμανικούς φορολογικούς καταλόγους και παρέμεινε άγραφη. Τα χωριά της Ηπείρου, που τα κατέγραψαν, τα ονόμασαν «Γραμμενοχώρια»¹. Κατ' άλλη αντίθετη εκδοχή «Άγραφα» ονομάστηκαν από τον Αλή πασά² 200 χωριά της Πίνδου, διότι δεν κατεγράφησαν στους φορολογικούς καταλόγους του πασαλικιού, επειδή ο πασάς στρατολογούσε άνδρες εξ αυτών των χωριών.

1 Καλτσούλας Δημ.1979, *Η Μεγάλοχαρη της Αργιθέας*, Αθήνα, σ. 30

2 Βελανιδιώτης Ιεζεκιήλ [Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων] «Αι Μοναί της Πίνδου», *Θεολογία*, τόμ., ΣΤ (1928), σ. 133. <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp>. Ανακτήθηκε: 14-6-2017

Περίοδος Τουρκοκρατίας

2

Εγκατάσταση Τούρκων στη θεσσαλική πεδιάδα

Είναι γνωστό ότι τα περισσότερα από τα ορεινά Χωριά των Αγράφων εποίκιστηκαν στις αρχές του 15ου αιώνα, επί Τουρκοκρατίας. Συγκεκριμένα, το 1395, όταν επί σουλτάνου Μουράτ Α' εγκαταστάθηκαν στον θεσσαλικό κάμπο οι Κόνιαροι, Τούρκοι νομάδες από την περιοχή του Ικονίου της Μικράς Ασίας, οι Έλληνες Χριστιανοί αναγκάστηκαν να ανεβούν στα βουνά της Αργιθέας και των Αγράφων, για να κατοικήσουν και να ζήσουν.

Η ίδρυση των Κουμπουριανών

Στην οθωμανική απογραφή του 1454/1455, μετά την Άλωση, τα Κουμπουριανά ως βυζαντινός οικισμός¹ αναφέρεται δύο φορές με την ονομασία «Κομοριανά»: στο φ.438 a-b και στο φ.452 b του σχετικού οθωμανικού αρχείου². Το Χωριό είχε αρχικά δύο μεγάλες συνοικίες της *Κάτω Χώρας* και της *Άνω Χώρας*. Στη μία συνοικία κατοικούσαν πενήντα πέντε οικογένειες, από τις οποίες οι πέντε είχαν ως αρχηγό μία χήρα γυναίκα και ένας ενήλικος άγαμος. Οι κάτοικοι της συνοικίας αυτής καλλιεργούσαν δημητριακά, αμπέλια και λινάρι και εξέτρεφαν μελίτσια. Πρόβατα δεν αναφέρονται. Ο τιμαριούχος της συνοικίας εισέπραξε, το 1454/1455 το ποσό των 1382 άσπρων. Στη δεύτερη συνοικία κατοικούσαν πενήντα τρεις

1 Karditsa's Blog 2017, *Ιστορία της Καρδίτσας και της Αργιθέας*, http://karditsas.blogspot.com/p/blog-page_30.html. Ανακτήθηκε: 30-6-2017

2 Σινάνης Άγγ. 2010, *Αργιθέα-Αχελώος. Περιήγηση στον τόπο και στα μνημεία*, Ελάτη Τρικάλων, σ. 31

οικογένειες, από τις οποίες η μία είχε ως αρχηγό μία γυναίκα, και επτά ενήλικοι άγαμοι. Οι κάτοικοι αυτής της συνοικίας καλλιεργούσαν δημητριακά και λινάρι, είχαν καρυδιές και αμπέλια και εξέτρεφαν μελίτσια. Πρόβατα και πάλι δεν αναφέρονται. Ο τιμαριούχος αυτής της συνοικίας εισέπραξε το 1454/1455 το ποσό των 1639 άσπρων. Ο πληθυσμός των δύο συνοικιών των «Κομοριανών» κατά την πρώτη οθωμανική απογραφή (1454/1455) είχε ως εξής: εκατό οκτώ οικογένειες × πέντε μέλη = 540 άτομα. έξι οικογένειες × τέσσερα μέλη = είκοσι τέσσερα άτομα. Σύνολο 572 άτομα. Ενώ οι οικογένειες της δεύτερης συνοικίας είναι κατά δύο λιγότερες από τις οικογένειες της πρώτης συνοικίας ο κεφαλικός φόρος της είναι μεγαλύτερος κατά 300 άσπρα. Πρόκειται για μια έμμεση ένδειξη ότι οι οικογένειες της δεύτερης συνοικίας ήταν πιο πολυμελείς από αυτές της πρώτης¹.

Το Χωριό με το όνομα «Κομοριανά» ιδρύθηκε πριν από την εισβολή των Οθωμανών στη Δυτική Θεσσαλία (1395/1396) και ήταν ένας από τους πολλούς θεσσαλικούς οικισμούς της ύστερης βυζαντινής εποχής. Οι τοπωνυμίες με κατάληξη -ιανά είναι οι αρχαιότερες στον ελληνικό χώρο. Για πρώτη φορά παρουσιάζονται στο έργο του Προκοπίου Καισαρέως «Περί Κτισμάτων» (560 μ.Χ). Στις ελληνικές πηγές, την αρχαιότερη αναφορά των Κομοριανών συναντούμε στην ανέκδοτη πρόθεση 37 της Μονής του Δουσίκου, πλησίον των Τρικάλων, του έτους 1530. Στο φ. 192β είναι καταχωρισμένα τα ονόματα 40 αφιερωτών του 1530, από τα Κομοριανά, 23 ανδρών και 17 γυναικών, και άλλα 4 ονόματα μεταγενέστερης εποχής. Άλλη μία αναφορά του Οικισμού ως «Κομοριανά» υπάρχει στην πρόθεση 39 της ίδιας Μονής του Δουσίκου και στο φ. 49α της πρόθεσης είναι καταχωρισμένο το όνομα μιας γυναίκας, της Λογάρας². Στην πρόθεση 421 της Μονής του Μεγάλου Μετεώρου τα «Κομοριανά» αναφέρονται με ένα όνομα αφιερωτή το 1592/1593 (Αρχόντω) και με ένα άλλο όνομα μεταγενέστερης εποχής (Θεοδόσιος)³.

Την 24 Ιουνίου 1659 επισκέφθηκε τα «Κομοριανά» ένας μοναχός από τον Πανάγιο Τάφο και οι χωρικοί του προσέφεραν λατρευτικές δωρεές. Ο μοναχός έγραψε τα ονόματα

1 Δήμος Αργιθέας 2017, *Ιστορία των Κομπουριανών*. <http://www.dimosargitheas.gr/el/164-koumpouriana> Ανακτήθηκε: 06-06-2017

2 Ο.π.

3 Ο.π.

των δωρητών στο κατάστιχό του. Πρόκειται για τους αρχηγούς των τεσσάρων οικογενειών με τα μέλη τους της μιας συνοικίας, και για τους πέντε αρχηγούς πέντε οικογενειών με τα μέλη τους της άλλης συνοικίας, η οποία προσδιορίζεται ως «απάνω μαχαλάς», γεγονός το οποίο μας υποχρεώνει να ονομάσουμε την πρώτη συνοικία ως «κάτω μαχαλάς». Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στο φύλλο 95β του ιεροσολυμιτικού κώδικα 509, ο μοναχός Μακάριος επισκέφθηκε τα «Κομω(ο)ργιανά» (Κάτω Χώρα) στις 24 Ιουνίου του 1659 και έγραψε στο κατάστιχό του τους παρακάτω δωρητές, τα ονόματα των οποίων, όπως τα μεταφέρουμε από τον δημοσιευμένο κώδικα, είναι τα εξής: 1) Ρίζος του Παρούση και της Αγόρωσ, υιός Κυρίτζης, 2) Δήμος του Σκαρλάτου και Βάρσω, η γυνή Ζαφείρω, η θυγ[άρηρ] Αγόρω, 3) Δήμος του Κυριατζή, τσουμπάνη (τσοπάνη), η γυνή Μαρία, υιοί Γεώργος, Χρίστος, Αργύρης, 4) Αλεξανδρής του Γεώργη, γυνή Αγόρω, υιοί Γέργος, Σγούρος.

Ο μοναχός συνέχισε την περιοδεία του για τη συλλογή προσφορών και στον «απάνω μαχαλά» του Χωριού (Άνω

Το Σιγίλιο (Διάταγμα) του Οικουμενικού Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Δ' του έτους 1677, με το οποίο ιδρύθηκε η Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Παναγίας Σπηλαιωτίσσης), στο οποίο αναφέρεται (στίχοι 21 και 50) το Χωριό μας ως Κομμαριανά ή Κομουριανά. Το Πατριαρχικό Σιγίλιο είναι σημαντικό τεκμήριο της ιστορίας του Χωριού μας και της παλαιότερης ονομασίας του.

*Σιγίλιον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου τοῦ Δ',
ἀναγεγνημένον εἰς τὴν ἐκτὴν ἀπ' χωρίον Κομμαριανά μνημῆν
εἰς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φαναριότη.*

Ἔτος 1677.

*Ἦν παλαιότερον τὸ τελεφεύκλι τῆς ἐκκλησίας 0582X0516. Ἔτι τοῦ κώδικος
ἐπιγραφήσιν τῶν Σιγίλιον τοῦ ἁγίου οὐρανόθεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φαναρίου
ἀπὸ τοῦ γένους Κομμαριάνων*

*Ἐπιτομή τῆς ἐκτὴν ἀπ' χωρίον Κομμαριανά μνημῆν
εἰς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φαναριότη.*

*Ἐπιτομή τῆς ἐκτὴν ἀπ' χωρίον Κομμαριανά μνημῆν
εἰς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φαναριότη.*

Χώρα). Στον ιεροσολυμιτικό κώδικα αναφέρονται τα ονόματα των εξής δωρητών: 5) Κύρος από του Μάζερου, θυγ[ατέρες] Αλεξάνδρα και Βασιλική, 6) Λάμπος του Δήμου, η γυνή Μαλάμω, υιοί Γέργος, Φόρος (θυγάτηρ) Αλέξω, 7) Αποστόλης Καράς, η γυνή Χρυσάφω, υιοί Παναγιώτης, Γέργος, Δημήτρης, 8) Ζάκος του Βαρσάμν, η γυνή Αγόρω, υιοί Παναγιώτης, Νικολής και 9) Δημουλάς του Χαρίτου, η γυνή Αφέντω, υιοί Χρίστος και Θάνος¹.

Το Χωριό αναφέρεται στο Σιγίλιο (Διάταγμα) του Οικουμενικού Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Δ' του έτους 1677, με το οποίο ιδρύθηκε η Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Παναγίας Σπλαιιωτίσσης) ως Κουμουριανά ή Κουμαριανά². Η σημερινή ονομασία του Χωριού Κουμπουριανά προήλθε, σύμφωνα με τη νεότερη προφορική παράδοση, από το *κουμπούρι*, το μικρό φορητό όπλο, που έφεραν οι κάτοικοι, για να πολεμούν διαρκώς τους εκάστοτε επιδρομείς Τούρκους κατακτητές. Το κουμπούρι (πιστόλι) έλαβε την ονομασία του από το γεγονός ότι το μετέφεραν σε κουμπωτό (από την ελληνιστική λέξη *κόμβος* και τη μεσαιωνική λέξη *κομβίον*) περιστήθιο. Η ονομασία αυτή, όμως, δεν έχει τεκμηριωθεί ιστορικά. Η ονομασία «Κουμαριανά» ίσως είναι η ορθότερη, δεδομένου ότι στο προσήλιο μέρος του Χωριού αυτοφύονται κουμαριές έως σήμερα.

Η Συνθήκη του Ταμασίου

Τα χωριά της περιοχής των Αγράφων, σύμφωνα με τη *Συνθήκη του Ταμασίου* (10 Μαΐου 1525) μεταξύ της Οθωμανικής Υψηλής Πύλης, εκπροσωπούμενης από τον Βεγλέρ Βέν, πασά της Λάρισας, και των προκρίτων των χωριών των Αγράφων, στο χωριό Ταμάσιο (σημερινή Ανάβρα Καρδίτσας).

Οι εκπρόσωποι των Κοινοτήτων των Χωριών των Αγράφων πλήρωναν ως κεφαλικό φόρο κάθε χρόνο στον Σουλτάνο συνολικά 50.000 γρόσια και ήταν απαλλαγμένοι από την παρουσία Τούρκων στα Χωριά τους. Μερικοί, όμως,

1 Σπανός Κ. 2001, «Οι θεσσαλικοί οικισμοί στον ιεροσολυμιτικό κώδικα 509 1649-1669», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμ. 40, Λάρισα, σς 357-358

2 Ζακυθινός Δ. 1929, «Ανέκδοτα Πατριαρχικά Έγγραφα των Χρόνων της Τουρκοκρατίας (1593-1798)», εκδιδόμενα εκ Παρισιακών Κωδίκων, *Ελληνικά* 2 (1929), σς. 377-395 (1932). Τα *Κουμουριανά* ή *Κουμαριανά* αναφέρονται στους στίχους 21 και 50 του Πατριαρχικού Σιγιλίου.

λίσταρχοι Τούρκοι, με την ανοχή της εξουσίας των κατακτητών, έκαναν επιδρομές και ρήμαζαν τα Χωριά της Αργιθέας και των Αγράφων. Τα Κουμπουριανά, όπως και τα άλλα Χωριά της Αργιθέας, που υπάγονταν στο αρματολίκι των Αγράφων, αντιμετώπιζαν ληστρικές επιθέσεις κατά καιρούς από ορδές Τούρκων επιδρομών.

Ο Πατροκοσμάς στην Αργιθέα

Ο Πατροκοσμάς ο Αιτωλός από το 1760 έως τη μαρτυρική τελευτή του το 1779 περιόδευσε, με άδεια του Οικουμενικού Πατριάρχη Σεραφείμ Β', σε όλη την τουρκοκρατούμενη Ελλάδα και το 1765 σε Χωριά της Αργιθέας. Επισκέφθηκε το Πειρίλο, αλλά οι προύχοντες δεν τον δέχθηκαν. Στο Κοπλέσι (σημερινό Φουντωτό) οι κτηνοτρόφοι επέδειξαν ανάρμοστη συμπεριφορά απέναντι στον Πατροκοσμά¹. Σύμφωνα με τον

1 Μαμάσουλα Μ. 2004, *Παιδεία και Γλώσσα στον Άγιο Κοσμά τον Αιτωλό (διδασκαρική διατριβή)*, Εκδ. Ι.Μ. Κουτλουμουσίου Αγίου Όρους, Άγιον Όρος, σ. 519

Ο εθναπόστολος
Πατροκοσμάς ο Αιτωλός
κρύπτων τις ιερές
Διδαχές του προς τους
υπόδουλους Έλληνες

παραδοσιακό θρύλο ο Άγιος Κοσμάς ρώτησε ένα βοσκό της περιοχής πώς θα κατευθυνθεί σε μία συγκεκριμένη τοποθεσία. Εκείνος εξαιτίας της οκνηρίας του δεν του απάντησε. Η συμπεριφορά αυτή προκάλεσε την αντίδραση του ιερωμένου, ο οποίος καταράστηκε τα πρόβατά του να γίνουν όρνια και αφόρισε και το βουνό που έβοσκαν τα πρόβατα¹. Το βουνό έως σήμερα λέγεται «Αφορισμένη».

Στο *Λεοντίο* ο Πατροκοσμάς λειτούργησε και ευλόγησε τους κατοίκους και τα κοπάδια τους. Στα *Ραγάζια Κουμπουριανών* σταμάτησε να ξεκουρασθεί κάτω από τον ίσκιο ενός βάλτου², μιας πατουλιάς (πατ'λιάς). Αναχωρώντας ευλόγησε τον θάμνο³ και κατόπιν επισκέφθηκε την υπερκείμενη μονή της Παναγίας Σπηλαιώτισσας, στην οποία προσευχήθηκε. Ο Πατροκοσμάς στα Χωριά που περιόδευε έστηνε σταυρούς και προσκυνητάρια σε κατάλληλα μέρη, για να ενισχύσει το θρησκευτικό συναίσθημα των υπόδουλων Ελλήνων. Προέτρεπε τους Χριστιανούς «*ίνα πηγνώωσι σταυρούς μεγάλους εις τα τέσσερα σημεία των χωρίων αυτών εις ανάμνησιν του υπέρ ημών σταυρωθέντος Κυρίου*⁴».

Η ονομασία του οικισμού «Σταυρός» των *Κουμπουριανών* πιθανότατα να προέρχεται από τον Πατροκοσμά. Ο εθναπόστολος στις διδαχές του έλεγε: «*Να προστατεύετε τα μεγάλα δένδρα*». Σε πολλά χωριά είναι γνωστά τα «υψωμένα δένδρα», τα οποία, κατά την παράδοση, καθαγίασε ο εθνεγέρτης Άγιος⁵. Ένα «υψωμένο δένδρο» υπάρχει στον οικισμό «Σταυρός» *Κουμπουριανών*. Κατά λογική συνεκδοχή τεκμαίρεται ότι ο εθνεγέρτης Πατροκοσμάς επισκέφθηκε τα Κουμπουριανά και κήρυξε στους κατοίκους τις διδαχές του. Φαίνεται ότι είχε προγραμματίσει ο άγιος την προφητική επίσκεψή του στο Χωριό, για να διδάξει στο χριστεπώνυμο πλήρωμα «*ειρήνην Χριστού*», διότι στα Κουμπουριανά υπήρχε μεγάλη διοικητική αναταραχή. Δύο χρόνια μετά την επίσκεψη του Πατροκοσμά στο Χωριό, ο αρματολάρχης των Αγράφων Στέργιος Μπουκουβάλας, αδελφός

1 Το Φουντωτό Αργιθέας, <http://fountwto.blogspot.gr/>, Ανακτήθηκε: 10-11-2017

2 Αδελφότης «Αγία Φιλοθέη», *Ο βίος του Αγίου Κοσμά*: www.afilad.gr/?p=93μ, Ανακτήθηκε: 15-10-2017

3 Ο θάμνος υπήρχε μέχρι πρόσφατα στην άκρη του χωματόδρομου, αλλά με τη διαπλάτυση και ασφαλτόστρωση της αμαξιτής οδού καταστράφηκε. Στα χωράφια των Ραγαζιών, που βρίσκονται πλησίον της οδού, φύονται πολλοί βάλτοι σαν τον βάλτο του Πατροκοσμά.

4 Αδελφότης «Αγία Φιλοθέη», *Ο βίος του Αγίου Κοσμά*: www.afilad.gr/?p=93μ, Ανακτήθηκε: 15-10-2017

5 Ο.π.

του εν τω μεταξύ αποθανόντος Γιάννη Μπουκουβάλα, την 12 Ιανουαρίου του 1767, κατέστειλε ανταρσία μερικών δυσαρεστημένων προυχόντων Κουμπουριανιτών από τη διοίκησή του και με διαταγή του πυρπολήθηκε ένας μικρός αριθμός κατοικιών, οι οποίες ανήκαν στους πρωταιτίους της στάσης, προς τιμωρίαν αυτών και προς σωφρονισμόν των υπολοίπων¹.

Ο Άγιος Κοσμάς δίδαξε στη *Στεφανάδα* και στο *Μάραθο* και νοθέτησε τους γονείς για την ελληνόγλωσση και χριστιανοπρεπή αγωγή των παιδιών τους². Επισκέφθηκε τα *Βραγγιανά* και προσευχήθηκε στη μονή της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, για την οποία προφήτευσε: «*Οι άπιστοι θα κάνουν κακό στο μοναστήρι*». Πράγματι, μετά από έναν αιώνα περίπου, το 1862, οι Τουρκαλβανοί λεηλάτησαν το μοναστήρι και εκτέλεσαν τον ηγούμενο και τους μοναχούς. Πέρασε και από τον οικισμό *Ρόγια των Βραγγιανών* και ευλόγησε τη στάνη του Γιώργου Τσιουρανάνη. Έφτασε στη *Μπουκοβίτσα* και κήρυξε τις διδασχές του στους κατοίκους. Προχωρώντας λειτούργησε στην παρακείμενη μονή *Σέλτσου*³ και συνέχισε την περιοδεία του προς την Ήπειρο.

Οι ληστρικές επιδρομές των Τούρκων

Τα Κουμπουριανά υπέστησαν την πρώτη καταστροφή κατά το δεύτερο ήμισυ του 17ου αι. από ισχυρή δύναμη Τουρκαλβανών επιδρομέων. Επακολούθησε η δεύτερη καταστροφή, την οποία εξιστορεί ένα κλέφτικο δημοτικό τραγούδι Θεσσαλίας-Ηπείρου, το οποίο είναι αφιερωμένο στον αρματολόρχη του αρματολικιού Αργιθέας και Αγράφων Γιάννη Μπουκουβάλα. Η ιστορική μούσα εξυμνεί τον πατριωτικό ηρωισμό του Γιάννη Μπουκουβάλα στις μάχες του Πετρίλου και των Κουμπουριανών⁴ (τέλη 17ου αι.) εναντίον των Τουρκαλβανών του λήσταρχου Μουσταφά Χουσεΐν (Μέτζο Χούσο):

*Να 'μουν αηδόνι στην Οξιιά και πέρδικα στο Βλάσι [...]
Να 'μουν μια ασπροπέρδικα στα πλάγια του Πετρίλου*

1 Νταβαρίνος Π. 2007, «Μπουκουβαλαίοι: Οι αρματολοί της Αργιθέας και των Αγράφων», *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργιθεατικών Συλλόγων «Η Αργιθέα στην Τουρκοκρατία έως τον 19ο αιώνα»* (2007), Λεοντίτο Καρδίτσας, σς 67-81

2 Μαμάσουλα Μ. 2004, *Παιδεία και Γλώσσα στον Άγιο Κοσμά τον Αιτωλό (διδακτορική διατριβή)*, Εκδ. Ι.Μ. Κουτλουμουσίου Αγίου Όρους, Άγιον Όρος, σ. 519

3 Αδελφότης «Αγία Φιλοθέη», *Ο βίος του Αγίου Κοσμά*: www.afilad.gr/?p=93μ, Ανακτήθηκε: 15-10-2017

4 Μπουκουβάλας Ευρ. 1980, *Το αρματολίκι των Αγράφων*, Αθήνα, τόμ. Α', σς 261-268

στα πλάγια και στα πετρωτά και στις κοντορακούλες [...] να ακουρμαστώ τον πόλεμο, πώς πολεμούν οι κλέφτες, οι κλέφτες οι αρματολοί κι ο Γιάννης Μπουκουβάλας [...] στον πάτο στα Κουμπουριανά μπροστά στην Παναγία [...].

Οι επιδρομείς καταδιωκόμενοι από τους γενναίους Έλληνες αρματολούς του Γιάννη Μπουκουβάλα από «τα πλάγια του Πετρίλου» ήρθαν και κλείστηκαν μέσα στον ναό της *Κοιμήσεως της (Παναγίας) Θεοτόκου* της Κάτω Χώρας των Κουμπουριανών, ελπίζοντας ότι θα βρουν άσυλο και θα σωθούν, εκμεταλλευόμενοι το θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων αγωνιστών. Η φωνή του αρχηγού Μπουκουβάλα όμως ήταν προστακτική εναντίον των απίστων:

«Βάλτε φωτιά στην εκκλησιά, κάψτε τους Τούρκους μέσα· χίλια φλουριά να της χρωστώ, καινούργια να τη φτιάξω»¹.

Αυτό ήταν το ιστορικό χρέος, αλλά και το τάμα προς την Παναγία του καπετάνιου Γιάννη Μπουκουβάλα, ο οποίος, για το τουρκοκρατούμενο ελληνικό γένος τότε, ενσάρκωνε τα υψηλά ιδεώδη της θρησκείας και της πατρίδας. Εφόσον οι άπιστοι πάτησαν τον ιερό ναό και τον βεβίλωσαν, αυτό το άγος των εχθρών αντιμετωπιζόταν μόνο με την καταστροφή του τουρκοπατημένου χριστιανικού ναού και την ανέγερση εκ βάθρων νέου και αμόλυντου ιερού ναού της Παναγίας στην Κάτω Χώρα, όπως έταξε ο αρματολάρχης. Ο ιστορικός αυτός ναός, μετά την ανοικοδόμησή του από τον Γιάννη Μπουκουβάλα (τέλη 18ου αι.), υπέστη ζημιές από τους κατά καιρούς σεισμούς και ανοικοδομήθηκε εκ δευτέρου πρόσφατα από τον ευπατρίδη συγχωριανό ιερέα Νικόλαο Δήμο με τη βοήθεια συγχωριανών.

Και οι ηρωικοί αρματολοί του Γιάννη Μπουκουβάλα, όπως λέει το ιστορικό τραγούδι: «*Πιάνουνε Τούρκους ζωντανούς, βρίσκουν και σκοτωμένους*». Η νίκη αυτή του Γιάννη Μπουκουβάλα είχε ως άμεση πολιτική συνέπεια την ουσιαστική αναγνώριση της εξουσίας του από τον πασά του οθωμανικού σατζακίου (της περιφέρειας) των Τρικάλων². Μετά το θάνατο του αρματολάρχη Γιάννη Μπουκουβάλα την 12 Ιανουαρίου 1767 στη Φραγγιά (νησί του Ιονίου Πελάγους), σπκώθηκε ο

¹ Κωτσιώρης Βασ. 1972, *Η Αργιθέα*, Αθήνα, σς 46-47

² Νταβαρίνος Π. 2007, «Μπουκουβαλαίοι: Οι αρματολοί της Αργιθέας και των Αγράφων», *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργιθεαϊκών Συλλόγων «Η Αργιθέα στην Τουρκοκρατία έως τον 19ο αιώνα»* (2007), Λεοντίττο Καρδίτσας, σς 67-81

αδερφός του Στέργιος και πήγε στην Αργιθέα με δύναμη 300 ανδρών και κατέστειλε ανταρσία μερικών δυσασεστημένων προυχόντων Κουμπουριανιτών από τη διοίκησή του και με διαταγή του πυρπολήθηκε ένας μικρός αριθμός κατοικιών, οι οποίες ανήκαν στους πρωταίτιους της στάσης, προς τιμωρίαν αυτών και προς σωφρονισμόν των υπολοίπων. Σε λειτουργικό βιβλίο της Μονής Τατάρνας διασώζεται η εξής «θύμψις»:

«Το 1767 Ιανουαρίου 12 εις τους χίλιους επιτακόσιους [εξήντα] επτά απέθανε ο (Γιάννης) Μπουκουβάλας εις την Φραγκιά (Ιόνιοι Νήσοι). Και εσηκώθη ο αδελφός του (Στέργιος) και επήγε στα Άγραφα με τριακόσιους νομάτους και έκαψε τα χωριά, τα Κουμπουριανά και άλλα πολλά, ποιος ξέρει¹».

Ορισμένες οικογένειες, μετά την καταστολή της ανταρσίας, εγκαταστάθηκαν στα Τρίκαλα, πρωτεύουσα της οθωμανικής διοικητικής περιφέρειας και σε άλλες περιοχές και επέστρεψαν στο Χωριό μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας (1881). Το 1823 ο Μουσταή πασάς της Σκόνδρας (αλβανικής περιοχής) με πολυάριθμο στρατό Τουρκαλβανών εκστράτευσε, παραβιάζοντας και αυτός το καθεστώς αυτονομίας των Αγραφιωτών με βάση τη Συνθήκη του Ταμασίου (1525), εναντίον του νέου αρματολάρχη της Αργιθέας και των Αγράφων Γεωργίου Καραϊσκάκη, ο οποίος με λίγους πολεμιστές έδωσε γενναία μάχη στη θέση *Τυρολόγος*, χωρίς να μπορέσει να αναχαιτίσει τις χιλιάδες των Τουρκαλβανών. Έτσι, ανεμπόδιτος ο Μουσταή πασάς προχώρησε και έκαψε τα Χωριά Λεοντίτο, Σπυρέλο (σημ. Πετροχώρι) και Κουμπουριανά.

Ξένοι περιηγητές

Το 1809 ο Άγγλος περιηγητής William Leake επισκέφθηκε τα Χωριά των Αγράφων και περιέγραψε τη ζωή και τον πολιτισμό των κατοίκων². Το 1821 ο Γάλλος περιηγητής Francois Rouqueville επισκέφθηκε τα Κουμπουριανά χωρίς ωστόσο να διέλθει από τα χωριά της Αργιθέας, τα οποία αναφέρει στον σχετικό κατάλογό του ως «Comboiana». Ο Rouqueville γράφει ότι πλησίον του Χωριού υπήρχε ιαματική πηγή³.

1 Μπουκουβάλας Ευρ. 1980, *Το αρματολίκι των Αγράφων*, Αθήνα, τόμ. Α', σς 316-320

2 Ό.π., σς 185-191

3 Ό.π., σ. 217

Εξεγέρσεις και απελευθέρωση της Αργιθέας

3

Η εγκατάσταση Τούρκων στην Αργιθέα (1832)

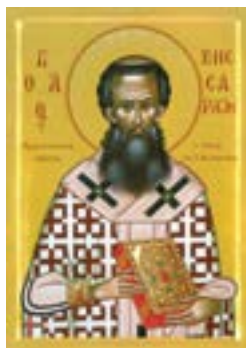
Οι Αργιθεάτες διακρίθηκαν στις επαναστατικές εξεγέρσεις κατά των Οθωμανών για την απελευθέρωση του Έθνους, για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας και της Αργιθέας. Όποιος κατείχε τις γέφυρες του Αχελώου και των παραποτάμων του (Κοράκου, Λιασκόβου, Τριζόλου, Κνισόβου, Μεζήλου, Στεφανιάδας και Μαρτεντσικού), τις οχυρές θέσεις στο Χωριό Σιάμ (Οξιά), στον Άγιο Νικόλαο, στον Τυρολόγο, στην Παναγία

Η ιστορική Γέφυρα
Κοράκου (1515-1949)

Ο Μεθοριακός Σταθμός
Συκιάς Πετρωτού
επί Τουρκοκρατίας

Ο Άγιος Βησσαρίων Β' (ο του Σωτήρος)

Σπληαιώτισσα, στη Στεφανιάδα και στην Κρανιά-Λούκα με τις εξόδους από Τρία Σύνορα Πετρίλου και από Λεοντίο-Στεφανιάδα προς την ελεύθερη Ελλάδα, τις διαβάσεις του Τυμπάνου, του Καλατορίου, του Πουλημένου, του Κάστρου Χαϊντούτη, των Πέντε Αδερφιών, καθώς και των Στενών της Πόρτας και του Μουζακίου, είχε και τον έλεγχο της περιοχής.

Στις 28 Μαρτίου του 1949 η γέφυρα του Κοράκου στον ποταμό Αχελώο ανατινάχθηκε από μονάδα της ΙΙ Μεραρχίας του «Δημοκρατικού Στρατού» υπό τον καπετάνιο Διαμαντή (Γιάννη Αλεξάνδρου) σε μια από τις φονικότερες μάχες μεταξύ Εθνικού Στρατού και κομμουνιστών, που έγινε στα όρια των Δήμων Αργιθέας της Π.Ε. Καρδίτσας και Καραϊσκάκη της Π.Ε. Άρτας.

Η ιστορική μονότοξη πέτρινη γέφυρα, συνολικού μήκους 62 μέτρων, η μεγαλύτερη ίσως στη Βαλκανική Χερσόνησο, κτίσθηκε την περίοδο 1514-1515 με μέριμνα του Αρχιεπισκόπου [Θεσσαλίας] και Μητροπολίτη Λαρίσης Βησσαρίωνα Β' (1490-1540). Ο Βησσαρίων Β' γεννήθηκε το 1490 στην Πόρτα Παναγιά Τρικάλων και ανατράφηκε από τους ευλαβείς γονείς του με τα ιερά νόματα της θρησκείας μας και με τα ιδεώδη του Γένους μας. Ο Βησσαρίων Β' ως Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλίας χρηματοδότησε με πανορθόδοξους εράνους την κατασκευή δρόμων στη Θεσσαλία μέχρι και την Ήπειρο και πολλών γεφυρών στα ποτάμια της περιοχής (στην τοποθεσία Κόρακας επί του Αχελώου, στη Σαρακίνα Καλαμπάκας, επί του Πηνειού κ.ά.). Στα γνωστότερα έργα του περιλαμβάνεται η ανέγερση της Ιεράς Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, περισσότερο γνωστής ως Μονής Δουσίκου, στις πλαγιές του όρους Κόζιακας, λίγα χιλιόμετρα από την Πύλη. Ο Βησσαρίων Β' αποβίωσε το 1540. Για το θεάρεστο εκκλησιαστικό, κοινωνικό και εθνεγερτικό έργο του ανακηρύχθηκε άγιος από την Εκκλησία μας (ως Βησσαρίων ο του Σωτήρος) και η μνήμη του εορτάζεται την 15 Σεπτεμβρίου. Από τα λείψανα του αγίου σώζεται η τιμία κάρα του, η οποία φυλάσσεται στη Μονή Δουσίκου στην Πύλη Τρικάλων¹.

Σύμφωνα με την παράδοση, την ημέρα των εγκαινίων της γέφυρας Κοράκου το 1515, με συμμετοχή πλήθους κατοίκων της περιοχής, ο Βησσαρίων Β', χορηγός του έργου, στάθηκε στο μέσον της γέφυρας και ρώτησε τους μαστόρους: «πώς

¹ Ορθόδοξος Συναξαριστής <http://www.saint.gr/2441/saint.aspx>

με βλέπετε;» Οι μάστοροι του απάντησαν: «σαν κόρακα, δέσποτα» και αυτός τους είπε: «έ τότε, γέφυρα του Κοράκου να είναι το όνομά της»¹.

Η γέφυρα είχε άνοιγμα 46 μέτρα και ύψος 24 μέτρα, άντεξε ισχυρούς σεισμούς και άλλα έντονα φυσικά φαινόμενα για 434 χρόνια και τελικά έπεσε θύμα του αδελφοκτόνου ελληνικού «Εμφυλίου Πολέμου». Λόγω της εξαιρετικής και μοναδικής ιστορικής και αρχιτεκτονικής αξίας της γέφυρας Κοράκου έχει εκδηλωθεί ενδιαφέρον από εκπροσώπους και στελέχη των συλλογικών Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανακατασκευή της γέφυρας με συγχρηματοδότηση του έργου από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι Οθωμανοί Τούρκοι στα Άγραφα και στην Αργιθέα για πρώτη φορά εγκαταστάθηκαν το 1832 στην οριογραμμή του νέου Ελληνικού Κράτους, αφού η Αργιθέα με την Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως στις 21 Ιουλίου 1832 παρέμεινε υπό τον έλεγχο των κατακτητών και τα σύνορά της οριοθετήθηκαν από την Αφορισμένη Κομπλεσίου έως το Φελίκι και τη

Το όρος Ζερβό ή Μπαλτενήσι (1712 υψόμε.) απέναντι από τα Κουμπουριανά με τη Μονή της Παναγίας Σπηλαιώτισσας στην πλαγιά του. Από το 1832 έως το 1881 ήταν το σύνορο του βασιλείου της Ελλάδος με την Οθωμανοκρατούμενη Θεσσαλία.

¹ Εφημ. Η Καθημερινή, 7-2-2019

Μυρμητζίλα Βραγκιανών. Οι οριοφυλακές των Οθωμανών εγκαταστάθηκαν σε φυλάκια, όπως, π.χ., της Στεφανιάδας. Στο Λιάσκοβο (Πετρωτό) οι Οθωμανοί είχαν την έδρα του λόχου τους και την έδρα της διοίκησης της περιοχής.

Μέχρι τότε ίσχυε η Συνθήκη του Ταμασίου (10 Μαΐου 1525) μεταξύ του Βεγλέρ Βέν πασά της Λάρισας και των προκρίτων των Χωριών των Αγράφων, στο χωριό Ταμάσιο (σημερινή Ανάβρα Καρδίτσας), με την οποία οι περιοχές της Αργιθέας και των Αγράφων απέκτησαν καθεστώς αυτονομίας και απαγορεύθηκε η είσοδος Οθωμανών στο έδαφός τους. Κατά καιρούς, όμως, τμήματα επιδρομέων Οθωμανών και Τουρκαλβανών παρασπονδούσαν, με την ανοχή των πασάδων, και προέβαιναν σε βιαιότητες και λεηλασίες σε βάρος των κατοίκων¹.

Η εξέγερση του 1854

Ο εκ Λιασκόβου (Πετρωτού) Αθανάσιος Αλεξανδρής, μνημένος στη Φιλική Εταιρεία, έλαβε μέρος στην Επανάσταση του 1821 και συνελήφθη, αποφυγών, ως εκ θαύματος, τον απαγχονισμό. Μαζί με τον συμπολεμιστή του Χριστόδουλο Χατζηπέτρο κατέφυγαν στο Μεσολόγγι, ενώ οι Ζαχαράκης και Δημήτριος Τσολάκογλου απαγχονίσθηκαν στη Λάρισα κατ' εντολήν του Χουρσίτ Πασά. Ο Αθανάσιος Αλεξανδρής και όλη η οικογένειά του υπήρξαν οι πρόμαχοι στους αγώνες για την εθνική ελευθερία. Στην εξέγερση του 1854, υπό τη διοίκηση του γενναίου στρατηγού Χριστοδούλου Χατζηπέτρου, ήταν πρωτεργάτης στην Αργιθέα και στα Άγραφα μαζί με τον Γεώργιο Καραούλη από τη Στεφανιάδα. Στη μάχη του Μουζακίου πολέμησε και ο Φώτιος Τσαντούλας από τη Μπουκοβίτσα, μετέπειτα Δήμαρχος της Αργιθέας. Οι Δημήτριος Αλεξανδρής (αδελφός του Αθανασίου), Φώτιος Τσαντούλας και Δημητρούλας Οικονόμου από τα Βραγκιανά, καταξιωμένοι από τους αγώνες τους στην περιοχή για την εθνική ελευθερία εξελέγησαν διαδοχικά Δήμαρχοι του νεοσυσταθέντος Δήμου Αργιθέας με έδρα τα Κουμπουριανά.

Τον Ιανουάριο του 1854 έφθασε από τον Βάλτο Ακαρνανίας στα Βραγκιανά ο Κώστος Μανωλίδης με σώμα τριάντα πέντε ανδρών και εκεί αφού στρατολόγησε και άλλους άνδρες από τα περίξ χωριά, επιτέθηκε κατά της οθωμανικής φρουράς

¹ Παπαδημητρίου Μ. 211, *Αργιθέα και απελευθέρωση της Θεσσαλίας* https://aetostz.blogspot.gr/2011/11/blog-post_7670.html. Ανακτήθηκε: 14-1-2017

στο Φελίκι και την απώθησε προς τη Γέφυρα Κοράκου. Πληροφορούμενος το γεγονός αυτό ο διοικητής των Οθωμανών Αλίκος Σελίτζανης, ο οποίος ήταν στρατοπεδευμένος στο Λιάσκοβο, απείλησε με εκδίκηση και αφανισμό τους Αργιθεάτες και τους ζήτησε υποταγή. Την 18 Ιανουαρίου 1854 ο Δημήτριος Αλεξανδρής και ο αδελφός του Αθανάσιος από το Λιάσκοβο, ο Γεώργιος Καραούλης από τη Στεφανάδα, ο Γιαννούλης Οικονόμου από τα Βραγκιανά, ο Γεώργιος Καναβός από τη Μπουκοβίτσα και οι άλλοι πρόκριτοι των Χωριών εξήγειραν τους Αργιθεάτες και επάνδρωσαν τα πρώτα επαναστατικά τμήματα.

Στη Μονή Σπηλιάς¹ των Κουμπουριανών συνέταξαν την 26 Ιανουαρίου την κάτωθι σχετική επαναστατική προκήρυξη, την οποία δημοσίευσε η εφημερίδα «Αιών» των Αθηνών την 9 Φεβρουαρίου 1854:

«Τουρκικά Άγραφα 26 Ιανουαρίου 1854

Πατριώται, Φωνή ήχησεν εις τας ακοάς ότι συμπολίται μας Ηπειρώται ήρπασαν τα όπλα ζητούντες την ανεξαρτησίαν των, έναντι του προαιώνων τυράννου. Δράξατε, όθεν, συμπατριώται, τα όπλα σας, θέσατε την χείραν σας εις την καρδίαν σας, στρέψατε τα όμματά σας προς την ανατολήν και ευχόμενοι προς τον Ύψιστον κινηθήτε, μιμηθείτε τους προγόνους μας και χύσατε το αίμα προς τιμήν της Πατρίδος, της Θρησκείας, της Τιμής και της Ελευθερίας. Σεις οι πατριώται των Αγράφων, δεδουλωμένοι κατά το σώμα και ελευθερωθέντες κατά την καρδίαν, δώσατε χείρα βοήθειας, προσκαλούντες και τους σποράδην ευρισκομένους εις την ελευθέραν Ελλάδα Αγραφιώτας.

Οι Πρόκριτοι των Τουρκικών Αγράφων».

Η ίδια εφημερίδα «Αιών» των Αθηνών την 30 Ιανουαρίου του 1854 σε άρθρο της έγραφε:

«Από Γεφύρας Κοράκου μέχρι Πετρίλου επαναστάτησαν όλα τα χωρία. Και συγκεντρωθέντες 400 περίπου εις Μικρά Βραγκιανά και Στεφανάδα, υπό τας διαταγάς διαφόρων Προεστών του Τόπου, Χριστιανών κολιζίδων και του Γεωργίου Καραούλη διευθύνθησαν τη 25 Ιανουαρίου εις χωρίον Σιάμ και εκείθεν συμπεριλαβόντες άλλους 100 οπλοφόρους Χριστιανούς, μεταβαίνουνσι εις Τρίκαλα. Απόσπασμά τι

¹ Βελανιδιώτης Ιεζεκιήλ [Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων] «Αι Μοναί της Πίνδου», *Θεολογία*, τόμ. ΣΤ, (1928), σ. 139. <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp> . Ανακτήθηκε: 14-6-2017

δε, συγκείμενον εξ εκατόν εκ των ανωτέρω 400, έμεινεν εις το χωρίον Λιάσκοβον πολιορκούν στενώς τον Αλήκον, πρώην κολτζήν, όστις πιστεύεται ότι ήδη παρεδόθη».

Ο στρατηγικός σχεδιασμός προέβλεπε τις κατωτέρω κινήσεις και δράσεις: Ο Γεώργιος Καραούλης με το τμήμα του κινήθηκε από τα Βραγκιανά προς το χωριό του, τη Στεφανιάδα και εκείθεν προς το Πετρίλο και το Σιάμ και εξεδίωξε τους Οθωμανούς από την Ανατολική Αργιθέα. Ο Αθανάσιος Αλεξανδρής με τον Κώτσο Μανωλίδη κινήθηκαν προς το Λιάσκοβο (Πετρωτό), στο οποίο πείσθηκε ο Οθωμανός Αλήκος Σελίτζανης, μετά από συνεννόηση με τον Αλεξανδρή, και αναχώρησε για τα Τρίκαλα. Αυτό το διάστημα ο Γεώργιος Καραούλης συνέχισε τη δράση του κατευθυνόμενος με τον Αντώνιο Μπουκουβάλα και 340 ενόπλους προς το Νεοχώριο και πρωτοστάτησε την 1η Μαρτίου 1854 σε μάχη κοντά στα Κανάλια, στις 7 Μαρτίου σε μάχη κοντά στο Φανάρι με τους Τουρκαλβανούς του Ισμαήλ Φράσαρη και στα μέσα Απριλίου 1854 στις μάχες στο Βελέσι και στον Μεγάλο Παλαμά.

Η επαναστατική εξέγερση του 1854 είχε άδοξο τέλος, διότι οι φιλότουρκες Μεγάλες Δυνάμεις απέκλεισαν τον Πειραιά με τον στόλο τους και υποχρέωσαν τον βασιλιά Όθωνα και την κυβέρνηση να ανακαλέσουν τον στρατό από τη Θεσσαλία και την Ήπειρο. Στο στρατόπεδο Καλαμπάκας, την 5η Μαΐου 1854, ο διοικητής ηρωικός στρατηγός Χριστόδουλος Χατζηπέτρου, εξέδωσε την ακόλουθη ημερήσια διαταγή:

«Στρατιώται, Θεσσαλοί των Αγράφων, της Πίνδου, του Ολύμπου, Αποσυρόμεθα του αγώνος κύπτιοντες εις τας ακαταμαχήτους περιστάσεις. Αλλά η γη των πατέρων μας, ο τόπος της γεννησεώς μας είναι δίκαια απαράγραπτα διά παντός. Αν και προς καιρόν αποχωρούμεν, δεν λησμονούμεν. Αποθέτομεν τα όπλα ευέλπιδες ότι οι δυνατοί της γης θέλουσι εννοήσει τα απαράγραπτα δίκαιά μας».

Οι Οθωμανοί επανήλθαν στην Αργιθέα και κατέστρεφαν τα χωριά. Οι περισσότεροι Αργιθεάτες μετοίκησαν στην Παλαιά (ελεύθερη) Ελλάδα. Από την οικογένεια Αλεξανδρή άλλοι μετοίκησαν στο Ματσούκι Αγρίνιου και άλλοι στη Λαμία. Ο Αθανάσιος Αλεξανδρής συνέχισε στην Αργιθέα τον απελευθερωτικό αγώνα. Την 18 Δεκεμβρίου 1862 Τουρκαλβανοί από την Άρτα επέδραμαν κατά της Αργιθέας, έκαψαν σπίτια στο Πετρίλο και οι κάτοικοι οχυρώθηκαν στη Μονή Γενεθλίου

της Θεοτόκου, την οποία πολιόρκησαν οι επιδρομείς. Στη μάχη φονεύθηκε ο Πάνος Βλαχογιάννης. Στη συνέχεια οι Τουρκαλβανοί επιτέθηκαν στη Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος των Βραγκιανών, όπως είχε προφητεύσει το 1765 ο Πατρο-Κοσμάς, φόνευσαν τον ηγούμενο Κωνσταντίνο, τον ιερομόναχο Αθανάσιο Οικονόμου και άλλους έξι μοναχούς και λεπλάτησαν πολύτιμα ιερά σκεύη.

Η εξέγερση του 1867

Το 1864 ο Αθανάσιος Αλεξανδρής, με πρόσχημα τη δίωξη της ληστείας στην Αργιθέα, έπεισε τους Οθωμανούς να αναλάβουν την τήρηση της τάξης οι προεστοί, οι οποίοι, με έγκριση του δερβέναγα των Αγράφων Χαλίλβεν Φράσαρη, οργάνωσαν σώμα χωροφυλακής με 350 άνδρες σε όλη την περιοχή. Στις αρχές του Δεκεμβρίου του 1866 οι κάτοικοι της Αργιθέας μη υποφέροντες τις θηριωδίες των Τουρκαλβανών και αρνούμενοι να συμμορφωθούν στις υποδείξεις των προκρίτων, εξεγέρθηκαν και πάλι με επικεφαλής τον Γεώργιο Καραούλη, τον Αθανάσιο Αλεξανδρή και τον Απόστολο Τόλια. Στο Πετρίλο, από το οποίο είχε εκδιωχθεί η Τουρκαλβανική φρουρά του τοπικού δερβέναγα Ιλιάσμπεν Τάβλιαρη, είχαν συγκεντρωθεί πάνω από διακόσιοι επαναστάτες, οι οποίοι αυξάνονταν συνεχώς. Εγκατέστησαν εκεί το αρχηγείο τους, εξέλεξαν ως αρχηγούς τον Αθανάσιο Αλεξανδρή από το Λιάσκοβο, τον Γεώργιο Καραούλη από τη Στεφανιάδα, τον Κ. Κυριάκο από την ένδοξη Χιμάρα και άλλους ίδρυσαν την «Προσωρινήν Διοίκησιν των Θεσσαλών Αγραφιωτών» και σχεδίασαν την περαιτέρω πορεία του απελευθερωτικού αγώνα.

Μετά την αποχώρηση των Τουρκαλβανών εγκατέστησαν φρουρά στη Γέφυρα Κοράκου και με κέντρο το Πετρίλο επεξέτειναν την επαναστατική δράση τους.

Την 24 Νοεμβρίου 1866 οι ίδιοι επαναστάτες επιτέθηκαν στην αλβανική φρουρά της Καστανιάς, αλλά λόγω ενισχύσεώς της υποχώρησαν την επόμενη ημέρα προς τα χωριά Μαστρογιάννι και Απιδιά της πεδιάδας Καρδίτσας.

Εκεί έλαβαν είδηση να επιστρέφουν στην Αργιθέα, για να υποστηρίξουν την ελεύθερη διάβαση στη Γέφυρα Κοράκου. Κατά την έκθεση των γεγονότων, από τον δερβέναγα Χαλίλβεν Φράσαρη, η μάχη έγινε την 26 Νοεμβρίου 1866 μεταξύ Αργιθεατών υπό την αρχηγία του οπλαρχηγού Γεωργίου

Καραούλη εναντίον των Τουρκαλβανών, οι οποίοι νικηθέντες υποχώρησαν ατάκτως και οι επαναστάτες ανέλαβαν τη φρούρηση της Γέφυρας Κοράκου. Την 28 Δεκεμβρίου 1866 οι Οθωμανοί παρέταξαν νέες δυνάμεις στη Γέφυρα υπό τον δερβέναγα Χαλίλμπε Φράσαρη και στη μάχη με τους Αργιθεάτες ηττήθηκαν και πάλι.

Την 5 Ιανουαρίου 1867 ο Γάλλος Πρόξενος στα Ιωάννινα, Charles Champroiseau (Κάρολος Σαμπουαζώ) απεσταλμένος των φιλότουρκων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κατέφθασε στη Γέφυρα Κοράκου και συνάντησε τους πενήντα τέσσερις εκπροσώπους των Ηπειρωτών και Θεσσαλών επαναστατών και τους υπέδειξε να αποχωρήσουν. Εκεί ο Γεώργιος Καραούλης και ο Αθανάσιος Αλεξανδρής απευθυνόμενοι στον Γάλλο Πρόξενο είπαν, μεταξύ άλλων, και τα εξής:

Γ. Καραούλης: *«Ζωή με τον Τούρκον δεν υποφέρεται πλέον, Κύριε Πρόξενε, και ή θα καθώμεν ή του σουλτάνου υπήκοοι δεν θα τελώμεν εις το μέλλον».*

Αθ. Αλεξανδρής: *«Κύριε Πρόξενε, εάν πράγματι ενδιαφέρεσθε δι' ημάς, διά το καλόν ημών και την ειρήνην και ασφάλειαν εις την περιοχήν, τότε βοηθήσατε διά της Κυβερνήσεώς σας να ελευθερωθώμεν από τον απεχθή ζυγόν των Οθωμανών, άλλως, αδικώς κοπιάζετε, ίνα μας πείσητε να παύσωμεν τον περί ελευθερίας και δικαιοσύνης αγώνα μας. Ημείς ωρκίσθημεν ή να νικήσωμεν και ζήσωμεν ελεύθεροι ή να αποθάνωμεν πολεμούντες διά την ελευθερίαν μας».*

Έχοντας αποκτήσει άποψη του χώρου ο Γάλλος Πρόξενος πρότεινε στους κατακτητές να επιχειρήσουν ζεύξη του ποταμού Αχελώου με φουσκωμένους ασκούς ζώων. Οι Τουρκαλβανοί ακολούθησαν τις οδηγίες του Προξένου και στις 16 Ιανουαρίου 1867 διέβησαν τον ποταμό και αιφνιδίασαν από τα πλάγια τους επαναστάτες, οι οποίοι, μπροστά στον όγκο των εχθρικών δυνάμεων και στη δυσμενή τροπή των πραγμάτων, την επόμενη ημέρα οπισθοχώρησαν και εγκατέλειψαν τη στρατηγικής σημασίας Γέφυρα του Κοράκου.

Οπισθοχωρούντες οι επαναστάτες σχημάτισαν μία ομάδα με τους Ανδρέα Ζαχαράκη, Ανδρέα Γρανίτσα, Δημήτριο Κουτσουράκη και Ιωάννη Κοντονίκα με διακόσιους άνδρες και βαδίζοντας προς τη Μονή Σπηλιάς συγκρούσθηκαν με 2.500 Τουρκαλβανούς υπό τον δερβέναγα Χαλίλμπε Φράσαρη. Έφθασαν, τελικά, τη νύκτα στη μονή και περικυκλώθηκαν εκεί από

νέες δυνάμεις του Ιμπραήμ πασά των Ιωαννίνων 1500 τακτικών και 500 ατάκτων, που ήλθαν μέσω Βαλκάνου-Μαρτενσικού-Μπουκοβίτσας-Τριζόλου και κατέλαβαν τη Στεφανάδα.

Την 26 Ιανουαρίου ενενήντα επαναστάτες διέσπασαν τον οθωμανικό κλοιό, διαφυγόντες προς τη Στεφανάδα και συναντήθηκαν με τον Γεώργιο Καραούλη. Στη συνέχεια οι υπόλοιποι επαναστάτες επιχείρησαν με τα σπαθιά τους ηρωική έξοδο. Έμειναν πίσω περί τους τριάντα πέντε επαναστάτες έως τις 4 Φεβρουάριου 1867, οι οποίοι, και αυτοί, ενώ κανονιοβολείτο η Μονή Σπηλιάς, επιχείρησαν έξοδο με απώλεια πέντε ανδρών.

Στα τέλη Φεβρουαρίου 1867 μία ομάδα πενήντα Αγρωφιωτών είχε καταφύγει στη Μονή Ρεντίνας και μεταξύ των καταφυγόντων ήταν και ο Γεώργιος Καραούλης. Ο Χαλίλβενς Φράσαρης, με δύναμη 1.000 ανδρών, κυριεύσε τη μονή και αποδεκάτισε τους επαναστάτες. Διασώθηκαν μόλις δέκα, μεταξύ των οποίων και ο Καραούλης, ο οποίος κατευθύνθηκε προς τη Νεβρόπολη.

Την 2 Μαρτίου 1867 η Προσωρινή Κυβέρνηση Ηπείρου-Θεσσαλίας από το Μεζήλο, που είχε την έδρα της, έστειλε αρκετές αργιθεατικές δυνάμεις κατά της οθωμανικής φρουράς στη Γέφυρα του Κοράκου υπό τους οπλαρχηγούς Ανδρέα Ζαχαράκη, Δημήτριο Αλεξανδρή, Κωνσταντίνο Κρίκα και Γεώργιο Ντρούβα. Οι Αργιθεάτες με τη συνεργασία των ηπειρωτικών δυνάμεων μετά από πεισματώδη και πολύνεκρη μάχη ανακατέλαβαν τη Γέφυρα Κοράκου και επανασυνέδεσαν τα δύο στρατόπεδά τους. Στα τέλη Μαρτίου του 1867 ο Καραούλης και ο Κοντονίκας ανακατέλαβαν τη Μονή Σπηλιάς.

Τον Φεβρουάριο του 1869 στη Συνδιάσκεψη των Παρισίων υπό την πίεση των Οθωμανών οι Ευρωπαϊκές Δυνάμεις υποχρέωσαν το ελεύθερο Ελληνικό Κράτος να εγκαταλείψει τον επαναστατικό αγώνα. Στην Επανάσταση του 1877-1878 οι αδελφοί Γιωργάκης και Δημήτριος Αλεξανδρής οργάνωσαν τον αγώνα για την απελευθέρωση της Αργιθέας. Πρώτος ήλθε τα Χριστούγεννα του 1877 στο Λιάσκοβο ο Γιωργάκης και σε λίγο ο Δημήτριος και άρχισαν την οργάνωση του αγώνα στα χωριά της Αργιθέας. Μαζί τους ήταν και ο Ιωάννης Οικονόμου και ο Π. Κουλουζάκης, οι οποίοι οργάνωσαν τα Χωριά Βραγκιανά, Αργύρι και Σελιπιανά.

Λοχαγός Πυροβολικού
Κωνσταντίνος
Ισχύμαχος (†1888)

Η εξέγερση του 1878 και η απελευθέρωση (1881)

Τον Ιανουάριο του 1878 εισήλθαν στη Θεσσαλία τμήματα του Ελληνικού Στρατού με συγκατάθεση της κυβέρνησης, η οποία κατόπιν αρνητικού τηλεσιγράφου των Μεγάλων Δυνάμεων αναγκάστηκε να ανακαλέσει τα στρατιωτικά τμήματα πριν φθάσουν στον Δομοκό. Τότε, εκατόν εβδομήντα υπαξιωματικοί και οπλίτες με επικεφαλής τους επιλοχίες Δημήτριο Τερτίπη και Γεώργιο Λάιο δεν υπάκουσαν. Όρισαν ως επικεφαλής της επανάστασης τον λοχαγό πυροβολικού Κωνσταντίνο Ισχύμαχο με βοηθούς τους αξιωματικούς Γεώργιο Φιλάρετο, Ιωάννη Ιγγλέση και Δημήτριο Σούτσο και συνέχισαν την πορεία τους για τον αγώνα της απελευθέρωσης της Θεσσαλίας.

Εξεγέρθηκαν οι Θεσσαλοί από το Πήλιο έως τον Όλυμπο και εκείθεν στα Άγραφα και στη θεσσαλική πεδιάδα. Οι μάχες ήταν αμέτρητες και οι Οθωμανοί πανικοβλήθηκαν. Στην Αργιθέα οι οθωμανικές φρουρές Βραγκιανών, Λιασκόβου και Στεφανιάδας ετράπησαν σε φυγή διά παντός. Το Πετρίλο απελευθερώθηκε την 20 Φεβρουάριου 1878. Οι αδελφοί Αλεξανδρή συγκέντρωσαν δύναμη τριακοσίων εξήντα ανδρών και μαζί με τη στρατιωτική δύναμη του Ηπειρώτη οπλαρχηγού Ματσούκη, ανέλαβαν τη φρούρηση της Γέφυρας του Κοράκου. Οι αδελφοί Αλεξανδρή έλαβαν κρατική επιχορήγηση 5.000 δραχμών για τις αποτελεσματικές μάχες τους κατά των Οθωμανών και αντιμετώπισαν τις ανάγκες των τριακοσίων πενήντα και πλέον ανδρών του σώματος¹.

Στην επαναστατική εξέγερση του 1878 μετείχαν οι εκ Πετρωτού Δημήτριος και Γεώργιος Αλεξανδρής, ο εκ Κουμπουριανών Θωμάς Ποζιός² και άλλοι υπό τον ηρωικό λοχαγό (ΠΒ) Κωνσταντίνο Ισχύμαχο και έλαβαν μέρος στις μάχες του Μουζακίου και της Πόρτας, καθώς και στη σημαντική μάχη της Ματαράγκας, στην οποία δοξάστηκε η μαχόμενη Θεσσαλία. Την 3 Μαρτίου 1878 ο Γιωργάκης Αλεξανδρής διακρίθηκε

1 Παπαδημητρίου Μ. 2011, *Αργιθέα και απελευθέρωση της Θεσσαλίας* https://aetostz.blogspot.gr/2011/11/blog-post_7670.html. Ανακτήθηκε: 14-1-2017

2 Ο Θωμάς Ποζιός στις 5 Απριλίου 1878 είχε συμμετάσχει ως μέλος στην Προσωρινή Διοικητική Επιτροπή των Αγράφων. Μετά την απελευθέρωση (1881) θήτευσε ως υπηρεσιακός Δήμαρχος Αργιθέας μέχρι τη διενέργεια δημοτικών εκλογών (1883), βλέπε Κωτσιώρης Βασίλειος 1972, *Η Αργιθέα*, Αθήνα, σ. 157

με τους Αργιθεάτες άνδρες του στη μάχη των Στενών του Μουζακίου. Ο Γρηγόρης Στουρνάρας κατέλαβε τα Στενά της Πόρτας. Την 4 Μαρτίου ο Θ. Ζιάκας εισήλθε με τους άνδρες του στο Μουζάκι και εξεδίωξε τον Τουρκαλβανό Μουσά Γκέκα και τους άνδρες του. Ο Δημήτριος Αλεξανδρής ανέκοψε τις οθωμανικές δυνάμεις, που έρχονταν από το Φανάρι σε ενίσχυση του Μουσά Γκέκα, και στη συνέχεια οχυρώθηκε στην Επισκοπή και στα υψώματα του Μπελετισίου. Εκεί αντιμετώπισε τους Οθωμανούς, οι οποίοι έρχονταν από τα Τρίκαλα σε ενίσχυση των Τουρκαλβανών. Μετά από σφοδρή πολιορκία από τις δυνάμεις του Αλεξανδρή ο Μουσά Γκέκα εξουθενωμένος ζήτησε να παραδοθεί φωνάζοντας «μπέσα για μπέσα». Έγινε η παράδοση του Μουσά Γκέκα μαζί με άλλους Τουρκαλβανούς και οι όμηροι εστάλησαν στη Λαμία και κατόπιν αφέθηκαν ελεύθεροι. Από τη μάχη του Μουζακίου έλειπε ο Γεώργιος Καραούλης, ο οποίος έχασε τη ζωή του το 1874 σε δυστύχημα στο χωριό του.

Την 9 Μαρτίου του 1878 ο Αλεξανδρής με τους Γρανίτσα και Γαζή αφόπλισαν τμήμα Τουρκαλβανών. Την 11 Μαρτίου σε μια σφοδρή επίθεση των Οθωμανών στην Πόρτα με πυροβολικό οι επαναστάτες έχασαν τη μάχη και διασκορπίστηκαν σε διάφορες κατευθύνσεις. Την 21 Μαρτίου 1878 έγινε η μεγίστης σημασίας μάχη της Ματαράγκας και εν συνεχεία η μάχη των Σοφάδων, στις οποίες οι Αργιθεάτες έδωσαν τον υπέρ πάντων αγώνα. Την 2 Απριλίου 1878 οι αδελφοί Αλεξανδρή με τους αδερφούς Ζουλούμη κατέλαβαν το χωριό Μισσέ Νικόλα (Μεσινικόλα). Στην εφημερίδα «Εθνικόν Πνεύμα» των Αθηνών της 14ης Απριλίου του 1878 δημοσιεύθηκε η είδηση ότι οι αδελφοί Αλεξανδρή απέστειλαν πολεμοφόδια και άλλα μέσα στους επαναστάτες της περιοχής του Ολύμπου.

Η επανάσταση στην περιοχή της Αργιθέας Αγράφων διήρκεσε έως το τέλος του 1878. Την 23 Ιουνίου 1880 το Ευρωπαϊκό Συνέδριο του Βερολίνου αποφάσισε την απελευθέρωση της Θεσσαλίας πλην της Ελασσόνας και της περιοχής της Άρτας. Την 24 Ιουνίου 1881 υπεγράφη η Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως και την 18 Αυγούστου 1881 εισήλθε ο απελευθερωτικός Ελληνικός Στρατός στην πόλη της Καρδίτσας.

Η Αργιθέα από την απελευθέρωση έως σήμερα

4

Η ίδρυση του Δήμου Αργιθέας

Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας από τον μακράιωνα οθωμανικό τυραννικό ζυγό και την ενσωμάτωσή της το 1881 με το Ελληνικό Κράτος, η περιοχή της Καρδίτσας ήταν Επαρχία του Νομού Τρικάλων έως το 1944. Η Επαρχία Καρδίτσας είχε δεκατρείς Δήμους, μεταξύ των οποίων και ο Δήμος Αργιθέας με έδρα το Χωριό Κουμπουριανά λόγω της κεντρικής γεωγραφικής θέσης, το οποίο χαρακτηρίστηκε ως το «Βυζάντιο της περιοχής». Το Β.Δ. της 31ης Μαρτίου 1883 (ΦΕΚ 126, τεύχ. Α, σελ. 665, αριθμ. 9) «Περί της εις δήμους διαιρέσεως της εν τω Νομώ Τρικάλων επαρχίας Καρδίτσας», προσδιορίζει, μεταξύ άλλων και τις ώρες πεζοπορίας των κατοίκων των Χωριών του Δήμου Αργιθέας από και προς την πρωτεύουσα της Επαρχίας και την έδρα του Δήμου.

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 419 Α της 30 Σεπτεμβρίου 1883 η σφραγίδα του Δήμου Αργιθέας θα περιέχει την εξής περιγραφόμενη απεικόνιση: *«εν τω μέσω μεν, νέον εν χιτώνι βραχεί, έχοντα εν μεν τη δεξιά φιάλην, εν δε τη αριστερά ακόντιον, ιστάμενον εν κατατομή προς αριστεράν, κύκλωθεν δε τας λέξεις, Δήμος Αργιθέας»*. Μετά την εθνική απελευθέρωση της Θεσσαλίας και της Αργιθέας (1881) τοποθετήθηκε υπηρεσιακός Δήμαρχος ο Θωμάς Ποζιός, ο οποίος προετοίμασε τις δημοτικές εκλογές του 1883. Πρώτος Δήμαρχος εξελέγη ο Δημήτριος Αλεξανδρής για την περίοδο 1883-1887. Εν συνεχεία εξελέγησαν ο Βασίλειος Τσαντούλας για την περίοδο 1887-1901, ο Λάμπρος Θεοδοσόπουλος για την περίοδο 1901-1905, ο Θωμάς Ποζιός για την περίοδο 1905-1909 και ο Δημήτριος Οικονόμου για την περίοδο 1909-1912. Με το ΦΕΚ 129 Α της 14 Δεκεμβρίου και σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 8 της 15

Πίνακας αποστάσεων
Χωριών Δήμου
Αργιθέας
Β.Δ. της 31ης Μαρτίου
1883 (ΦΕΚ 126, τεύχ.
Α', σελ. 665, αριθμ. 9)

	Χωριό	Καρδίτσα	Κουμπουριανά	Υπερκείμενο όρος (1000+ m)
1	Κουμπουριανά	15 ώρες	—	Κουκουρέλος
2	Αργύριον	22 ώρες	7 ώρες	Άγιος Ηλίας
3	Βλάσιον	12 ώρες	3 ώρες	Καράβα
4	Βραγκιανά	20 ώρες	6 ώρες	Σταυρός
5	Γλογοβίτσα	12 ώρες	4 ώρες	Αχλαδιά
6	Γρυμπιανά	21½ ώρες	7 ώρες	Μιρμιτζάλα
7	Κνίσοβον	11 ώρες	4 ώρες	Τύμπανον
8	Κομπλέσιον	14 ώρες	1½ ώρες	Τσουρνάτον
9	Λεοντίτον	12 ώρες	2 ώρες	Τσουρνάτον
10	Λιάσκοβον	16 ώρες	3½ ώρες	—
11	Μαρτεντζικόν	18 ώρες	6 ώρες	Σημείον
12	Μεσοβούνιον	12 ώρες	3 ώρες	—
13	Μεζήλον	14 ώρες	2 ώρες	Μονόπλατον
14	Μελεντζικόν	16 ώρες	5 ώρες	—
15	Μπουκοβίτσα	13 ώρες	4 ώρες	Καλατόριον
16	Πετρίλον	11 ώρες	3 ώρες	Γκαβέλον
17	Σπυρέλον	14 ώρες	1 ώρα	Μνήμα
18	Στεφανάδα	16 ώρες	2 ώρες	Γαλάσιον
19	Σελιπιανά	22 ώρες	7 ώρες	Μιρμιτζάλα
20	Τριζό(ώ)λον	12 ώρες	2 ώρες	—

Οκτωβρίου 1900 γνωμοδότηση του Δημοτικού Συμβουλίου μετατέθηκε η έδρα του Δήμου από τα Κουμπουριανά στη Στεφανάδα, χωρίς ωστόσο να πραγματοποιηθεί η μεταφορά των δομών και υπηρεσιών του Δήμου σε αυτό το χωριό. Οι υπηρεσίες του Δήμου στεγάσθηκαν στην αρχοντική οικία των Ποζιαίων, η οποία σήμερα είναι ετοιμόρροπη και σε άλλα κτήρια του Χωριού. Στην έδρα του Δήμου υπήρχαν οργανωμένες δημόσιες υπηρεσίες: Ειρηνοδικείο, Ελληνικό Σχολείο (Σχολαρχείο), Ιατρείο, Υποδιοίκηση Χωροφυλακής, Ταχυδρομικό Γραφείο από το έτος 1903 και Αγρονομείο.

Ο Δήμος Αργιθέας, με το ΦΕΚ 261 Α της 29 Αυγούστου 1912 καταργήθηκε και αναγνωρίσθηκαν ως ίδιες Κοινότητες οι εξής Συνοικισμοί «δικαιούμενοι εις τούτο ως έχοντες υπέρ τους 300 κατοίκους και Σχολείον στοιχειώδους

Η Οικία
των Ποζιαίων σήμερα

εκπαιδύσεως» Αραχωβίτσα, Αργύρι, Βλάσι, Βραγκιανά, Γλογοβίτσα, Κνίσοβο, Κουμπουριανά, Λεοντίτο, Λιάσκοβο, Μολεντζικόν, Μπουκουβίτσα, Πετρίλο, Σελιπιανά, Στεφανιάδα, και Τριζόλο. Οι επόμενοι Συνοικισμοί, μη αποτελούντες ίδιες Κοινότητες, αποτέλεσαν μέρος των εξής Κοινοτήτων της Επαρχίας Καρδίτσας του Νομού Τρικάλων: Ο Συνοικισμός Γρυμπιανά της Κοινότητας Αργυρίου, οι Συνοικισμοί Κομπλέσιον και Σπυρέλον της Κοινότητας Λεοντίτου, ο Συνοικισμός Μαρτιντζικόν της Κοινότητας Μολεντζικού, ο Συνοικισμός Μεσοβούνιον της Κοινότητας Κνισόβου και ο Συνοικισμός Μεζήλον της Κοινότητας Κουμπουριανών. Η Κοινότητα Κουμπουριανών είχε έκταση 13km², από τα οποία τα 0,5km² σε γεωργική γη, τα 8,3km² σε βοσκοτόπους και τα 3,5km² σε δάση.

Το Ταχυδρομικό Γραφείο του καταργηθέντος Δήμου Αργιθέας παρέμεινε στα Κουμπουριανά έως το 1956. Εν συνεχεία μετατράπηκε σε Ταχυδρομικό Πρακτορείο Κουμπουριανών, στο οποίο υπάγονταν και τα Πρακτορεία του Ανθηρού και των Βραγκιανών. Η περιοχή του Ταχυδρομείου Κουμπουριανών περιλάμβανε τα χωριά: Κουμπουριανά, Στεφανιάδα, Λεοντίτο, Πετροχώρι, Φουντωτό, Δροσάτο, Πετρίλο και Βλάσι. Στο Ταχυδρομείο Κουμπουριανών υπηρέτησαν με τη σειρά

οι ταχυδρομικοί διανομείς: Λάμπρος Παλιαντώνης, Χαράλαμπος Θεοδοσόπουλος, Νικόλαος Γραββάνης από το 1945 έως το 1980 (έφιππος) και Κωνσταντίνος Καραμπάς από το 1952 έως το 1957 (έφιππος). Μετέφεραν τους ταχυδρομικούς σάκους κατά τα πρώτα χρόνια από τη Νεβρόπολη (Μισενικόλα) και αργότερα από το Μουζάκι έως τα Κουμπουριανά οι εξής εργολάβοι-μεταφορείς: Βασίλειος Μαρούλης, Ευάγγελος Μιαρίτης, Προκόπιος Κίσσας, Θωμάς Μαρούλης. Από τα Κουμπουριανά έως το Ανθηρό υπηρέτησαν ως εργολάβοι-μεταφορείς οι: Ιωάννης Νταβαρίνος, Βασίλειος Κίσσας (ή Νταβαρίνος), Ιωάννης Κόνιαρης, Λάμπρος Καλλιακούδας. Από τα Κουμπουριανά έως το Πετριλο υπηρέτησαν ως εργολάβοι-μεταφορείς οι: Προκόπιος Κίσσας, Δημήτριος Κίσσας, Γρηγόριος Δήμος. Τέλος, από τα Κουμπουριανά έως τα Βραγκιανά υπηρέτησαν ως εργολάβοι-μεταφορείς οι: Δημήτριος Παπαχρήστος, Κωνσταντίνος Τσέρας, Θεοδόσιος Θανασιάς, Ηλίας Κίσσας. Το 1980 καταργήθηκε το Ταχυδρομείο Κουμπουριανών.

Η διοικητική εξέλιξη των Κουμπουριανών ως Κοινότητας

Μετά την κατάργηση του Δήμου Αργιθέας ιδρύθηκε η Κοινότητα *Κουμπουριανών* με το ίδιο ΦΕΚ 261 Α της 31 Αυγούστου 1912, όπως και οι άλλες Κοινότητες της Αργιθέας. Με το ΦΕΚ 161 Α 29 Αυγούστου 1916 ο Συνοικισμός *Σπυρέλο* αποσπάσθηκε από την Κοινότητα *Λεοντίο* και προσαρτήθηκε στην Κοινότητα Κουμπουριανών. Με το ΦΕΚ 88 Α της 16 Μαρτίου 1935 αναγνωρίσθηκε ως ίδια Κοινότητα ο Συνοικισμός *Μεζήλο* και αποσπάσθηκε από την Κοινότητα Κουμπουριανών. Την 16 Οκτωβρίου 1940 αναγνωρίσθηκε η *Μονή Σπηλιάς* ως οικισμός και προσαρτήθηκε στην Κοινότητα Κουμπουριανών. Με τον Νόμο 1367/1944 (ΦΕΚ 82 Α) ιδρύθηκε ο Νομός *Καρδίτσας* και αποσπάσθηκε από τον Νομό *Τρικάλων*, στον οποίο μέχρι τότε ανήκε η επαρχία Καρδίτσας, με έδρα την πόλη της Καρδίτσας. Με το ίδιο ΦΕΚ η Κοινότητα Κουμπουριανών υπήχθη στον Νομό Καρδίτσας. Με το ΦΕΚ 9 Α της 16 Ιανουαρίου 1947 ο συνοικισμός *Σπυρέλο* αναγνωρίσθηκε ως ίδια Κοινότητα και αποσπάσθηκε από την Κοινότητα Κουμπουριανών. Την 19 Μαρτίου 1961 αναγνωρίσθηκε το *Κοζιοκάρι* ως οικισμός και προσαρτήθηκε στην Κοινότητα

Κουμπουριανών. Με το ΦΕΚ 89 Α της 11 Ιουνίου 1962 ο οικισμός *Κοζιοκάρι* μετονομάσθηκε σε «*Δάφνη*». Με το ΦΕΚ 17 Β της 14-03-1971 αναγνωρίσθηκε ο οικισμός *Κρασιά* και προσαρτήθηκε στην Κοινότητα Κουμπουριανών. Την 17-03-1991 μετονομάσθηκε ο οικισμός *Κοτρωνάκια* σε «*Σταυρός*». Στην Κοινότητα Κουμπουριανών μετά την ίδρυσή της (1912) εξελέγησαν Πρόεδροι οι αναφερόμενοι στον παρακάτω Χρονολογικό Πίνακα (1912-1998)¹.

Με τον Νόμο 2539/1997 (ΦΕΚ 244 Α) συστήθηκαν ο Δήμος Αχελού, ο Δήμος Αργιθέας και η διευρυμένη Κοινότητα Αθαμάνων. Η διευρυμένη Κοινότητα Αθαμάνων είχε ως έδρα της το Πετρίλο και αποτελείτο από τις Κοινότητες: Βλασίου, Δροσάτου, Κουμπουριανών, Λεοντίου, Πετρίλου, Πετροχωρίου, Στεφανιάδας και Φουντωτού, οι οποίες

1 Ο Πίνακας συντάχθηκε με βάση τις σχετικές πληροφορίες ευπατρίδων συγχωριανών πληροφορητών.

Περίοδος	Όνοματεπώνυμο Προέδρου	Παρατηρήσεις
1912-1916	Θωμάς Γ. Ποζιός	Πρώην Δήμαρχος Αργιθέας
1916-1937	Γεώργιος Α. Ποζιός	
1937-1941	Γεώργιος Π. Ραϊόπουλος	
1941-1942	Γεώργιος Α. Ποζιός	Δολοφονήθηκε το 1942
1942-1946	Κων/νος Ποζιός Ευ.	
1946-1950	Νικόλαος Γ. Κίσσας	
1950-1954	Φώτιος Β. Κωνσταντέλος	
1954-1957	Θωμάς Ευ. Θανασιάς	
1957-1961	Λουκάς Γ. Ποζιόπουλος	
1961-1964	Απόστολος Δ. Κίσσας	
1964-1967	Απόστολος Β. Ποζιός	
1967-1969	Ευάγγελος Ν. Ράιος	Διορισμένος Πρόεδρος
1969-1975	Κωνσταντίνος Ν. Ράπτης	Διορισμένος Πρόεδρος
1975-1978	Περικλής Γ. Ποζιός	
1978-1986	Νικόλαος Στ. Παλαμάς	
1986-1994	Βάιος Α. Ποζιός	
1994-1998	Βασίλειος Χρ. Ποζιός	

Διατελέσαντες Πρόεδροι της Κοινότητας Κουμπουριανών (1912-1998)

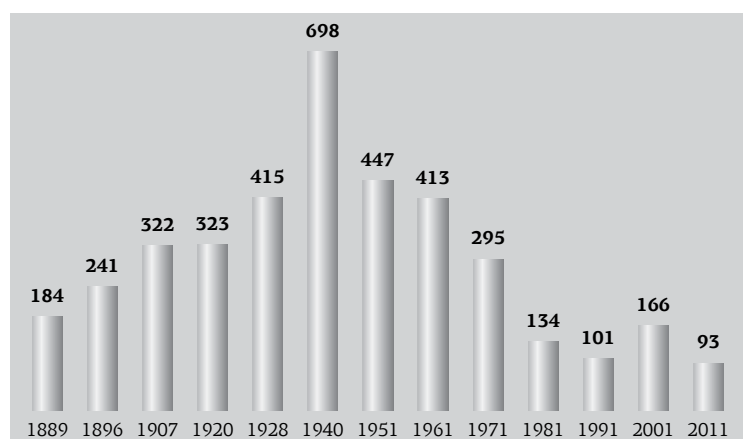
καταργήθηκαν. Με τον Νόμο 348/2001 (ΦΕΚ. 235 Α) και κατόπιν της υπ' αριθμ. 1 της 9 Ιανουαρίου 1999 απόφασης του Κοινοτικού Συμβουλίου η Κοινότητα Αθαμάνων μετονομάστηκε σε Κοινότητα Ανατολικής Αργιθέας. Πρόεδρος της νέας διευρυμένης Κοινότητας εξελέγη επανειλημμένως για τρεις περιόδους (1998-2010) ο Γεώργιος Αργυρός. Με τον Νόμο 3852/2010 (ΦΕΚ 87 Α) ανασυστήθηκε ο ενιαίος Δήμος Αργιθέας, με έδρα το Ανθηρό, αποτελούμενος από τους Δήμους Αχελώου, Αργιθέας και την Κοινότητα Ανατολικής Αργιθέας, που καταργήθηκαν. Ο Δήμος χαρακτηρίζεται ως ορεινός. Δήμαρχοι του ανασυσταθέντος Δήμου Αργιθέας εξελέγησαν ο Χρήστος Καναβός για την περίοδο 2010-2014, ο Λάμπρος Τσιβόλας για την περίοδο 2014-2019 και ο Ανδρέας Στεργίου για την περίοδο 2019-2023.

Η διακύμανση του πληθυσμού των Κουμπουριανών από την απελευθέρωση έως σήμερα

Ο πληθυσμός των Κουμπουριανών εμφανίζεται διακυμαινόμενος στον στατιστικό πίνακα¹ που ακολουθεί. Έως τις αρχές του 20ου αιώνα στο Χωριό κατοικούσαν 100 περίπου οικογένειες. Στη δεκαετία του 1960 άρχισε η μεγάλη μετανάστευση, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, για οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους. Πολλές οικογένειες αναχώρησαν για τις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, στις οποίες ζουν και

¹ Δήμος Αργιθέας 2017, *Ιστορία της Αργιθέας*, <http://www.dimosargitheas.gr/el/164-koumpouriana>. Ανακτήθηκε: 06-06-2017

Απογραφές πληθυσμού
Κουμπουριανών
(1889-2011)

εργάζονται έως σήμερα. Άλλες οικογένειες αναχώρησαν για τις μεγάλες Χώρες του Κόσμου, Αυστραλία, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, Καναδά, Γαλλία και Γερμανία, στις οποίες εγκαταστάθηκαν και προοδεύουν ως δημιουργικοί Έλληνες.

Η δραματική μείωση του πληθυσμού είχε ως συνέπεια την ερήμωση του Χωριού. Τα περισσότερα σπίτια καταστράφηκαν από τον πανδαμάτορα χρόνο και τα χωράφια έγιναν βοσκότοποι.

Στο Χωριό εξακολουθούν να κατοικούν, σε πείσμα των καιρών, ελάχιστοι ρομαντικοί υπερήλικες ως πιστοί Θερμοπυλομάχοι των παραδοσιακών αξιών, των ηθών και των εθίμων του πανάρχαιου πολιτισμού της Αργιθέας. Η αναγέννηση του Χωριού θα επιτευχθεί με στοχευμένο πρόγραμμα του Δήμου και της τοπικής Κοινότητας. Το Χωριό, κτισμένο σε υψόμετρο 1.050 μέτρων κάτω από τους πρόποδες του βουνού «Κουκουρέλος», αποτελεί καταφύγιο ελευθερίας για τους κατοίκους του και έπαλξη αγώνων επιβίωσης. Οι νεότεροι μετανάστες συγχωριανοί οφείλουν σεβασμό και τιμή στους μεγαλύτερους, οι οποίοι δεν εγκατέλειψαν το Χωριό και *«όρισαν στην ζωή των και φυλάγουν Θερμοπύλες / ποτέ από το χρέος μη κινούντες»* κατά τον αλεξανδρινό ποιητή. Η πολύτιμη συλλογική μνήμη και η διατήρηση των αξιών, οι αγώνες και οι θυσίες για την ανάπτυξη των Κουμπουριανών αποτελούν ιερή παρακαταθήκη για τα νέα παιδιά.

Από την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας το 1881 με το

Άποψη του κεντρικού
Οικισμού των
Κουμπουριανών

Ελληνικό Κράτος τα Κουμπουριανά είναι το μοναδικό χωριό, το οποίο εξακολουθεί έως και σήμερα να συνδέεται με τις πόλεις και με παρακείμενα χωριά με χωματόδρομο. Η πρώτη προσπάθεια διάνοιξης του κεντρικού δρόμου από την τοποθεσία «Νασιώκα» μέχρι τα Κουμπουριανά άρχισε την 25 Ιουνίου 1974 με τη ΜΟΜΑ, αλλά διακόπηκε τον Ιούλιο του 1974, λόγω της τότε δυσχερούς πολιτικής κατάστασης της Χώρας. Ακολούθως, η διάνοιξη μέχρι το Χωριό ολοκληρώθηκε περί τα τέλη του 1975 από τη Νομαρχία, ενώ πραγματοποιήθηκε και μία βελτίωση το έτος 1978. Έκτοτε, παρήλθαν τριανταένα χρόνια και το 2009 άρχισε, αντιστρόφως, από το κέντρο του Χωριού προς «Νασιώκα» να γίνεται ασφαλτόστρωση για δύο χιλιόμετρα περίπου. Σήμερα, επιτέλους, ασφαλτοστρώθηκε, χωρίς να διαπλατυνθεί, η μεγαλύτερη απόσταση του δρόμου.

Σε όλα τα άλλα Χωριά της Ανατολικής Αργιθέας το αντίστοιχο έργο έχει ολοκληρωθεί. Σε αυτόν τον δρόμο, κατά το

Το Ηρώο στην πλατεία του Χωριού

Το Πολύγωνο της
πλατείας του Χωριού
«Μπλούνος»

απώτερο παρελθόν, έχουν χάσει τη ζωή τους αρκετοί Κουμπουριανίτες, οι οποίοι θυσιάστηκαν στο βωμό της εγκληματικής αδιαφορίας των κατά καιρούς ανεύθυνων αρμοδίων.

Τα Κουμπουριανά εξακολουθούν να συνδέονται με δύσβατο χωματόδρομο με τα γύρω Χωριά. Το κάθε λιθάρι και το κάθε μονοπάτι είναι μια ιστορία για τους Κουμπουριανίτες. Οι πεζοπορίες, οι κίνδυνοι από τα στοιχεία της φύσης, τα πολλά χιόνια, οι γκρεμοί, τα ποτάμια χωρίς γεφύρια και οι γιδόστρατες συνθέτουν την καθημερινή ζωή ενός κατοίκου των Κουμπουριανών.

Οι ιεροί Ναοί των Κουμπουριανών

Ιερός Ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος

Οι Κουμπουριανίτες διατηρούν στη συνείδησή τους άβυσσ τη φλόγα της αγάπης προς το Χωριό τους, τη γενέτειρά τους και ευλαβούνται τα ιερά σεβάσματα και τους πολλούς Ναούς της τοπικής Εκκλησίας. Μεγαλύτερη είναι η ευλάβειά τους και ο σεβασμός τους προς τον ενοριακό *Ιερό Ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος*. Ο Ναός είναι κτίσμα του 18ου αι. και πάντως μετά το 1767 και τη μεταφορά του Χωριού από την *Κάτω Χώρα* στην *Άνω Χώρα*¹, που είναι και η σημερινή θέση

1 Οι δύο οικισμοί του χωριού υπήρχαν ήδη από τον 14ο αιώνα.

Ο ενοριακός Ναός
της Μεταμορφώσεως
του Σωτήρος

του. Την 21 Ιουλίου 1991 ο Ναός υπέστη μεγάλες ζημιές από πυρκαγιά. Αποτεφρώθηκαν τα ιερά σκεύη και τα λειτουργικά βιβλία, το τέμπλο, το οποίο χρονολογείται στο 1700 περίπου και δέκα εικόνες χρονολογούμενες στο 1650 περίπου. Τα τελευταία χρόνια με αφιερώματα συγχωριανών μας και με μεγάλο έρανο, τον οποίο διενήργησαν οι πολιτιστικοί Σύλλογοι Κουμπουριανιτών, έχει αγιογραφηθεί ο ενοριακός Ναός.

Η Ενορία Μεταμορφώσεως Σωτήρος Κουμπουριανών υπάγεται διοικητικά στην Αρχιερατική Περιφέρεια Πετρίλου της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων. Στην Ενορία Μεταμορφώσεως Σωτήρος από της ιδρύσεώς της ιερούργησαν θεοπρεπώς πολλοί ευλαβείς Αργιθεάτες ιερείς, τα ονόματα των οποίων αναφέρονται στον αρχειακό τόμο, που ονομάζεται *Κληρικολόγιον* της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων στην Καρδίτσα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα ονόματα των ιερέων της Ενορίας μετά το 1925 και μέχρι σήμερα, καταγομένων από Χωριά της Αργιθέας: από τις αρχές του εικοστού αιώνα έως το 1924 ιερούργησε ο π. Αθανάσιος Ράιος από τα Κουμπουριανά. Ο π. Δημήτριος Πινακούλας από το Αργύρι ιερούργησε από το 1925 έως το 1957. Το 1939 συνιερούργησε και ο π. Γεώργιος Στάθης από τη Στεφανιάδα, ο μετέπειτα αποδημήσας στις ΗΠΑ. Ο π. Στέφανος Κοντογιάννης από το Πετρωτό ιερούργησε από το 1957 έως το 1965. Ο π. Χρίστος Παππάς από την Καρυά ιερούργησε από το 1966 έως το 1970. Ο π. Ιωάννης Κουτσοχρήστος από την Κάρυά ιερούργησε

από το 1970 έως το 1971. Ο π. Απόστολος Θανασιάς από τα Κουμπουριανά ιερούργησε από το 1971 έως το 2003. Ο τελευταίος εφημέριος π. Βασίλειος Γυφτογιάννης από το Πετροχώρι ιερούργεί από 2006 έως σήμερα. Οι αναφερόμενοι ιερείς της Ενορίας των Κουμπουριανών *ευαρέστησαν Θεώ και ανθρώποις* με τις εκκλησιαστικές και φιλανθρωπικές δραστηριότητές τους.

Ιερά Μονή Παναγίας της Σπηλαιώτισσας

Το σημαντικότερο ιερό μνημείο των Κουμπουριανών και της Αργιθέας είναι η *Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου*, η και προσεπιλεγόμενη Ιερά Μονή της Σπηλιάς, ούτως ονομασθείσα εκ του κάτωθεν υπάρχοντος σπηλαίου. *Είναι κτισμένη ως είδος ακρωτηρίου*¹, όπως έγραφε το 1928 ο φιλόσωρ Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης, στην πλαγιά του όρους Ζερβού (1763 m). Η *Ιερά Μονή Σπηλιάς αποτελείται από δύο ναούς*. Ο πρώτος ναός τιμάται εις μνήμην της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, κατά

1 Βελανιδιώτης Ιεζεκιήλ [Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων] «Αι Μοναί της Πίνδου», *Θεολογία*, τόμ. ΣΤ, (1928), σς 138-140, <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp>. Ανακτήθηκε: 14-6-2017

Η Ιερά Μονή
της Παναγίας
Σπηλαιώτισσας

Η Πλατυτέρα των Ουρανών στο Άγιο Βήμα της Ι.Μ. Παναγίας Σπηλαιώτισσας

την εορτή της οποίας τελείται και η πανήγυρις της Μονής. Ο ναός αυτός, σταυροειδούς ρυθμού με υπερυψωμένη στέγη κτίσθηκε το 1064 (;), κατά την παράδοση, από τους αδελφούς και μοναχούς Αθανάσιο και Παρθένιο, οι οποίοι προέρχονταν από την τότε υπάρχουσα Ιερά Μονή Αγίου Χαραλάμπους της Στεφανιάδας.

Σύμφωνα, όμως, με το Σιγίλιο του Οικουμενικού Πατριάρχη Διονυσίου Δ' το 1677 η Ι.Μ. Παναγίας Σπηλαιώτισσας καθιερώθηκε ως Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή. Ο πρώτος μικρός ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου ανηγέρθη εκ βάθρων, πιθανόν στην αμέσως πρότερη δεκαετία, όπως μνημονεύεται στον στίχο 18 του εν λόγω Σιγιλίου. Ο δεύτερος ναός (Καθολικό) ανοικοδομήθηκε το 1736 διά συνδρομής των μοναχών Ανανία, Γαβριήλ, Ιωνά και Παρθενίου, όπως αναφέρεται σε επιγραφή εγχάρακτης πλάκας έξωθεν του ναού και τιμάται επ' ονόματι της Ζωοδόχου Πηγής. Είναι τρίκλιτη βασιλική με περίτεχνο ξυλόγλυπτο και επιχρυσωμένο τέμπλο, το οποίο φιλοτεχνήθηκε από τους αδελφούς τεχνίτες Γεώργιο και Ιωάννη. Την αγιογράφηση του μεγαλοπρεπούς ναού φιλοτέχνησε το 1737 ο εκ Βουκουρεστίου της Μεγάλης

Η θαυματουργή
εικόνα της Παναγίας
Σπηλαιώτισσας στην
ομώνυμη Ιερά Μονή

Βλαχίας αγιογράφος Θεόδωρος. Στη δεσποτική εικόνα του Χριστού ως Μεγάλου Αρχιερέως υπάρχει η επιγραφή: «Ελάχιστος Θεόδωρος αγιογράφος από την Μεγαλοβλαχίαν εκ κόμης Βουκουρεστίου, έτει ΑΨΛΖ».

Η Ιερά Μονή Σπηλιάς κατά την Επανάσταση των Αγράφων στην περίοδο του ρωσοτουρκικού Κριμαϊκού Πολέμου (1854-1856) για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας, χρησίμευσε ως πολιτικό και στρατιωτικό κέντρο. Στη Μονή αυτή είχε την έδρα της η τότε προσωρινή επαναστατική κυβέρνηση υπό τον εκ Πετρωτού Δημήτριο Αλεξανδρή¹. Σώζονται πίσω από τη Μονή και ίχνη των στρατιωτικών οχυρωμάτων για την άμυνά της από την πολιορκία των Τούρκων το 1854. Είναι

¹ Βελανιδιώτης Ιεζεκιήλ [Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων] «Αι Μοναί της Πίνδου», *Θεολογία*, τόμ. ΣΤ, (1928), σς 138-140, <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp>. Ανακτήθηκε: 14-6-2017

Το «Ταμπούρι του
Καραϊσκάκη» επάνω
από τη Μονή Σπηλιάς

Το ταμπούρι εσωτερικά:
διακρίνονται δύο από
τις πολεμίστρες.

γνωστό το ερειπωμένο σχεδόν «Ταμπούρι του Καραϊσκάκη». Βρίσκεται στην κορυφή του τριγωνικού πρανούς διακόσια μέτρα επάνω από τη Μονή με τις πολεμίστρες περιμετρικά. Οι διαστάσεις των τοίχων του είναι $3 \times 0,70$ m και των πολεμιστρών του $0,25 \times 0,15$ m¹. Το «Ταμπούρι του Καραϊσκάκη» δεν έχει τεκμηριωθεί ιστορικά, αλλά στη συνείδηση του λαού της Αργιθέας διατηρείται ως ζωντανός θρύλος. Είναι πολύ πιθανό ο Γεώργιος Καραϊσκάκης ως αρματολός και αρματολάρχης των Αγράφων (1805-1823) και προσκυνητής της Μεγαλόχαρης, αλλά και ως διορατικός πολέμαρχος του Γένους να είχε προετοιμάσει το Ταμπούρι στη Μονή Σπηλιάς, δεδομένης της στρατηγικής θέσης του μοναστηριού. Όταν πολιορκήθηκε η Σπηλαιώτισσα από τους Οθωμανούς το 1854 και το 1855, το «Ταμπούρι του Καραϊσκάκη» φάνηκε σωτήριο στους Αργιθεάτες Επαναστάτες. Οι πολιορκούμενοι ανέβηκαν με τριχιές στο Ζερβό όρος και κατόρθωσαν να διαφύγουν και να φθάσουν στην Ευρυτανία, στην Ελευθερη Ελλάδα¹. Υπάρχει, ακόμη, η εκδοχή ότι αυτό το αμυντικό οχύρωμα δεν σχετίζεται με την περίοδο του Καραϊσκάκη, ή την προεπαναστατική περίοδο και ότι πρόκειται για συνοριακό φυλάκιο των Τούρκων, που προστάτευε την περιοχή τους από το 1832 έως το 1881. Το «Ταμπούρι του Καραϊσκάκη» χρήζει αναστήλωσης και με τη διάνοιξη ενός μονοπατιού μπορεί να γίνει επισκέψιμο.

Η Ιερά Μονή Σπηλιάς, εκτός της ιστορικής, έχει και μεγάλη θρησκευτική σημασία. Οι Κουμπουριανίτες, ο πιστός λαός της Αργιθέας, αλλά και πλήθη πιστών από άλλα μέρη της ελληνικής γης, σπεύδουν γονυπετείς να προσκυνήσουν τα ιερά θαυμάσια της Θεομήτορος στο Μοναστήρι της. Η Σπηλαιώτισσα κατοπτρεύει και προστατεύει όλη τη ζωή των Κουμπουριανιτών από φυλακής πρωίας μέχρι νυκτός. Η γεωγραφική θέση της Μονής με τα Χωριά της Αργιθέας απέναντι και πέριξ αυτής δημιουργεί την ιερή αυτή εντύπωση στην ψυχή του ενατενίζοντος πιστού προς την Παναγία της Σπηλιάς. Η τέλεση του ιερού βαπτίσματος πολλών παιδιών στην Παναγία Σπηλαιώτισσα με το όνομά της είναι ιερή και μακραίωνη παράδοση, η οποία συνεχίζεται αδιαλείπτως έως και σήμερα. Τα τέκνα αυτά της Παναγίας μεγαλώνουν και

1 Παπαδημητρίου Μ. 2014, *Το Ταμπούρι του Γ. Καραϊσκάκη*, <http://www.katafylli.gr/index.php/arthra-apopsis/723-to-tampouri-tou-georgiou-karaiskaki>. Ανακτήθηκε: 04-9-2017.

προοδεύουν στον βίο τους πολλούς συνεχόμενα πειρασμούς και προσευχόμενα στη Θεία Χάρη της επιζητούν πάντοτε την εξ'Υψους βοήθεια και προστασία για την πρόοδο και την επιτυχία τους. Η σπουδαιότητα της Μονής της Παναγίας της Σπηλαιώτισσας¹ ως ιστορικού και θρησκευτικού κέντρου των Κουμπουριανών και της Αργιθέας είναι αναμφισβήτητη.

Ηγούμενοι της Μονής από τα τέλη του 19ου αιώνα και εξής, σύμφωνα με τον εκ Στεφανιάδος ιερέα και συγγραφέα Γεώργιο Στάθη², διετέλεσαν οι ακόλουθοι ιερομόναχοι: Χρυσανθος (1892-1898), Φιλάρετος (1899-1916, 1919-1924), Ησαΐας (1916-1917), Κυπριανός (1926-1929), Σωφρόνιος (1930-1931), Βησσαρίων (1932-1933), Δωρόθεος (1934-1936), Δαυίδ (1937-1940, 1945-1957), Ραφαήλ (1941-1944). Τελευταίος ηγούμενος διετέλεσε ο Νεκτάριος (2000-2017).

Η Πλατυτέρα των
Ουρανών στο Άγιο
Βήμα της Ι. Μ. Κώστη
με φθορές του χρόνου

1 Κωτσιώρης Βασ. 1972, *Η Αργιθέα*, Αθήνα, σ.σ 94-108.

2 Στάθης Γ. 2017³, *Από τ' άγραφα*, Έκδ. Δήμου Αργιθέας, Ανθρρό, σ.σ 66-77

Ιερά Μονή του Κώστη

Άλλο ιερό μνημείο των Κουμπουριανών είναι η *Ιερά Μονή του Κώστη*, η οποία τιμάται εις μνήμην του Γενεσίου της Θεοτόκου. Έχει ανακαινισθεί από την αρχαιολογική υπηρεσία και πανηγυρίζει την 8 Σεπτεμβρίου. Ο Ναός της Μονής¹ ιστορήθηκε το έτος 1759 και είναι περιτειχισμένος βυζαντινός σε σταυροειδές μέγεθος, με υπερυψωμένο μεγαλοπρεπή τρούλο, με αγιογραφίες εξαιρετικής τέχνης, με τέμπλο ξυλόγλυπτο λεπτότατης επεξεργασίας και με δύο νάρθηκες. Η έσωθεν επιγραφή του τρούλου αναφέρει τα εξής: «Ανισορήθη ο θεός και πάνσεπος ναός ούτος, το Γενέσιον της Υπεραγίας Θεοτόκου, διά συνδρομής κόπον και μόχθον του Πανοσιωτάτου Δανιήλ ιερομονάχου, Θεοκτίστου ιερομονάχου και Παρθενίου μοναχού, αρχιερατεύοντος του Πανιερωτάτου Φαναρίου και Νεοχωρίου κ.κ. Μακαρίου [εν] έτει από Χριστού αφνθ' (1759), Δεκεμβρίου 30».

Ο Άγιος Νικόλαος ο Νέος, μαρτυρήσας κατά τον διωγμό των Αβάρων (720 μ.Χ.) εν Βουνένοις Λαρίσης στο Καθολικό της Ι. Μ. Κώστη

1 Βελανιδιώτης Ιεζεκιήλ [Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων] «Αι Μοναί της Πίνδου», *Θεολογία*, τόμ. ΣΤ, (1928), σς 140-141, <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp>. Ανακτήθηκε: 14-6-2017.

Σώζονται σήμερα η κολυμβήθρα, η οποία φέρει την αμφίβολη χρονολογία του έτους 1007, ένα ευαγγέλιο και ένας σταυρός, που φυλάσσονται στη Ιερά Μητρόπολη Καρδίτσας. Στην Αγία Τράπεζα της Μονής φυλασσόταν παλαιότερα ένα αντιμήνσιο από χονδρό ύφασμα, διά χειρός ικνογραφημένο, με καλλιτεχνικές γραμμές και γράμματα, ιερουργηθέν και καθαγιασθέν από τον Επίσκοπο Φαναρίου και Νεοχωρίου Λαυρέντιο (1577-1578) και ένα δισκοπότηρο μεγάλης αξίας, τα οποία έχουν συλληθεί δυστυχώς.

Επί Τουρκοκρατίας όσοι από τους ηρωικούς Σουλιώτες διασώθηκαν, μετά τη θυσία στη Μονή του Σέλτσου (1804), πέρασαν τον Αχελώο ποταμό και βρήκαν καταφύγιο στη Μονή του Κώστη.

Ιερούργησαν στη Μονή ο ιερομόναχος Καλλίνικος (1935-1940) και ο ιερομόναχος Φιλάρετος εκ Στεφανιάδος (1944-1947).

Τα λειτουργούντα εξωκλήσια του Χωριού, της *Αγίας Παρασκευής*, του *Αγίου Γεωργίου*, του *Αγίου Νικολάου* και του *Προφήτου Ηλία*, έχουν ανακαινισθεί πλήρως με μέριμνα του Συλλόγου των απανταχού Κουμπουριανιτών.

Ο ναός (εξωκλήσιο)
της Αγίας Παρασκευής

Η Αγία Τράπεζα του εξωκκλησίου Άγιος Γεώργιος με ενσωματωμένη προχριστιανική δυσανάγνωστη αναθηματική επιγραφή επιτύμβιας στήλης

Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κάτω Χώρας

Ο ιερός ναός *Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κάτω Χώρας* υπήρξε ενοριακός ναός πριν από την καταστολή της ανταρσίας του 1767. Ο ιστορικός αυτός ναός, μετά την ανοικοδόμησή του από τον αρματολόρχη Γιάννη Μπουκουβάλα, υπέστη ζημιές από τους κατά καιρούς σεισμούς, ανοικοδομήθηκε και ανακαινίσθηκε πρόσφατα με μέριμνα και εργασία του ευπατρίδη συγχωριανού ιερέα Νικολάου Δήμου και με τη βοήθεια των συγχωριανών. Κατά την πρόσφατη ανοικοδόμηση του ναού της Κάτω Χώρας ανακαλύφθηκαν λείψανα του παλαιού νεκροταφείου των Κουμπουριανών.

Ο ανακαινισθείς ιστορικός Ναός της Παναγίας Κάτω Χώρας και οι ιερείς με τους κατοίκους μετά τη θεία λειτουργία της Υπαπαντής

Το νέο κτήριο του
Δημοτικού Σχολείου
του κεντρικού οικισμού
των Κουμπουριανών

Τα Δημοτικά Σχολεία της Κοινότητας Κουμπουριανών

Το Δημοτικό Σχολείο του κεντρικού οικισμού των Κουμπουριανών

Το Δημοτικό Σχολείο του Χωριού ιδρύθηκε το 1892 με πρώτο διδάσκαλο τον Βασίλειο Οικονόμου. Η ταυτόχρονη ίδρυση του Δήμου Αργιθέας με έδρα τα Κουμπουριανά και η λειτουργία και άλλων πρωτοποριακών για την εποχή Δημόσιων Υπηρεσιών στην έδρα του Δήμου προσέδιδε αίγλη και κύρος στο Σχολείο. Λειτουργούσε ως μονοθέσιο και διατηρούσε στοιχεία της μεθόδου του «αλληλοδιδασκτικού σχολείου». Έως το 1891 λειτούργησε και το *Ελληνικό* (Σχολαρχείο). Κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκόσμιου Πολέμου και της Κατοχής το Σχολείο ανέστειλε τη λειτουργία του λόγω επιστράτευσης των διδασκάλων και στη συνέχεια λόγω διοικητικών δυσκολιών τοποθέτησης νέου διδακτικού προσωπικού.

Μετά το τέλος του Εμφύλιου Πολέμου, κατά το σχολικό έτος 1950-1951, το Δημοτικό Σχολείο ανακαινίσθηκε¹ λόγω παλαιότητας εκ βάθρων, υπηρετούντος του διδασκάλου Κλεομένη Δημ. Ποζιού, με χρηματική δωρεά 40.000 δραχμών της βασίλισσας Φρειδερίκης.

¹ Η πληροφορία παραδίδεται από τον Γεώργιο Νικ. Γραββάνη και από άλλους επώνυμους συγχωριανούς.

Το 1962 το Δημοτικό Σχολείο Κουμπουριανών προήχθη σε διθέσιο με το ΦΕΚ 106 Α/22-02-62. Το 1990 καταργήθηκε λόγω έλλειψης μαθητών. Τελευταίος διδάσκαλος του Σχολείου ήταν ο Απόστολος Σωτηρίου από το Φουντωτό. Μεγάλο μέρος του αρχείου του Σχολείου μεταφέρθηκε και φυλάσσεται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους¹ στην Καρδίτσα. Συγκεκριμένα φυλάσσονται τα Μαθητολόγια, οι Γενικοί Έλεγχοι και τα Βιβλία Πιστοποιητικών Σπουδής της περιόδου 1930-1937 και της περιόδου 1950-1990.

Στο Δημοτικό Σχολείο Κουμπουριανών λειτούργησε για πρώτη φορά Σχολική Βιβλιοθήκη με τη δωρεά του Αποστόλου Γεωργ. Κίσσα από το Δραγώι, νυν ιστορικού μέλους του Δ.Σ. του Συλλόγου Κουμπουριανιτών Αττικής. Ο ευπατρίδης φιλόμουσος δωρητής προσέφερε κατά το σχολικό έτος 1957-1958 στο Σχολείο αρκετές σειρές παιδικής λογοτεχνίας, οι οποίες αποτέλεσαν το αρχικό υλικό της δανειστικής βιβλιοθήκης του Σχολείου. Οι μαθητές μελέτησαν με ενδιαφέρον τα έργα παιδικής λογοτεχνίας και καλλιέργησαν τη φιλιαναγνωσία τους, ως πρώτοι ίσως στην Αργθέα. Στο Δημοτικό Σχολείο ανήκει δωρηθείσα καλλιεργήσιμη έκταση 5.000 τετραγωνικών μέτρων στη θέση «Κώστη», πλησίον της ομώνυμης μολής, η οποία μισθωνόταν ως βοσκότοπος.

Οι περισσότεροι διδάσκαλοι², όπως φαίνεται και από τον παρακάτω σχετικό Πίνακα, παρέμειναν για ένα ή δύο σχολικά έτη στο Σχολείο, επειδή κατάγονταν από άλλες περιοχές

1 Γενικά Αρχεία του Κράτους/Καρδίτσα/Δ.Σ. Κουμπουριανών, <http://gak.kar.sch.gr/>. Ανακτήθηκε: 03-7-2017

2 Από τις αναμνήσεις του Γρηγορίου Γεωργ. Δήμου, του γηραιότερου από όσους Κουμπουριανάντες ζουν στο Χωριό, του Γεωργίου Νικ. Γραββάνη και του Δημητρίου Απ. Κίσσα.

Από την κοινή εκδήλωση στα Κουμπουριανά των Δημοτικών Σχολείων της περιοχής για τη λήξη του σχολικού έτους 1950-1951.

Διατελέσαντες
διδάσκαλοι στο
Δημοτικό Σχολείο
Κουμπουριανών
(1892-1990)

α/α	Όνοματεπώνυμο διδασκάλου	Σχολικά έτη
1	Οικονόμου Βασίλειος	1892-1897
2	Οικονόμου Νικόλαος	1897-1900
3	Παπαποστόλου Λάζαρος	1900-1904
4	Τσιτσιμπίκος Απόστολος	1904-1908
5	Παπαχρίστος Χρήστος	1908-1914
6	Παπαθανασίου Χρυσόστομος	1914-1916
7	Παπαθανασίου Γεώργιος	1916-1919
8	Οικονόμου Γεώργιος	1919-1921
9	Καβράς Βασίλειος	1921-1923
10	Καρδούλας Βασίλειος	1923-1925
11	Τσαπραΐλης Χρυσόστομος	1925-1929
12	Ποζιός Θεοφάνης	1929-1946
13	Ποζιός Κλεομένης	1946-1960
14	Σαμωνάς Βασίλειος	1960-1961
15	Θέος Ιωάννης	1961-1964
16	Νασιώκας Ηλίας	1964-1968
17	Βλάχος Βησσαρίων	1968-1970
18	Παπαγεωργίου Χρήστος	1970-1971
19	Τσιώνας Φώτιος	1970-1972
20	Αντωνίου Χρήστος	1972-1974
21	Μπακάλης Δημήτριος	1974-1977
22	Μπακογιάννη Άννα	1977-1980
23	Λάμπας Παναγιώτης	1980-1981
24	Κουτσοχρήστος Ευάγγελος	1981-1982
25	Λάμπας Παναγιώτης	1982-1983
26	Κουτσοχρήστος Ευάγγελος	1983-1984
27	Μητσιάδη Ευθυμία	1983-1984
28	Παπαδοπούλου Άννα	1984-1985
29	Κεφαλά Άννα	1985-1986
30	Διάκος Νικόλαος	1986-1987
31	Σωτηρίου Απόστολος	1987-1990

και επιθυμούσαν να μετατεθούν στον τόπο καταγωγής τους. Αρκετοί διδάσκαλοι κατάγονταν από χωριά της Αργιθέας και παρέμειναν περισσότερα έτη στο Σχολείο. Από όλους τους διδασκάλους ο Θεοφάνης Ποζιός και ο Κλεομένης Ποζιός ήταν Κουμπουριανίτες και δίδαξαν στο Σχολείο, ο πρώτος δεκαεπτά έτη και ο δεύτερος δεκατέσσερα έτη.

Σήμερα ο Δήμος Αργιθέας έχει παραχωρήσει το κτήριο του Δημοτικού Σχολείου στο Σύλλογο των απανταχού Κουμπουριανιτών για τις πολιτιστικές δραστηριότητές του. Ο Σύλλογος έχει επισκευάσει το κτήριο εσωτερικά και φροντίζει για τη συντήρησή του.

Το Δημοτικό Σχολείο του οικισμού της Κρανιάς με πρωινή ομίχλη και με εμφανή τη φθορά του χρόνου.

Το Δημοτικό Σχολείο του οικισμού της Κρανιάς

Το Δημοτικό Σχολείο του οικισμού της Κρανιάς ιδρύθηκε το 1963 με το Β.Δ. 602/1963 και λειτούργησε το επόμενο έτος 1964 με βάση το ΦΕΚ 193/14-11-1963. Καταργήθηκε το 1976.

Από το Δημοτικό Σχολείο Κρανιάς φυλάσσεται στα ΓΑΚ Καρδίτσας μόνο ο Γενικός Έλεγχος Μαθητών του σχολικού έτους 1964-1965.

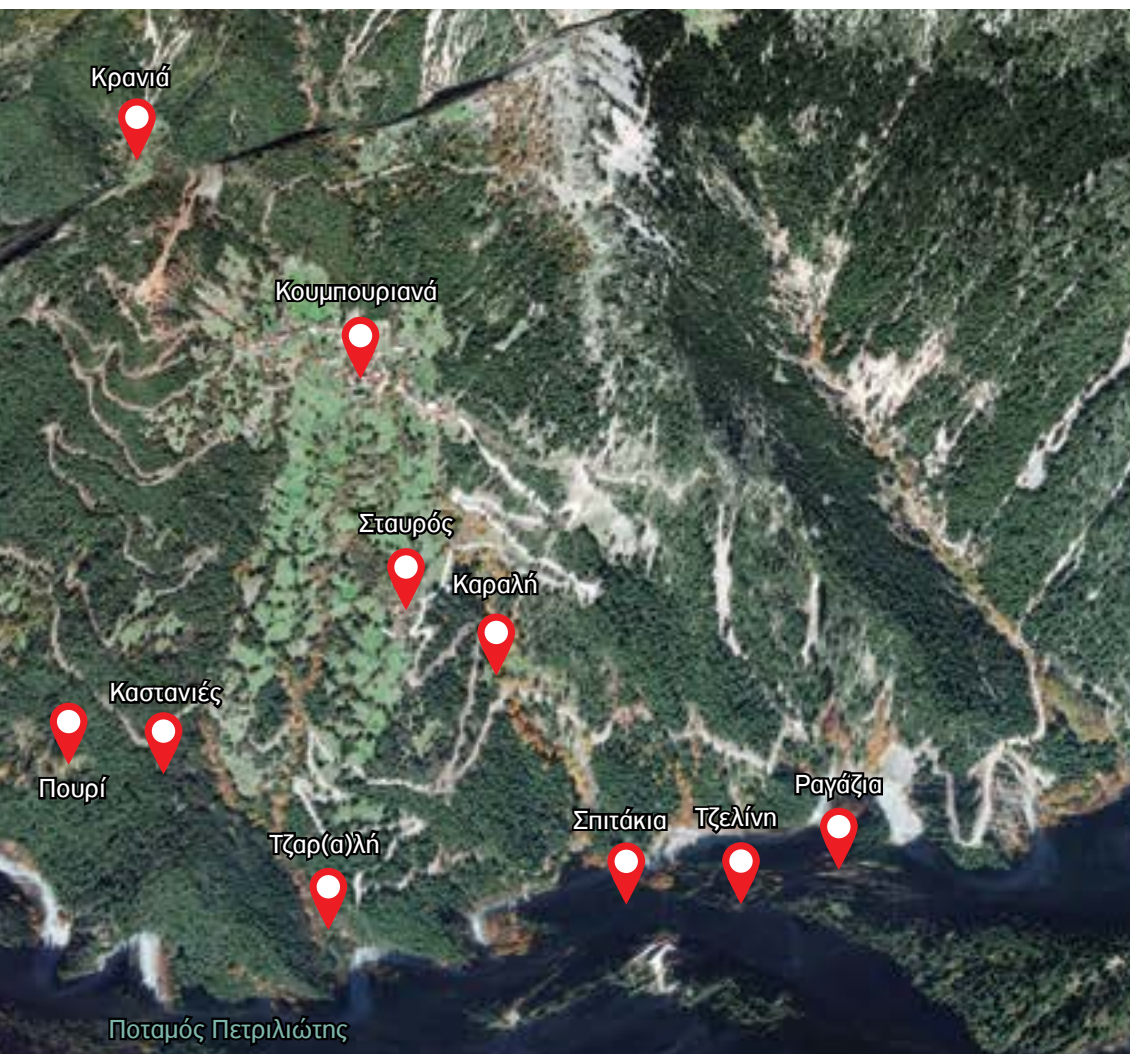
α/α	Όνοματεπώνυμο	Σχολικά έτη
1	Ντρέγκας Νικόλαος	1964-1965
2	Σίσκος Σωτήριος	1965-1968
3	Διαλετάρας Απόστολος	1968-1972
4	Ακρίβος Λάμπρος	1972-1973
5	Τζιαχρής Ηλίας	1973-1974
6	Κάλπικος Νικόλαος	1974-1976

Διατελέσαντες διδάσκαλοι στο Δημοτικό Σχολείο Κρανιάς (1963-1976)

Οι Οικισμοί των Κουμπουριανών

Οι αναφερόμενοι οικισμοί του Χωριού αποτελούσαν κοινή συλλογική μνήμη, ήταν υπαρκτοί τουλάχιστον τα τελευταία 100 χρόνια και κατοικούνταν μέχρι πριν 30 χρόνια. Για κάθε οικισμό ή συνοικισμό προσδιορίζονται οι συντεταγμένες (γεωγραφικό μήκος και πλάτος), καθώς και το υψόμετρό τους, ώστε να μπορεί κάποιος να πλοηγηθεί διαδικτυακά σε αυτούς μέσω της google earth.

Οι οικισμοί των Κουμπουριανών αλφαβητικά είναι οι εξής: η Δάφνη (ή το Κοζιοκάρι), το Δραγώι, του Καραλή, η Κρασιά με τη Μαγούλα, το Παλαιοκοπράκι και την Τσιάρα, οι Καστανιές, η Κάτω Χώρα με το Αλωνάκι, του Κώστη, το Πουρί, τα Ραγάζια, τα Σπιτάκια, ο Σταυρός (ή τα Κοιτωνάκια), του Τζαρ(α)λή (ή του Καζάνα), του Τζελίνη και το Τσιοκαρίσι. Οι περισσότεροι από τους οικισμούς δεν κατοικούνται σήμερα. Με βάση πηγές της προφορικής παράδοσης τα ιστορικά στοιχεία για κάθε οικισμό είναι τα εξής:

Άποψη του οικισμού
Δάφνη με τον ποταμό
Πετριλιώτη, παραπόταμο
του Αχελώου

Δάφνη ή Κοζιοκάρι

Δάφνη ή Κοζιοκάρι
39°17'26.97"B
21°28'17.60"A
Υψόμετρο: 622 m

Ο οικισμός του Κοζιοκαρίου μετονομάσθηκε σε *Δάφνη* (Β.Δ. 357/28-05-1962 ΦΕΚ Α'89/1962). Εκτείνεται στη νοτιοδυτική άκρη της περιφέρειας της πρώην Κοινότητας Κουμπουριανών και συνορεύει δυτικά με την περιοχή του Πετρωτού. Είναι βέβαιο ότι ο παλιός δρόμος από το Κοζιοκάρι προς Κουμπουριανά διερχόταν, μέσω της *Παλαιοκαμάρας* ή *Ρούμ γέφυρας* επί Τουρκοκρατίας, από το Τσιοκαρίσι και συνέχιζε προς την Κάτω Χώρα και την Οξιά. Σήμερα σώζεται η βάση της γέφυρας από την πλευρά του Κοζιοκαρίου, ενώ στην απέναντι πλευρά διακρίνονται μόνον ίχνη της βάσης της, στηριγμένα πάνω στη βραχώδη ράχη.

Ο οικισμός διέθετε μεγάλη καλλιεργήσιμη αρδευόμενη έκταση, αλώνι και νερόμυλο, ενώ τα καλλιεργούμενα αγροτικά προϊόντα ήταν πρώιμα λόγω του θερμότερου μικροκλίματος σε σχέση με άλλες περιοχές του Χωριού. Η γνωστή «Λογγά των Θανασιάδων» ήταν ενταγμένη στον οικισμό και αποτελούσε τη μεγαλύτερη επίπεδη αρδευόμενη έκταση στην Αργιθέα. Στην άκρη της Λογγάς υπήρχε ένας ολόκληρος μπαρουτόμυλος με πέτρινη κάναλη, κτισμένος με άγνωστα συνδετικά υλικά, ο οποίος σώζεται συμπαγής μέχρι σήμερα.

Έως τη δεκαετία του 1970 ο οικισμός ήταν κατοικημένος και είχε σημαντικό αγροτικό κεφάλαιο. Οι οικογένειες που διαβιούσαν τελευταία στο Κοζιοκάρι ήταν του Ευαγγέλου Θανασιά, του Ηλία Τσιατσιάνη και του Ευαγγέλου Ραΐου.

Άποψη της Λογγάς των Θανασιάδων

Δραγώ(γ)ι

Ο οικισμός εντοπίζεται στα μισά του δρόμου μεταξύ της Κάτω Χώρας και της Κρανιάς. Πιθανότατα έλαβε το όνομά του από τον πήλινο υδραγωγό, που έφερνε νερό στο ψηλότερο σημείο της καλλιεργούμενης έκτασης του οικισμού για άρδευση και για ύδρευση.

Το Δραγώι απαρτιζόταν από τις οικίες των αδελφών Βασιλείου και Κωνσταντίνου Πάνου, του πρώτου εξαδέλφου τους Φωτίου Πάνου, του Νικολάου Κίσσα του Γεωργίου (παππού του Αποστόλου Κίσσα και του Ιωάννη Κίσσα, μελών του Συλλόγου μας), της Κωσταντάκαινας, χήρας Κωνσταντίνου Κίσσα με τα πέντε παιδιά της: Νικόλαος, Βασίλειος, Μαρία, Μαθθία (Μάνθα) και Αμαλία και η οικία του Κωνσταντίνου Ράπητ του Νικολάου, που μεταβιβάσθηκε με ανταλλαγή στον Γεώργιο Νικ. Κίσσα. Το 1996 κατασκευάσθηκε η βρύση του Δραγώιου με την ευγενή δωρεά του Συλλόγου Κουμπουριανιτών Αττικής.

Στον οικισμό σήμερα κατοικεί μόνιμα ο Ιωάννης Κωνστ. Κίσσας με τη σύζυγό του Ελισσάβητ. Ο μόνιμος κάτοικος, ως νέος Ροβινσώνας, καλλιεργεί κηπευτικά για οικογενειακή κατανάλωση. Χρησιμοποιεί φωτοβολταϊκό σύστημα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, επειδή ο οικισμός δεν ρευματοδοτήθηκε από τη ΔΕΗ. Αγωνίζεται με συνεχείς παραστάσεις στις αρμόδιες αρχές για την ασφαλτόστρωση της κεντρικής οδού Καρυάς-Κουμπουριανών, η οποία ενώνει την Ανατολική με τη Δυτική Αργιθέα.

Δραγώ(γ)ι

39°17'08.24"B

21°29'25.89"A

Υψόμετρο: 700m

Άποψη του οικισμού
Δραγώι με την Ι.Μ.
Κώστη απέναντι (1960)

Η Βρύση του Δραγώιου
μετά την πρόσφατη
επισκευή της

Πανοραμική άποψη του Δραγώϊου στην κεντρική οδό Ανατολικής και Δυτικής Αργιθέας, με τον ποταμό Πετριλιώτη (δεξιά) και τη λίμνη Στεφανιάδας (στο βάθος)

Καραλή

Ο οικισμός αυτός είναι ο πρώτος που συναντά κάποιος, καθώς προσεγγίζει το Χωριό από την νοτιο-ανατολική πλευρά. Υπήρχαν οι οικίες του Βαΐου Σπυρ. Κίσσα, του Ευαγγέλου Δημητρ. Κίσσα, του Ηλία Βαΐου Κίσσα και κάποιου αγνώστου. Εδώ είχε αναπτυχθεί μια μικρή βιοτεχνία παραγωγής τσιμεντολίθων, που κάλυψε τις ανάγκες της περιοχής για την περίοδο 1970-1975.

Ο οικισμός γειτνιάζει με το βακούφικο Αλώνι της Μονής Σπηλιάς και περιλαμβάνει τα Φτελιάδια με τη θερινή καλύβα της Στεργιανής (Στεργιάνως), συζύγου Βαΐου Κίσσα με την εκεί υποδομή της: δεξαμενή άρδευσης, κήπος και καλλιεργούμενη έκταση με σιτάρι ή καλαμπόκι και ρεβύθια, τη νεότερη οικία του Ηλία Βαΐου Κίσσα, καθώς και δύο ερειπωμένα κτίσματα αγνώστων. Χαρακτηριστικό στοιχείο είναι ότι στον οικισμό αυτόν διασταυρώνονταν τρεις δρόμοι: ο δρόμος από το Χωριό προς τη Μονή Σπηλιάς, τη Στεφανιάδα και το Λεοντίτο, μέσω της γέφυρας Παλαιομύλου και ο δρόμος από το χάνι Νασιώκα προς την Κρασιά, την Καρυά και το μονοπάτι προς τον Παλαιόμυλο μέσω της Καλύβας του Καραμπίνη, που ξεκινούσε ακριβώς κάτω από το Αλώνι. Στον οικισμό υπήρχε και το σπιτοκάλυβο του Αποστόλου Γεωργ. Ράπτη.

Ο οικισμός Καραλή παρουσίαζε αυξημένη δραστηριότητα κάθε Θεριστή (Ιούνιο) με το θέρισμα και κάθε Αλωνάρη

Καραλή

39°16'25.05"B

21°30' 35.77"A

Υψόμετρο: 785 m

(Ιούλιο) με το αλώνισμα. Μέχρι το 1999 υπήρχε η ενεργή διασταύρωση τριών επίγειων τηλεφωνικών γραμμών ΟΤΕ (Μουζάκι-Κουμπουριανά-Στεφανιάδα). Σήμερα, ο ανωτέρω οικισμός δεν κατοικείται, ούτε υπάρχει παραγωγική δραστηριότητα.

Καστανιές

Καστανιές
39°16'15.36"B
21°30'14.88"A
Υψόμετρο: 750m

Πρόκειται για έναν οικισμό σε στρατηγικό σημείο της περιοχής, πάνω στον δρόμο προς Κρανιά και Καρυά, με δυνατότητα οπτικής παρατήρησης από το όρος Βουτσικάκι και το Πετρίλο μέχρι και τον Φράξο στις Πηγές Άρτας, αφού είναι επάνω στη γωνία της ποταμιάς του Πετριλιώτη. Εντοπίζεται στην ίδια ράχη με την τοποθεσία «Φλοερά» και κάτω από αυτήν και τον Άγιο Γεώργιο. Ο Γεώργιος Βαΐου Κίσσας, απόστρατος Χωροφυλακής, ονόμαζε τις Καστανιές «Βίγλα». Πράγματι, από το σημείο αυτό, μπορεί κάποιος να ιδεί όλη σχεδόν την καλλιεργούμενη έκταση της Άνω Χώρας, τον ανατολικό δρόμο μέχρι τον Νασιώκα, καθώς και όλη την απέναντι πλευρά από το Μοναστήρι του Κώστη μέχρι και το Παλαιοχώρι. Ίσως σε παλαιότερες εποχές να υπήρχε εδώ βιγλάτορας (σκοπός), που ήλεγχε τον ανατολικό δρόμο και προειδοποιούσε ανάλογα τους κατοίκους της Κάτω Χώρας.

Ο οικισμός ήταν άνυδρος, και οι καλλιέργειες ξερικές, ενώ διακρίνονται τα ερείπια των αγροτικών εγκαταστάσεων του Φωτίου Κίσσα (ή Παλαμά), και του Θεοφάνη Κούτρα, καθώς και η ερειπωμένη οικία της οικογένειας Κωνσταντίνου Ζαχ. Κίσσα. Στις Καστανιές εντάσσεται και το «αλώνι της Κούτρανας», που σώζεται ακέραιο μέχρι σήμερα, καθότι καλύπτεται από την πυκνή βλάστηση. Από τις Καστανιές διερχόταν το μονοπάτι, που οδηγούσε στο Πουρί, ενώ σε απόσταση 300 μέτρων περίπου είναι κτισμένος ο ιστορικός ναός της Παναγίας της Κάτω Χώρας.

Κάτω Χώρα

Κάτω Χώρα
39°16'30.84"B
21°29'51.66"A
Υψόμετρο: 743m

Ο οικισμός της Κάτω Χώρας ήταν ένας από τους δύο κεντρικούς οικισμούς των Κουμπουριανών, του οποίου τα ερείπια σώζονται, κυρίως στο δυτικό τμήμα της μεγάλης αρδευόμενης έκτασης (Μέγας Κάμπος), ενώ στο ανατολικό μέρος σώζεται η Μεγάλη Βρύση, μεγάλη κτιστή πέτρινη βρύση με κούπα και μεγάλο τόξο επάνω από την κούπα.

Στη βορειοανατολική πλευρά του οικισμού και εκτός της καλλιεργούμενης έκτασης είναι κτισμένος ο προσφάτως ανοικοδομηθείς ιστορικός μητροπολιτικός ναός της Κάτω Χώρας, τιμώμενος εις μνήμην της Κοιμήσεως της Υπεραγίας Θεοτόκου. Στο πρηνές του προαυλίου χώρου του ναού ανακαλύφθηκαν πολλές επάλληλες ταφές, τακτικές αλλά και άτακτες, καθώς και ενδείξεις σύγχρονης πυρκαγιάς. Στον ναό της Παναγίας της Κάτω Χώρας οι αρματολοί του Γιάννη Μπουκουβάλα εγκλώβισαν σημαντική δύναμη Τουρκαλβανών επιδρομέων, σύμφωνα με το κλέφτικο τραγούδι:

*«Βάλτε φωτιά στην εκκλησιά, κάψτε τους Τούρκους μέσα
χίλια φλουριά να της κρωσιώ, καινούργια να τη φτιάξω»¹.*

Σύμφωνα με το τραγούδι οι Τουρκαλβανοί, που εγκλωβίσθηκαν στην περιοχή, κατέφυγαν στο ναό, για να διασωθούν. Η διαταγή του αρματολόρχη ήταν σκληρή, χωρίς, ωστόσο, να προκύπτει ιστορικά εάν κάπκε ή όχι ο ναός, δεδομένου ότι το τραγούδι αναφέρει παρακάτω ότι «...πιάνουνε Τούρκους

Η Μεγάλη Βρύση της Κάτω Χώρας υπομένει την καταστρεπτική φθορά του χρόνου και αναμένει τον ευπατρίδη συγχωριανό χορηγό, για να την ανακαινίσει.

¹ Κωτσιώρης Βασ. 1972, *Η Αργιθέα*, Αθήνα, σς 46-47

ζωντανούς, βρίσκουν και σκοτωμένους...». Άλλοι υποστηρίζουν ότι το τραγούδι αναφέρεται στην Παναγία της Σπηλιάς και όχι στην Παναγία της Κάτω Χώρας. Ο στίχος, όμως, «...στον πάτο στα Κουμπουριανά...» δεν αφήνει καμία αμφιβολία ότι πρόκειται για την Παναγία της Κάτω Χώρας.

Η Κάτω Χώρα έπαυσε να είναι έδρα του Χωριού μετά την καταστολή της ανταρσίας του 1767. Η έδρα μεταφέρθηκε στην Άνω Χώρα, στην οποία είναι και η σημερινή θέση του Χωριού. Στην Κάτω Χώρα κατοικούσαν μετά το 1950 οι οικογένειες Κωνσταντίνου Πάνου και Βησσαρίωνος Κίσσα. Στο Αλωνάκι, νότια της Μεγάλης Βρύσης, κατοικούσε η οικογένεια του Βασιλείου Δήμου.

Κρασιά

Ο συνοικισμός της Κρασιάς εκτείνεται στο δυτικό τμήμα της γεωγραφικής περιφέρειας του Χωριού. Στην Κρασιά είχε ιδρυθεί και λειτουργήσει για δεκατρία (1963-1976) χρόνια μονοθέσιο Δημοτικό Σχολείο στη θέση Μαγούλα. Στον οικισμό Παλαιοκοπράκι λειτουργήσει τηλεφωνείο ΟΤΕ. Στον συνοικισμό της Κρασιάς είχε ενταχθεί, εκτός από τη Μαγούλα και το Παλαιοκοπράκι και ο πιο βόρειος οικισμός του Τσιάρα.

Τσιάρα

39°17'27.54"Β

21°29'58.19"Α

Υψόμετρο: 900m

Άποψη του οικισμού
της Κρασιάς

Με το ΦΕΚ 17 Β της 14-03-1971 αναγνωρίσθηκε ο οικισμός Κρανιά και προσαρτήθηκε στην Κοινότητα Κουμπουριανών.

Στην Κρανιά υπήρχαν πολλές αρδευόμενες εκτάσεις από το ζείδωρο μεγάλο ρέμα του οικισμού με κατασκευή κατάλληλων υδραυλάκων. Κατά μήκος του ρέματος αυτού λειτουργούσαν τρεις νερόμυλοι: του Πέτρου Αθ. Κίσσα, της Τρουσταριάς και της Λογγάς. Η ροή του ρέματος προς τον ποταμό Πετριλιώπη σχηματίζει πλήθος μικρών και μεγάλων καταρρακτών, καθώς και μερικούς μοναδικούς γεωλογικούς σχηματισμούς.

Τα σύνορα της Κρανιάς με το παρακείμενο χωριό Καρυά (Τριζόλο) είχαν προσδιορισθεί στη ράχη του Παππά. Στην τοπική ιστορία είναι γνωστές οι διαμάχες των Κρανιωτών με τους γείτονες Τριζολώτες για τη νομή των βοσκοτοπιών στο Επάνω και το Κάτω Μαντρί των Κουμπουριανών.

Κώστη

Ο οικισμός αυτός είχε αναπτυχθεί προ πολλών χρόνων περί την Ιερά Μονή Κώστη και τα τελευταία χρόνια ήταν εγκατεστημένες οι οικογένειες του Βασιλείου Ράπτη, του Γεωργίου Ράπτη, του Ηλία Ράπτη, του Θεοφάνη Παλαμά και του Γεωργίου Καραγεώργου. Οι οικιστές διέθεταν μια μεγάλη επίπεδη

Κώστη

39°16'56.66"B

21°29'04.35"A

Υψόμετρο: 732 m

Η Ι.Μ. Κώστη, το κέντρο του ομώνυμου οικισμού πριν (κάτω) και μετά την πρόσφατη ανακαίνισή της (αριστερά)

καλλιεργήσιμη έκταση, που αρδεύονταν με υδραύλακα¹ από τα νερά του ρέματος της περιοχής «Κλίμα Αετοχωρίου», ενώ είχαν και σημαντική κτηνοτροφική παραγωγή στην περιοχή.

Ένα μεγάλο τμήμα της γεωργικής έκτασης στον οικισμό, ιδιοκτησίας του Δημοτικού Σχολείου Κουμπουριανών («Σχολικά»), ανήκει σήμερα στη Μονή Κώστη. Επίσης, ένα τμήμα της ιδιωτικής έκτασης του Ηλία Ράπτη παραχωρήθηκε στη Μονή Κώστη και το έτος 2002 καλλιεργήθηκε ως αμπέλι με πρωτοβουλία του ηγουμένου της Μονής της Παναγίας Σπηλαιώτισσας, δεδομένου ότι η Μονή Κώστη αποτελεί μετόχιό της.

Είναι γνωστό στους παλαιότερους ότι το πανηγύρι της Μονής Κώστη, συγκέντρωνε πλήθος πανηγυριστών στις 8 Σεπτεμβρίου, αλλά συν τω χρόνω ατόνησε. Με πρωτοβουλία τριών οικογενειών² του Χωριού το πανηγύρι αναβίωσε το έτος 1996 και έκτοτε συνεχίζεται έως και σήμερα.

Πουρί

Πουρί
39°16'16.71"B
21°30'08.49"A
Υψόμετρο: 710m

Ο οικισμός είχε δημιουργηθεί στην αριστερή πλευρά του παλαιού δρόμου από τις Καστανιές προς την Κάτω Χώρα. Ο οικισμός αυτός διέθετε πηγή νερού και αρδευτική δεξαμενή, καθώς και αρκετή καλλιεργούμενη έκταση για γεωργική αυτόαρκη παραγωγή των οικιστών.

Τα τελευταία χρόνια, στον οικισμό διαβιούσε η οικογένεια του Νικολάου Δημητρ. Κίσσα με σημαντική κτηνοτροφική παραγωγή. Στον οικισμό διέμενε και η οικογένεια του Ζαχαρία Δημητρ. Κίσσα, αδελφού του Νικολάου. Ο Παναγιώτης Ζαχ. Κίσσας, γιος του Ζαχαρία Κίσσα, σκοτώθηκε το 1975, δίπλα στην αρδευτική δεξαμενή, από έκρηξη χειροβομβίδας.

Ραγάζια

Ραγάζια
39°16'13.90"B
21°30'57.31"A
Υψόμετρο: 720m

Ο οικισμός αυτός δημιουργήθηκε με απαλλοτρίωση κτημάτων της Μονής Σπηλιάς και η έκταση παραχωρήθηκε σε ακτήμονες του Χωριού. Βρίσκεται επί της νομαρχιακής οδού Μουζακίου-Στεφανιάδας. Η πρώτη κατοικία που κτίσθηκε

¹ Είναι ορατά μέχρι σήμερα τα ίχνη του υδραύλακα, που ήταν καλυμμένος μέσα στον εγκάρσιο διαχωριστικό ξερότοιχο μεταξύ της έκτασης της μονής και της ιδιοκτησίας Γεωργίου Καραγεώργου. Πρόκειται για πύλινο σωλήνα διαμέτρου 2 ιντσών περίπου και μήκους 42 εκατοστών.

² Είναι οι οικογένειες του Γεωργίου Μανίκα, του Γρηγορίου Δήμου και του Κωνσταντίνου Μανίκα.

στον οικισμό ήταν του Γεωργίου Λουκά Ποζιού, ο οποίος διετέλεσε επί σειράν ετών Κοινοτάρχης του Χωριού. Αργότερα κτίσθηκαν οι κατοικίες των γιων του Λουκά, Περικλή και Θεοφάνη. Άλλη κατοικία έχει κτίσει και ο Στέφανος Λουκ. Ποζιός.

Μέχρι τη δεκαετία του '90, λειτουργούσε στα Ραγάζια, κάτω από τις ψηλές κερασιές, το καφενείο του Περικλή Ποζιού. Ο οικισμός περιλάμβανε καλλιεργούμενες και αρδευόμενες εκτάσεις. Μεγάλες ποσότητες νερού μεταφέρονταν από το ρέμα της «Μάνας» μέσω δύο ανοικτών υδραυλάκων. Υπάρχουν έως σήμερα πολλά οπωροφόρα δέντρα και αρκετές καστανιές. Παλαιότερα, είχε αναπτυχθεί και κτηνοτροφική υποδομή με αιγοπρόβατα. Ο Περικλής Ποζιός συντηρούσε άλογα μεταφορικών υπηρεσιών από το Μουζάκι προς τα χωριά της Αργιθέας. Στα Ραγάζια λειτουργούσε τηλεφωνείο του ΟΤΕ επί σειράν ετών και εξυπηρετούσε τους κατοίκους των οικισμών Ραγαζίων, Τζελίνη, Σπιτακίων και Τζαρ(α)λή, καθώς βεβαίως και τους διερχομένους. Σήμερα στον οικισμό διαμένει μόνιμα σχεδόν ο Βάιος Λουκ. Ποζιός, ο οποίος διατηρεί παραδοσιακή ταβέρνα και διαθέτει ενοικιαζόμενα δωμάτια με όλες τις σύγχρονες ανέσεις.

Σύμφωνα με την παράδοση ο εθναπόστολος Πατροκοσμάς

Ο οικισμός Ραγάζια και
(επάνω) η Ι.Μ. Παναγίας
Σπηλαιώτισσας

ο Αιτωλός, σε μια περιοδεία του στην Αργιθέα, σταμάτησε στα Ραγάζια να ξεκουρασθεί κάτω από τον ίσκιο ενός βάτου (πατουλιάς)¹.

Σπιτάκια

Σπιτάκια
39°16'12.15"B
21°30'44.71"A
Υψόμετρο: 665 m

Ο οικισμός Σπιτάκια βρίσκεται πλησίον του ποταμιού, ακριβώς κάτω από τη Μονή Σπηλιάς και γειτνιάζει με τον Παλαιόμυλο. Εδώ κατοικούσαν τρεις γνωστές οικογένειες: του Ιωάννη Καζιακούρα, του Δημητρίου Καραμπίνη και του Γεωργίου Ράπτη. Το άφθονο νερό του ρέματος Τζελίνη άρδευε αρκετές καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Η πλούσια φυσική βλάστηση ήταν αρκετή για τα αιγοπρόβατα του οικισμού.

Η άμεση γειτνίαση με το ποτάμι ανέδειξε μερικούς από τον οικισμό σε επιτήδειους ψαράδες πέστροφας, μπριανιών και ασπρίτσας. Οι ψαράδες χρησιμοποιούσαν ριχτάρια, δίχτυα, πεταλούδες, φράγματα προσωρινής εκτροπής, παγίδες ροής (σιλπιά), αλλά και τα χέρια τους για ψάρεμα κάτω από τις πέτρες με τη βοήθεια της αφής.

Στην απέναντι πλευρά του οικισμού, κάτω από την τοποθεσία «Γκορτσιές» υπάρχουν τα ερείπια του περιφημου νερόμυλου του Δημητρίου Καραμπίνη, γιου του γερο-μυλωνά Λεωνίδα Καραμπίνη. Στο νερόμυλο αυτό οι συγχωριανοί, αλλά και οι Στεφανιώτες άλεθαν σιτάρι και καλαμπόκι και στη νεροτριβή καθάριζαν τις φλοκάτες και τις μαντανιές τους.

Σταυρός

Σταυρός
39°16'28.14"B
21°30'29.32"A
Υψόμετρο: 845 m

Ο οικισμός αυτός παλαιότερα ονομαζόταν «Κοτρωνάκια» και μετονομάσθηκε σε *Σταυρός* (ΦΕΚ 663 Β της 11-11-1992). Η ονομασία «Σταυρός» αποδίδεται, κατά τη λαογραφική παράδοση, στην ύπαρξη ιερής βελανιδιάς με σταυρό στην κορυφή του αγιασμένου δέντρου, πιθανότατα από τον εθναπόστολο Πατρο-Κοσμά τον Αιτωλό, όπως διαλαμβάνουν και οι σίχοι του δημοφιλούς παλαιού τραγουδιού «*Όσα κι αν περπάτησα*»:

*«...ένας δέντρος μ' άρσε, φουντωτός, κλωναρωτός,
στην κορφή έχει σταυρό, και στη μέση τον Χριστό
και στη ρίζα κρύο νερό...».*

¹ Αδελφότης «Αγία Φιλοθέη», *Ο βίος του Αγίου Κοσμά*: www.afilad.gr/?p=93μ, Ανακτήθηκε: 15-10-2017

Γενική άποψη του
οικισμού Σπιτάκια

Η παραποτάμια βρύση
στον Παλιόμυλο

Άποψη του οικισμού
Σταυρός

Ο οικισμός αυτός βρίσκεται περίπου πεντακόσια μέτρα πριν από το Χωριό, πάνω στον παλαιό ημιονηγό δρόμο, αλλά και στον νέο αμαξιτό δρόμο και απαρτίζεται από πέντε κατοικίες, την παλαιά πατρική κατοικία του Γρηγορίου Γεωργ. Δήμου και τις τέσσερις νεότερες κατοικίες των γιων του: Νικολάου ιερέως, Γεωργίου, Αθανασίου και Παναγιώτη. Περιλαμβάνει καλλιεργήσιμη έκταση, κήπους, θερμοκήπια, σύγχρονο στάβλο αιγοπροβάτων, μαντριά, στρούγκα και αποθήκη.

Στον οικισμό αυτό, ανακαλύφθηκαν πάνω από δέκα χάλκινα νομίσματα του 3ου αιώνα π.Χ., καθώς και αρκετά θραύσματα πήλινων σκευών, υφαντικά βάρη, κουβαρίστρες, ορειχάλκινη λαβή ξίφους κ. ά., τα οποία παραδόθηκαν στην Αρχαιολογική Υπηρεσία Καρδίτσας.

Στον οικισμό αυτό, που αναφέρεται και ως «Κοτρωνάκια», «Κρικέλα» και «Κεραίες», σχεδιάσθηκε και εγκαταστάθηκε για πρώτη φορά στη Θεσσαλία, σταθμός δορυφορικής λήψης και επίγειας αναμετάδοσης τηλεοπτικών προγραμμάτων, ο οποίος κάλυψε την Ανατολική Αργιθέα, αρχικά το 1996, με προσφορά εθελοντικής εργασίας των αδελφών Δήμου (οικοδομικές και τεχνικές εργασίες, παραχώρηση οικοπέδου και

παροχή ηλεκτρικού ρεύματος). Επίσης, λειτούργησε στον οικισμό και ερασιτεχνικός ραδιοφωνικός σταθμός (AM το 1975 και FM το 1976), ενώ το 1984 εγκαταστάθηκε ο πρώτος ηλιακός θερμοσίφωνας στην Αργιθέα.

Τζαρ(α)λή

Ο οικισμός Τζαρ(α)λή είναι κτισμένος σε ένα ειδυλλιακό τοπίο, που βρίσκεται στη συμβολή του ρέματος Ογλά με τον ποταμό Πετριλιώτη. Δίπλα εντοπίζεται μία μεγάλη έκταση καλλιεργήσιμης γης, που αρδευόταν από το ποτάμι, αλλά και από το ρέμα Ογλά, γνωστή ως «Λογγά του Μάρκου». Το ρέμα αυτό έχει νερό όλο το χρόνο και σε αρκετά σημεία σχηματίζει καταρράκτες, που ξεπερνούν τα έξι μέτρα.

Στον οικισμό υπήρχαν δύο κατοικίες: του Μάρκου Δημητρ. Κίσσα (ή Καζάνα) και του γιου του Δημητρίου. Ο μικρότερος γιος του Μάρκου Θεοχάρης Κίσσας ξενιτεύθηκε στην Αυστραλία, ενώ ο άλλος γιος του Ηλίας Κίσσας εγκαταστάθηκε στην Άνω Χώρα νυμφευθείς την Αθηνά Κωνσταντέλου. Τον Ιούνιο του 1970 ο Νικόλαος, γιος του Δημητρίου Μάρκ. Κίσσα, σκοτώθηκε στο ποτάμι, στο ψάρεμα από έκρηξη δυναμίτη.

Σχεδόν κάθετα πάνω από τα σπίτια του οικισμού υψώνεται ένας βραχώδης σχηματισμός (τσιουγκάρι), ενώ αμέσως δίπλα από αυτόν εκτείνεται η Κρυφόλακα. Το ρέμα Ογλά χωρίζει την Κρυφόλακα από την καλλιεργήσιμη έκταση με το όνομα «Ψεύτης».

Τζελίνη

Ο οικισμός βρίσκεται επί της νομαρχιακής οδού Μουζακίου-Στεφανιάδας, μετά τον οικισμό του Ραγαζίου. Στην περίμετρο των αγροτικών εκτάσεων του οικισμού είχαν κτισθεί η κατοικία του Κωνσταντίνου Ράπη και οι θερινές κατοικίες του Ευαγγέλου Παλαμά, του Γεωργίου Νικ. Δήμου και του Νικολάου Γρηγ. Δήμου, ιερέως.

Ο οικισμός διέθετε αρδευόμενες καλλιεργήσιμες εκτάσεις και οπωροφόρα δένδρα. Δύο ανοικτοί υδραύλακες με δέσεις (υδρομαστεύσεις) στο ρέμα της «Μάνας» άρδευαν τις εκτάσεις του οικισμού. Για πολλά χρόνια το καλοκαίρι λειτουργούσε το καφενείο του Κωνσταντίνου Ράπη και του γαμπρού του Ευαγγέλου Παλαμά.

Στην επάνω πλευρά της σημερινής αμαξιτής οδού

Τζαρ(α)λή

39°16'07.75"B

21°30'26.76"A

Υψόμετρο: 660m

Τζελίνη

39°16'10.71"B

21°30'51.23"A

Υψόμετρο: 720m

Μουζακίου-Στεφανάδας υπήρχε ο κήπος με τις βυσσινιές του Γεωργίου Νικ. Δήμου. Η καλύβα του οικισμού καταστράφηκε πρόσφατα κατά τις εργασίες της νέας αμαξιτής οδού.

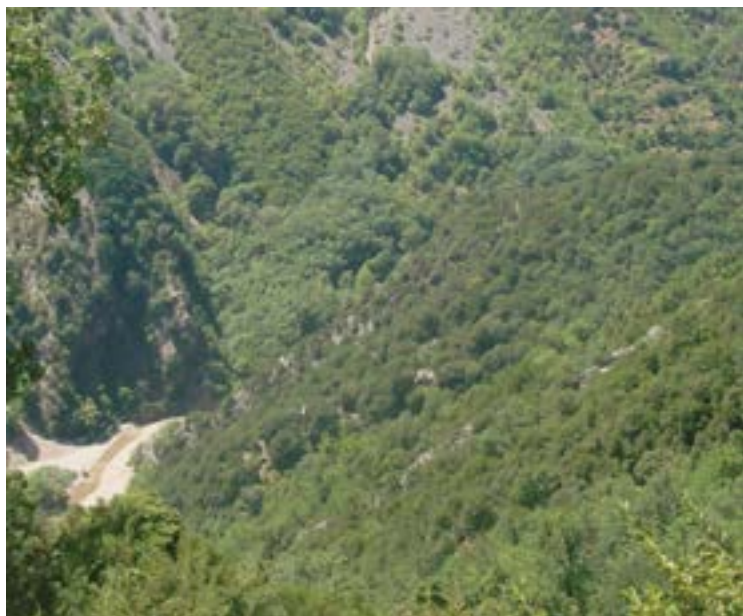
Τσιοκαρίσι

Τσιοκαρίσι
39°17'27.53"B
21°28'45.85"A
Υψόμετρο: 580m

Ο οικισμός Τσιοκαρίσι βρίσκεται απέναντι από τον οικισμό Δάφνη (ή Κοζιοκάρι) στην προσήλια πλευρά. Οι δύο γειτονικοί οικισμοί συνδέονταν μέσω της *Παλαιοκαμάρας* (ή *Ρούμ γέφυρας* κατά την Τουρκοκρατία) του ποταμού Πετριλιώτη.

Τη δεκαετία του 1970 ο οικισμός απαρτιζόταν από πέντε ενεργές οικίες: του Βασιλείου Θανασιά, του Ευαγγέλου Θανασιά, του Θεοδοσίου Θανασιά, του Θωμά Θανασιά και του Ηλία Θανασιά. Το Τσιοκαρίσι, ακόμη, είχε σημαντικό κτηνοτροφικό κεφάλαιο, ενώ μερικοί οικιστές ήταν επιδέξιοι ψαράδες πέστροφας.

Στην παραποτάμια Λογγά του Τσιοκαρισίου, μεταξύ του ρέματος της Κρανιάς και του ρέματος του Προσκυνουμένου υπήρχαν οι αγροτικές κατοικίες του Προκοπίου Κίσσα και του Δημητρίου Χαρ. Κίσσα. Στη Λογγά λειτουργούσε νερόμυλος στο κατώτερο σημείο του ρέματος της Κρανιάς. Η περιοχή διέθετε καλλιεργήσιμη έκταση και κήπους, που αρδεύονταν από το ρέμα της Κρανιάς με υδραύλακα.

Άποψη του οικισμού
Τσιοκαρίσι

Οι τοπωνυμίες των Κουμπουριανών

Οι τοπωνυμίες του Χωριού είναι πολλές και συμβολικές. Όπως διηγούνται οι παλαιότεροι και ενθουμούνται και οι νεότεροι οι κυριότερες τοπωνυμίες του Χωριού είναι οι παρακάτω:

Με βάση τους υδάτινους πόρους

Βρύση Δραγώι (παλαιά και νέα)

Βρύση Ειρήνη στο Χωριό

Βρύση Καζιακούρα (στον οικισμό Σπιτάκια)

Βρύση Καναλακίων (δυτικά της Μονής Σπηλιάς)

Βρύση Κάτω Σημαδιού

Βρύση Λώλη (κατεστραμμένη στην Κάτω Χώρα)

Βρύση Μάνα (πηγή Μονής Σπηλιάς)

Βρύση Μεγάλη (Κάτω Χώρα)

Βρύση Πλατανακίων (λίγο πριν από τη Μονή Σπηλιάς).

Βρύση Πύργου στο Χωριό

Βρύση Συκιάς (στον δρόμο Κουμπουριανών-Νασιώκα, πριν από τον Φούρνο)

Βρύση Τριαφίου (παραποτάμια, κάτω από τη θέση Βόλια)

Βρυσικά (αναβλύζει δίπλα στο ποτάμι στα χωράφια του Δημητρίου Καραμπίνη)

Ποταμός Κουμπουριανίτης (ή Πετριλιώτης ή Βλασιώτης), παραπόταμος του Αχελώου. Στα Κουμπουριανά το ποτάμι αυτό ονομάζεται «Πετριλιώτης». Στα επόμενα χωριά Καρυά, Ανθηρό, Πετρωτό, Καλή Κώμη ονομάζεται το ίδιο ποτάμι «Κουμπουριανίτης». Αυτό το φαινόμενο της πολλαπλής ονομασίας του ίδιου ποταμιού με διαφορετικό όνομα ανά περιοχή, οφείλεται στο απλό γεγονός του τόπου προέλευσης των υδάτων του για κάθε περιοχή.

Ρέμα Τζελίνη (στον ομώνυμο οικισμό)

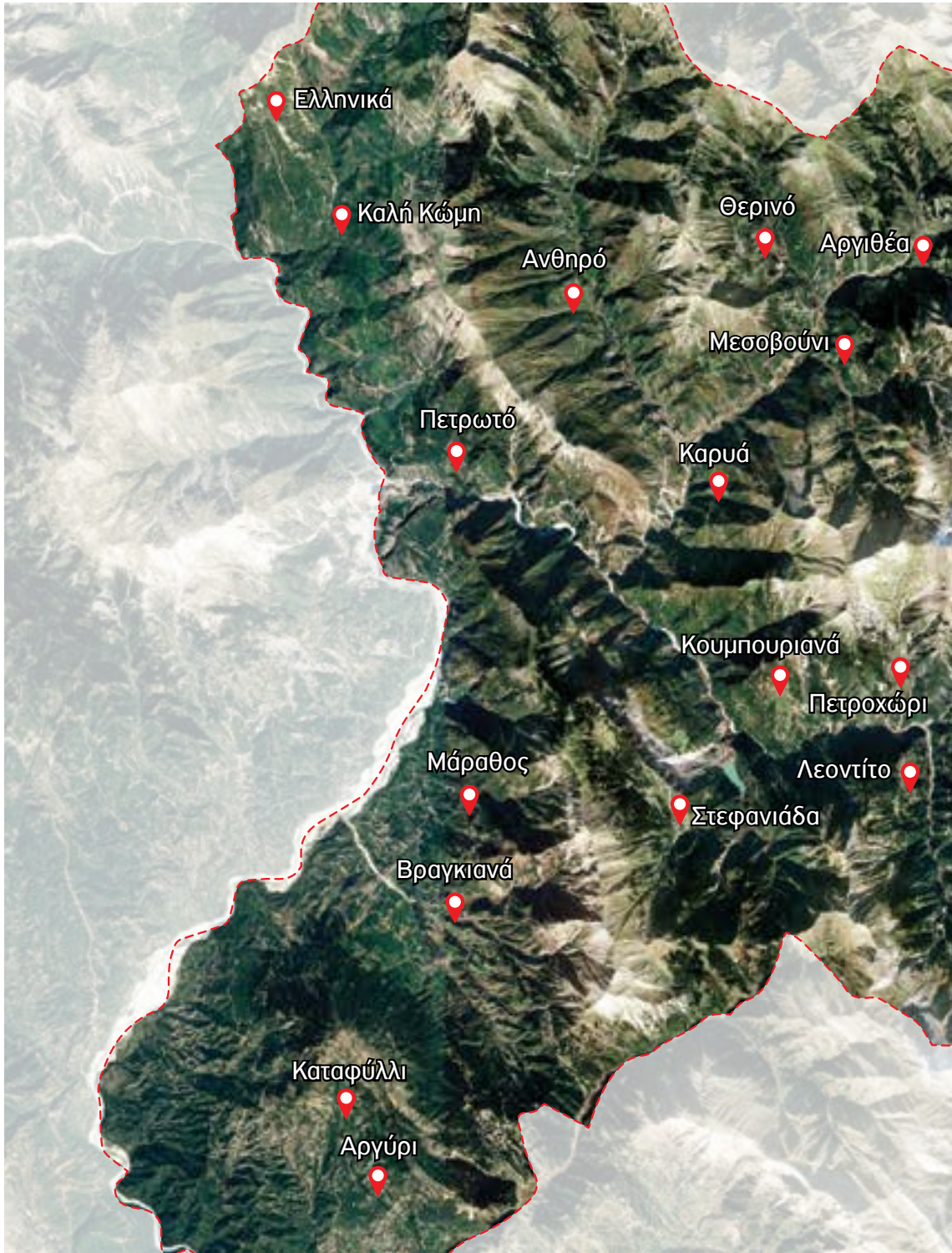
Ρέμα Βαθύρεμα (διέρχεται η αμαξιτή οδός Στεφανιάδας, λίγο πριν από το Μακρυβούνι)

Ρέμα Συκιάς (στον δρόμο Κουμπουριανών-Νασιώκα, πριν από τον Φούρνο)

Ρέμα Κόκκινο (από το Χωριό, διέρχεται από τον οικισμό Καραλή και εκβάλλει στο ποτάμι).

Ρέμα Κατράνα (από το Χωριό, διέρχεται από τον οικισμό Τζαρ(α)λή και εκβάλλει στο ποτάμι).

Ρέμα Ογλά, Γούλα ή Γραββάνη (πηγάει από τον λόφο της

Χάρτης του Δήμου
Αργιθέας

Αγίας Παρασκευής, διασχίζει το Χωριό και χύνεται στο ρέμα Κατράνα, στην περιοχή Ψεύτη).

Ρέμα Προσκυνουμένου (στον οικισμό Δραγώ)

Ρέμα Κρανιας (στον ομώνυμο οικισμό)

Ρέμα Ζήτα (στον κεντρικό δρόμο Κουμπουριανών-Νασιώκα).

Με βάση τις αγροτικές υποδομές

Καλύβα Γεωργίου Δήμου (στον οικισμό Τζελίνη)

Καλύβα Γεωργίου Ποζιού (πλησίον του Χωριού, επί του κεντρικού δρόμου προς Νασιώκα)

Καλύβα Δημητρίου Καραμπίνη (στην τοποθεσία «Κ(ρι)θαρούλα»)

Καλύβα Βασιλείου Δήμου (στο Αλωνάκι Κάτω Χώρας)

Καλύβα Κωνσταντίνου Θανασιά (στην τοποθεσία «Τσιάμπρες»)

Καλύβα Γεωργίου Ράπη (στην τοποθεσία «Παλιόμυλος»)

Καλύβα Θεοχάρη Κίσσα (στην τοποθεσία «Κ(ρι)θαρούλα»)

Καλύβα Δημητρίου Ευ. Κίσσα (στην τοποθεσία «Κρυφόλακα»)

Μαντρί Περικλή Ποζιού (ενεργό)

Μαντρί Γεωργίου Κίσσα (ενεργό)

Επάνω μαντρί (δυτικά της κορυφής του Κουκουρέλου)

Κάτω μαντρί (δυτικά της κορυφής του Κουκουρέλου)

Μαντρί Ευαγγέλου Παλαμά (ενεργό)

Μαντρί Απόστολου Ποζιού

Μαντρί Δημητρίου Καραμπίνη (στην τοποθεσία «της Κούτραϊνας»)

Μαντρί Ηλία Κίσσα (στη ράχη Ντισοξέρα)

Μαντρί του Ηλία Κίσσα (στον οικισμό Καραλή)

Μαντρί Δημητρίου Ευ. Κίσσα (στον οικισμό Καραλή)

Μαντρί Φωτίου Κωνσταντέλου

Μαντριά βακουφικά (της Μονής Σπηλιάς)

Μαντριά Γρηγορίου Δήμου (ενεργά)

Μαντριά Κωνσταντίνου Μανίκα (ενεργά)

Μαντριά Κωνσταντίνου Ποζιού

Μαντριά Παύλου Ποζιού.

Με βάση το είδος της μεταποίησης αγαθών

Αλώνι Γεωργίου Δήμου (στην τοποθεσία «Κόκκινες»)

Αλώνι Κούτραϊνας (στον οικισμό Καστανιές)

Αλώνι βακουφικό (πλησίον της τοποθεσίας «Φτελιάδια»)

Αλώνι Ντελίση (στον οικισμό Κρασιά)

Αλώνι Σερέτη (στην τοποθεσία «Υψωμένη»)
Αλώνι του Χρόνου (στην τοποθεσία «Κάτω Σημάδι»)
Αλώνι Φλοεράς (στην ομώνυμη τοποθεσία, κάτω από το
εξωκκλήσιο του Αγίου Γεωργίου)
Μύλος Λεωνίδα Καραμπίνη (χαμηλά στο ρέμα της Κρανιας
στην τοποθεσία «Τρουσταριά»)
Μύλος Ξερομάννας (πλησίον της Μονής Σπηλιάς)
Μύλος Κοζιοκαρίου (στον ομώνυμο οικισμό)
Μύλος Λογγάς Θανασιάδων με πέτρινη κάναλη (στον οικι-
σμό Δάφνη ή Κοζιοκάρι)
Μύλος Δημητρίου Καραμπίνη (απέναντι από τον «Παλιόμυλο»
και πλησίον του ποταμιού)
Μύλος Πέτρου Κίσσα (στη συμβολή του ρέματος της Κρανιας
με το ποτάμι)
Παλιόμυλος (μύλος βακουφικός, κάτω από τη Μονή Σπη-
λιάς και στην ομώνυμη τοποθεσία).

Με βάση την ιδιομορφία του εδάφους και την προφορική ιστορία

Αγριοκερασιά, Ακρίδα, Αμπώχτρα, Απίθωμα, Βόλια (από τον
άστοχο κανονιοβολισμό κατά την πολιορκία των Τούρκων το
1854 εναντίον των Αργιθεατών επαναστατών, που είχαν οχυρω-
θεί στη Μονή Σπηλιάς), Γαβράκος, Γαλάζιο, Γκορτσιές, Δέση,
Επάνω Σημάδι, Επάνω Σκάλα, Θυρίδα, Ιτάμια, Κ(ρι)θαρούλα,
Καμίνια, Καναλάκια, Κανάλες, Κατφέ, Κάτω Σημάδι, Κάτω
Σκάλα, Κεραμαριό, Κερασούλα, Κηπάκια, Κλωνού, Κοιλά-
δες, Κοσιαντζή, Κουρκούλι, Κρικέλα, Κρυφόλακα, Κτισμένο,
Λάκκα Κατσίνη, Λακούλα, Λοβοδίση, Μακρέση, Μακρυβούνι,
Μάνα, Μαύρη Τρύπα, Μαύρος Χαλιάς, Μελίσσια, Μπάδη,
Μπολώτση, Ν(η)σί, Ντελίσι, Ντίσσα, Ξεροκαρυά, Ξερομάννα,
Παλιαμάλλια, Παλιάμπελα, Πούντος (πόντος) Αφροδίτης,
Πούντος Ιτιών, Πούντος Κατσίνη, Πούντος Κασιώ, Πού-
ντος Μάρκου, Πύργος, Ρούμ γέφυρα (Παλαιοκαμάρα), Σκά-
λες, Σκαλούλα, Σπηλιά Καρβούνου, Στρούγκα, «Ταμπούρι
Καραϊσκάκη» (Επάνω-Κάτω), Τριάφι, Τσιογκαράκι, Φιλίκια,
Φούρνος, Χαλιάς.

Η περίοδος του «Εμφυλίου Πολέμου» στα Κουμπουριανά

Πολέμιοι είναι μόνον οι ξένοι και ο πόλεμος μόνον με ξένους διεξάγεται, ενώ η διαμάχη με συμπολίτες λέγεται «στάσις», σύμφωνα με την *Πολιτεία* του Πλάτωνα:

Ἕλληνας μὲν ἄρα βαρβάρους καὶ βαρβάρους Ἕλλησι πολεμῆν μαχομένους τε φήσομεν [470c] καὶ πολεμίους φύσει εἶναι, καὶ πόλεμον τὴν ἔχθραν ταύτην κλητέον· Ἕλληνας δὲ Ἕλλησιν, ὅταν τι τοιοῦτον δρώσιν, φύσει μὲν φίλους εἶναι, νοσεῖν δ' ἐν τῷ τοιοῦτῳ τὴν Ἑλλάδα καὶ στασιάζειν, [470d] καὶ στάσιν τὴν τοιαύτην ἔχθραν κλητέον¹.

(Όταν, λοιπόν, συγκρουσθούν Ἕλληνες με τους βαρβάρους και βάρβαροι με τους Ἕλληνες, θα λέμε [470c] ὅτι πολεμοῦν και ὅτι θα εἶναι φυσικοί πολέμιοι μεταξύ τους και αυτή τη σύγκρουση θα την ονομάζουμε πόλεμο· ὅταν ὅμως Ἕλληνες με Ἕλληνες συγκρούονται, θα λέμε ὅτι ἐνῶ εἶναι ἐκ φύσεως φίλοι, λόγω κάποιας νόσου, που ἔπεσε στην Ἑλλάδα, στασιάζουν [470d] και αυτή την ἔχθρα πρέπει να τη λέμε στάση).

Τα Κουμπουριανά, ὅπως ὅλη η Ἀργιθέα και η περιοχή των Ἀγράφων ἐνεπλάκησαν στον «Εμφύλιο Πόλεμο» της περιόδου 1942/1946-1949. Με τις δυνάμεις του Ἐθνικοῦ Στρατοῦ συμπαρατάχθηκαν αρκετοί συγχωριανοί. Με τις δυνάμεις του «Ἑλληνικοῦ Λαϊκοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Στρατοῦ» (Ε.Λ.Α.Σ.)/«Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας» (ΔΣΕ) τάχθηκαν ἄλλοι, ἐπίσης, συγχωριανοί. Η ἐμφύλια σύρραξη μεταξύ των συγχωριανῶν εἶχε βαρύτερες συνέπειες στις οικογένειές τους και εἶχε ἀρχίσει ἀρκετά ἐνωρίς, ἤδη ἀπὸ το 1942.

Ἐνας ἀπὸ τους πρώτους μάρτυρες της ἀπαρχῆς της ἐμφύλιας σύρραξης υπήρξε ὁ *Γεώργιος Λουκ. Ποζιός*, ὁ ὁποῖος δολοφονήθηκε στο Μουζάκι τὴν 1η Δεκεμβρίου του 1942 ἀπὸ ὁπλίτες του «Ἑλληνικοῦ Λαϊκοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Στρατοῦ» (Ε.Λ.Α.Σ.). Ο Ε.Λ.Α.Σ. ἰδρύθηκε στις 16 Φεβρουαρίου 1942. Ο Γεώργιος Λουκ. Ποζιός ὡς δημοφιλῆς συγχωριανός ἐξελέγετο συνεχῶς ὡς Πρόεδρος της Κοινότητας Κουμπουριανῶν για πέντε περιόδους (1916-1937, 1941-1942). Μετέβη στο Μουζάκι, για να ἐξυπηρετήσῃ συγχωριανούς, ὁ ὁποῖοι ἐνδιφέρονταν να ἐργασθῶν στην Ἐταιρεία Μεταλλείων Ἐρέτριας (Τσαγκλί) και δολοφονήθηκε κατόπιν προμελετημένου

Ο Γεώργιος Λουκ. Ποζιός (1883-1942) με τη σύζυγό του Ιφιγένεια Ποζιού, το γένος Νικ. Δήμου

1 Πλάτωνος *Πολιτεία*, 470c-d

σχεδίου, στο κέντρο της κωμόπολης, μπροστά στο Ζαχαροπλαστείο του Γκόζκου. Ο δολοφονηθείς δημοφιλής Πρόεδρος της Κοινότητας άφησε στον οικισμό Ραγάζια ορφανά τα οκτώ παιδιά του με τη χήρα μητέρα τους, η οποία αγωνίσθηκε σκληρά, για να τα αναθρέψει¹.

Επόμενος μάρτυρας υπήρξε ο *Βάιος Σπυρ. Κίσσας* από τον οικισμό Καραλή. Τον φιλήσυχο και φιλόνητο συγχωριανό συνέλαβαν στην αρχή του χειμώνα του 1947 οι μαχητές του «Δημοκρατικού Στρατού» με την κατηγορία ότι είχε κρυμμένα όπλα. Παρ' ότι οι σχετικές έρευνες απέβησαν άκαρπες, ο συλληφθείς φυλακίσθηκε στον ενοριακό Ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος² και υποβλήθηκε σε βασανιστήρια εν καιρώ χειμώνας. Ένας αντάρτης τον προσέδεσε στο σαμάρι του καλπάζοντος αλόγου του στον κεντρικό δρόμο του Χωριού και τον έσυρε³ για πολλή ώρα, έως ότου παρέδωσε το πνεύμα.

Άλλος μάρτυρας ήταν ο *Δημήτριος Ηλ. Κίσσας* από τον οικισμό Κρασιά, ο οποίος φονεύθηκε τον Μάιο του 1947. Ένα απόσπασμα μαχητών του «Δημοκρατικού Στρατού», διερχόμενο από την Κρασιά, βιάδιζε με κατεύθυνση το Λιάσκοβο. Ο επικεφαλής του αποσπάσματος ζήτησε από τον Δημήτριο Κίσσα να του υποδείξει τον συντομότερο δρόμο. Στο τέλος, έπειτα από μια λογομαχία, ο επικεφαλής τον έσπρωξε εκδικητικά⁴ στον γκρεμό και ο Δημήτριος Κίσσας τραυματίσθηκε θανάσιμα και αποβίωσε, αφήνοντας τρία ορφανά παιδιά με τη χήρα μητέρα τους, που αγωνίσθηκε, για να τα αναθρέψει.

Άλλο ένα εμφυλιοπολεμικό θύμα ήταν ο *Ευάγγελος Αντ. Θανασιάς* από τον οικισμό Τσιοκαρίσι. Το καλοκαίρι του 1947 μαχητές του «Δημοκρατικού Στρατού» τον συνέλαβαν, επειδή δεν τους προσέφερε η οικογένειά του τα αναλογούντα τρόφιμα. Ο συλληφθείς επικαλέσθηκε ματαιώς τη φτώχεια της οικογένειάς του και την πείνα των παιδιών του. Τελικά, τον οδήγησαν στην τοποθεσία «Μακριά Λάκα», μεταξύ Μονής

1 Το γεγονός επιβεβαιώνεται από προσωπική μαρτυρία του Βαΐου Ποζιού, εγγονού του δολοφονηθέντος.

2 Ο ενοριακός Ναός με διαταγή του «Δημοκρατικού Στρατού» μετετράπη σε αποθήκη στρατιωτικού υλικού και σε χώρο προσωρινής φυλάκισης αντιφρονούντων.

3 Το γεγονός επιβεβαιώνεται από προσωπική μαρτυρία του Γρηγορίου Δήμου, εγγονού του φονευθέντος.

4 Το γεγονός επιβεβαιώνεται από προσωπικές μαρτυρίες των παιδιών του Θωμά και Κωνσταντίνου.

Κώστη και Αετοχωρίου και τον υπέβαλαν σε βασανισμούς μέχρι θανάτου¹. Όλες οι προφορικές μαρτυρίες συγκλίνουν ότι οι αντάρτες έθαψαν ζωντανό το φτωχό συγχωριανό.

Ο *Ηλίας Γεωργ. Τσιατσιάνης* από το Κοζιοκάρι βασανίσθηκε το καλοκαίρι του 1947 από μαχητές του «Δημοκρατικού Στρατού». Αφού τον συνέλαβαν στην πλατεία του Χωριού, στον Μπλόνο, τον οδήγησαν στο παρακείμενο αλώνι και τον κρέμασαν ανάποδα² στο στιχερό, το χοντρό και γερό ξύλο στο κέντρο του αλωνιού, που ήταν μπηγμένο στο χώμα και στερεωμένο καλά. Έπειτα με καμένο άχυρο τον κάπνισαν. Τον περιέθαλψε, στο τέλος, ο Πρόεδρος της Κοινότητας Νικόλαος Γεωργ. Κίσσας από τον οικισμό Δραγίωι.

Κατά την επιστράτευση, που διενήργησε το 1947 ο «Δημοκρατικός Στρατός» στην Αργιθέα, επιστρατεύθηκε και η *Μαρία Νικ. Ραΐου* από τον οικισμό Κοζιοκάρι, η οποία ήταν παντρεμένη τον Γεώργιο Τσαπραΐλη και εγκυμονούσα και κατοικούσε στον οικισμό «Ισιώματα» της Στεφανιάδας. Μαζί με άλλες επιστρατευμένες γυναίκες η Μαρία οδηγήθηκε στα Μεγάλα Βραγκιανά Ευρυτανίας και εκεί εκτελέσθηκε για άγνωστους λόγους³.

Ο *Βασίλειος Γεωργ. Ράιος* (ή Καραχρήστος) από τον οικισμό Κοζιοκάρι συνελήφθη την Άνοιξη του 1943 από οπλίτες του «Ελληνικού Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού» (Ε.Λ.Α.Σ), κατόπιν καταγγελίας ενός συγχωριανού ότι κατακρίνει δημοσίως τον Ε.Λ.Α.Σ.. Ο συλληφθείς οδηγήθηκε⁴ στο Λιάσκοβο (Πετρωτό) και εκτελέσθηκε.

Άδικο τέλος είχε το καλοκαίρι του 1948 και η νεαρή *Τριανταφυλλιά Παναγ. Θανασιά* από τον οικισμό Κοζιοκάρι. Η Τριανταφυλλιά μαζί με τα άλλα αδέρφια της κρύβονταν σε μια σπηλιά πιο επάνω από το σπίτι τους, για να αποφύγουν την επιστράτευσή τους στον «Δημοκρατικό Στρατό». Μια ημέρα του καλοκαιριού το 1948 ένα απόσπασμα μαχητών του «Δημοκρατικού Στρατού» βάδιζε, χωρισμένο στρατηγικά σε τρία τμήματα, με κατεύθυνση τη γέφυρα «Κοράκου». Ένα

1 Το γεγονός επιβεβαιώνεται από προσωπική μαρτυρία του πρωτότοκου γιού του Βασιλείου.

2 Το γεγονός επιβεβαιώνεται από προσωπική μαρτυρία του μεγαλύτερου εγγονού του τότε Προέδρου της Κοινότητας Αποστόλου Κίσσα.

3 Το γεγονός επιβεβαιώνεται από προσωπικές μαρτυρίες των συγγενών και των γειτόνων της από το Κοζιοκάρι.

4 Το γεγονός επιβεβαιώνεται από προσωπικές μαρτυρίες του εγγονού του, που φέρει το όνομά του, και του ανιψιού του Φωτίου Ραΐου από το Κοζιοκάρι.

από τα συμπορευόμενα τμήματα ακολούθησε τον δρόμο που περνούσε από τη σπηλιά, στην οποία κρύβονταν η Τριανταφυλλιά με τα αδέρφια της. Το κρησφύγετο, δυστυχώς, είχε προδοθεί από κάποιον συγχωριανό. Τα παιδιά αντιλήφθηκαν το διερχόμενο στρατιωτικό τμήμα και έτρεξαν για να σωθούν. Τα άλλα αδέρφια κατόρθωσαν να σώσουν τη ζωή τους, εκτός της Τριανταφυλλιάς. Μια σφαίρα από το όπλο ενός μαχητή του «Δημοκρατικού Στρατού» έκοψε το νήμα της ζωής της 17χρονης Τριανταφυλλιάς. Ο τραγικός πατέρας της ειδοποιήθηκε από τους αντάρτες και συντετριμμένος έθαψε την κόρη του στην τοποθεσία «Μακριά Λάκα» μεταξύ της Μονής Κώστη και του Αετοχωρίου. Όπως διηγείται συγκινητικά η επιζώσα αδελφή της Μελπομένη, η Τριανταφυλλιά είδε ένα όνειρο την προηγούμενη νύκτα και το πρωί είπε στους οικείους της ότι «σήμερα θα με σκοτώσουν» και ακόμη ότι οι αντάρτες της πήραν, μετά τον θάνατό της, τα καινούργια παπούτσια που φορούσε, τα οποία είχαν καρφάκια για να μην φθείρονται εύκολα. Αργότερα, τα αδέρφια¹ της Τριανταφυλλιάς προέβησαν σε ανακομιδή των λειψάνων της, τα οποία εναπέθεσαν στο νεκροταφείο της Μονής Κώστη.

Από την άλλη πλευρά ένα μεγάλο θύμα υπήρξε ο Κωνσταντίνος (Ντούλας) Ποζιός του Γιαννακού, ο οποίος γεννήθηκε στα Κουμπουριανά το 1922. Μαθητής του διαπρεπούς δημοδιδασκάλου Θεοφάνη Ποζιού, άριστος στα γράμματα, σπούδασε στη Νομική Σχολή Αθηνών. Διετέλεσε Γραμματέας της Νεολαίας ΕΠΟΝ Ηπείρου, εντάχθηκε στο ΕΑΜ ως μέλος του ΚΚΕ και πολιτικός εντεταλμένος του Ε.Λ.Α.Σ. στην περιοχή της Αργιθέας. Ο (Κωνστα-) Ντούλας Ποζιός, ως πολιτικό στέλεχος, πέτυχε να διακοπεί η επιστράτευση Αργιθεατών στον «Δημοκρατικό Στρατό» και έσωσε την Αργιθέα.

Ο Ντούλας συνελήφθη και εκτελέσθηκε στο Πετρίλο την 24 Ιουλίου του 1949 από τις νικήτριες δυνάμεις του Εμφυλίου Πολέμου. Για την ταυτότητα του ατόμου που έκοψε το κεφάλι του Αργιθεάτη πολιτικού εντεταλμένου του Ε.Λ.Α.Σ., για να εισπράξει το ποσό της επικήρυξης, οι προφορικές μαρτυρίες αλληλοαναιρούνται. Οι επίσημες γραπτές μαρτυρίες είναι αδιαμφισβήτητες. Η έκδοση της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ με τίτλο «*Έπεσαν για τη ζωή*», τόμος 7ος Ε, στη σελίδα 507 γράφει, μεταξύ άλλων, ότι «στις 24-7-1949 [ο

Κωνσταντίνος (Ντούλας)
Ποζιός (1922-1949)

1 Το γεγονός επιβεβαιώνεται από προσωπική μαρτυρία της επιζώσας αδελφής της Μελπομένης.

Κώστας Ποζιός] επικεφαλής μικρής ομάδας του ΔΣΕ στη θέση Έλατος Πετριλίων κυκλώθηκε από ΜΑΪδες, οι οποίοι τους φώναξαν να παραδοθούν. Ο Ποζιός άνοιξε πυρ με το αυτόματό του, δίνοντας έτσι καιρό στους συναγωνιστές του να προσπαθήσουν να φύγουν. Όμως, ο ίδιος τραυματίστηκε βαριά και πιάστηκε. Ο παρακρατικός Ηλίας Σουλιώτης τον κατακρεούργησε και ο Δημήτριος Ντόβολος του έκοψε το κεφάλι και το περιέφερε στα χωριά»¹. Το κεφάλι του Ντούλα ενταφιάσθηκε στο Μουζάκι κατόπιν διαταγής του τότε διοικητή του Αστυνομικού Τμήματος της κωμόπολης². Γραπτές μαρτυρίες για τον θάνατο του Κωνσταντούλα Ποζιού, που συγκλίνουν με την παραπάνω έκδοση, αναφέρουν στα βιβλία τους και άλλοι δύο συγγραφείς, ο Γιώργης Τρικαλινός³ και ο Αλέκος Καρυάς⁴.

Ο στρατιωτικός ενταλαμένος του Ε.Λ.Α.Σ./ΔΣΕ στο Χωριό Βασίλειος Γ. Καλλιακούδας συνελήφθη και εκτελέσθηκε στο σπίτι του⁵ από απόσπασμα του Εθνικού Στρατού κατά τη γενική εκκαθαριστική έφοδο των κυβερνητικών δυνάμεων στην Αργιθέα το Φθινόπωρο του 1949.

Ο εμφύλιος σπαραγμός είχε ως θλιβερό αποτέλεσμα τις άδικες θυσίες αρκετών συγχωριανών και από τις δύο αντίπαλες παρατάξεις. Ο Θουκυδίδης στο έργο του «Ιστορία» περιγράφει την παθολογία του «Εμφυλίου Πολέμου»⁶: *Ούτως ωμή η στάσις προκώρησε και έδοξε μάλλον, διότι εν τοις πρώτῃ εγένετο.* (Σε τόσο μεγάλες υπερβολές ωμότητας έφθασε ο εμφύλιος σπαραγμός, ο οποίος θεωρήθηκε ακόμη ωμότερος της πραγματικότητας, διότι υπήρξε ο πρώτος). Ο ελληνικός «Εμφύλιος Πόλεμος» θεωρείται διεθνώς ως η πρώτη πράξη του «Ψυχρού Πολέμου» στη μεταπολεμική ιστορία και ήταν η πολεμική σύγκρουση με τις μμεγαλύτερες απώλειες, που γνώρισε η Ελλάδα μετά την εθνική απελευθέρωσή της από το 1830 έως σήμερα.

1 Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (Εκδ.) 2011, *Έπεσαν για τη ζωή*, τόμ.7ος Ε', Αθήνα, σ. 507

2 Από τις πληροφορίες της ανιψιάς του φονευθέντος Δήμητρας Παν. Κριπούρη, που κατοικεί στην Καρδίτσα.

3 Τρικαλινός Γ. 1985, *Δρόμος μακρής και δύσκολος*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, σ. 38

4 Καρυάς Αλ. 1989², *Πτυχές μιας τραγωδίας-Εμφύλιος*, Αθήνα, σς 335-337

5 Το γεγονός επιβεβαίωσαν η θυγατέρα του Αλίκη και πολλοί έγκριτοι συγχωριανοί του, αλλά και ο Ιωάννης Γ. Νταβαρίνος, στρατιώτης του αποσπάσματος του Εθνικού Στρατού, ο οποίος ζήτησε και έλαβε από τον διοικητή του άδεια εξαίρεσης από την ομάδα σύλληψης, λόγω συγγενείας του με τον συλληφθέντα.

6 Θουκυδίδου, *Ιστορία* 3.82.1

Η μεγάλη μετανάστευση των Κουμπουριαντών

Κατά τις δεκαετίες 1950-1960 μετανάστευσαν οι πρώτες οικογένειες από το Χωριό σε Χώρες του Εξωτερικού για οικονομικούς λόγους. Οι απόδημοι Κουμπουριανίτες, καθώς είναι εργατικοί εκ φύσεως και φιλοπρόοδοι, αναπτύχθηκαν και μεγαλούργησαν εκεί που εγκαταστάθηκαν. Οι πρώτες οικογένειες που αποδήμησαν ήταν οι εξής: Τα πέντε παιδιά (Γεώργιος, Λαμπρινή, Κωνσταντίνα, Νικόλαος και Αλκιβιάδης) της πολυμελούς οικογένειας του Φωτίου Κωνσταντέλου αποδήμησαν στην Αυστραλία. Ο Γεώργιος και η Ιουλία, παιδιά της οικογένειας του Ιωάννη Καζιακούρα, η Αναστασία Δημ. Καραμπίνη, και ο Θεοχάρης Μάρκ. Κίσσας αποδήμησαν, επίσης, στην Αυστραλία. Όλη η οικογένεια του Αποστόλου Ραΐου, ο Ηλίας Γρηγ. Κίσσας (†), ο Φώτιος Παναγ. Πάνος και η Μαριάνθη Περ. Ποζιοπούλου αποδήμησαν στον Καναδά. Η οικογένεια του Παναγιώτη Ραΐου αποδήμησε στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ). Αλλά αποδήμησαν και μεμονωμένα άτομα, όπως ο Θεοφύλακτος Γεωργ. Ράπτης (†), ο Ευάγγελος Ιω. Νταβαρίνος (†) και ο Παναγιώτης Γρηγ. Δήμος στις ΗΠΑ, ο Ηρακλής Αθ. Ποζιός στην Αγγλία, ο Κωνσταντίνος Γεωργ. Ποζιός στη Γαλλία, ο Ιωάννης Αθ. Ποζιός, η Αρετή Σωτ. Πάνου και ο Βασίλειος Ηλ. Κίσσας στη Γερμανία κ.ά., οι οποίοι με το ήθος τους και την εργατικότητά τους τιμούν την Ελλάδα σε κάθε ξένη Χώρα, που ζουν και δημιουργούν.

Κατά τη δεκαετία του 1970 ακολούθησε η μεγάλη εσωτερική μετανάστευση των περισσότερων οικογενειών από το Χωριό για βιοποριστικούς και κοινωνικούς λόγους. Είχε αδειάσει σχεδόν όλο το Χωριό και οι οικισμοί του. Πολλές οικογένειες προτίμησαν να εγκατασταθούν στην κωμόπολη του Μουζακίου, στο παρακείμενο χωριό του Μαυροματιού και στα Τρίκαλα ή και σε άλλες πόλεις της Θεσσαλίας, για να μην απομακρυνθούν πολύ από το Χωριό. Αρκετές οικογένειες εγκαταστάθηκαν στις κωμοπόλεις Αμφίκλεια, Κάτω Τιθορέα, Ελάτεια και στα περίξ χωριά της Λοκρίδας της περιφερειακής ενότητας Φθιώτιδας, Άλλες οικογένειες μετακινήθηκαν στη Λιβαδειά και τις κωμοπόλεις της Βοιωτίας, ειδικά στον Ορχομενό, πατρίδα του εξορισθέντος βασιλιά Αθάμαντος και ιδρυτή του βασιλείου της αρχαίας Αθαμανίας με πρωτεύουσα την Αργιθέα. Ενενήντα έως εκατό οικογένειες

είναι εγκατεστημένες στην Περιφέρεια Αττικής και ειδικά στην Αθήνα και τους περίξ Δήμους.

Γενικά, μπορεί κάποιος να συναντήσει σε όλη την Ελλάδα οικογένειες που μετανάστευσαν από τα Κουμπουριανά. Τα νέα παιδιά προσαρμόσθηκαν στις νέες κοινωνίες που ζουν οι οικογένειές τους, σπούδασαν και αναδείχθηκαν ως επιστήμονες, καλλιτέχνες, στρατιωτικοί, έμποροι και επαγγελματίες, εργαζόμενοι με τιμιότητα και ευσυνειδησία, αρετές κατά παράδοσιν Αργιθεατικές. Οι γονείς κράτησαν στην καρδιά τους το μεγαλείο του Χωριού ως γενέτειρας πατρίδας και παρακολούθησαν την εξέλιξη των παιδιών τους. Νοσταλγούν την ημέρα της επιστροφής τους στο Χωριό, στο οποίο, βέβαια, τα σπίτια έχουν ερημωθεί ή έχουν καταστραφεί από τη φθορά του πανδαμάτορα χρόνου. Στο Χωριό η φιλοξενία είναι δύσκολη και ο συγχωριανός ως επισκέπτης αισθάνεται ξένος, σύμφωνα με το τραγούδι:

«Ξένος εδώ, ξένος εκεί,
όπου κι αν πάγω ξένος,
αν πάγω και στη μάνα μου,
παραβαρώ ο καημένος»¹.

Την Κυριακή 29 Ιουλίου 2012 στο Χωριό πραγματοποιήθηκε το *Αντάμωμα των απανταχού Κουμπουριανιτών* με συνδιοργάνωση των πολιτιστικών Συλλόγων. Προηγήθηκε Θεία Λειτουργία στον *Ιερό Ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος* από τον ιερέα Βασίλειο Γυφτογιάννη, πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις και πολλή διασκέδαση με καλλιτεχνικό πρόγραμμα από τους συγχωριανούς παραδοσιακούς μουσικούς μας. Είχαν αφιχθεί Κουμπουριανίτες από την Αυστραλία, από Χώρες της Ευρώπης και από πολλές πόλεις της Ελλάδας. Υπήρξαν συγκινητικές στιγμές. Ανταμώθηκαν ξενιτεμένοι συγχωριανοί, συγγενείς, παλιοί συμμαθητές και φίλοι, μετά από δεκαετίες, ώριμοι πλέον από το πέρασμα του χρόνου και τους αγώνες της ζωής, και τραγούδησαν το «*Καλώς ανταμώθήκαμε...*» και ευχήθηκαν πάλι μεταξύ τους *Καλή ανταμώση* σε νέο *Αντάμωμα των απανταχού Κουμπουριανιτών*.

1 Μακεδονικό τραγούδι της ξενιτιάς που τραγουδιέται και στην Αργιθέα.

Χορός
Κουμπουριαντισσών
γυναικών στην
πλατεία του Χωριού
με παραδοσιακές
ενδυμασίες στο
«Αντάμωμα» του 2012

Πολιτιστική εκδήλωση
στα Κουμπουριανά
(2012)

Οι πολιτιστικοί Σύλλογοι των Κουμπουριανιτών

Αποτέλεσμα της μεγάλης εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης είναι η ίδρυση των πολιτιστικών Συλλόγων των Κουμπουριανιτών. Έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν οι εξής Σύλλογοι ως αστικά σωματεία: Πολιτιστικός Σύλλογος απα-νταχού Κουμπουριανιτών, Σύλλογος Κουμπουριανιτών Αττικής και Σύλλογος Κουμπουριανιτών Αμφίκλειας.

Οι βασικοί καταστατικοί σκοποί των Συλλόγων των Κουμπουριανιτών είναι οι εξής:

1. Η μελέτη των ζωτικών προβλημάτων του Χωριού των Κουμπουριανών, και των συνοικισμών του, ο προγραμματισμός και η προσπάθεια επίλυσής τους σε συνεργασία με το Δήμο Αργιθέας και με τους άλλους συλλόγους και τις αδελφότητες της Αργιθέας, με την Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας, τη Μητρόπολη Καρδίτσας και με την Κεντρική Διοίκηση και τις Υπηρεσίες του Κράτους.
2. Η σύσφιξη των οικογενειακών και φιλικών δεσμών, καθώς επίσης και η καλλιέργεια συναισθημάτων αλληλεγγύης, συμπαράστασης και συνεργασίας μεταξύ των κατοίκων του Χωριού και των κατοικούντων συγχωριανών στις άλλες πόλεις της Ελλάδας και στο εξωτερικό.
3. Η συνδρομή στη συντήρηση και αξιοποίηση των δύο Βυζαντινών Μνημείων του Χωριού, των Ιερών Μονών Σπηλιάς και Κώστη, ως και των άλλων ιστορικής σημασίας κτισμάτων.
4. Η συμβολή στην πολιτιστική ανάπτυξη του Χωριού με κάθε μέσο. Ενδεικτικά αναφέρονται: η ίδρυση και λειτουργία Βιβλιοθήκης, η έκδοση ενημερωτικών εντύπων, η συγκέντρωση, διάσωση και αξιοποίηση του λαογραφικού υλικού, η προσπάθεια συγγραφής της τοπικής ιστορίας του Χωριού, η διάσωση τοπικών τραγουδιών, χορών, η διοργάνωση πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων, η ανάπτυξη της τουριστικής κίνησης του τόπου κ.ά.
5. Η υποβοήθηση της ευημερίας και της κοινωνικής πρόόδου των συγχωριανών, που κατοικούν στο Χωριό.

Για να δίνεται η ευκαιρία στα Μέλη των Συλλόγων να επικοινωνούν με τη γενέτειρα, τους συγγενείς και συγχωριανούς των, ορίζεται ως ημέρα ετήσιας εορτής του Συλλόγου η 6η Αυγούστου, εορτή της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, που πανηγυρίζει ο κεντρικός Ναός του Χωριού. Σε περίπτωση, που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί η παραπάνω εορτή, αναβάλλεται και πραγματοποιείται την 8η Σεπτεμβρίου, ημέρα της εορτής των Γενεθλίων της Θεοτόκου στην Ιερά Μονή Κώστη.

Μέρος Β'

Λαογραφία της Αργιθέας
και των Κουμπουριανών

Κατοικία

Η κατοικία στα Κουμπουριανά είναι κατά κανόνα ισόγεια και ενός ορόφου. Είναι κτισμένη επί μικρού οικοπέδου. Κατά τη θεμελίωσή της, όπως συνηθίζεται, αναγιγνώσκεται υπό του ιερέως της Ενορίας ευχή «επί θεμελιώσει οίκου» και ακολουθεί δεξίωση των προσκεκλημένων από την οικοδέσποινα. Άλλα έθιμα δεν λαμβάνουν χώρα. Στεγάζεται διά λίθινων πλακών παλαιότερα, ενώ σήμερα διά κεράμων, ή μεταλλικών φύλλων. Ως υλικά δομήσεως χρησιμοποιούνται σκληρές πέτρες και αμμοκονίαμα. Το σχήμα της είναι ορθογώνιο, η στέγη της τετρακλινής. Στο μέσο της νότιας πλευράς της υπάρχει η κεντρική είσοδος. Σε αυτήν οδηγεί μικρή σκάλα από μεγάλες επεξεργασμένες πέτρες (αγκωνάρια). Δεξιά και αριστερά από την κύρια είσοδο υπάρχουν δύο παράθυρα με «εξώφυλλα».

Ο επισκέπτης θα εισέλθει αρχικά στον προθάλαμο της κατοικίας και κατόπιν στο δωμάτιο υποδοχής, το οποίο λέγεται «καλό δωμάτιο». Αυτό το δωμάτιο βρίσκεται στο δεξιό μέρος και χρησιμοποιείται και ως υπνοδωμάτιο, συνήθως των νεονύμφων, αλλά και των συζύγων. Επίσης σε αυτό το δωμάτιο καταλύουν και οι φιλοξενούμενοι. Οι μεσαίες οικογένειες, οι οποίες μπορεί να φέρουν τα ανάλογα οικονομικά βάρη, προβαίνουν και σε σχετικές διακοσμήσεις της οροφής του καλού δωματίου. Οι διακοσμήσεις αυτές είναι ξυλόγλυπτα και περιλαμβάνουν διάφορους απλούς σχεδιασμούς στο μέσον και στις γωνίες του δωματίου. Στο αριστερό μέρος του δωματίου είναι τοποθετημένο το κρεβάτι στρωμένο με μάλλινα σεντόνια, τα οποία ύφανε με πολύ ζήλο η οικοδέσποινα, όταν ακόμη ήταν ανύπανδρη. Στο μέσον αυτού του κρεβατιού βρίσκεται ένα μαξιλάρι στολισμένο με πολλά

Παλιές κατοικίες
στο Χωριό

σχέδια και χρώματα. Στον τοίχο πάνω από το κρεβάτι είναι κρεμασμένο πολύχρωμο υφαντό κάλυμμα («πάντα»). Στο κέντρο του δωματίου υπάρχει το επίσημο τραπέζι. Στο ανατολικό μέρος βρίσκεται η εστία (το τζάκι) με την καπνοδόχο της. Εστία υπήρχε και στα δύο δωμάτια. Εκεί κατά το βαρύ χειμώνα καίγονται τμήματα κορμών από ξηραμένα δέντρα, τα οποία ο πατέρας ή ο πρωτότοκος γιός της οικογένειας φέρνει από το δάσος¹.

Ενδυμασία, υπόδηση

Η παραδοσιακή τοπική Αργιθεάτικη ενδυμασία είχε τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τα οποία συναντώνται σε ολόκληρη την περιοχή των Αγράφων. Οι άνδρες φορούσαν εξωτερικά μάλλινο λευκό παντελόνι ή πολύπτυχη φουστανέλα.

¹ Νταβαρίνος Π. 2016², *Συλλογή Λαογραφικής Ύλης εκ Κομπουριανών Καρδίτσας*, Έκδ. ΕΚΠΑ, Αθήνα, <http://pergamos.lib.uoa.gr/di/object/uoadl:167701>. Ανακτήθηκε: 14-1-2017.

Εσωτερικά φορούσαν μπουραζάνι, μάλλινες πλεκτές κάλτσες, γιλέκο που το ονόμαζαν και *πεσλί* και που συχνά ήταν κεντημένο, μαύρη σκούφια χωρίς φούντα, που είχε ολόγυρα σειρίτι. Συμπλήρωμα της ενδυμασίας, ήταν το σελάχι των καπνιστών, μια δερμάτινη θήκη, που τοποθετούσαν στη μέση τους και έβαζαν εκεί την καπνοσακούλα για το στριφτό τσιγάρο, τον πριόβολο, το στουρνάρι ή τσακμακόπετρα και την ίσκα, που τα χρησιμοποιούσαν, για να ανάψουν το τσιγάρο τους. Έβαζαν ακόμη σουγιάδες ή μαχαίρια, που τα είχαν για να κόβουν το ψωμί ή ό,τι άλλο στις γεωργικές απασχολήσεις τους και οι ποιμένες (τσοπάνηδες) για να φτιάξουν τα ωραία σκαλίσματα πάνω σε ρόκες και γκλίτσες. Οι χειμωνιάτικες ενδυμασίες των ποιμένων ειδικά φιλοτεχνούνταν από τις συζύγους των, οι οποίες ύφαιναν στον αργαλειό τους το «δίμιτο» (κρουστό) ύφασμα, το οποίο ο επαγγελματίας ράφτης του Χωριού μεταποιούσε σε ενδυμασία. Οι άντρες εξυπηρετούνταν από εντόπιους πρακτικούς κουρείς.

Οι μερακλήδες φορούσαν τη σκούφια τους λίγο στραβά και άφηναν να πέφτουν τα μαλλιά τους. Άλλοι έβαζαν στα τσεπάκια του γιλέκου τα παλαιά στρογγυλά ωρολόγια κρεμασμένα με ασπμένιες αλυσίδες. Απαραίτητα για την ολοκλήρωση της ενδυμασίας ήταν τα τσαρούχια, σε χρώμα σκούρο βυσινί ή μαύρο με μαύρες φούντες, εγχώριας κατασκευής. Τα ρούχα και τα παπούτσια κατασκευάζονταν από εντόπιους τεχνίτες. Το μπουραζάνι κυρίως μαύρο ή άσπρο φοριόταν και μόνο του. Στη μέση συνήθιζαν να φορούν και φαρδιά ζώνη που οι άκρες της κατέληγαν σε κρόσια. Η ζώνη αυτή δεν είχε μόνο διακοσμητικό χαρακτήρα αλλά και χρηστικό, επειδή τους βοηθούσε να αντέχουν στις δύσκολες δουλειές που έκαναν.

Εάν η αντρική ενδυμασία της περιοχής είχε μια επιβλητικότητα, η γυναικεία ήταν ιδιαίτερα γραφική αλλά απλή. Τα μαλλινοφούστανα γίνονταν στον αργαλειό και τα περισσότερα τα έκοβαν στο κάτω μέρος με ένα ψαλίδι σε τρίγωνο. Για να μην ξεφτίζουν αλλά και για να δώσουν χάρη στο φόρεμα, τα κεντούσαν με διάφορες χρωματιστές κλωστές κυρίως κόκκινες. Άλλο φόρεμα ήταν οι βλαχόφουστες, οι οποίες ήταν μαύρες με πολλές μικρές δίπλες. Οι γυναίκες φορούσαν τον χειμώνα χοντρές μάλλινες κάλτσες (τσουράπια), τις οποίες έδεναν με καλτσοδέτες. Συχνά οι κάλτσες αυτές ήταν κεντημένες, πράγμα που το συναντούμε περισσότερο στις βλάχες. Οι γυναίκες, όμως, μεγάλης ηλικίας, οι οποίες δεν μπορούσαν

Αργιθεάτες με
την παραδοσιακή
ενδυμασία τους

να φορέσουν συνηθισμένα υποδήματα, φορούσαν σανδάλια από δέρμα χοίρου (γουρουνοτσάρουχα). Φορούσαν, επίσης, στο κεφάλι την τσίπα ή μπόλια, ένα κεφαλομάντιλο, το οποίο τις περισσότερες φορές ήταν κεντημένο, ιδιαίτερα όταν το φορούσαν νέες γυναίκες. Οι έγγαμες γυναίκες κάλυπταν το κεφάλι τους ανάλογα με την εποχή με μαύρη, λευκή ή άλλου χρώματος μαντίλα (τσίπα). Η κόμμωση των γυναικών ήταν απέριτη. Οι νεαρές γυναίκες χρησιμοποιούσαν κάποιες φορές αρωματικά σαπούνια και βαφές χειλιών.

Η μαντίλα είχε ολόγυρα κουκάκια, δαντέλα φτιαγμένη με το βελονάκι σε δύο-τρεις χρωματισμούς, που της έδιναν μεγαλύτερη χάρη. Το χρώμα της ήταν καφετί ή άλλα σκούρα χρώματα, ενώ μαύρη μαντίλα φορούσαν οι γυναίκες που είχαν πένθος ή ήταν μιας μεγαλύτερης ηλικίας. Απλή και με πολύ μεράκι φτιαγμένη ήταν η ποδιά, που φτιαχνόταν και αυτή στον αργαλειό και στο κάτω μέρος ήταν κεντημένα διάφορα απλά σχέδια με χρωματιστές μάλλινες κλωστές, οι οποίες στόλιζαν με απλότητα το μονόχρωμο, συνήθως μαύρο, χρώμα της. Αυτή η απλότητα που διέκρινε την ποδιά ήταν το γενικότερο χαρακτηριστικό γνώρισμα ολόκληρης της γυναικείας ενδυμασίας, η οποία αποτελούσε μια πρόσμιξη στοιχείων από τις ενδυμασίες γειτονικών περιοχών (Ευρυτανικών Αγράφων, Αιτωλοακαρνανίας, Ηπείρου) αλλά και των Σαρακατσάνων.

Τροφές, ποτά

Οι τροφές των κατοίκων είναι συνήθως λιτές, λόγω του εύκρατου κλίματος, αλλά πολλές φορές και λόγω της οικονομικής ένδειας. Περιορίζονται σε γαλακτερά και κηπευτικά προϊόντα. Κρέας δεν τρώνε συχνά, διότι δεν μπορεί να το προμηθευτούν, δεδομένου ότι τα σφάγια τους τα διαθέτουν στο εμπόριο, για να επιλύσουν τα πολλά οικονομικά προβλήματά τους. Οι γάμοι, τα πανηγύρια και άλλες τελετές, τα Χριστούγεννα και το Πάσχα είναι οι μοναδικές ευκαιρίες, κατά τις οποίες δοκιμάζουν το κρέας. Χαρακτηριστικός είναι ο λόγος, ο οποίος ακούγεται κατά αυτές τις περιστάσεις: «Κριάς, κριάς, ούλου κριάς τρώμι, μ' θα πάθουμι τίποτα».

Ο άρτος παρασκευάζεται από τις οικοκυρές και ψήνεται εντός κλιβάνου ή κάτω από τη «γάστρα» θερμαινόμενη με καυσόξυλα. Η γάστρα είναι μεταλλικό αντικείμενο κωνικού σχήματος. Ο άρτος γίνεται από αλεύρι σίτου ή αραβοσίτου ή ακόμη και κριθαριού. Οι πτωχές οικογένειες καλλιεργούν αραβόσιτο. Η πρόχειρη τροφή τους είναι τυρί και φρέσκος άρτος από αραβόσιτο. Τα ποτά τους δεν είναι πολλά. Εκτός βεβαίως των βιομηχανικών παρασκευασμάτων και οι ίδιοι οι κάτοικοι παρασκευάζουν ούζο από άγρια σταφύλια ή άγρια αχλάδια (γκόρτσα), το λεγόμενο «τσίπουρο», απαραίτητο για το ψύχος του χειμώνα, από το οποίο η θερμοκρασία κατέρχεται συνήθως στους 15°C υπό το μηδέν.

Επαγγελματικός βίος

6

Γεωργία

Οι καλλιέργειες είναι ελάχιστες. Το έδαφος είναι πετρώδες. Μετά δυσκολίας οι κάτοικοι κατορθώνουν να καλλιεργήσουν λίγο αραβόσιτο και ακόμη λιγότερο σίτο. Περί τον Οκτώβριο μετά τα «πρωτοβρόχια» αρχίζει η σπορά. Για το όργωμα του εδάφους χρησιμοποιούνται βόδια ή ημίονοι, οι οποίοι ζεύονται το άροτρο. Ο θερισμός του σίτου γίνεται στα τέλη του Ιουνίου του λεγόμενου κοινώς «Θ(ε)ηρ(ισ)τή» από τους κατοίκους. Η συγκομιδή του αραβοσίτου γίνεται στα μέσα Αυγούστου.

Ακολουθούν τα «ξεφλουδίσματα» του αραβοσίτου, στα οποία λαμβάνουν μέρος συνήθως οι ανύπανδρες γυναίκες του χωριού. Αφού γίνει η συγκομιδή των καρπών και η μεταφορά τους στις αποθήκες της οικίας, πρέπει να αφαιρεθεί το κάλυμμά τους, για να συντελεστεί και η αποξήρανσή τους, γιατί το φθινόπωρο φθάνει και ο δύσκολος χειμώνας έρχεται. Στα «ξεφλουδίσματα» οι γυναίκες τραγουδούν τραγούδια, τα οποία υμνούν τη νεότητα, το κάλλος και τον έρωτα. Η οικοκυρά δεξιώνεται τις προσκεκλημένες της, προσφέροντας εδέσματα και γλυκίσματα σε αυτές. Μεταξύ αυτών ενίοτε δεν είναι απίθανο να βρίσκονται και μερικοί άνδρες¹. Ο αραβόσιτος δενόταν σε κρεμάδες (δώδεκα με δεκαπέντε ρόκες περίπου γίνονταν ένα δεμάτι), οι οποίες τοποθετούνταν σε οριζόντια ξύλα κοντά στο ταβάνι του σπιτιού για συντήρηση (προφύλαξη από υγρασία και τρωκτικά). Επίσης, στα ξεφλουδίσματα λάμβανε μέρος όλη η οικογένεια που είχε

¹ Νταβαρίνος Π. 2016², *Συλλογή Λαογραφικής Ύλης εκ Κουμπουριανών Καρδίτσας*, Έκδ. ΕΚΠΑ, Αθήνα, <http://pergamos.lib.uoa.gr/di/object/uoadl:167701>. Ανακτήθηκε: 14-1-2017

σειρά εκείνο το βράδυ. Μετά τα ξεφλουδίσματα επακολουθεί το «στούμπισμα» του καρπού του αραβοσίτου και η μέτρηση του με δοχεία ελαίου. Βεβαίως έχει προηγηθεί η αποξήρανσή του. Η οικογένεια, η οποία θα συγκεντρώσει περίπου πενήντα-εξήντα δοχεία αραβοσίτου, θεωρείται ότι ευπορεί. Η άλεση γίνεται από τον υδρόμυλο του Χωριού.

Ο σίτος καλλιεργείται λιγότερο από τον αραβόσιτο. Κατά τον «Θ(ε)ηρ(ισ)τή» (Ιούνιο) γίνεται ο θερισμός του. Θερίστριες είναι γυναίκες με αμοιβή σε κιλά σίτου. Οι θερίστριες φέρουν συνήθως λευκό κάλυμμα στο κεφάλι τους και χρησιμοποιούν συνηθισμένα χειροδρέπανα για τον θερισμό. Ο θεριζόμενος σίτος γίνεται δέματα και μεταφέρεται δίπλα από το αλώνι του Χωριού. Ο παραγωγός λαμβάνει σειρά προτεραιότητας και περιμένει. Τα δέματα σχηματίζουν έναν ογκώδη σωρό. Ο αλωνισμός γίνεται με ημιόνους ή άλογα. Ταυτόχρονα ο γεωργός «λυχνίζει» και καθαρίζει από το άχυρο του αλωνισθέντος σίτου διά των δικέλλων. Κατόπιν γίνεται η καταμέτρηση του με δοχεία ελαίου και η αποθήκευσή του στην οικία του παραγωγού. Ο μέσος όρος παραγωγής δεν ξεπερνά τα πενήντα δοχεία, τα οποία είναι αρκετά για τις ανάγκες της οικογένειας.

Οι γεωργοί προς φύλαξη ιδίως του αραβοσίτου από την κίτσα, το αρπακτικότερο πτηνό της περιοχής, τοποθετούν εντός των καλλιεργειών σε εμφανή σημεία ομοιώματα ανθρώπων κατασκευασμένα από άχρηστο ιματισμό. Επίσης, προς αποφυγή διαφόρων ασθενειών των καλλιεργειών, οι γεωργοί προβαίνουν σε ραντισμούς του αγρού με αγιασμένο ύδωρ ή προσκαλούν τον ιερέα, για να δεηθεί προς τον Θεό. Αμπελουργία δεν υπάρχει στο Χωριό. Μόνο μερικές κατοικίες έχουν στην αυλή τους κληματαριά, όχι τόσο για τα σταφύλια της, όσο για την παχιά σκιά της.

Κτηνοτροφία

Ο ποιμενικός βίος είναι σχετικά ανεπτυγμένος. Περιορίζεται μόνο στην κτηνοτροφία. Είναι η κυριότερη πηγή και η καλύτερη πρόσδοδος για τους κατοίκους. Οι περισσότεροι διατηρούν κοπάδια προβάτων, ενώ είναι λιγότερες οι αίγες. Ειδικοί χώροι, οι στάνες, στεγάζουν τα κοπάδια. Ο ποιμένας πολλές φορές καλεί κατ' όνομα τις προβατίνες: Μ(η)λιώρα, Βάκρα κ.ά. Για τον έλεγχο της πορείας του κοπαδιού οι

Κοπάδι γιδιών
στην τοποθεσία
«Επάνω Μαντρί»

Μικρή καρδάρα
(βιδούρα) 12 λίτρων,
ξύλινο δοχείο από
κέδρο για αποθήκευση
και επεξεργασία
γαλακτοκομικών
προϊόντων

Αργιθεάτισσα γυναίκα
με φορτίο (ζαλίκι)
δεμένο στην πλάτη της

«τσελιγκάδες» κρεμούν στον λαιμό των κριών ή των τράγων, των «γκεσεμιών» κουδούνια ή κυπριά, διαφόρων και ποικίλων αποχρώσεων ήχου. Όταν ηχούν όλα μαζί η μελωδία και η αρμονία τους λίγο διαφέρει από εκείνη του κλειδοκυμβάλου. Ως τόποι βοσκής για το καλοκαίρι επιλέγονται υψηλά οροπέδια ή υπώρειες βουνών, γιατί εκεί υπάρχει πολύ χόρτο και καθαρό νερό για τα ποίμνια.

Κατά τον χειμώνα τα ποίμνια κλείνονται στην στάνη λόγω του ψύχους. Οι κτηνοτρόφοι ενωρίς από το φθινόπωρο προμηθεύονται τροφές ζώων από την αγορά, γιατί υπολογίζουν τον βαρύ χειμώνα. Οι περισσότεροι όμως από τις αρχές του φθινοπώρου αποδημούν σε θερμές περιοχές της Ελλάδας, για να παραχειμάσουν. Τέτοιες περιοχές είναι η επαρχία Ξηρομέρου της Αιτωλοακαρνανίας, η Βοιωτία, η Μαγνησία κ.ά. Κατά τον Απρίλιο οι κτηνοτρόφοι επανέρχονται από τα «χειμαδιά» στο Χωριό, όπου λαμβάνουν χώρα διασκεδάσεις, χοροί κ.λπ. Στο Χωριό δεν υπάρχει τυροκομείο και η παρασκευή του τυριού γίνεται από τους ίδιους τους ποιμένες. Κατά την ημέρα της εορτής της Αναλήψεως αρχίζει η κουρά των προβάτων. Υπάρχει έθιμο, κατά εκείνη την ημέρα να δέχονται οι κτηνοτρόφοι στα «μαντριά» τους επισκέψεις. Με πολλή καλοσύνη η οικοκυρά, η «βλάχα», προσφέρει νωπό τυρί στους επισκέπτες. Την ημέρα αυτή ο ιερέας του Χωριού ευλογεί τα ποίμνια.

Οι καλοκαιρινοί τόποι βοσκής των κοπαδιών είναι οι εξής: *Κάτω Μαντρί, Επάνω Μαντρί, Μπάδη, Λοβοδίσι, Λακκούλα,*

Κτισμένο, Κουκουρέλος, Ακρίδα, Καναλάκια, Σκάλα και Ντίσσα. Κατά το καλοκαίρι, το μεσημέρι υπό τη σκιά κάποιου πλατάνου ή τη νύκτα υπό το άπλετο φως της σελήνης, νεαροί ποιμένες, απαλλαγμένοι από τις πολλές φροντίδες του καθημερινού βίου, διαλαλούν με τον αυλό τους στα όρη και τις κοιλάδες τη χαρά του ποιμενικού βίου. Ενίοτε είναι όντως χάρμα ακοής και εάν είναι νύκτα, η αύλυσή τους υπερτερεί σε αρμονία και μελωδία και των καλύτερων μουσικών συναυλιών. Γνωστοί ποιμενικοί σκοποί είναι ο «Σκάρος», «Το κλάμα της φλογέρας», «Το περιβόλι», αλλά και άλλοι σκοποί, όπως ο κλέφτικος, ο ζαγορίσιος, ο θεσσαλικός, ο χιμαριώτικος, η «Διαμαντούλα», το τραγούδι της τάβλας, ο συρτός, ο μοραϊτικός και ο τσάμικος. Ο Κώστας Κρυστάλλης, ο «ποιητής του βουνού και της στάνης» έγραψε το παρακάτω ποίημα για τον ποιμένα, τον τσέλιγκα:

Ήθελα να 'μουν τσέλιγκας

*Ήθελα να 'μουν τσέλιγκας, να 'μουν κ' ένας σκουτέρης,
να πάω να ζήσω στο μαντρί, στην ερημιά, στα δάση,
να 'χω κοπάδι πρόβατα, να 'χω κοπάδι γίδια,
κ' ένα σωρό μαντρόσκυλα, να 'χω και βοσκοτόπια,
το καλοκαίρι στα βουνά, και τον χειμώ στους κάμπους.
Να 'χω από πάλιουρα βορό και στρούγκα από ροδάμι,
να 'χω και σε ψηλή κορφή καλύβα από ρουπάκια,
να 'χω με τα βοσκόπουλα σε κάθε σκάρο γλέντι,
να 'χω φλογέρα να λαλώ, ν' αντιλαλούν οι κάμποι,
να 'χω και κόρη όμορφη, στεφανωτή μου να 'χω,
να με βοηθάει στο σάλαγο, να με βοηθάει στα γρέκια,
κι όταν θα τα σταλίζουμε τα δειλινά στους ίσκιους,
στις ρεματιάς τη κλωρασιά μαζί της να πλαγιάζω,
να με κοιμίζει με φιλιά στους δροσερούς της κόρφους.*

Βιοτεχνία

Η βιοτεχνία περιορίζεται στην υφαντική μόνο. Η υφαντική είναι ένα από τα βιοποριστικά μέσα του Χωριού. Οι οικοκυρές υφαίνουν κουβέρτες, σεντόνια ποικίλων ειδών και χρωμάτων, τα οποία διαθέτουν και στο εμπόριο. Ο πατροπαράδοτος αργαλειός είναι εγκατεστημένος σε ένα πρόσκτισμα στην αποθήκη της κατοικίας. Η επεξεργασία του ερίου γίνεται με το «λανάρισμα», το μάζεμα και την ανέμν. Κατόπιν τα μασούρια, τα οποία είναι μικρές άτρακτοι με περιτυλιγμένο

Ποιμένας της Αργιθέας

νήμα, τοποθετούνται στη σαΐτα και με τη βοήθεια των μιταριών υφαίνονται οι καραμελωτές κουβέρτες, οι βελόντζες, τα σεντόνια και και το ύφασμα για ράψιμο κουστουμιών. Το νήμα βάφεται με λουλάκι πριν υφανθεί. Τα συνήθη χρώματα είναι το μαύρο, το ερυθρό και το βαθύ κυανό.

Οι γυναίκες, κατά την ώρα τηςσχόλης τους πλέκουν μάλλινες φανέλες, πουλόβερ, κάλτσες και άλλα ενδύματά τους. Επίσης κεντούν τα άκρα των σεντονιών, το κάτω άκρο της μάλλινης φούστας τους, το άνω άκρο των μάλλινων καλτσών,

Η γιαγιά με τη «ρόκα»

Η ανέμη, στάδιο της υφαντικής

Η Παναγιώτα, σύζυγος Ευαγγέλου Βασιλ. Ποζιού, στον αργαλειό της, στο χωριό Φουντωτό.

Ο πατροπαράδοτος αργαλειός

τις θήκες των προσκέφαλων και τους μάλλινους χαρτοφύλακες των μαθητών. Τα σχέδια των κεντημάτων αντλούνται κυρίως από τη φύση.

Στο Χωριό επίσης υπάρχουν ξυλουργοί, οι οποίοι αναλαμβάνουν ξυλογλυπτικές εργασίες. Οι παραδοσιακοί ξυλουργοί φιλοτεχνούν, εκτός από έπιπλα οικίας, μουσικά όργανα, μπαστούνια, γκλίτσες κ.ά. μικροαντικείμενα σπουδαίας λαογραφικής αξίας.

Όνομα Μονάδας	Αντιστοιχία Πολλαπλασίου	Αντιστοιχία Χιλιογράμμων
1 δράμι	—	3,205 gr
1 οκά	400 δράμια	1,282 kg
1 βιδούρα	9 οκάδες	11,538 kg
1 λιτσέκι	2 βιδούρες	23,076 kg
1 καντάρι	44 οκάδες	56,408 kg
1 μόδι	4 λιτσέκια	92,304 kg
1 καρακίλο	2 μόδια	184,608 kg
4 καντάρια	1 τσεκί	225,632 kg

Μονάδες μέτρησης βάρους και όγκου κατά τον Άγγλο περιηγητή W.M. Leake (1777-1860)

Γέννηση και βάπτισμα

Η παιδοποιία είναι σπουδαίος σκοπός του γάμου στο Χωριό. Τα ζευγάρια αποκτούν κατά κανόνα άνω των τεσσάρων τέκνων και φθάνουν μέχρι τα δέκα ή δώδεκα, αριθμός βεβαίως φανταστικός για τους κατοίκους των πόλεων. Η εγκυμονούσα σύζυγος παρά την κατάστασή της δεν εγκαταλείπει τις ασχολίες της. Μέχρι και τον ένατο μήνα της εγκυμοσύνης της συνεχώς απασχολείται και μάλιστα σε δύσκολες εργασίες, όπως η ποιμανση, οι καλλιέργειες, η ξύλευση. Οι σύζυγοι, κατά το πλείστον, ασχολούνται με τις βαρύτερες αγροτικές εργασίες¹.

Ο τοκετός ενίοτε λαμβάνει χώρα και στους αγρούς, γιατί η σύζυγος εργάζεται συνεχώς σε αυτούς. Στους αγρούς υπάρχει και μία πρόχειρη καλύβα. Συγχρόνως με την αναγγελία του τοκετού σπεύδει η πρακτική μαία και βοηθάει την τίκτουσα. Το νεογέννητο βρέφος εξέρχεται αρτιμελές και υγιές. Δεν ακούστηκε ποτέ το αντίθετο. Η κοπή του ομφάλιου λώρου γίνεται σχεδόν με πρωτόγονα μέσα. Χρησιμοποιούνται το ψαλίδι της οικοκυράς και ως φάρμακο σκόνη από καμένο μάλλινο ύφασμα (σκρούμπος). Μετά τον τοκετό το βρέφος σπαργανώνεται με καθαρά σεντόνια και εναποτίθεται στην παραγγελμένη και έτοιμη ήδη κούνια (σαρμανίτσα) του. Η λεχώνα διέρχεται την περίοδο της λοχείας και κατόπιν μεταβαίνει στον Ναό, όπου λαμβάνει την ευχή του ιερέως. Η λεχώνα κατά τη νύκτα είναι «αλαφροϊσκιωτη» και ακούει φωνές, θορύβους και μουσική από τους δαίμονες. Τότε η

1 Νταβαρίνος Π. 2016², *Συλλογή Λαογραφικής Ύλης εκ Κουμπουριανών Καρδίτσας*, Έκδ. ΕΚΠΑ, Αθήνα, <http://pergamos.lib.uoa.gr/di/object/uoadl:167701>. Ανακτήθηκε: 14-1-2017.

πεθερά καίει υφάσματα ή έρια προβάτου, τα οποία παράγουν δυσοσμία, για να απομακρυνθούν οι δαίμονες.

Η βάπτισμα του βρέφους γίνεται στον Ναό και μετά τη συμπλήρωση του πρώτου έτους του. Αυτό, γιατί πρέπει το βρέφος να αναπτυχθεί σχετικά, για να αποφύγει τις δυσμενείς επιπτώσεις των κλιματολογικών συνθηκών επί της υγείας του. Ενίοτε η βάπτισμα γίνεται και στην οικία, επειδή μάλλον δεν επιτρέπεται η έξοδος του βρέφους από την οικία λόγω υγείας. Με την αναγγελία του ονόματος, τα παρευρισκόμενα στο μυστήριο παιδιά σπεύδουν να συγχαρούν τη μητέρα, η οποία αναμένει έξω από τον Ναό και λαμβάνουν χρήματα, γλυκίσματα ή ξηρούς καρπούς ως δώρο.

Ο παιδικός βίος δεν περιλαμβάνει και πολλά σπουδαία γεγονότα για την εξέλιξη του τέκνου. Το σπουδαιότερο όλων είναι η φοίτηση στο σχολείο. Σπανίως οι γονείς παίρνουν μαζί τους στα ταξίδια τους και τα τέκνα τους. Και τα παιχνίδια είναι ελάχιστα. Τα συνηθέστερα είναι: το «κρυφτούλι», το «πατώ», ο «πόλεμος», στον οποίο μιμούνται τον Αχιλλέα και τον Έκτορα, η «τριώτα», είδος σκακιού και σπανίως το ποδόσφαιρο, λόγω έλλειψης γηπέδων.

Αρραβώνας

Οι οικογένειες, όταν συμφωνούν μεταξύ τους για το συνοικέσιο, ορίζουν και τον χρόνο του αρραβώνα. Συνήθως επιλέγουν την Κυριακή του Θωμά, την παραμονή κάποιας μεγάλης εορτής ή διαφορετικά κάποιο Σάββατο ή Κυριακή του χειμώνα, γιατί τότε έχουν λιγότερες δουλειές. Δεν γίνεται αρραβώνας την Τεσσαρακοστή και τα δίσεκτα έτη. Ο γαμπρός με τους γονείς του, τον κουμπάρο (νουνό), λίγους συγγενείς και φίλους, ξεκινούν για το σπίτι της νύφης. Ο ίδιος καλεί τον ιερέα, ο οποίος διαβάζει τις ευχές του αρραβώνα με ένα πιάτο κουφέτα. Ο μέλλον σύζυγος φέρνει μαζί του τα δαχτυλίδια, που είναι ασημένια ή χρυσά, ανάλογα με την οικονομική ευχέρειά του, και τα δώρα που προορίζει για τη νύφη.

Η οικογένεια της νύφης τους περιμένει στην αυλή. Μπαίνουν στο σπίτι και κάθονται σταυροπόδι ή σε χαμηλά σκαμνιά και στρουμπιά (φιλοτεχνημένα τμήματα από κούτσουρα) γύρω από το τζάκι στο «καλό δωμάτιο», που το έχουν στρώσει με καινούργιες βελέντζες, ειδικά για την περίπτωση. Ο πατέρας του γαμπρού κάθεται πρώτος από τη μια μεριά του τζακιού, μετά

ο κουμπάρος (νουνός) και ύστερα οι άλλοι συγγενείς. Από την άλλη πλευρά κάθεται ο πατέρας της νύφης και η οικογένειά της.

Αφού γίνεται το απαραίτητο κέρασμα, τοποθετούν στη μέση ένα τραπέζι και επάνω βάζουν τα δαχτυλίδια, που είναι δεμένα με μεταξωτό μαντίλι μέσα σε ένα πιάτο με κουφέτα. Όλοι τότε σηκώνονται όρθιοι. Ο γαμπρός στέκεται δίπλα στη νύφη και ο νουνός του γαμπρού τούς αλλάζει τρεις φορές τα δαχτυλίδια, προσέχοντας το δαχτυλίδι της νύφης να μείνει στο δάχτυλο του γαμπρού και το δαχτυλίδι του γαμπρού στο δάχτυλο της νύφης. Αμέσως μετά ρίχνονται τρεις τουφεκιές, για να πληροφορηθεί όλο το Χωριό τα ευχάριστα νέα, ενώ οι καλεσμένοι ανταλλάσσουν μεταξύ τους ευχές: «Να ζήσουν, ν' ασπρίσουν και να πλουτίσουν και καλά στέφανα».

Κατόπιν η νύφη παίρνει το πιάτο και προσφέρει σε όλους από τρία κουφέτα. Οι άντρες συνηθίζουν να περνούν σταυρωτά το μαντίλι από το πρόσωπό τους και ταυτόχρονα εύχονται, ενώ οι γυναίκες το περνούν γύρω από τα μαλλιά τους και κάνουν τις ίδιες ευχές («Να ζήσουν, να πλουτίσουν», κλπ.). Μετά περνούν στο τραπέζι, στο οποίο βρίσκονται τα φαγητά.. Ο ιερέας ευλογεί το τραπέζι. Μετά το φαγοπότι και τις ευχές, τραγουδούν τα «επιτραπέζια» και τα «καθιστικά» τραγούδια. Τα μουσικά όργανα παίζουν και ο χορός κρατεί ως το πρωί. Οι προσκεκλημένοι φεύγουν με τα δώρα, που τους έχει ετοιμάσει η μητέρα της νύφης: τα «μαντιλώματα» του γαμπρού περιλαμβάνουν υποκάμισο και κάλτσες, ενώ των συγγενών μάλλινα τσουράπια, τροβάδες, μάλλινα προσκέφαλα, μάλλινα σακούλια, μαντίλια κ.ά.

Υπάρχουν δώρα και για τους συγγενείς, που δεν έχουν παρευρεθεί. Κάθε καλεσμένος, μαζί με τις ευχές του, «ασημώνει» τη νύφη. Το ζευγάρι σπάνια συναντιέται μέχρι τον γάμο. Όταν πηγαίνουν στην εκκλησία, η αρραβωνιαστικιά στέκεται πίσω από την πεθερά της. Εάν ο γαμπρός είναι βοσκός και λείπει καιρό από το Χωριό, βλέπει την αρραβωνιαστικιά του στον γάμο, εκτός εάν τα πεθερικά του τον καλέσουν στο σπίτι επίσημα και εκείνος αποδεχτεί την πρόσκληση. Προς αποφυγή σχολίων, ο αρραβώνας δεν διαρκεί πολύ. Πολλές φορές η ημέρα του γάμου ορίζεται κατά το βράδυ του αρραβώνα. Εάν ποτέ καθυστερεί περισσότερο κάποιος γάμος, αυτό γίνεται γιατί δυσκολεύεται ο πατέρας της νύφης να εξοικονομήσει την προίκα. Δεν βρήκε αγοραστή ακόμη για το αγρόκτημα ή ο απόδημος στενός συγγενής του δεν του έστειλε ακόμη χρήματα.

Γάμος

Ο γάμος θεωρείται σπουδαίο καθήκον και οι άγαμοι εκ πεποιθήσεως είναι κατακριτέοι. Όλοι σχεδόν οι γάμοι γίνονται διά συνοικεσίων. Για να κλείσει ένα συνοικέσιο θα γίνουν πολλές συζητήσεις και όταν έρθει η «Τυφλοβδομάδα» θα καταλήξουν σε συμφωνία. Το βράδυ ενός Σαββάτου ο γαμπρός με τους γονείς του, τους στενούς συγγενείς και τους φίλους του θα επισκεφθεί τη νύφη στην οικία της. Εκεί θα είναι και πολλοί στενοί συγγενείς της νύφης. Ο γαμπρός προσφέρει τα δώρα στη νύφη και αυτή κατόπιν σερβίρει γλυκά. Όλοι γελαστοί και ενθουσιασμένοι εύχονται στους νέους, οι οποίοι σύντομα θα αποτελέσουν νέα οικογένεια: «Να ζήσετε», «Καλά στέφανα» κ.ά.

Κατόπιν αρχίζει το γλέντι. Μεζέδες, πίττες, φαγητά, σαλατικά και τον λόγο εκείνη την στιγμή έχουν τα βιολιά και τα κλαρίνα. Ο πατέρας της νύφης ή ο μεγαλύτερος αδελφός προλογίζει το γλέντι με το τραγούδι:

*Φίλοι μου για δεν τρώτε,
για δεν πίνετε,
μην το ψωμί μας δεν σας άρесе,
μην το κρασί μας...*

Και ο πατέρας του γαμπρού ανταπαντά με το άλλο τραγούδι:

*Σε τούτη την τάβλα που 'μαστε,
σε τούτο το τραπέζι
τον Άγγελο φιλεύουμε
και το Χριστό κερνάμε...*

Οι περισσότεροι γάμοι γίνονται το φθινόπωρο, γιατί τότε ο πατέρας της νύφης θα πωλήσει πρόβατα, γίδια και ό,τι άλλο έχει για να συμπληρώσει την προίκα της κόρης του. Τότε θα αγοράσει η νύφη τα αναγκαία για τον γάμο της, αλλά και ο γαμπρός θα πωλήσει και αυτός ό,τι έχει για να αγοράσει τα δώρα της νύφης, να αντιμετωπίσει τα έξοδα του γάμου, να ετοιμάσει τη γαμήλια ενδυμασία του και να περιποιηθεί λίγο την οικία του. Όταν τελειώσουν και ετοιμασθούν όλα και ορισθεί η Κυριακή του γάμου, στέλλονται «καλεστάδες» με τη στολισμένη κόφα γεμάτη κρασί και καλούν όλους τους συγγενείς και φίλους εκ μέρους του γαμπρού ή της νύφης.

Την Τετάρτη το βράδυ πριν από την Κυριακή του γάμου,

συγκεντρώνονται οι συγγενείς και οι φίλοι του γαμπρού στην οικία του και «αναπιάνουν τα προζύμια». Τρία αγόρια και δύο κορίτσια, τα οποία υποχρεωτικώς πρέπει να έχουν μητέρα και πατέρα, φέρουν τα λευκά μαντίλια για να λευκανθεί και να γεράσει ο γαμπρός, κοσκινίζουν το αλεύρι για την «κουλούρα» της νύφης. Το κοσκινισμένο αυτό αλεύρι το ζυμώνει εκείνη τη στιγμή μία κόρη, με μητέρα και πατέρα, ενώ όλοι οι προσκεκλημένοι ρίχνουν ένα ασημένιο νόμισμα στο κόσκινο για να προκόψει και τραγουδούν:

*Ανάχλια, ανάχλια τα νερά
κι αφράτα τα προζύμια
κόρη ξανθή τα ζύμωνε
με μάνα και πατέρα.
– Ευχήσου με, πατέρα μου
στα πρωτοκοσκινίσματά μου.
– Με την ευχή, παιδάκι μου,
να ζήσεις, να προκόψεις.*

Έπειτα ακολουθεί εύθυμη διασκέδαση μέχρι το πρωί. Το βράδυ της Πέμπτης γίνονται τα «προζύμια» της νύφης για την «κουλούρα» του γαμπρού και λαμβάνουν χώρα τα ίδια έθιμα, όπως στον γαμπρό. Στη χαρά του γάμου όλοι οι κάτοικοι παίρνουν μέρος. Οι φίλες της νύφης, καθ' όλη την εβδομάδα πριν από τον γάμο, θα βρίσκονται στην οικία της και θα την βοηθούν στις προετοιμασίες. Την Παρασκευή πριν από τον γάμο θα σακιάσουν τα είδη προικός της νύφης με το τραγούδι:

*Σακιάστε τα προικιά καλά,
θα γείρουν ράχες και βουνά,
θα τα χαλάσουν τα κλαριά...*

Μετά θα έλθουν οι «προικιαραίοι», θα φορτώσουν τα «προικιά» στα μούλάρια και επάνω από τα προικιά μια γλάστρα με βασιλικό ή μαντζουράνα. Όλοι εξέρχονται να δουν τα «προικιά», τα οποία μεταφέρονται στην οικία του γαμπρού, ρίχνουν ρύζι και εύχονται «καλορίζικα». Ως δώρα οι προσκεκλημένοι προσφέρουν «κεντητές κουλούρες», πίττες, γλυκά και μερικοί από ένα μικρό σφάγιο. Το βράδυ του Σαββάτου στην οικία της νύφης γίνεται τρικούβερτο γλέντι, το οποίο συνεχίζεται έως το μεσημέρι της Κυριακής. Το πρωί της Κυριακής ο γαμπρός

με τους συγγενείς του, με βιολιά και με κλαρίνα υποδέχεται το «νουνό» (παράνυμφο). Όταν ετοιμαστούν όλα, «στο τέλος ξυρίζουν το γαμπρό» με το τραγούδι:

*Ασπροσυγγέφιασε ουρανός,
ξυρίζεται ο κυρ-γαμπρός...*

ή με άλλη παραλλαγή:

*Ασπροσυγγέφιασε ουρανός
κι έπιασε ψιλή βροχή,
ρίχνει βροχή, ρίχνει νερό,
για να ξυρίσουν τον γαμπρό...*

Την Κυριακή το απόγευμα στην εκκλησία γίνονται τα στέφανα.

*Έξω το στρώνουν στο χορό
και μέσα στεφανώνουν
και στα τραγούδια τα πολλά
και στα πολλά ντουφέκια,
άλλοι χρυσές δίνουν ευχές
και άλλοι καλοτυχίζουν,*

όπως γράφει ο ποιητής Κώστας Κρυστάλλης.

Κατόπιν θα ακολουθήσει ο χορός. Η νύφη και ο γαμπρός θα κρατήσουν όλους σχεδόν τους προσκεκλημένους να χορέψουν. Ο ήχος των μουσικών οργάνων αντιλαλεί παντού. Όλοι παρευρίσκονται στη χαρά του γάμου. Οι βιολικές εργασίες προς το παρόν έχουν εγκαταλειφθεί. Και αλήθεια, «θα αφήσουμε τον γάμο να πάμε για πουρνάρια;». Αφού χορέψουν και οι νεόνυμφοι με τον νουνό (παράνυμφο), ετοιμάζονται για την επιστροφή στην οικία του γαμπρού. Η νύφη αποχαιρετά τους οικείους της. Η στιγμή εκείνη είναι πολύ συγκινητική. Επαυξάνουν όμως τη συγκίνηση τα τραγούδια:

*Σήκω συντάξον λυγερή
κι έχουμε στράτα αλαργινή...*

*Μάνα μου γλυκιά μου μάνα
πότε μάλωσάμ' αντάμα
και με διώχνεις τόσο αλάργα...*

*Μάνα μου τα λουλούδια μου
συχνά να τα ποτίζεις,
μάνα μου γλυκιά.
Αχ, σ' αφήνω γεια...*

Εν συνεχεία ο πεθερός κάνει «χαϊρι» (πολύτιμο δώρο) τη νύφη στον γαμπρό και ξεκινούν όλοι για την οικία του γαμπρού. Εκεί το βράδυ γίνεται μεγάλη διασκέδαση έως το πρωί με επιτραπέζια τραγούδια, της ξενιτιάς, της αγάπης και μια ατέλειωτη «δισκοθήκη» των ερασιτεχνών τραγουδιστών. Παράλληλα εκφράζονται οι ευχές: «Καλορίζικα», «Στις χαρές σας», «Να μας ζήσουν», «Να σου ζήσουν κυρ-νουνέ». Με αυτόν τον τρόπο περνά η βραδιά με γέλια και χαρές. Κατά τις πρώτες νυχτερινές ώρες καταφθάνουν στην οικία του γαμπρού έφιπποι μερικοί στενοί συγγενείς της νύφης, οι λεγόμενοι «μπουκτσιάδες». Διασκεδάζουν όλη τη νύχτα και νωρίς το πρωί, αφού χορέψουν με τους νεονύμφους επιστρέφουν στην οικία τους.

Το πρωί της Δευτέρας προσφέρεται το κανίστρι ή η κανίστρα του «νουνού» στους προσκεκλημένους (περιέχει: κρέας, γλυκό, κρασί και κουλούρα περιποιημένη) και η μουσική ορχήστρα διαλαλεί το τραγούδι:

*Κάτω στο Δάφνη ποταμό
που 'ναι οι δάφνες οι πολλές
κι οι δασιές τριανταφυλλίες,
εκεί κάθεται ο κυρ-νουνός
με τα αναδεχτούδια του...*

Κατόπιν η νύφη θα προσφέρει το γλυκό, το οποίο ετοίμασε από την Παρασκευή πριν από τον γάμο της στην πατρική οικία της και οι προσκεκλημένοι θα τραγουδούν:

*Σ' όσους γάμους κι αν επήγα
τέτοια νιόγαμπρα δεν είδα
να 'ναι η νύφη ντολμπεράκι
κι ο γαμπρός παλληκαράκι...*

Όλοι έπειτα «ασημώνουν» τη νύφη (προσφέρουν νομίσματα) και αποχαιρετούν τους νεόνυμφους με την ευχή: «Στερεωμένοι, καλή προκοπή, καλή ζωή να περάσετε». Πρώτος απ' όλους αποχαιρετά τους νεονύμφους και αποχωρεί ο «κυρ-νουνός», οπότε και ο γάμος περατώνεται. Τα γαμήλια ταξίδια

στην περιοχή της Αργιθέας είναι άγνωστα. Μόλις συμπληρωθεί όμως το πρώτο δεκαπενθήμερο του γάμου τους οι νεόνυμφοι επιστρέφουν στην πατρική οικία της νύφης, για να ιδεί η νύφη τους γονείς της και τους συγγενείς της. Αυτά είναι τα λεγόμενα «πιστρόφια». Διαρκούν μία μόνο βραδιά και συνοδεύονται από τραγούδια και γλέντι.

Ο Αργιθεάτικος γάμος έχει σπουδαίο λαογραφικό χαρακτήρα, αλλά ο χρόνος όμως τείνει να τον αποστερήσει από τα ωραία έθιμά του. Τα στείρα ρεύματα της σύγχρονης εποχής έφτασαν ακόμη και στα ψηλά όρη της Αργιθέας, στις φωλιές των υπερήφανων αετών των Αγραφών.

Τελευταί

Οι γέροντες αποθνήσκουν σε πολύ προχωρημένη ηλικία. Πολλές γερόντισσες είναι υπεραιωνόβιες. Λίγο πριν από την τελευταία, ο γέροντας αισθάνεται την ανάγκη να αντικρύσει τη φύση, με την οποία πάλεψε στη ζωή του τόσο πολύ και τόσο σκληρά. Οι οικείοι του αμέσως υπακούοντες στην τελευταία του προσταγή, υποβαστάζουν τον γέροντα πλησίον του παραθύρου, ο οποίος φαίνεται ότι αποχαιρετά την αγαπημένη του φύση και ψελλίζει ευχές για τα παιδιά του. Πολλές φορές αποθνήσκει μέσα στα χέρια τους. Η σκηνή είναι σπαρακτική. Η νεότερη θυγατέρα εκβάλλει οίμωγές και όλοι καταλαμβάνονται από άφατη συγκίνηση και δακρύζουν. Εάν κάποιος από τους γιους του είναι οπλίτης της Εθνοφυλακής ή κυνηγός, εξέρχεται στην αυλή της οικίας και αναγγέλλει τον θάνατο διά πυροβολισμών. Σε περίπτωση απουσίας του, οι πυροβολισμοί ρίπτονται κατά την εκφορά του νεκρού από την οικία του. Οι πυροβολισμοί ρίχνονται εναντίον του Χάρου.

Οι οικείοι μετρούν με τμήμα κλάδου βάτου το ύψος του νεκρού και έτσι υπολογίζουν τις διαστάσεις του φερέτρου. Μετά το πέρας της ταφής οι παρευρεθέντες επιστρέφουν στην οικία του τεθνεώτος, για να ασκήσουν παρηγορητικό έργο. Οι οικείοι προσφέρουν σε αυτούς λαχανόψωμο χωρίς λάδι, το οποίο παρασκευάζεται από αλεύρι αραβοσίτου και χόρτα του αγρού. Όλα είναι πένθιμα. Οι άντρες της οικογένειας τρέφουν γενειάδα και οι γυναίκες φορούν μαύρα για σαράντα ημέρες, οπότε τελείται μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του θανόντος. Συχνά μία από τις γυναίκες της οικογένειας ανάβει το καντήλι το τάφου. Ενίοτε το πένθος υπερβαίνει τις σαράντα

ημέρες και διαρκεί επί ένα ή και περισσότερα χρόνια. Από τη διάρκεια του πένθους, ιδίως στις νέες και άγαμες γυναίκες, οι λαϊκοί μουσουργοί αφορμήθηκαν και συνέθεσαν πολλά τραγούδια: «*Φόρα τα μαύρα μικρή Γιαννούλα...*», «*Καλότυχα είναι τα βουνά, που Χάρο δεν προσμένουν...*» κ.ά.

Κοινωνική οργάνωση

Η οικογένεια στο Χωριό θεωρείται ότι είναι ο σπουδαιότερος θεσμός για τους κατοίκους. Η οικογένεια είναι αμιγώς πατριαρχική. Η αρχηγία του οίκου είναι αναφαίρετο δικαίωμα του άντρα. Αυτή είναι η κρατούσα κοινωνική κατάσταση. Αναπτύσσεται, όμως, κατά περίπτωση και ο τύπος της «*βλάχας αντρογύναικας, του λόγγου πελεκήτρας*», κατά τον προσφυέστατο χαρακτηρισμό του ποιητή Κωστή Παλαμά¹. Η αγωγή των παιδιών συντελείται βάσει των παραδεδομένων ηθών και εθίμων. Νεωτεριστικά κοινωνικά και ηθικά ρεύματα, σπάνια έχουν θέση στην κοινωνία του Χωριού. Εκεί εφαρμόζεται «το τι έλεγαν οι παλιακοί (παλαιοί)».

Στις δύσκολες στιγμές του βίου, οι κάτοικοι συμπαρίστανται προς αλλήλους. Η συμπαράσταση είναι κυρίως ηθική. Ένα άλλο σπουδαίο πρόβλημα για το Χωριό είναι η ξενιτιά των κατοίκων. Η ξενιτιά στα Κουμπουριανά και γενικά στην Αργιθέα ερημώνει τον τόπο. Οι κάτοικοι αποδημούν στα αστικά κέντρα, αλλά και στις ξένες χώρες. Και ο καημός αυτών, οι οποίοι μένουν, εκφράζεται χαρακτηριστικά από τη λαϊκή μούσα με τους κάτωθι στίχους:

*Ξένε μ', αμάν ξένε μ',
ξένε πού 'σαι στην ξενιτιά,
κάνε νισάφι κι έλα πια,
μη σε γελάνε τα φλουριά
και σου πλανεύουν την καρδιά...*

Η επιθυμία των κατοίκων να απολαύσουν τα αγαθά του πολιτισμού, τους κάνει να σκέπτονται τη φυγή για την ξενιτιά. Οι ξενιτεμένοι, πριν αναχωρήσουν, μεταβαίνουν στην εκκλησία και προσεύχονται και κατόπιν συμφιλιώνονται με

¹ Στίχοι από το ποίημα «Η Αμπλιανίτισσα γυναίκα» του Κωστή Παλαμά. Το ποίημα εμπεριέχεται στη συλλογή «Εκατό φωνές». Ο Κωστής Παλαμάς εμπνεύσθηκε το ποίημά του σε μια συνάντησή του με Αμπλιανίτισσες γυναίκες (από το χωριό Άμπλιανη Ευρυτανίας) στην Κατοχή Μεσολογγίου το 1875.

όσους είχαν διαφορές. Το βράδυ δέχονται τις επισκέψεις των συγγενών και των φίλων τους, τους οποίους αποχαιρετούν. Οι στενοί συγγενείς και οι φίλοι παρακάθονται σε δείπνο. Όλη τη νύχτα τραγουδούν και χορεύουν. Πολλά και συγκινητικά τραγούδια ακούγονται αυτή τη βραδιά, της ξενιτιάς, αποχαιρετιστήρια της συζύγου, των γονέων κ.ά. Με την επιστροφή των ξενιτεμένων γίνονται μεγάλα γλέντια. Η χαρά της επιστροφής επαυξάνεται, όταν ο αποδημήσας αποκόμισε και πλούτη. Οι ξενιτεμένοι, όταν επιστρέφουν, προσφέρουν ό,τι είχαν τάξει στους προστάτες τους αγίους, κατά την αναχώρησή τους, ασημένια καντήλια, εικόνες, θήκες λειψάνων αγίων, πολύτιμους επιταφίους, δισκοπότηρα κ.ά. Ακόμη κτίζουν και ολόκληρες εκκλησίες ως τάματα.

Χαιρετισμοί, ευχές κ.ά.

Απλοϊκοί, αλλά πλούσιοι και συναισθηματικοί είναι οι χαιρετισμοί στο Χωριό. Οι σπουδαιότεροι είναι: «Καλ'μέρα», «Καλοβράδυ», «Καληνύχτα μαννιά ή βάβω (γιαγιά)», «Γεια-χαρά», «Εις υγείαν», «Καλή προκοπή», «Καλή πρόοδο», «Όσες τρίχες έχει το κεφάλι μ', τόσα καλά να ιδείς».

Επίσης και οι κατάρες και οι ύβρεις: «Να μη σ' εύρει ο χρόνος, γιαγκάζικο», «Να μη ιδείς ποτέ καλό», «Ανεπρόκοπε», «Στραπάλαμα», «Ξεκλήσουρο» «Απ' το Θεό να το βρεις», «Στο Θεό σ' σ'λέω», «Στο παιδί μ'π' έχω», «Αν στον κόρακα», «Αν στο καλό σ'».

Εθιμοτυπία της ονομαστικής εορτής

Πριν από πολλές ημέρες η οικοκυρά προβαίνει στο «άσπρισμα» και την καθαριότητα της οικίας. Από το βράδυ της προηγούμενης ημέρας γίνονται οι αναγκαίες διαρρυθμίσεις στα δωμάτια της κατοικίας, για να έχουν άνεση οι επισκέπτες. Πολύ πρωί η οικοκυρά συναγείρει τα μέλη της οικογένειας και όλοι ντύνονται με τα εορταστικά ενδύματά τους. Η οικία αμέσως αλλάζει όψη. Πολύχρωμες κουβέρτες στα κρεβάτια, ωραίοι τάπητες στο δάπεδο, εντυπωσιακά καλύμματα στα τραπέζια, άνθη του κήπου ή του αγρού στο ανθοδοχείο. Τα γλυκά είναι έτοιμα από την προηγούμενη ημέρα και εναποθεθειμένα στο τραπέζι του «καλού δωματίου». Συνήθη γλυκά είναι ο μπακλαβάς, ο κουραμπιές και ενίοτε στις φτωχές οικογένειες το λουκούμι.

Όλη η οικογένεια εκκλησιάζεται και ο εορτάζων κοινωνεί των ακράντων μυστηρίων. Μετά το τέλος της λειτουργίας δέχεται τις πρώτες ευχές των συγγενών και φίλων στο προαύλιο της εκκλησίας. Οι συγγενείς και οι φίλοι επισκέπτονται κατ' οίκον τον εορτάζοντα και εύχονται σε αυτόν, εάν μεν είναι νέος άγαμος «Χρόνια πολλά και με μια καλή νύφη» ή «με μια καλή κοπέλα», εάν είναι σπουδαστής «Καλή πρόοδο», εάν είναι οικογενειάρχης «Να χαίρεσι το όνομά σ', να χαίρεσι τ' γυναίκα σ', τα κούτσ'κα σ' (μικρά σου)». Εάν είναι άγαμος κόρη, η εορτάζουσα, της εύχονται: «Χρόνια πολλά, καλή τύχη νάχ'ς» ή «καλό τυχερό» ή «μ' ένα καλό γαμπρό». Το μεσημέρι οι προσκεκλημένοι παρακάθονται σε γεύμα. Επίσης το απόγευμα μέχρι το βράδυ συνεχίζονται οι επισκέψεις και έτσι λήγει η εορτή ενίοτε και υπό τους ήχους των μουσικών οργάνων και των πυροβόλων όπλων, διότι οι Αγραφιώτες έτσι εννοούν να εκφράζουν τη χαρά τους.

Λαϊκή πίστη και λατρεία

Γενικώς οι κάτοικοι είναι ευσεβείς και φιλόθρησκοι. Εκκλησιάζονται τακτικώς και δεν υπάρχουν μεταξύ τους αιρετικοί. Πρεσβεύουν κατά το ορθόδοξο δόγμα περί Θεού, Χριστού, Παναγίας και Αγίων. Μάλιστα και πολλοί Ναοί τιμώνται επ' ονόματι της Παναγίας, όπως η απέναντι από το Χωριό Μονή Σπηλιάς, η δυτικά του Χωριού Μονή του Κώστη, η Παναγία της Κάτω Χώρας με παλαιό εικονοστάσιο και πολλά προσκυνήματα και αναθήματα σε διάφορους οικισμούς. Η λέξη «δαίμων» μόνο αντί ύβρεως χρησιμοποιείται ή στην περίπτωση του επιληπτικού, τον οποίο θεωρούν δαιμονισμένο ή στη λοχεία, κατά την οποία η λεχώνα ακούει φωνές, ήχους, μουσική, θορύβους από δαίμονες κυρίως στη στέγη της οικίας¹.

Ο Χάρος είναι έννοια, η οποία προκαλεί τον αποτροπιασμό και τον φόβο. Οι γριές συνήθως ομολογούν μετά τρόμου ότι στις γωνίες του δωματίου τους είδαν τον Χάρο ως μεσήλικα, μελαχρινό με μικρό μουστάκι και μικρό ανάστημα. Ο Χάρος εμφανίζεται ενίοτε φέρων δρέπανο. Ο κάτω κόσμος θεωρείται υπαρκτός. Υπάρχουν λαϊκά άσματα, τα οποία αναφέρονται στον κάτω κόσμο. Θεωρείται ότι ο τόπος βασάνων είναι ένας πύρινος ποταμός, εντός του οποίου ρίπτονται οι ψυχές των αμαρτωλών. Είναι γεμάτος πίσσα και κατράμι. Όταν βρέχει καταγιγιστικά και σκοτεινιάζει ο ουρανός, τότε επικρατεί ένα κλίμα φοβίας. Όταν αστράφτει και βροντά οι γονείς λένε στα μικρά παιδιά ότι «ο παπούλ'ς (Θεός) μαλώνει».

1 Νταβαρίνος Π. 2016², Συλλογή Λαογραφικής Ύλης εκ Κουμπουριανών Καρδίτσας, Έκδ. ΕΚΠΑ, Αθήνα, <http://pergamos.lib.uoa.gr/di/object/uoadl,167701>. Ανακτήθηκε, 14-1-2017.

Μαγεία

Ορισμένοι ασχολούνται και με τη μαγεία. Σε αυτούς προστρέχουν πολλοί και ιδίως γυναίκες για διάφορα προβλήματα, κυρίως συζυγικά και συναισθηματικά. Οι λύσεις βεβαίως παρέχονται πάντοτε έναντι αδρής αμοιβής. Η βασκανία θεραπεύεται διά «σταυρώματος», το οποίο κάνουν ορισμένες γριές. Κατ' αυτό προφέρουν με χαμηλή φωνή μαγικές λέξεις και σχηματίζουν το σημείο του σταυρού στο μέτωπο αυτού που έχει τη βασκανία. Ενίοτε προσκαλούν και τον ιερέα να διαβάσει τη σχετική ευχή. Αντί της λέξης «βασκανία» οι χωρικοί χρησιμοποιούν την αντίστοιχη γνωστή λέξη «μάτιασμα». Ο ανεμοστρόβιλος θεωρείται ότι είναι έργο κάποιου κακού πνεύματος και λαμβάνεται μέριμνα, ώστε να μη βρεθεί άτομο μπροστά του, γιατί είναι δυνατόν να συμβούν κακά σε αυτό. Με την εμφάνιση του ανεμοστρόβιλου πρέπει ο παρευρισκόμενος να κάνει το σημείο του σταυρού, ο οποίος πιστεύεται ότι νικά το κακό πνεύμα.

Όταν ένα ανδρόγυνο εμφανίζεται ότι διαάγει προβληματικό βίο, τότε οι εχθροί του προέβησαν σε μαγικές ενέργειες εναντίον του και πρέπει αμέσως «τα μάγια να λυθούν», για να ευτυχίσει η οικογένεια. Οι μαγικές ενέργειες γίνονται πλησίον της οικίας ή επί των ιχνών ενός από τους συζύγους ή στον τόπο στον οποίο κάθισε κάποτε ο σύζυγος. Αντιθέτως, για να αναπτυχθεί μεγάλη αγάπη μεταξύ εραστών, η ερωμένη μεριμνά ώστε να δώσει στον εραστή μαγικό φίλτρο, «να τον ποτίσει μανόγαλο», όπως λέγεται. Τότε ο εραστής ακολουθεί κατά πόδας την μαγική ερωμένη του, η οποία τελικά τον κάνει υποχείριό της.

Οι Αποκριές

Οι Κουμπουριανίτες τιμούν τις Αποκριές και μεταμφιέζονται. Μασκαρεμένοι και αγνώριστοι γυρνούν κατά ομάδες στους δρόμους του Χωριού διασκεδάζοντας. Ντύνονται φουστανελοφόροι, αράπηδες, μάγισσες, γέροι, γριές και ό,τι άλλο μπορεί να φανταστεί κανείς. Πάντοτε υπάρχουν και δύο μασκαράδες που παριστάνουν τον γαμπρό και τη νύφη. Συνήθως, όταν βγαίνουν έξω, προηγείται ο αρκουδιάρης με κάποιον που έχει ντυθεί αρκούδα. Πίσω ακολουθούν οι γύφτοι με τις κάλτσες τους γεμάτες στάχτη και κυνηγούν τους μασκαρεμένους,

για να τους μουτζουρώσουν και να ανταποδώσουν τα πειράγματα. Οι μασκαράδες ξεκινούν από τη μια άκρη του Χωριού και φτάνουν στην άλλη, δημιουργώντας πανδαιμόνιο με τις κουδούνες και τα κυπριά τους. Την πομπή κλείνει ένας γαϊδουράκος ξεσαμάρωτος και ένας «γιατρός» καβαλάρης, που καταβρέχει τον κόσμο με ένα τεράστιο κλύσμα. Όλη την ώρα τραγουδούν αποκριάτικα τραγούδια και χορεύουν.

Τα βράδια συγκεντρώνονται σε φιλικά σπίτια και ξεφαντώνουν. Από την Τσικνοπέμπτη και μετά το γλέντι κορυφώνεται. Αρχίζουν οι επισκέψεις από σπίτι σε σπίτι, τα κεράσματα δίνουν και παίρνουν, το τσίπουρο και το κρασί ρέουν άφθονα. Σε παλαιότερα χρόνια κάθε σπίτι προσέφερε ό,τι είχε, σιτάρι, βούτυρο, μαλλιά, τυρί ή καλαμπόκι και τα αγαθά αυτά μεταφέρονταν με τα μουλάρια στην εκκλησία, από όπου μοιράζονταν στις φτωχές οικογένειες. Την Καθαρά Δευτέρα οι οικοκυρές καθαρίζουν την κουζίνα, τα μαγειρικά σκεύη και το σπίτι γενικότερα. Κάνουν αυστηρή νηστεία για ένα τριήμερο, κατά το οποίο τρώνε μόνο λίγες μπουκιές ψωμί. Συνεχίζουν τη νηστεία κατά τη διάρκεια της Καθαρής Εβδομάδας, τρώγοντας αγριόχορτα, όπως και την Τεσσαρακοστή. Γι' αυτό τραγουδούν,

*Ακούτε τι παράγγειλε η Καθαρά Δευτέρα
νηστείες και τριήμερα και προσευχές μεγάλες.
Πέθανε ο κρέας πέθανε, ψυχομακά ο τύρος
ταράζ' ο πράσος την ουρά κι ο κρόμμυδος τα γένια
και το καδί με την αρμιά πήρε να ξεπαγώνει
κι αυτός ο χοντρορέπανος μου στρίβει το μουστάκι.
Πάρτε τον τρύπιο τον τροβά και τη σκουρολεπίδα.
Στα πλάια βγαίνουν τα λάχανα, στ'όχθια τα τσουνκνίδια
και στα καθαρολίβαδα οι καθαρές οι βρούβες.*

Δημόσια υγεία και λαϊκή ιατρική

Η δημόσια υγεία στην Αργιθέα εξυπηρετείτο παλαιότερα από τους λαϊκούς-πρακτικούς γιατρούς, εξαιτίας της έλλειψης αγροτικών ιατρών. Στο Χωριό μας υπήρχαν δύο-τρεις λαϊκοί-πρακτικοί γιατροί, οι οποίοι ασχολούνταν με τα κατάγματα ή την εξαγωγή δοντιών. Η εξαγωγή δοντιών ήταν το δυσκολότερο, αλλά και θεαματικότερο εγχείρημα των πρακτικών γιατρών. Η οδοντάγρα ενίοτε αντικαθίστατο από τη συνηθισμένη τανάλια. Ο ασθενής δεν υποβαλλόταν σε σχετική τοπική νάρκωση. Ο πόνος ήταν πράγματι αφόρητος και για

Ο ιατρός παθολόγος
Ιωάννης Γ. Ποζιόπουλος

αυτό βασταζόταν από τέσσερις άντρες, δύο για τα πόδια και δύο για τα χέρια. Ο μυκηθμός, τον οποίο εξέβαλε ο ασθενής, διέτρεχε τις κοιλάδες και ακουγόταν ο αντίλαλός του. Σπανίως ο λαϊκός-πρακτικός γιατρός στην εξαγωγή δοντιών είχε αποτυχίες. Η πείρα τον είχε διδάξει. Ο ασθενής κατόπιν λάμβανε το δόντι του και έχοντας στραμμένα τα νώτα του προς την οικία του το έριχνε στη στέγη. Οι τοκετοί, επίσης, γίνονταν με την πολύτιμη βοήθεια έμπειρων και ηλικιωμένων γυναικών πρακτικών «μαιών».

Το έτος 1956 τοποθετήθηκε στο Χωριό μας, που είναι το γεωγραφικό κέντρο της Αργιθέας, ως αγροτικός ιατρός όλης της περιοχής, ο συγχωριανός μας αείμνηστος ιατρός-παθολόγος Ιωάννης Γ. Ποζιόπουλος, ο οποίος περιόδευε καθημερινά σε όλα τα χωριά και προσέφερε στους ασθενείς τις σωτήριες υπηρεσίες του.

Με πρώτο τον Ιωάννη Γ. Ποζιόπουλο, υπηρέτησαν στο Χωριό οι αγροτικοί ιατροί, που αναφέρονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Όλοι οι υπηρετήσαντες αγροτικοί ιατροί στο Χωριό άσκησαν το λειτούργημά τους με υψηλή δεοντολογία και τήρησαν ευλαβικά τις αξίες του ιατρικού Ιπποκράτειου Όρκου.

Το Αγροτικό Ιατρείο
Κουμπουριανών (1980).
Πίνακας του ιατρού
Εμμανουήλ Χρ.
Χριστοφορίδη

α/α	Όνοματεπώνυμο ιατρού	Χρονική περίοδος υπηρεσίας
1	Ποζιόπουλος Ιωάννης	1/4/1956 – 16/1/1963
2	Φάκλαρης Ευάγγελος	14/9/1969 – 31/7/1971
3	Ρίγκας Άγγελος	19/10/1971 – 18/10/1972
4	Πραντζίδης Μιχαήλ	19/3/1973 – 31/7/1974
5	Παναγιωτίδης Χρόνης	1/10/1975 – 5/10/1976
6	Κοντοχρήστος Θεόδωρος	10/3/1977 – 9/3/1978
7	Πανούσης Δημήτριος	26/5/1978 – 26/5/1979
8	Χριστοφορίδης Εμμανουήλ	16/6/1980 – 31/1/1981
9	Παλαιολόγος Αθανάσιος	15/7/1981 – 30/11/1981
10	Ζιαμής Χρήστος	11/1/1982 – 30/10/1983
11	Μέγας Θωμάς	30/4/1984 – 6/2/1985
12	Σίας Νικόλαος	2/5/1985 – 19/3/1986
13	Μπεζαντάκος Χρήστος	30/4/1986 – 28/8/1986
14	Κανέλλης Νικόλαος	2/10/1986 – 18/1/1987
15	Γιαννούκας Αθανάσιος	3/2/1987 – 8/7/1987
16	Στάθης Σεραφείμ	10/8/1987 – 4/11/1987
17	Σάμπαλης Γεώργιος	1988 – 1989
18	Κούτινος Γεώργιος	1989 – 1990
19	Αστρακιανάκης Αντώνιος	1991
20	Καρούμπαλης Ιωάννης	1992
21	Μαρκάτου Παρασκευή	1993
22	Μπακάλης Βασίλειος	1994
23	Παπούλιας Δημήτριος	1994 – 1997
24	Παύλου Κωνσταντίνος	1997 – 1998
25	Μάρκου Βιργινία	1998 – 1999
26	Βουρέκα Παρασκευή	2000
27	Λογοθέτης Αντώνιος	2001
28	Πέππα Παρασκευή	2002
29	Καλτσονούδης Ευριπίδης	2002 – 2003
30	Μανετάκης Νικόλαος	2004
31	Σίτρας Αχιλλέας	2005
32	Καραγιάννης Απόστολος	2006
33	Μάλλιος Ευάγγελος	2007
34	Κουφός Σπυρίδων	2008
35	Τσίκος Κωνσταντίνος	2009
36	Γάζος Έκτορας	2010
37	Βάιος Βασίλειος	2011 – 2013
38	Μπανιός Κωνσταντίνος	2014 – 2017
39	Ευθυμίου Άλκηστις	2018
40	Θωμάς Δημήτριος	2018 – 2019
41	Στάθης Θεοδώρα	2019 – 2020

Διατελέσαντες αγροτικοί ιατροί στα Κουμπουριανά (1956-2020)

Λαϊκή στιχουργία

Στα Κουμπουριανά διακρίθηκε ως λαϊκός στιχουργός ο ευγενής και συμπαθής σε όλους αείμνηστος Ιωάννης Καζιακούρας. Οι παλαιότεροι συγχωριανοί ενθυμούνται αρκετούς λαϊκούς στίχους του θυμόσοφου ποιητή.

Μια ημέρα στο καφενείο του Χωριού έπαιζε χαρτιά η ομάδα του Χαράλαμπου (ή Χαρμπή) Κίσσα από την Κρανιά. Το μεσημέρι ένας συμπαίκτης προσκαλούσε στο σπίτι του για φαγητό τους άλλους από την ομάδα του παιγνιδιού. Αυτό γινόταν εκ περιτροπής. Ο Χαρμπής, κατά κακή τύχη, έμεινε απρόσκλητος στο καφενείο. Αργότερα, κάποια άλλη ημέρα, όταν ήλθε η σειρά του, ο Χαρμπής προσκάλεσε στο σπίτι του τους συμπαίκτες του για ψητό τράγο. Αναχώρησε ενωρίτερα από το καφενείο, για να προετοιμάσει το τραπέζι.

Ο Χαρμπής, όταν είδε από μακριά τους συμπαίκτες του να έρχονται, είπε στη σύζυγό του ότι θα πάει για λίγο να φροντίσει το κοπάδι του και θα επιστρέψει σύντομα. Αυτός, όμως, ανέβηκε σε ένα πουρνάρι και παρακολουθούσε την άφιξη των προσκεκλημένων του. Πέρασε το μεσημέρι και ο Χαρμπής δεν επέστρεψε στο σπίτι. Οι συμπαίκτες του άρχισαν να πεινούν. Η σύζυγος του Χαρμπή δεν είχε τίποτε άλλο για φαγητό, παρά μόνον βραστά αγριοαχλάδια (γκόρτσα), τα οποία προσέφερε στους προσκεκλημένους. Το γέυμα έμεινε γνωστό ως «γκορτσοπόλεμος». Στο επόμενο παιγνίδι, που ο Χαρμπής έμεινε πάλι απρόσκλητος στο καφενείο, ο μπαρμπα-Γιάννης έγραψε τους εξής στίχους για τον Χαρμπή,

*Θυμάσαι Χαράλαμπε,
που γελούσες με τ'ς άλλους στο πουρνάρι;
- Τώρα αυτοί γελάνε με σένανε,
που σφίγγεις το ζωνάρι.*

Όταν ο μπαρμπα-Γιάννης πήγε να παίξει χαρτιά στη Στεφανάδα κατά τον Ιούνιο μήνα μιας χρονιάς της δεκαετίας του '60, διαπίστωσε ότι η τετράδα, στην οποία συνήθως έπαιζε ως βασικός παίκτης ο ίδιος όλο τον χειμώνα, είχε συμπληρωθεί από έναν γενειοφόρο νεοαφιχθέντα στο χωριό, οπότε απευθύνεται στον καφετζή και του λέει,

Θα αφήσω μακριά μαλλιά,
θα θρέψω και γενειάδα,
για να 'μαι υπολογίσιμος
πέρα στη Στεφανιάδα.

Ο μπαρμπα-Γιάννης, όταν ήρθε στο Χωριό μας νέος εφημέριος ιερέας από το Κνίσσοβο (την Αργιθέα), τον καλωσόρισε με το εξής τετράστιχο,

Ο παπάς απ' τ'ν Αργιθέα
ήρθε στα Κουμπουριανά,
γιατί έμαθε ότ' φτιάνουν
πρόσφορα πολύ τρανά.

Ο μπαρμπα-Γιάννης όταν ξεκίνησαν τρεις γυναίκες πεζές για το Λιάσκοβο (Πετρωτό) και τις Πηγές, συνέθεσε στην πλατεία του Χωριού με παρόντα τον Μάνθο Θανασιά τους παρακάτω στίχους,

Σαν κίνησαν δυο παπαδιές
να πάνε Λιάσκοβο-Πηγές,
μαζί πάει κι η Μάνθαινα,
Μάνθο μ' να 'χ'ς τ' ανάθεμα.

Στο ποτάμι σαν πατήσω,
Μάνθο μ' θα κρυσολογήσω.
Να' χουμε δικό μας μπ'λάρ'
Κι να πάω με το ποδάρ'!

Όταν ένας συγχωριανός πήρε με δημοπρασία τη μεταφορά και διανομή του Ταχυδρομείου στα Κουμπουριανά και στη Στεφανιάδα και, επειδή μερικοί Κουμπουριανίτες αμφισβήτησαν την επάρκειά του, ο μπαρμπα-Γιάννης, για να τον υπερασπιστεί, έγραψε τους εξής στίχους γι' αυτόν:

Σαν είναι ήλιος, ξαστεριά
θα πάω με το γομάρι,
σαν έχει χιόνι και βροχή
θα πάω με το ποδάρι.

Σε βουλευτικές εκλογές στο Χωριό ένας συγχωριανός έτρεχε, για να προλάβει να ψηφίσει πριν κλείσουν οι κάλπες και, όταν τον είδε ο μπαρμπα-Γιάννης, του απνύθυνε τους εξής στίχους:

Ποιος να 'ναι αυτός ο μορφονιός
που έρχεται φορτσάτος;
Μάλλον θα είν' ο Διγενής,
τον έστειλε το κράτος.

Αυτός δεν μοιάζ' το Διγενή,
μοιάζει τον Νικόλα Λιάκο,
που έρχεται απ' την εξοχή
και μας αργεί στο σάκο.

Όταν ένας εργολάβος ανέλαβε να κατασκευάσει τη νέα σιδερένια πεζογέφυρα στον Παλαιόμυλο, άργησε τις εργασίες και τον έπιασε ο χειμώνας με τα υλικά έξω και κάτω από τα πλατάνια. Ο μπαρμπα-Γιάννης βλέποντας τα υλικά να σκουριάζουν, του απηύθυνε τους ακόλουθους στίχους,

Χαρίδημε, λεβέντη
ποτέ να μην πεθάνεις
και έργα στα Κουμπουριανά
να μην αναλαμβάνεις.

Σκουριάσανε τα σίδερα,
σου πήραν τα σανίδια.
αυτά είναι για κλάματα
και όχι για παιγνίδια.

Ο μπαρμπα-Γιάννης περιγράφει δυο εκλογικούς αγώνες στο γειτονικό Πετροχώρι. Ο ένας εκλογικός αγώνας είχε ως εξής,

Χολέβα, δεν τα πας καλά,
γιατί ο Θεοδόσης
θε να σου κάνει αγωγή
και δε θα τη γλιτώσεις.

Τον πνίξατε το γάιδαρο
εσύ κι ο γάιδαρός σου
πρόσεξε Χολέβα μου
μη βρεις το διάολό σου.

Αχ γάιδαρε με πρόδωκες
θα πάω να σε πουλήσω
και αν δεν πιάσω την τιμή
πέρα στη σάρα, στον Αϊ Λιά
σε πάω να σε γκρεμίσω.

Και ο άλλος εκλογικός αγώνας στο Πετροχώρι,

*Εγώ όταν το πρωτόμαθα
μου 'ρθε μεγάλη λύσσα
που πρόεδρο δε βγάλανε
το φίλο μου τον Κίσσα.*

*Φίλε μου δε χρειάζεται
μεγάλη στενοχωρία
ίσως να 'ρθείς επιλαχών
την άλλη τετραετία.*

Το Φθινόπωρο του 1964, ο μπάρμπα-Γιάννης απευθύνθηκε έμμετρα στον πολιτικό Κωνσταντίνο Καραμανλή και μάλιστα έλαβε και απάντηση από το γραφείο του.

*Καραμαλή να ζήσεις σαν τα ψηλά βουνά,
σε θέλει όλος ο κόσμος κι όλη η φτωχολογιά.*

*Απ' την Ελλάδα πέρασαν πολλοί πολιτικοί
για μας τα γεροντάκια δε δώσαν προσοχή.*

*Αν ζούμε, αν πεθαίνουμε, αν έχουμε αξία
χαμένα παν τα κόπια μας εις τη Μικρά Ασία.*

*Την όμορφη την Ήπειρο, Θράκη, Μακεδονία
εμείς τις λευτερώσαμε απ' τ' άγρια θηρία.*

*Εμείς οι ασπρομάλληδες, οι κάτωχροι, οι γέροι
όλοι παράδες πήραμε τούτο το καλοκαίρι.*

*Πήραμε και θα παίρνουμε, ως να μας φάει το κόμμα,
τότε και εμείς Καραμαλή θα φύγουμε απ' το κόμμα.*

Η απάντηση έλεγε, «Αξιότιμον κ.κ. Ιωάννην Καζιακούραν. Θερμά συγχαρητήρια διά την έμμετρον ποίησίν σας». Και το σχόλιο του μπάρμπα-Γιάννη, «Καλά είν' όλα αυτά και τα κύριον κύριον, αλλά δεν έβαζαν στον φάκελο και κανένα 500άρικο;»

Ο μπάρμπα-Γιάννης συναντά την Ευτυχία, ανιψιά της γυναίκας του, να κλαίει, επειδή ψόφησε ο σκύλος της οικογένειας. Μπαίνει στη θέση του άνδρα της Γεωργίου Αργύρη και περιγράφει έμμετρα ως ιδιοκτήτης την αξία του σκύλου,

Εγώ δεν ήμουν γεωργός
να εισπράττω απ' το σιτάρι
τα έξοδα όμως του σπιτιού
τα 'βγαζα απ' το ζαγάρι.

Το φως, το λάδι, το ψωμί
το τσίπρο, το τσιγάρο
τώρα που ψόφ(η)σε το σκυλί
πώς θα τα ξαναπάρω;

Απευθυνόμενος έμμετρα ο μπάρμπα-Γιάννης σε κάποιον Βασίλη, επίσης στιχουργό, του είπε,

Εσύ Βασίλη έλεγες
θα πάρ(ει)ς απ' το Περίλο (γυναίκα)
και τώρα τι σου γίνηκε
και πήγες στο Μεζήλο;

Ως φαίνεται θα σου 'ριξαν
τα μάγια στο πηγάδι
και στο Μεζήλο τράβηξες
που 'χει περίσσεια χάρη.

Δικαιολογώντας αυτήν τη διαφορετική απόφασή του ο Βασίλης, απάντησε έμμετρα στον ερωτώντα μπάρμπα-Γιάννη,

Είχε γόικο ως το νταβάνι
και μια φούστα με γιορδάνι.

Ο μπαρμπα-Κώστας Δημητρίου (Γάκης), από τη Ρωμιά Στεφανιάδας, καθώς έριχνε με το χέρι του ψειρόσκονη στα κατσίκια του, κτύπησε το κεφάλι σε μια γριντιά, οπότε και το έπιασε ασυναίσθητα με το χέρι, που κρατούσε την ψειρόσκονη. Αποτέλεσμα ήταν να πάθει μόλυνση στο κεφάλι και να ταλαιπωρηθεί. Ο μπαρμπα-Γιάννης, που πήγαινε στο καφενείο της Στεφανιάδας, τον συνάντησε στο Μακρυβούνι και του τα έψαλλε,

Εσύ Κώστα μου ήσουν
καλός στ'ν κτηνοτροφία,
αλλά με την ψειρόσκονη
έπαθες αβαρία.

Έβαλες στο κεφάλι σου,
κόντεψε να μαδήσει
και ένα εικοσθετράωρο
το 'χες κάτ' απ' τη βρύση.

Ο μπαρμπα-Γιάννης σε προχωρημένη ηλικία είχε δύο γίδες,
εκ των οποίων η μία προερχόταν από τις Πηγές Άρτας,

Εγώ πριν λίγα χρόνια
είχα μεγάλο βιό
και τώρα τελευταία
απόμεινα με γίδες δύο.

Έτυχε κι εκείνες
να είναι παρδαλές
η μία η μικρότερ'
είν' απ' τις Πηγές.

Ο ευγενής και συμπαθής σε όλους αείμνηστος μπάρμπα-Γιάννης Καζιακούρας με τους λαϊκούς εύστοχους στίχους της έμμετρης ποίησής του σκιαγράφησε την παλαιότερη κοινωνική και πολιτική ιστορία των Κουμπουριανών και των γειτονικών χωριών. Οι συγχωριανοί υπερηφανεύονται δικαίως, επειδή ο τόπος τους ανέδειξε έναν θυμόσοφο λαϊκό ποιητή.

Στο Χωριό μας εμφανίζεται και ο νέος ποιητής Φώτιος Παναγ. Πάνος με την έξοχη ποίησή του. Δημοσιεύουμε δύο αντιπροσωπευτικά ποιήματά του:

Ταραγμένη Πίστη

Δέσε μου τις σκέψεις σαν περιπλανιέμαι
σε ασκητικούς λυγμούς,
στο χατίρι των άστρων περνά
η ειρωνεία βαθιά σαν αυτοβοεί
και παρανοεί η όγδοη θλίψη
σαν παραμένει αμέτοχη.
Το χάος ξεπηδά, ανάσες
πίσω απ' τον θαμπό ήλιο,
μεθοκόπος ξυλοκοπεί
το λάθος που αρνείται
να λευκανθεί μέσα στα
βλέμματα του φωτός.
Σιγανή φωτιά για την
μετριοπάθεια που διαγράφεται

η ταραγμένη πίστη.
Και έχει ο ερίφης παραπλανηθεί
σαν κληρονομεί τον άκλαυτο ουρανό.

Μαθαίνω να ομολογώ

Μην ξαποσταίνεις στη σκιά όπου περιμένω
να έρθει η ξενιτιά.
Συνήθως αφήνω τις ευλογίες στην υπαρκτή φωτιά,
κοντά στους ρύπους για να λησμονείται η αγάπη.
Σε τούτο το συρτάρι τυλίγονται περαστικές σκέψεις,
δάκρυα υποσχέσεων,
και τότε ακολουθεί το Σάββατο,
και τ' όνειρο σβήνει στο σκοτάδι.
Κι ακούω τη φωνή,
μεταδίδοντας έναν όρκο
που γδύνει τη μοίρα της καρδιάς,
αργά αργά σαν ματώνει η ψυχή μου.
Φταίω σαν ακολουθώ τα βάσανά σου
και ξενυχτώ απόμερα στα θολά μου λάθη.
Έτσι μαθαίνω να ομολογώ
τη βαρβαρότητα της ζεστασιάς,
σαν ξεπλένεις την αμαρτία
μ' ένα μήνυμα.
Και πριν ξυπνήσει η Κυριακή,
θα εγκαταλείψεις το φεγγάρι
πατώντας στον λάρυγγά μου ένα αντίο.

Τέλος, ο συγχωριανός μας και Ταμίας του Δ. Σ. του Συλλόγου
μας Κώστας Δημ. Κίσσας, από τον οικισμό της Κρανιάς, με
ένα έξοχο λυρικό ποίημά του εξυμνεί το Χωριό μας ως εξής:

Ωραίο Χωριό Κουμπουριανά

Ωραίο Χωριό Κουμπουριανά
που είσαι κάτω απ' τον Αϊ-Διά,
που έχεις την πλατεία σου
στη μέση την εκκλησία σου.

Την Παναγιά Σπηλιώτισσα
έχεις απέναντί σου
και με τη χάρη του Θεού
την έχεις μες στη ζωή σου.

Την Παναγιά Κωσιτώτισσα,
που σε καμαρώνει,
απέναντί σου κάθεται
σα νύφη στο μπαλκόνι.

Με τα ωραία σου βουνά
και τις ψηλές ραχούλες,
που βόσκουν γιδοπρόβατα
οι ωραίες βλαχοπούλες.

Την Παναγιά Σπηλιώτισσα
έχω μες στην καρδιά μου
και σένα όμορφο Χωριό
σ' έχω στην αγκαλιά μου.

Ποτέ μου δεν σε λησμονώ
κι ας είμαι μακριά σου
και μέσα στην καρδούλα μου
έχω την ομορφιά σου.

Το Χωριό μας και γενικότερα ο τόπος μας διαθέτει αρκετούς
ραψωδούς υμνητές της φύσης και της ιστορίας του, γιατί,
σύμφωνα με τον στίχο του ποιήματος «Οι Χωριανοί» του Γ.
Αθάνα, «μες στις καρδιές μας έχουμε παντοτινό Απρίλη».

Τραγούδια της ξενιτιάς

Το βράδυ πριν από την αναχώρηση του ξενιτευομένου οι
συγγενείς και οι φίλοι του τραγουδούν,

Βολιούμαι μια, βολιούμαι δυο,
βουλιούμαι τρεις και πέντε,
βουλιούμαι να ξενιτευτώ,
να πά' μακριά στα ξένα.

Κι όσα βουνά θε να διαβώ,
θε να τα παραγγείλω,
βουνά μου μη χιονίσετε,
κάμποι μην παχνιστείτε,
βρυσούλες και κρύα νερά
να μην κρουσταλλιαστείτε,
ως που να πάω στην ξενιτιά
και πίσω να γυρίσω.

Παρακαλάω το Θεό, Χριστό και Παναγία,
να 'μαι γερός και τυχερός,
να 'ρθω καζαντισμένος,
να βρω καλά το σπίτι μου
κι όλους τους δικούς μου,
να φέρω γρόσια και φλουριά
κι ασήμι και λογάρι.

Φάτε και πιείτε με χαρά
και μην πικροχολάτε,
η Παναγία και ο Χριστός
θα μας καλαντιαμώσει.

Πολλά τραγούδια λέγονται αυτή τη βραδιά ως και το εξής με
το οποίο ο ξενιτευόμενος αποχαιρετά τους γονείς του,

-Σ' αφήνω γεια, μανούλα μου,
σ' αφήνω γεια πατέρα.
Και σας αδέρφια μου γλυκά
κι αγαπητά ξαδέρφια.

Θα φύγω, θα ξενιτευτώ,
θα πάω μακριά στα ξένα,
θα φύγω αύριο και θα 'ρθω
και μην πολυλυπιέστε.

Μανούλα μου πονετική,
μη βαριαναστενάζεις.
Από τα ξένα χρήματα
συννά θε να σου στέλνω,
με τη δροσιά της άνοιξης
την πάχνη του χειμώνα,
και με τ' αστέρια του ουρανού
και τ' αργυρό φεγγάρι.

Θελά σου στέλνω μάλαμα,
θελά σου στέλνω ασήμι
και την αγάπη την πολλή
οπώ 'χω στην καρδιά μου,
να μη σε πιάνει βάσκαμα,
να μη σε πιάνει αρρώστια.

-Σύρε, παιδί μου, στο καλό
κι όλοι οι Άγιοι μαζί σου
και της μανούλας η ευχή

να 'ναι για φυλαχτό σου.
Μη σε πλανέψει η ξενιτειά
και μας αλησμονήσεις.

-Κάλλιο, μανούλα μου,
να μου σβηστούν τα μάτια,
παρά στην έρμη ξενιτειά
να σας αλησμονήσω.

Πριν αναχωρήσει ο ξενιτευόμενος προσεύχεται,

Βοήθα Χριστέ και Παναγιά
να πάω καλά στην ξενιτειά
και πίσω σαν γυρίσω,
μοναστήρι θα σου κτίσω.

Βοήθα στην επιστροφή
ληστής να μην επιτεθεί...

Την αγωνία και των γυναικών για τους συζύγους τους μήπως παραπλανηθούν από άλλα ξένα κάλλη, λησμονήσουν οικογένεια, γονείς και πατρίδα και παραμείνουν πολλά έτη στην ξένη χώρα (π.χ. τη Μεγάλη Βλαχία) και έλθουν γηρασμένοι, μας το λέγει παραστατικά το παρακάτω τραγούδι,

Μάνα με κακοπάντρεψες
και μού 'δωσες Βλαχιώτη,
μ' έδωκες στα κατούμενα
και μ' έδωκες στους κάμπους.

Εγώ στον κάμπο δεν βαστώ,
ζεστό νερό δεν πίνω,
εδώ οι τρυγόνες δεν λαλούν
κι ουδέ τρυγοπούλες.

Το λεν οι κούκοι στα βουνά
κι οι πέρδικες στα πλάγια,
το ποια έχει άντρα στην ξενιτιά
και γιό στο Βουκουρέστι.

Πες της να μην τον καρτερεί,
να μην τον παντεχαίνει,
τι οι Βλάχισσες είναι κακές,
είναι καγκελοφρύδες,
έχουν το μάτι σαν ελιά,

το φρύδι σαν γαϊτάνι,
κι αυτό το ματοτσίνоро
σαν φράγκικο δοξάρι.

Καίουν τους νέους στην καρδιά,
καίουν τα φυλλοκάρδια,
πάνε παιδιά ανύπαντρα
κι έρχονται γερασμένα.

Και το επόμενο τραγούδι έχει το ίδιο νόημα,

Σαν πας πουλί μ' στην ξενιτιά
Σαν πας πουλί μ' στα ξένα
Να μην αργήσεις 'ξάμηνα
μην κάνεις κάνα χρόνο...

Οι Αργιθεάτες και γενικότερα οι Αγραφιώτες επί Τουρκοκρατίας μετανάστευαν στις παραδουνάβιες Ηγεμονίες και κυρίως στη Μεγάλη Βλαχία. Με την αρετή της φιλεργατικότητας και τις πολλές ικανότητές τους οι ξενιτευόμενοι Αργιθεάτες πλούτιζαν, εξασφάλιζαν τη ζωή της οικογένειάς τους στη γενέτειρα πατρίδα τους και έκτιζαν εκκλησίες και μοναστήρια ως ιερά τάματα, για να έχουν τη Θεία Βοήθεια προστάτη τους να επιστρέψουν με το πλήρωμα του χρόνου στους οικείους τους και στο χωριό τους.

Η μουσική παράδοση των Κουμπουριανών

Παραδοσιακοί οργανοπαίκτες, μαθαίνουν την τέχνη από τους παλαιότερους. Είναι οι θεματοφύλακες της δημοτικής μουσικής παράδοσής μας με τη μέχρι σήμερα δραστηριότητά τους. Σεβόμενοι τη γνησιότητα και την αυθεντικότητα των μουσικών ακουσμάτων που παρέλαβαν από το παρελθόν, προσπαθούν με ευλάβεια να τα μεταφέρουν στις επόμενες γενιές.

Ένας από τους παλαιότερους μουσικούς του Χωριού ήταν ο Νικόλαος Γρηγ. Δήμος, γεννηθείς το 1860. Διηγείτο στο γιο του Γεώργιο Δήμο ότι ο παππούς του έπαιζε βιολί και λαγούτο και ο φιλόμουσος προπάππος του ήλθε καταδιωκόμενος

Παραδοσιακοί
Τραγουδιστές και
Οργανοπαίχτες
Κουμπουριανίτες

από τα Φάρασσα της Καππαδοκίας στην Ελλάδα λίγο μετά το 1800 και εγκαταστάθηκε στην Κάτω Χώρα Κουμπουριανών¹.

Οι Κουμπουριανίτες μουσικοί και οργανοπαίχτες έχουν ένα ξεχωριστό πάθος και ένα ασυνήθιστο μεράκι στη μουσική τέχνη τους και είναι αλφαβητικά οι εξής,

Δήμος Νικόλαος Γρηγ. (†) (βιολί, λαγούτο)

Δήμος Βασίλειος Γρηγ. (†) (κλαρίνο, ντέφι)

Δήμος Γεώργιος Νικ. (†) (ντέφι)

Δήμος Γρηγόριος Γεωργ. (λαγούτο, κιθάρα, ντέφι)

Καλλιακούδας Κωνσταντίνος Χρήστ. (βιολί, τραγούδι)

Καλλιακούδας Μιλτιάδης Λάμπρ. (†) (βιολί)

Καλλιακούδας Χρήστος Λάμπρ. (†) (βιολί)

Καραμπίνης Σωτήριος Δημ. (κλαρίνο)

Κίσσας Βασίλειος Απ. (βιολί, κλαρίνο, μπουζούκι)

Κίσσας Βασίλειος Ζαχ. (τουμπερλέκι, ντέλφι, ντραμς)

Ποζιός Ευάγγελος Λουκ. (δημοτικό τραγούδι, λαγούτο, κιθάρα)

Ποζιός Λουκάς Γεωργ. (†) (δημοτικό τραγούδι, κιθάρα, ντέλφι)

Ποζιού Αγορίτσα Ευαγγ. (λαϊκό τραγούδι)².

Η δημοτική μουσική κυριαρχεί σε όλες τις εκδηλώσεις του Χωριού. Το σύνθηρες μουσικό όργανο είναι το βιολί, αλλά το

1 Ο Κωνσταντίνος Νικ. Δήμος, ενωμοτάρχης Χωροφυλακής στο Αξάριον (Ακκισάρ) της Μαγνησίας στη Μικρά Ασία από το 1918 έως το 1922, νυμφευθείς εκεί, διηγήθηκε στην Αθήνα το 1975 την ιστορία της οικογένειας Δήμου.

2 Σύλλογος απανταχού Κουμπουριαντών 2017, *Ιστορία των Κουμπουριανών*, <http://www.koumpouriana.gr/istoria1.html>. Ανακτήθηκε, 16-6-2017.

σπουδαιότερο είναι το κλαρίνο. Ο αντίλαλός του απηχεί τη χαρά και την αισιοδοξία των χορευτών. Άλλα όργανα είναι το λαγούτο, η κιθάρα και το ντέ(λ)φι. Σπανίως χρησιμοποιείται και το ακορντεόν. Ιδιαίτερος χορός είναι ο «κλειστός». Κατ' αυτόν οι χορευτές, πολλοί μαζί συνδεδεμένοι χέρι με χέρι, σε σχήμα κύκλου, εκτελούν τον χορό. Όταν χορεύει πρώτος ένας άντρας, οι χαρακτηριστικότεροι συρτοί ή κλειστοί χοροί με τα τραγούδια τους, μεταξύ άλλων, είναι,

Η βλαχοπούλα

*Απάνω στα ψηλά βουνά στα βλάχικα κονάκια,
πέρασε νιος κι αγάπησε μια όμορφη βλαχοπούλα.
Όταν την πρωταγάπησε βλάχα και βλαχοπούλα.
Όταν την απaráτησε παλιόβλαχα τη λέει.
Βλάχα μ' για δεν πανιρεύεσαι,
βλάχα μ' δεν παίρνεις άντρα.*

Ο Αριστείδης

*Σύρε γκιζέρα ωρ' Αριστείδη μου,
σύρε γκιζέρα μάτια μ' τον ντουνια
και τον απάνου κόσμο τζοβαΐρι μου,
κι όθε εύρεις άλλη σαν και μένα,
μένα παράτησέ με Αριστείδη μου,
ρίξε και σκότωσέ με τζοβαΐρι μου.*

Η γυναίκα η καλή

Σαν άλλο δε με μάρανε
δω στον απάνου κόσμο,
της νύχτας το περπάτημα
και της αυγής ο ύπνος,
σαν τ' άλογο τ' αγλήγορο
σαν το γοργό ζευγάρι,
σαν τη γυναίκα την καλή
που να τιμάει τον άνδρα,
να στέκει ορθή να τρώει ψωμί
να τον κερνάει να πίνει.

Οι χοροί τσάμικος και καλαματιανός είναι στην ημερήσια διάταξη. Στον τσάμικο χορό καλύτερος χορευτής είναι εκείνος, ο οποίος ανυψώνεται περισσότερο στον αέρα. Σε όλες τις εκδηλώσεις, αλλά κυρίως κατά τα πανηγύρια, όλοι επιδίδονται στον χορό. Ακόμη και οι ηλικιωμένοι «φέρνουν καμιά γυροβολιά», λέγοντας, «Σάματ' θα ζω τ' χρόν'; Για βαράτ', ορέ παιδιά, το τραγούδι, *Παραμεράτε λυγερές, παραμεράτε νέοι, για να'μπει ο γέρος στον χορό, που η καρδιά το λέει*». Όλοι σπεύδουν να «κεράσουν» τους μουσικούς για εκείνον, ο οποίος χορεύει πρώτος. Όσο περισσότερα είναι τα «κεράσματα» στα βιολιά και τα κλαρίνα, τόσο μεγαλύτερη είναι η αγάπη και η εκτίμηση στο πρόσωπο, το οποίο χορεύει. Σε αυτούς τους χορούς γίνονται και τα «νυφοδιαλέγματα», όπως λέγει και το τραγούδι, «*Την είδα πρώτη στον χορό με το μαντίλι στο λαιμό*».

Παρατίθεται κατωτέρω ένα επιτραπέζιο τραγούδι, που τραγουδιέται μόνο από γυναίκες σε εορτές σε σπίτια αλλά και σε αρραβώνες,

Οθ' είναι γάμος και χαρά
όθ' είναι πανηγύρια
εμένα βάνουν να κερνώ
γιομάτα τα ποτήρια.

Κι από το συχνοκέρασμα
κι απ' το φιλό τραγούδι
τρεμούλιασαν τα χέρια μου
και φεύγει το ποτήρι.

Ούτε σε πέτρα βάρεσε,
ούτ' έπεσε στο χώμα,
παρά πήγε και στάθηκε
σε νιούτσικου το γόνα.

Ο νιος, καλός στα χέρια του
προκάνει, το λαβαίνει
στο χέρι μου το έβαλε
και το μυαλό μου παίρνει.

Πάαινε κύρη μ' κι εύρε τον
και μάθε οπούθε είναι
γιατί με καρδιοχτύπησε
κι άρρωστη τώρα είμαι.

Ο Γεώργιος Νικ. Δήμος και η φιλόμουση σύζυγός του Λαμπρινή χόρευαν τον μικρασιατικό «χορό των κουταλιών» στα Κουμπουριανά. Η φιλοξενούμενη συνυφάδα της Λαμπρινής, Αναστασία Κώστογλου, από το Αξάριο της Μαγνησίας της Μικράς Ασίας ήταν η δασκάλα του χορού. Η Λαμπρινή χόρευε τον «χορό των κουταλιών» σε οικογενειακές διασκεδάσεις με απαγγελία στίχων μεταξύ της ίδιας και του μουσικού και οργανοπαίκτη συζύγου της¹. Ακολουθεί το τραγούδι «Ο νταϊρές»:

Τι τον βαρείς το νταϊρέ,
τι τον πετάς σ' απάνω.
Εδώ τα χρόνια μ' πέρασα,
βήμα-κουτάλια χάνω.

Να κρού(ω) σιγά τον νταϊρέ,
ειμένα δε μον πάει.
Πάντα γερά θα τον βαρώ,
το βήμα σ' ίσια να κρατώ.

Απάνω-κάτω ο νταϊρές,
τι είν' ετούτα, που μου λες.

Πέρα-δώθε τον βαρώ,
όλο απάν' θα τον πετώ.

¹ Η Ιφιγένεια Δήμου-Ποζιού στον οικισμό Ραγάζια το καλοκαίρι του 1974 διηγείτο, «Αυτό το τραγούδι (Ο νταϊρές) το τραγουδούσαν τότε ο αδερφός μου Γιώργης με τη Λάμπρω. Ο Γιώργης έπαιζε τον νταϊρέ και εκείνη χόρευε με τα ξύλινα κουτάλια στα χέρια. Συνήθως το τραγουδούσαν μόνοι τους ... μια-δυο φορές ήμουν κι εγώ εκεί».

Θα πηδώ κι θα τον πιάνω,
βήμα δ'κό σ' εγώ δε χάνω.

Σε τηράω μέσα στα μάτια,
μού 'χεις την καρδιά κομμάτια.
Χαμηλά τηράω σαν τότε,
τήραξέ με πότε-πότε.

Απάνω-κάτω ο νταϊρές,
τι είν' ετούτα, που μου λες.

Από τα παραδοσιακά τραγούδια που ακούγονταν στα πανηγύρια και τους γάμους στα Κουμπουριανά ήταν και το τραγούδι η «Βαρκούλα¹»,

*Βαρκούλα έρχεται από τη Χιό
την άκρη-άκρη το γιαλό.
- Βαρκούλα μ' τι χαλεύ'ε² εδώ
μέσα στο ξένο το χωριό;
- Ήρθα να δουν τα μάτια μου
πώς τα περνάει η αγάπη μου.*

Οι Κουμπουριανίτες και οι Αργιθεάτες ως γνήσιοι Έλληνες είχαν ανέκαθεν πανελλήνια και κοσμοπολιτική συνείδηση σε όλες τις εκφάνσεις του λαϊκού πολιτισμού τους. Τα ακούσματα της παραδοσιακής μουσικής, που έχουμε εμείς από τους παλαιότερους, πρέπει να συνεχίσουν να υπάρχουν και να μεταδοθούν στις νέες γενιές. Τα δημοτικά τραγούδια αποτελούν δημιουργήματα της λαϊκής ποίησης και συνδέονται με τη μουσική και τον χορό. Διακρίνονται για την τολμηρή σύλληψη του θέματος, την παραστατικότητα, την πλαστικότητα των εικόνων και τη λιτότητα του λόγου. «*Τα δημοτικά τραγούδια μας είναι αγνά αγριολούλουδα, τα οποία φύτρωσαν επάνω στις καθαρές και βασανισμένες βραχόπετρες, που τις δέρνει ο πόνος, μα που φεγγοβολούνε σαν διαμάντια από τον Ήλιο, και που ξεπλένονται από την καθαρή βροχούλα³*» έγραψε ο Φώτης Κόντογλου (1895-1965), συγγραφέας και ζωγράφος.

1 Αυτό το τραγούδι το τραγούδησε το 1960 σε γάμο η γιαγιά Στεργιανή (Στεργιάνω) Κίσσα από τον οικισμό Καραλή.

2 Το ρ. *χαλεύω* της τοπικής διαλέκτου σημαίνει, ζητώ, γυρεύω.

3 Κόντογλου Φ. 1976³, «Τα έμορφα τραγούδια μας, η αναπνοή της φυλής μας», *Η πονεμένη ραμμοσύνη*, Εκδοτικός Οίκος «Αστήρ» Αλ. & Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι, σ. 323

Ο γλωσσικός θησαυρός της Αργιθέας

Στην Αργιθέα η Ελληνική Γλώσσα, λόγω του απρόσιτου ορεινού και δύσβατου εδάφους της στους διάφορους κατά καιρούς επιδρομείς, παρέμεινε πάντοτε ανεπηρέαστη και καθαρή και οι κάτοικοι διατήρησαν την πολυσυμφωνική δωρική προφορά της. Ακόμη και σήμερα πολλοί γέροντες μιλούν αρχαιοπρεπή γλώσσα. Αυτή είναι μια ένδειξη της αδιάκοπης συνέχειας της αρχαίας ελληνικής παράδοσης στην περιοχή των Αγράφων.

Ένα μικρό ποσοστό λέξεων, κατάλοιπο της Τουρκοκρατίας, το δανείστηκε από τις γύρω, επί πέντε σχεδόν αιώνες, υπόδουλες περιοχές της Ηπείρου και της Θεσσαλίας. Και μαζί με ελάχιστες σλαβικές, λατινικές, αλβανικές λέξεις, αποτελούν τη μόνη επίδραση, που υπέστη η Ελληνική Γλώσσα στην Αργιθέα.

Στοιχεία προφοράς των λέξεων

Οι συνήθειες ιδιωματισμοί είναι οι εξής, α) η προφορά γνωστών πανελλαδικώς λέξεων και φράσεων από τις οποίες μετατρέπονται¹ ή παραλείπονται φωνήεντα, π.χ. *σίφων* = *σφούνη*, *τυφών* = *τράνη*, β) η αυτούσια ή τροποποιημένη χρήση αρχαίων λέξεων και φράσεων και γ) η μετατροπή φωνηέντων σε άλλα φωνήεντα και διφθόγγους μόνον στον εκφερόμενο λόγο και όχι στον γραπτό, *το ο μετατρέπεται σε ου*, *το ω σε ου*, *το ε σε α*, *το α σε ο*, *καταργούνται πολλά φωνήεντα λέξεων κλπ.* (π.χ. ο Κωστής = ου Κουστής, τον γέλασε = τον γιέλασε, στην πλατεία = ζμπλατεία).

Κύρια ονόματα

Στα Κουμπουριανά τα βαπτιστικά ονόματα είναι τα ακόλουθα, πανελλαδικώς καθιερωμένα, αρχαιοελληνικά και χριστιανικά ονόματα:

Αγλαΐα, Αγορή, Αδαμαντία, Αθανάσιος, Αθηνά, Αικατερίνη, Αλέξανδρος, Αλίκη, Αμαλία, Αναστάσιος, Αναστασία, Αντιγόνη, Απόστολος, Αριστείδης, Αχιλλέας, Βάιος, Βασίλειος,

1 Ο περιηγητής William Leake (1777-1860) αναφέρει ότι στις 14-12-1806 βρήκε στον Κραννώνα Λάρισας αρχαία νομίσματα και επιγραφές, στις οποίες φαινόταν καθαρά η μετατροπή του *ω σε ου* και του *α σε ο*, *τον ταγούν γνούμας* (των ταγών γνώμας), *Κραννουίνιον*, *Γομφίτον*, *Φεραίον* (Κραννωνίων, Γομφίων, Φεραίων).

Βασιλική, Γεώργιος, Γλυκερία, Γρηγόριος, Δημήτριος, Ειρήνη, Ελευθέριος, Ελευθερία, Ευάγγελος, Ευανθία, Ευδοξία, Ευφροσύνη, Ζαχαρίας, Ηλίας, Θεοδόσιος, Θεόδωρος, Θεοφάνης, Θεοφύλακτος, Θεοχάρης, Θωμάς, Ιουλία, Ιφιγένεια, Ιωάννα, Ιωάννης, Κλεομένης, Κυριακή, Κωνσταντίνος, Λάζαρος, Λάμπρος, Λαμπρινή, Λεωνίδα, Λουκάς, Μαρία, Μαρίνα, Μάρκος, Μελπομένη, Μιλτιάδης, Μιχαήλ, Νικόλαος, Όλγα, Ολυμπία, Ουρανία, Παναγιώτης, Παναγιώτα Πελαγία, Περικλής, Πέτρος, Ροδάνθη, Σοφία, Σπυρίδων, Σπυριδούλα, Σταυρούλα, Στέφανος, Στυλιανός, Σωτήριος, Τριανταφυλλιά, Φώτιος, Χαράλαμπος, Χρήστος, Χρυσάνθη, Χρυσόστομος κ.ά.

Ονομασίες μηνών

Γενάρ'ς (Ιανουάριος), Φλεβάρ'ς (Φεβρουάριος), Μάρτ'ς (Μάρτιος), Απρίλ'ς (Απρίλιος), Μάης Μάιος), Θερ' -ισ-της (Ιούνιος), Αλωνάρ'ς (Ιούλιος), Αύγουστος, Τρυ-γ-πητής (Σεπτέμβριος), Αη-Δημήτρ'ς (Οκτώβριος), Χαμένος (Νοέμβριος), Αντριάς (Δεκέμβριος).

Παραδειγματικοί Ιδιωματισμοί

«Του παρακάναμι φέτος με του κριάς, κριάς τις απόκριες, κριάς τ' Λαμπρή, κριάς στο παν'γγύρ', θα ... πάθουμι τίποτα!».
–«Τ'ς έντ'σαν τ'ς άλλοι;» –«Τ'ς έντ'σαν!» κ.ά..

Αργιθεατικό λεξιλόγιο

Οι υπερήφανοι Κουμπουριανίτες και Αργιθεάτες κρατούν ψηλά τα ιδεώδη της ελληνικής φυλής, τη γλώσσα, την ελευθερία και τη λεβεντιά και εκφράζουν με πηγαία ειλικρίνεια τα φιλόξενα αισθήματα σ' αυτούς, που θα ανεβούν στα πανύψηλα βουνά των Αγράφων και θα γνωρίσουν από κοντά μαζί με την ομορφιά του αλπικού τοπίου και την ωραία ψυχή των κατοίκων της Αργιθέας.

Το καθημερινό λεξιλόγιο των κατοίκων απαρτίζεται από λέξεις της αμιγούς ελληνικής γλώσσας χωρίς ξενισμούς, αλλά με ορισμένες φωνολογικές διαφοροποιήσεις φθόγγων των φωνημάτων, που επηρεάζουν τη φωνολογική δομή είτε των μορφημάτων είτε και των λέξεων, που έρχονται σε επαφή με τον λόγο. Πρόκειται για φωνολογικά φαινόμενα, τα οποία ονομάζονται στη Γραμματική *πάθη φωνημάτων* και διακρίνονται σε πάθη φωνέντων και πάθη συμφώνων¹.

Το Λεξικό Τοπικών Ιδιωματικών Λέξεων² των Κουμπουριανών και της Αργιθέας εμπλουτίζει τη Νεοελληνική Γλώσσα³ και παρουσιάζεται απαράλλακτο στις σελίδες που ακολουθούν.

1 Χατζησαβίδης Σ.-Χατζησαββίδη Αθ. 2011, *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, σς 19-20.

2 Η ιδιωματική λέξη ή έκφραση είναι μια ειδική κατηγορία φρασεολογισμού, όπου η σημασία της είναι αποσυνδεδεμένη πλήρως από τη σημασία των συστατικών της. Βλ. περισσότερα στο <http://www.greek-language.gr/>.

3 Στεργίου Ξ. 2001, *Η αργιθεάτικη διάλεκτος (Λεξικογραφία-Γλωσσολογία-Λαογραφία)*, Έκδ. Σύλλογος Αργιθεατών Θεσσαλών Αθήνας, Αθήνα.

A

Αβαθία, η Ευανθία

Άβαλτος, αυτός που ενεργεί
αυτόβουλα, που δεν είναι
βαλτός.

Αγάλια, σιγά-σιγά

Αγάνι-α, η κορυφή του σιταριού
με το καρπό, τα ξερά άνθη
αγριόχορτων, κριθαριού,
σιταριού κλπ., που διεισδύ-
ουν στα ρούχα και τα μαλλιά
ανθρώπων και τα ζώων.

Αγανός, αραιός

Αγ(ου)ρίδα, το ανώριμο τσαμπί
σταφυλιού

Αγγειό, κεραμικό, ξύλινο, γυά-
λινο, μεταλλικό και πλαστικό
δοχείο (αγγείον)

Αγκιλώθκα, καρφώθηκα από
αγκάθι

Αγκλίτσα (η), η κλίτσα (αγκύλη-
αγκυλίτσα), η βακτηρία του
κτηνοτρόφου.

Αγκωνάρι, επεξεργασμένη
πέτρα, ορθογώνια, που τοπο-
θετείται στις γωνίες πέτρινων
κτισμάτων για καλύτερο
«δέσιμο» της τοικοποιίας.

Αγίνωτος, άγουρος, ανώριμος

Αγνάντι, απέναντι

Αγραπίδα, η επίστεψη του πέτρι-
νου τοίχου κατοικιών, εκκλη-
σιών και άλλων κτηρίων με
πλακερές πέτρες

Αδειάζω, έχω χρόνο στη διάθεσή
μου, δεν έχω δουλειές, είμαι
εύκαιρος.

Άθαρο (το), αθώρητο, αυτό που
δεν φαίνεται, που καλύφθηκε
ολόκληρο από κάτι, που
λερώθηκε.

Αθημωνιά, εξωτερική αποθή-
κευση ξερών χόρτων, άχυρου,
ή καλάμποκιάς σε μεγάλο
ξύλινο στύλο σε μορφή κώνου.

Ακουρμαίνομαι, ακούω

μακρινούς ήχους, προσπαθώ
να ακούσω κάτι.

Άκουρος, ακούρευτος

Αλ(η)χτάω, (πλακή), γαβγίζω

Αλ(ι)σίβα, νερό από βρασμένη
στάχτη για λούσιμο

Αλάδωτος, αβάπτιστος, φαγητό
χωρίς λάδι

Αλαιμουργιάζω, Περνώ το
χέρι μου γύρω από το λαιμό
κάποιου, τον πνίγω.

Αλάνταβος, απρόσεκτος, επιθετι-
κός, ατάλαντος

Αλάργα, μακριά

Αλαργεύω, απομακρύνομαι

Αλαταριά, πέτρα με μεγάλη επι-
φάνεια που βάζουν αλάτι για
τα ζώα.

Αμαλαϊά, βοσκότοπος

Αμούντι (έγινε), εξαφανίστηκε

Άμπακος, άβακας (πίνακας), π.χ.
έφαγε τον άμπακο, έφαγε
μέχρι σκασμού, έφαγε και τον
άβακα (πίνακα).

Αμπάρι, ο χώρος αποθήκευσης
αλεύρων, σιταριού, καλάμπο-
κιού

Άμποτες, κάποτε

Αμπώχνω, σπρώχνω

Αμπούριασε, γέμισε καπνό

Αναβερβέρξα, ανατρίχιασα

Αναμέρα, κάνε στην άκρη

Αναπιάνω, αραιώνω το προζύμι
με αλεύρι και νερό για το
ζύμωμα ψωμιού.

Ανάρμεγν, δεν έχει αρμεχθεί

Ανασκ(ε)λώνομαι, πέφτω ανά-
σκελα

Αναχαράζω, αναμασώ (επί μυρι-
καστικών ζώων)

Ανεβατίζω, ζυμώνω αλεύρι
σταρένιο ή καλάμποκίσιο με
μαγιά, για να γίνει ανεβατό
(φουσκωμένο).

Ανέμη, ξύλινη συσκευή με

περιστρεφόμενο μέρος, επάνω στην οποία τυλιγόταν το νήμα και δημιουργείτο η κελέβα.

Αντρακίδα, σκληρό αγκάθι των αγρών

Αντράλα ή ντράβαλος ή ντράβαλα, φασαρία

Αούτ(η)ς, ο ξένος που δεν είναι κατανοητός από τους γηγενείς.

Απέθω, από εδώ

Απέκει, από εκεί

Απεριλόπτος, αυτός που δεν επιμελείται την προσωπική καθαριότητά του.

Απιθώνω, αφήνω πράγματα προσεκτικά κάτω ή πιάτα σε τραπέζι.

Απίστωμα, μπρούμυτα

Απλάδι, κλινσοκέπασμα από πρόβεια μαλλιά

Απίο, συχνός επίμονος άνεμος που φυσάει χαμπλά στο έδαφος (από-γειος).

Απολ(υ)τός, ο συρτός χορός

Απουκουντριάσμενος, ο βλάκας που δεν καταλαβαίνει τίποτε.

Απομώθηκα, απομονώθηκα, έπαθα ασφυξία

Απόπατος, πρόχειρη εξωτερική τουαλέτα

Αποπαίρνω, αποσπώ την προσοχή κάποιου από σοβαρές σκέψεις, τον παρατηρώ.

Απουπούι, επιφώνημα σχελιστικό που δηλώνει έκπληξη.

Αποξούλια, απέξω

Απόστασα, κουράστηκα

Αργάζω, προετοιμάζω

Αρμάθα, πλέξιμο κρεμμυδιών και σκόρδων

Αρμαθιά, η σειρά

Αραδιάστρα, η υποχρεωτική διέλευση από ένα στενό πέρασμα

Αρίδα, χειροκίνητο τρυπάνι για ξύλα

Αρίδες, πόδια ψηλών ανθρώπων

Αρμάθα ή αρμαθιά, πλεγμένα κρεμμύδια, σκόρδα, ρόκες στην αποθήκη για συντήρηση

Αρμέγω, συλλέγω το γάλα από γαλακτοφόρα ζώα.

Αρνοπόκ(ι), τα μαλλιά ενός αρνιού στο τέλος του πρώτου χρόνου της ζωής του

Αρτ(υ)μή, άπαχο τυρί, που καταναλώνεται τον χειμώνα (άρτυμα, άρτος, αρταίνομαι).

Αρταίνομαι, τρώγω φαγητά ζωικής προέλευσης.

Ασαλάγης, αυτός που δεν δέχεται συμβουλές.

Αστραπόκαμμα, δένδρο ή σπίτι ή άλλη εγκατάσταση που κάρκε από πτώση κεραυνού.

Αστραποτισοκάνισμα, πτώση κεραυνών

Αστρέχα (Οστρέχα), η προέκταση της σκεπής του σπιτιού για την προστασία της τοικοποιίας από τα όμβρια ύδατα

Αστριτόχιονος, ιοβόλο φίδι, αστρίτης διασταυρωμένος με οχιά

Ασφέντομας, η σφενδάμη, δένδρο μεγάλο, φυλλοβόλο με άριστης ποιότητας ξύλο

Αυγατίζω, μεγαλώνω, αυξάνω, πολλαπλασιάζω

Αυτόνω, κάμνω αυτό

Αυχκόνος, αυχένος (σβέρκος), διάσελο (πέρασμα βουνοκορφής)-αυχίν

Αφανταλιά, αφύσικο πράγμα

Αφαντιάζομαι, φαντασιώνομαι, παρασύρομαι, βλέπω φαντάσματα.

Αφάντιασμα, σκιάχτρο

Αχαϊρευτος, (α+χαίρω, α+χαϊρι), ανεπρόκοπος,

Αχούλιασμα, νχηρός μακρόσυρτος αναστεναγμός

Αχούρι, χώρος ακάθαρτος

Β

Βάβω (ή μανιά), γιαγιά

Βαγγανίζω, περνώ με θόρυβο και περιφέρομαι γύρω από ένα σημείο

Βάζω, βουίζω, κάνω μεγάλο θόρυβο

Βαϊζώ, γέρνω αριστερά-δεξιά

Βακούφ(ι)κο (τουρκ. vakif), η περιουσία των ιερών ιδρυμάτων

Βάκρα, προβατίνα με λευκό τρίχωμα στο σώμα της και με μαύρο κεφάλι

Βάντα, κλαδί δένδρου (προκειμένου για οπωροφόρα δέντρα) γεμάτο καρπούς

Βαντάκια, δέματα με αποξηραμένες καλαμποκιές, ζωτροφή για τον χειμώνα

Βαρκό, πράσινο σημείο σε χωράφια ή βοσκοτόπια, που βγαίνει λίγο νερό

Βάκισμα, κτύπημα

Βατσουνιές, πυκνή συστάδα αγριόβατων

Βελαώρα, θαμνώδης έκταση για βοσκή ζώων

Βερέμ(ι)κο, ελαττωματικό ζώο ή πράγμα

Βερεσέ, (τουρκ. veresiye) επί πιστώσει

Βετούλι-α, αρσενικό-θηλυκό κατοίκι της χρονιάς για αναπαραγωγή

Βιδούρα, μικρό ξύλινο δοχείο με χερούλια 12 λίτρων, που

χρησίμευε για άρμεγμα των ζώων

Βίκος, φυτό εξισορρόπησης της καλλιεργούμενης γης με ταυτόχρονη αντιμετώπιση των ζιζανίων και καλή ζωτροφή

Βιός (το), η ατομική περιουσία κάποιου (κυρίως τα γιδοπρόβατα)

Βίραγκας (ο), ρουφήχτρα σε ποτάμι

Βίτσα, ξύλινη ανθεκτική βέργα (από κρυνιά)

Β(ι)τσέλα, μικρό ξύλινο και φιλοτεχνημένο δοχείο για μεταφορά πόσιμου ύδατος με μικρό στόμιο και με ιμάντα ανάρτησης

Βιτσώνω, τρώγω υπερβολικές ποσότητες φαγητών (π.χ. την έκανα βίτσα την κοιλιά).

Βολά, φορά

Βούγγα, παιδικό παιχνίδι θορυβώδες

Βούγγος, γρήγορα

Βομπριάζω, πεισμώνω για πολλές ημέρες

Βόρ(ι)σμα, ελαφρός βόρειος άνεμος

Βουλιώμαι, σκέφτομαι, αποφασίζω

Βουτσώνω, θυμώνω

Βρυσ(ι)κά, τοποθεσία που αναβλύζουν πόσιμα νερά και υπάρχει βρύση

Γ

Γαβρίδια (ο γαύρος), φυλλοβόλο δέντρο που επιβαρύνει τη λοιπή κλωρίδα

Γαλάρια, τα γαλακτοφόρα ζώα

Γαλάρι, το μέρος της στάνης στο

οποίο γίνεται το άρμεγμα των αιγοπροβάτων

Γαλατσίδα, ποώδες φυτό με δηλητηριώδη γαλακτώδη χυμό και με μεγάλα κίτρινα

- λουλούδια
- Γανιάζω**, κλαίω γοερά
- Γάστρα**, μεταλλικό θολωτό κάλυμμα για ψήσιμο φαγητών σε ταψί
- Γεματίζω**, γευματίζω, τρώω για μεσημέρι
- Γεννήματα**, οι καρποί, τα γεωργικά προϊόντα
- Γεννήματα**, τα δημητριακά
- Γηροκόμι(ο)**, ο ηλικιωμένος άνθρωπος που χρειάζεται φροντίδα
- Γιαννιώτης**, ο βορειοδυτικός άνεμος στην Αργιθέα
- Γιαπα-γιούπας**, αργός στις κινήσεις και στις αποφάσεις
- Γιατάκι**, το καλοκαιρινό καλύβι
- Γίκος**, η στίβα με χοντρά κλινοσκεπάσματα (κουβέρτες, φλοκάτες κ.ά.), η οικοσκευή της νύφης
- Γιόμα**, το προμεσημβρινό γεύμα, το κολατσιό
- Γιομώνω**, γεμίζω
- Γιορτάνι**, περιδέραιο (αντιδάνειο από το εορτινό στολίδι)
- Γιουρούκι**, ο φασαριόζος
- Γκέμι (τουρκ. gem)**, χαλινός
- Γκέσα**, η μεγάλη μαύρη γίδα που οδηγεί το κοπάδι
- Γκιζεράω**, σεργιανίζω, περιφέρομαι χωρίς εμφανή σκοπό
- Γκίζω**, επηρεάζω την υγεία του πεπτικού συστήματος
- Γκιούμι**, το ανοξείδωτο δοχείο μεταφοράς νερού ή γάλακτος
- Γκισέμι**, ο μεγάλος τράγος που οδηγεί το κοπάδι
- Γκορτζιά**, η αγριοαχλαδιά
- Γκριντάλι**, ο ψηλός άντρας
- Γλαβανή**, μικρό παράθυρο στο ξύλινο ταβάνι του σπιτιού
- Γλίνα**, χώμα πυκνής υφής, με κόκκινο ή πρασινογάλαζο χρώμα, κατάλληλο για κεραμοποιία, ακατάλληλο για καλλιέργειες
- Γνέθω**, δημιουργώ γνέμα (νήμα) από το μαλλί προβάτων, χρησιμοποιώντας τη ρόκα
- Γόμος**, γέμισμα, το υλικό των γεμιστών φαγητών
- Γονίδια**, οι γονείς
- Γόνος**, το σμήνος των μελισσών με τη βασίλισσά του
- Γουμίδια**, εντόσθια αμνοεριφίων με διάφορα χόρτα εποχής
- Γούπατο**, περιοχή όπου το έδαφος παρουσιάζει υποχώρηση
- Γούτσια**, οι καρποί του καλαμποκιού που δεν ωρίμασαν
- Γραδώνω**, στριμώνομαι σε στενό πέρασμα
- Γραμμένος, -η**, ζωγραφισμένος. -η
- Γρέκι**, συγκεκριμένος τόπος διανυκτέρευσης κοπαδιού αιγοπροβάτων
- Γρέντζελα**, τα αγριοστάφυλα
- Γρίβας**, το άλογο που έχει τρίχωμα κυρίως λευκό και μαύρο κατανεμημένο ομοιόμορφα με αναλογία υπέρ του λευκού
- Γρίβος**, ψαρός
- Γριντιά**, βασικό δομικό στοιχείο ξύλινης στέγης, χοντρό ξύλο που τοποθετείτο οριζόντια από τοίχο σε τοίχο και στήριζε όλη τη στέγη του σπιτιού
- Γρoικώ**, γνωρίζω τα βασικά, θυμούμαι (αγροίκος, αγροικία)
- Γρούμπιασα**, καμπούριασα
- Γρουμπούλι**, το εξόγκωμα
- Γωνολίθι**, η σμιλεμένη μεγάλη περιμετρική πέτρα του τζακιού
- Γωνιά**, το τζάκι

Δ

Δαμάλα, η νεαρή αγελάδα που προορίζεται για αναπαραγωγή

Δέση (η), η υποδομή της κατασκευής μόνιμης πηγής νερού

Δημοσιά, ο δρόμος για αυτοκίνητα

Διακονεύω, ζητιανεύω

Διακονιάρης, ζητιάνος

Διάσελο, το πέρασμα ανάμεσα σε δύο ράχες

Διάστρα, εξάρτημα του αργαλειού

Διασίδι(ι), το ιδιασμένο νήμα (γνέμα) του αργαλειού

Διάτανος, ο διάβολος

Δικέλ(ι), δικούλι ή δικράν(ι), το ξύλο με διπλή ή και τριπλή άκρη για τη συλλογή του κομμένου χορταριού

Δίμ(ι)το, το πυκνό ύφασμα με διπλά μιάτρια του αργαλειού

Διπλάρικα ή Διπλαρόνια, τα δίδυμα τέκνα

Δισάκ(ι), μάλλινος σάκος μεταφοράς φορτίων στον ώμο

Δριστέλα, το σύστημα κίνησης των υδρόμυλων

Δοντάγγ(ι)α, ειδική πένσα για εξαγωγή δοντιών

Δρολάπι(ι), το πυκνό χιόνι και το χιονόνερο

Ε

Έδωκε, ανέτειλε ο ήλιος, το φεγγάρι

Είνоро, όνειρο (αναγραμματισμός)

Έκαμα, υπηρέτησα ή εργάστηκα (π.χ. στη Ρόδο κλπ.)

Έκοψε η βροχή, σταμάτησε να πέφτει η βροχή

Έκοψε το γάλα, παράβρασε το

γάλα

Έμασαν οι μέρες, πέρασαν, λιγόστεψαν

Εύχος (το), ισχυρή επιθυμία, ευχή

Έχος (το), η κινητή και ακίνητη ατομική περιουσία, το βίος

Ζ

Ζάβας, δάσος καστανιάς

Ζαβός, αυτός που κάνει ζημιές, ο άτακτος, ανυπάκουος

Ζαγκανάω, κουνάω

Ζαγκλαβάνι, ενοχλητικός

Ζαλίκι, φορτίο που μεταφέρεται δεμένο στην πλάτη

Ζαλικώνομαι, φορτώνομαι με φορτίο δεμένο στην πλάτη μου

Ζάπι, επιβολή αυθαίρετου ελέγχου σε ανθρώπους και ζώα

Ζαπώνω, καταπατώ ξένο πράγμα

Ζαράλι, σωματικό ελάττωμα, αναπηρία

Ζαγάρι, κυνηγόσκυλο

Ζ(ευ)γαρόνια, αυτοσχέδια μοκασίνια από δέρμα χοίρων

Ζεματούρα, πρόχειρη πίτα με καλαμποκίσιο αλεύρι και κολοκύθι («ζεματάει»)

Ζέχνω, μυρίζω έντονα

Ζηβάω, σβήνω

Ζιόγκος, εξόγκωμα

Ζουλάπι, άγριο ζώο

Ζ(ου)μπάω, σπρώχνω

Ζμάχια, παράσιτα (κυρίως δένδρων) που ευνοούνται από την υγρασία
Ζόδι, θυμός
Ζόχια ή ζοχοί, γνωστό άγριο χόρτο
Ζούδι, φίδι, γενικά το ερπετό
Ζυγός, το ξύλο στο σβέρκο των βοδιών που οργώνουν, για να κρατά σταθερή την μεταξύ

των ζώων απόσταση.
Ζυγούρι-α (n), αρσενικό-θηλυκό πρόβατο έως ενός χρόνου
Ζυγώνω, πλησιάζω προσεκτικά
Ζωνάρι, ζώνη για άνδρα ή γυναίκα, ξερότοιχος που συγκρατεί το χώμα.
Ζώσμα, δώρο της νύφης στους συγγενείς του γαμπρού

Θ

Θειάκω, η θεία
Θειαίνομαι, απορώ
Θ(η)κάρ(ι), θήκη μαχαιριού
Θ(η)καροβύζα, η γίδα με μεγάλες θηλές, που αρμέγεται

εύκολα
Θράσιο, χάθηκε ένα ζώο αναξιοποίητο
Θρασίμι, ψοφίμι

Ι

Ιδιάζω, μεταφέρω τα νήματα από τα κουβάρια στον αργαλειό
Ίσκιωμα, φάντασμα

Ίτσια, αγριολούλουδα μωβ χρώματος (τα ία, οι άγριοι μενεξέδες)

Κ

Καβραμάς (ο), φαγητό μεγάλης διάρκειας από χοιρινό κρέας
Καζαντίζω (τουρκ. kazantim, λατιν. casa), πλουτίζω, κάνω περιουσία
Καλοπίχερα, εύκολα
Καναβιά, τριχιά
Κανούτος, σταχτής (συνήθως για ζώα)
Καιπνόγκεσα, κατάμαυρη γίδα
Καραμάνικη, άσπρη προβατίνα με φαρδιά ουρά
Καραούλι, παρατηρητήριο, σκοπιά
Καρδάρια, ξύλινο στρογγυλό δοχείο για άρμεγμα ζώων
Κάργας, παλικαράς

Καρδιλέγκος, λάρυγγας
Καρκανιδιάζω, καίγομαι πολύ
Καρκολόιμα, το κακάρισμα της κότας
Καρκώθηκα, στραβοκατάπια, μου στάθηκε κάτι στο λαιμό.
Καρούτα, ξύλινο δοχείο για τα σταφύλια
Καρ(υ)όφ(υλ)λα, τα φύλλα της καρυδιάς
Κασαβέτι, πρόβλημα, στενοχώρια
Κατακέφαλο, καρπαζιά
Καταχεριάζω, κτυπάω με τα χέρια
Κατσιαμάκι, βρασμένο καλαμποκάλευρο για πρόχειρο φαγητό

- Κατσαπλιάς**, ανάρτης
- Κατσούλα**, κουκούλα
- Καλοσκαίριζω**, τρώγω ένα φρούτο εποχής καλωσορίζοντας τον καιρό.
- Καρδιλέγκος ή καρδιλιάγκος**, λάρυγγας
- Καρκώνομαι**, πνίγομαι καθώς τρώγω και μιλάω
- Κατακεφαλιά**, δυνατό κτύπημα στο κεφάλι με ανοικτή την παλάμη κάποιου
- Κατσιλώνω ή τσιλαυτιάζω**, σπκώνω τα αυτιά μου όρθια προς το μέρος που ακούγεται θόρυβος
- Καχριμάν(ν)ς**, ο εργατικός άνδρας
- Κελέβα**, νήμα συσκευασμένο κυκλικά
- Κεντάριο**, ζιζάνιο, εκείνος που αναμοχλεύει διάφορα, που προκαλεί αντιδράσεις
- Κερνί**, πρόχειρη κυψέλη μελισσών
- Κλαπάτσα**, ασθένεια των προβάτων
- Κλαπατσιγκανα**, τα μουσικά όργανα ορχήστρας πανηγυριού
- Κλαρίζω**, κόβω κλαδιά δέντρου
- Κλιορεύω**, κοιμάμαι
- Κλιτσίκια**, τα πόδια στην άρθρωση του γόνατος και του αστραγάλου
- Κλιτσονάρια, τα λυγισμένα πόδια
- Κλωτσοτύρι**, παράγωγο ξυνόγαλου
- Κόθρος**, γωνία, τα ακριανά κομμάτια πίτας ή γλυκού
- Κοκκός(ι)ες**, τα καρύδια
- Κολ(ι)τσιίδα**, το ακανθώδες περίβλημα του καρπού αγριόχορτων που προσκολλάται σε ρούχα, αλλά και στο τρίχωμα των ζώων.
- Κολοκούρεμα**, πρώιμο κούρεμα των προβάτων
- Κονάκι**, το καλύβι των τσοπάνηδων
- Κονακάκι**, βραχύσωμο καφετί φίδι με δηλητηριώδεις εκκρίσεις
- Κοντό**, υποκάμισο
- Κόπανος**, ξύλινη συσκευή επεξεργασίας κατσικίσου γάλατος ή διαμορφωμένο ξύλο για πλύσιμο κλινοσκεπασμάτων κ.ά. ή ελαφρόμυαλος
- Κορακοζώπτος**, αυτός που δεν έχει να φάει σαν τον κόρακα
- Κούρος**, το κούρεμα ζώων
- Κορφή**, γάλα κατσικίσιο, άβραστο, που έχει υποστεί ζύμωση και είναι έτοιμο για κοπάνισμα
- Κορφίγκι**, το πρώτο γάλα (χοντρό)
- Κοσιεύω**, περιπλανιέμαι εδώ και εκεί χωρίς στόχο και σκοπό
- Κοτάω**, τολμώ
- Κότσιαλο**, το ξυλώδες μέρος μετά την απόσπαση του καρπού του καλαμποκιού
- Κουβέλι(ι)**, κυψέλη μελισσών
- Κουκουμπέλες**, μανιτάρια
- Κουκουμπλιώμαι**, πηδάω για να φτάσω κάτι
- Κουμάσι**, το σπιτάκι του γουρουνιού
- Κουντράω**, χτυπάω ή σπρώχνω με το κεφάλι
- Κουπάνα**, μεγάλη λεκάνη
- Κουρδουμπούλι**, σβώλος
- Κουρίτα**, ξύλινη σκάφη για την τροφή γουρουνιών
- Κουρκούλια**, μικρές πέτρες
- Κουσάνα**, γυναικεία κοτσίδα
- Κούσιαλο**, ο ηλικιωμένος και ανήμπορος
- Κουστεκιάζω**, δένω σφιχτά
- Κουτέλι**, σκυλί που τριγουρίζει άσκοπα
- Κουτερίτσα**, μικρή ακίνδυνη σάυρα
- Κούτσ(ι)κο**, μικρό

Κουτσοκέρα, γίδα ή προβατίνα με σπασμένο το ένα κέρατο
Κραίνω, φωνάζω δυνατά
Κραμποκούκι, ψωμί από καλαμποκάλευρο
Κρεμάδα, αρμαθιά καλαμποκιού κρεμασμένη
Κρεμανταλάς, διχαλωτό ξύλο μπηγμένο στο έδαφος έξω από το κονάκι, για να κρεμούν οι τσοπάνηδες τις

καρδάρες.

Κριτσιανάω, τρώω κάτι τραγανό
Κριτσιλώσε, στράβωσε
Κρούνα, η πολύπαθη γυναίκα
Κρούτα, γίδα-προβατίνα με κοντά κέρατα
Κυάθ(ι), κύπελλο με λαβή (χερούλι)
Κύπρος (ο), χάλκινο κουδούνι για το γκεσέμι κοπαδιού γιδιών

Λ

Λαγαρίζω, φθάνω σε κάποιο μέρος.
Λάγια, κατάμαυρη προβατίνα
Λαγκιόλια, γραμμές ζωνάρια, πολύχρωμα φορέματα, ελαττώματα
Λαΐνα, κεραμικό δοχείο αποθήκευσης τροφίμων
Λάκα, επίπεδο έδαφος
Λακάω (λακίζω), τρέχω γρήγορα και φεύγω από τη λάκα
Λαλούμενο, μουσικό όργανο
Λαουτιάζω, λουφάζω, μένω ακίνητος
Λαρώνω, ψυχάζω (ιλαρώνω)
Λατζοκόβω, πηγαίνω άσκοπα πέρα-δώθε
Λατσούδα, -ια, κλαδί, -ιά από έλατο
Λέσιο, αδύνατο ζώο
Λειτουργιά, πρόσφορο για τη θεία λειτουργία
Λιανίζω, τεμαχίζω

Λιανοφάσ(ου)λα, φασόλια μικρά, αμπελοφάσουλα
Λιβακώνομαι, ζεσταίνομαι πολύ (λίβας)
Λ(ι)μάζω, πεινάω πολύ (λιμός)
Λιογκρίζω, βλέπω πολύ λίγο, ίσα που διακρίνω κάτι
Λ(ι)τσέκι, μονάδα μέτρησης δημοτριάκων
Λίπα, το χοιρινό λίπος για μαγείρεμα φαγητών
Λισγάρι, πολύ ψηλό
Λοβιάζω, μολύνω
Λουθουνάρι, λίπωμα του δέρματος
Λούρα, βέργα
Λούτσα, βρέξιμο
Λουτσουρίζομαι, βρέχομαι με νερό
Λυγγιάζω, έχω λόξυγκα
Λυκοτίνα, μικρά αρνιά
Λυτάρι, σχοινιά

Μ

Μανάρια, τα οικόσιτα γαλακτοφόρα ζώα
Μαναφούκια, κουτσομπολιά
Μάνταλος, σύρτης εξωτερικής πόρτας
Μαντανία, η υφαντή μάλλινη

κουβέρτα
Μαξούλι, εισόδημα
Μαργώνω, κρυώνω
Μάσια, ξύστρα, μεταλλικό εργαλείο για το τζάκι
Μάσινα, χαμπλόστεγνη καλύβα

για γιδοπρόβατα
Ματσαραγκιά, εξαπάτηση, εμπαιγμός
Ματσιάζω, πιέζω κάτι μέχρι να σπάσει.
Ματσιαλάω, μασάω
Ματσούκι, το ραβδί
Μαυλάω, καλώ τα ζώα να έρθουν κοντά μου
Μισάλ(ι), τραπεζομάντιλο
Μισάντρα, ντουλάπα με προθήκες
Μισούρα, πύλινο βαθύ πιάτο
Μολαϊμ(ι)κος, ήρεμος, υπάκουος
Μόλσα (n), ο σκώρος
Μουτλάκου, οπωσδήποτε, χωρίς άλλο
Μούτος, μουγγός
Μουτφός, κουτοπόνηρος
Μπακακάκι (το), ο βάτραχος
Μπάλα, μέτωπο
Μπαχλατάω, πολυλογώ
Μπερμπεκάω, ξεδιαλέγω, ψάχνω
Μπικιόνι, τσίγκινο ποτήρι
Μπιρμπελόνια, είδος ζυμαρικών
Μπιτίζω, τελειώνω κάτι
Μπιχτιά, πολύ απότομη κατηφόρα ή ανηφόρα
Μπλαθρί, χοντρό
Μπλάν(ι), κοντό κομμάτι ξύλου για θέρμανση του σπιτιού

Μπλατσιάζομαι, έρχομαι κατά πρόσωπο με κάποιον στον δρόμο
Μπλατσιανάω, κτυπώ τα πόδια δυνατά στο νερό
Μπλιόρι-α ή Μ(η)λιώρι-α, τα νεαρά αρσενικά-θηλυκά γίδια
Μπούγλα, μεταλλικό δοχείο λαδιού (λαδίκια)
Μπουρμπουτσέλι α, τα άγνωστα μικρά έντομα
Μπουκ(ου)βάλα (n), τριμμένο ψωμί και τυρί
Μπουρί, καπναγωγός
Μπουριάζω, γεμίζω καπνούς
Μπουτινέλος (ο), μεγάλη μακρόστενη κωνική κάδη για κοπάνισμα του γάλακτος
Μπουτινός, ο χώρος μεταξύ του ταβανιού και της στέγης του σπιτιού
Μπουτσκάλεσα, προβατίνα καστανόμαυρη
Μπουχαρί, εσωτερικό τμήμα του τζακιού
Μπουχός, καπνός, σκόνη
Μπράσκα (n), ο μεγαλόσωμος βάτραχος
Μπρέτσικος, ο ευέξαπτος
Μπρίζω, κλαίω δυνατά
Μιστόβλακος, ο μισόβλακας

N

Νίλα, πανωλεθρία, καταστροφή
Νεραγώι, αυλάκι νερού
Νογάω, εννοώ, αντιλαμβάνομαι
Νοματαίοι, άτομα, αριθμός ανθρώπων
Ντάβανος, είδος εντόμου
Νταϊρές, κρουστό μουσικό όργανο σαν το ντέλφι, το νταούλι
Νταλάκ(ι), σαύρα πολύχρωμη και επικίνδυνη για τα μικρά ζώα

Νταραβέρι, σχέση, συχνή επικοινωνία
Ντερλικώνω, τρώγω καλά
Ντερεκιάζομαι, πέφτω ντωμένος κάτω
Ντηριώμαι, επιφυλάσσομαι, δεν αποφασίζω
Ντιπ ή μπι, καθόλου
Ντορβάς, ταγάρι υφαντό
Ντορός, ίχνος πατημάτων ζώων στον δρόμο ή στο χιόνι
Ντράβαλος, φασαρία

Ντράκαλα, χοντρές πέτρες
Ντροχιάζομαι, στριμώνομαι σε

στενά περάσματα

Ξ

Ξαγάρι, η εξαγορά
Ξάι, η αμοιβή του μυλωνά από το άλεσμα
Ξάγγαντο, ξέφωτο
Ξαίνω, επεξεργάζομαι τα μαλλιά των προβάτων
Ξαμώνω, απλώνω το χέρι μου για να χτυπήσω κάποιον
Ξεζάρκωτος, γυμνός, χωρίς ρούχα (έξω-σάρκα)
Ξεκκλήσουρο, το απείθαχο παιδί που δεν εκκλησιάζεται (εκτός εκκλησίας)
Ξεκλέτζωνος, πολύ ψηλός
Ξεκλιτσιλιάστ(η)κα, κούρασα πολύ τα πόδια μου
Ξεμουτσουνιάστ(τη)κα, κτύπησα σοβαρά στο πρόσωπό μου
Ξεμπλέτωτη, γυναίκα με ελαφρό ντύσιμο από τη μέση και επάνω
Ξεμπροστουριάστ(η)κα, έκανα έμμετο

Ξεντραχιώθ(η)κα, διαλύθηκα
Ξεπατώθ(η)κα, κουράστηκα πολύ
Ξερακιανός, ψηλός και αδύνατος
Ξέρακας, ξερό δένδρο
Ξεσκ(ε)λίζω, σκίζω ρούχο στη ραφή του
Ξεστρίβομαι, πεπτική ενόχληση
Ξετσαουλιάστ(η)κα, μου έφυγαν τα σαγόνια από το χασμουρητό
Ξετσανίζε, φεύγει από τη φωλιά
Ξήψωμα, χωρίς ψωμί-διατροφή από τον εργοδότη
Ξιθάλι, μακρύ ξύλο για μετακίνηση των ξύλων που καπνίζουν στο τζάκι (έξω+αιθαλίζω = απομακρύνω την αιθάλη).
Ξόγανο (ξόανο), είδωλο, αδιάφορος
Ξοίκι, το ξεσπίτωμα (εκτός οίκου)

Ο

Οβολιός, σωρός από πέτρες στις άκρες των χωραφιών
Οδίζω, μοιάζω με άλλον
Όζω, μυρίζω απαίσια
Ορλό (το), το λίγο βρασμένο αυγό
Όρλος, η ουρά του ζώου
Ορμώνω, προσανατολίζω το

κοπάδι προς μια κατεύθυνση
Ορσίδα, φαράγγι του βουνού από το οποίο πέφτουν πέτρες
Ουβαίνομαι, σωπαίνω, δεν μιλώ (βουβαίνομαι)
Όχτος, φυσικό ή τεχνητό πρανές με μεγάλη κλίση, όχθη ρέματος ή ποταμιού

Π

Παγάνα, ομάδα ανδρών για εξουδετέρωση επιβλαβών άγριων ζώων με ενέδρα

Πάκια (τα), οι ραχιαίοι μυώνες του ανθρώπου
Παντέχω (απαντέχω), ελπίζω,

προσδοκώ
Παν(υ)χίδα, πιάτο με βρασμένο σιτάρι και ξηρούς καρπούς, σπόρους ροδιού κλπ.
Παπαρδέλες, ψημένο καλαμπόκι (νιφάδες, φακιόλες)
Παρακαλιά, αίτημα βοήθειας σε συγχωριανούς για δύσκολη εργασία
Παραμάζωμα, παράσυρση ανθρώπου, ζώου ή αντικειμένων
Παρασάνταλος, ανάπηρος κυρίως στα πόδια, δύσμορφος
Πασταλάκια, φασολάκια
Πατ(ου)λιά, αγριοκορομπλιά με αγκάθια
Πεδικλώνομαι, σκοντάφτω
Περονιάζω, διαπερνώ
Πέτρα (τα), τα φύλλα ζύμης που προορίζονται για πίττες, γλυκά κλπ.
Πετρόβεργο, το κυλινδρικό ξύλο για το άπλωμα φύλλων της πίτας
Π(ι)λαλ(ι)τούρες, δουλειές που απαιτούν γρήγορες κινήσεις
Π(ι)λαλάω, τρέχω
Πιστρώνομαι, (υποστρώνομαι) καταλαμβάνω θέση, υποχωρώ, κάθομαι
Πλαστός, χορτόπιτα με ζύμη καλαμποκάλευρου
Πλαχούρης, αυτός που έχει μεγάλα αυτιά
Πλακανίθρα, φυσική μεγάλη πλακερή πέτρα
Πλόχερο, χούφτα του ενός χεριού
Πλύματα, απόνερα από το πλύσιμο πιάτων
Ποκάρι, το σύνολο των μαλλιών

από το κούρεμα προβάτου (πόκος)
Πολ(υ)σπόρια, νηστίσιμο φαγητό κατσαρόλας με πολλά δημητριακά
Πόντσι, μέλι με τσίπουρο, ζεσταμένα στη φωτιά για τον χειμώνα
Πόρος (ο), πέρασμα, δρόμος, αποτέλεσμα
Πούντα, βαρύ κρύωμα
Πούντος, σχηματίζεται στα ορμητικά ποτάμια (πόντος)
Πουριά (η), το πέρασμα που ελέγχεται με πορτοξυλιά, η είσοδος (πόρος)
Πρέντζα, κλωτσοτύρι
Πριάκονο, η λίμα με τρεις ακμές ακονίσματος, το τριάκονο
Πρίσκαλα, άγρια σύκα
Πρ(οβ)ατίνα, προβατίνα
Πρ(οβ)ατόγαλο, γάλα προβατίνας
Προγκάω, φοβίζω τα ζώα, ώστε να απομακρυνθούν από ένα σημείο
Προκάνω, προλαβαίνω
Προπάω, μόλις προλαβαίνω
Προσέγγονος, -η, ο δισέγγονος, -η
Προσθ(η)λαίνω, υποβοηθώ το νεογέννητο αρνί ή κατσίκι να θηλάσει
Πυρομάδα, φέτα ψωμιού φρυγανισμένη στα κάρβουνα
Πυροσιτιά, η τριγωνική σιδερένια βάση στην οποία στηρίζεται η κατσαρόλα επάνω στη φωτιά
Π(υ)τιά, μαγιά από το στομάχι μικρού αρνιού ή κατσικιού για την παρασκευή τυριού

Ρ

Ρακογυάλι, ποτηράκι για ρακή (ρακοπότηρο)

Ρασεύω, πηγαινοέρχομαι
Ρεκάζω, κλαίω δυνατά,

ρεκομανάω (ρέκος)
Ρεκοβελατός (ο), το ιδιαίτερο βέλασμα της γίδας που εγκλωβίσθηκε σε κάποιο μέρος
Ρ(η)μοσιέλ(ι), ο έρημος άνθρωπος (έρημο+celion/κελί)
Ριγανούλα, ελαφρύ στρώμα χιονιού στις βουνοκορφές
Ρίγλα, δοχείο με υγρά εκχειλισμένα
Ρόβι, σπαρτό, τροφή ζώων
Ρόγα, αμοιβή βοσκού
Ρόγγια, αραιή βλάστηση
Ρογκαλιάζομαι, πατώ αγκάθι ή

άλλο αιχμηρό αντικείμενο
Ρόκα (η), Ο καρπός του καλαμποκιού ή η ξύλινη κατασκευή που χρησιμοποιείται για το γνέσιμο του μαλλιού
Ροκιά (η), το στέλεχος του καλαμποκιού χωρίς τον καρπό (ζωοτροφή)
Ροκανάω, τρώω κάτι σκληρό
Ρούγα, η αυλή του σπιτιού
Ρούσα, προβατίνα ξανθοκόκκινη
Ρούτα, προβατίνα με κοντό μαλλί
Ρουχνάω, ροχαλίζω

Σ

Σαγάνι, τσίγκινο πιάτο
Σαϊτούρα, γρήγορο, επιθετικό φίδι
Σακοτρώπι, αγάνι που εισχωρεί στα ρούχα
Σαλαγάω, κατευθύνω το κοπάδι σε ορισμένο τόπο
Σαλαμάντρα, μεγαλόσωμη σαύρα μαύρου χρώματος
Σαλαφάδι, ανυπάκουος νέος
Σαλιάρα, πετσέτα γύρω από τον λαιμό του βρέφους για το τάισμά του
Σαλιβάρι, ξύλο στο στόμα του μεγάλου κατσικιού για να μη θηλάζει
Σαουριάζω, σωπαίνω
Σαρμανίτσα, κούνια βρέφους
Σαρώνω, σκουπίζω
Σβάρνα, εργαλείο του ζευγολάτη
Σβαρνάω, σέρνω κάτι στο έδαφος
Σβόερας, δραστήριος, ανήσυχος
Σελάχι, θήκη μέσης για τους άνδρες
Σεληνιάζομαι, επηρεάζομαι ψυχικά από τη σελήνη
Σέπομαι, σαπίζω
Σερ(νι)κό, αρσενικό

Σέρπεται, σαύρες, σκορπιοί, γενικά τα πολύποδα ερπετά
Σιαχλασμένο, μολυσμένο, χαλασμένο
Σιλπί, ψαροπαγίδα σε ποτάμια (κυρίως για πέστροφες)
Σιούτα, η γίδα που δεν έχει κέρατα
Σιταριά, το άχυρο του σιταριού
Σκαμνιά, η μουριά
Σκαπετάω, απομακρύνομαι γρήγορα από ένα σημείο
Σκάρισμα, καλοκαιρινή νυκτερινή έξοδος του κοπαδιού για βοσκή
Σκερεύω, νοικοκυρεύω, τακτοποιώ
Σκέριο, νοικοκυριό
Σκιάζομαι, φοβούμαι
Σκλέντζα, παιδικό παιχνίδι
Σκούπρα, σκουπίδια
Σκρούμπος, απομεινάρι από καμένο μάλλινο ύφασμα αιμοστατικό για πληγές
Σμιγός, αμάμεικτος
Σομπολιάζω, συνδέω τμήματα όμοιου υλικού (συν-εμβολιάζω)
Σούμπρα, καρυδόψιχα

Σούρλα, η μύτη του γουρουνιού
Σπολάτι, αρκετά, επιτέλους (εις πολλά έτη)
Σπρούχνη, η στάχτη με αναμμένα κάρβουνα
Σταλικωμένος, καθηλωμένος
Στάλος, μεσημβρινό σκιερό μέρος για το κοπάδι
Στέρφος-α, στείρος-στείρα, **στέρφα**, η γίδα ή η προβατίνα που δεν κυφορεί τη συγκεκριμένη περίοδο
Στρούγκα, πρόχειρο μαντρί για το άρμεγμα ζώων
Στουμπιά, πέτρες για πετροβόλημα
Συχαρήκια, αμοιβή σε κάποιον που φέρνει καλές ειδήσεις
Συνγκαιριάζω, τακτοποιώ
Συντελεύτ(η)κα, καταστράφηκα πλήρως
Σκιάχτρο, ο πολύ αδυνατισμένος άνθρωπος, το ομοίωμα κεφαλής ανθρώπου για εκφοβισμό και απομάκρυνση των

πουλιών από τις καλλιέργειες
Στεφάνι, γκρεμός, βραχώδης πλαγιά με αρνητική κλίση
Στουμπίζω, συνθλίβω, κτυπώ δυνατά με πέτρα ή με ξύλο
Στουρνάρι, σκληρό σιδηρούχο πέτρωμα, ανεπίδεκτος μαθήσεως
Συμπράγκαλα, τα πράγματα ενός εργάτη, ή και τα εργαλεία ενός τεχνίτη
Συντηλιά, μεγάλη κακαιρία, κατακλυσμός, συντέλεια, το τέλος του κόσμου
Σφαλαγγούδια, μεγάλοι ιστοί αράχνης
Σφίγκομαι, συστέλλομαι, πιέζομαι ψυχολογικά.
Σφρετζουλάω, πετάω κάτι μακριά
Σφουγγάω, σκουπίζω τα υγρά στοιχεία σε μια επιφάνεια
Σφούνι (σίφων-σιφώνιο), ρύγχος της κάναλης της νεροτριβής για τους υδρόμυλους

T

Ταχιά, αυριανή ημέρα
Τέμπλα, η γρινιτιά, δομικό υλικό υλικό σιτιτών, εκκλησιών (λατιν. templum)
Τένγκι, ξύλινη κατασκευή για το δεμάτιασμα του τριφυλλιού
Τζούφια (τα), κλούβια (αυγά)
Τηλώνομαι, πιέζω την κοιλιά μου
Τηράω, κοιτάζω
Τίγκα, γεμάτος ο χώρος, αδιαχώρητο
Τουλούπα (η), πρόβειο μαλλί
Τουλούμι, ασκός (τομάρι) αποθήκευσης γαλακτοκομικών προϊόντων
Τουλουμοτύρι, το τυρί που είχε αποθηκευθεί προηγουμένως σε τουλούμι

Τουλουπώνομαι, σκεπάζομαι καλά με κουβέρτες
Τουμπανιάζω, πρήζομαι
Τουρλώνω, τεντώνω, φουσκώνω την κοιλιά μου
Τραγαζικά, δερμάτινη θήκη τυροκομικών ή λαδιού
Τράμπα, ανταλλαγή ισάξιων ειδών
Τρα(τ)κάδα, τακτοποιημένος σωρός καυσόξυλων
Τρανεύω, μεγαλώνω ηλικιακά, αυξάνω το κύρος μου
Τραπέτσι, το πολύ ξινό φρούτο
Τραηλιά, πετσέτα γύρω από τον λαιμό του νηπίου για το τάισμά του
Τρεμοκουκουράω, τρέμω από το κρύο ή και από τον φόβο

- Τριάκονο**, η τριγωνική λίμα (και πριάκονο)
- Τριβαλιάζω**, τρίβω σε μικρά κομμάτια
- Τριγάνα**, φρυγανισμένη άκρη από πίττα, ψωμί, κουλούρα κλπ.
- Τριφτάρι**, πέτρα ποταμίσις για να τρίβουν αλάτι κ.ά.
- Τριχιά**, πλεκτό σχοινί για ζαλί-κωμα, για δέσιμο
- Τριψάνα (n)**, πρόβειο ή κατσικί-σιο γάλα με τριμμένο ψωμί
- Τρουβάς**, υφαντή τσάντα, ταγάρι
- Τρουξός**, απροβλεπτος
- Τσ(ι)αλαφούτι**, παράγωγο πρό-βειου ή γίδινου γάλακτος
- Τσαγκάδα**, γίδα-προβατίνα χωρίς θηλασμό π.χ. λόγω αποβολής
- Τσακνάκι**, μικρό ξερό ξυλαράκι
- Τσακναρίδα**, αυτή που έχει μακριά και αδύνατα πόδια
- Τσαντίλα**, μικρό ημιδιαφανές ύφασμα για στράγγισμα του γάλακτος
- Τσαρδί**, πρόχειρη καλύβα με κλαδιά
- Τσατμάς**, ξύλινο διαχωριστικό δωματίων παλαιών κατοικιών
- Τσάχαλο**, μικρό σκουπίδι που μπαίνει στα μάτια και ενοχλεί
- Τσέργα**, υφαντή κουβέρτα με φλόκια (κλώσια)
- Τσερμιάζω**, μουδιάζω
- Τσιουπελάγα**, μεγαλόσωμη πρά-σινη σαύρα
- Τσιακατιώμαι**, φωνάζω δυνατά, εκδηλώνω διαφωνίες
- Τσιακατάρα**, απλή κατασκευή δημιουργίας θορύβων για απομάκρυνση των πουλιών από τα σιτάρια και τα καλαμπόκια
- Τσιακλατάω**, κτυπάω αυγά στο πιάτο με ένα πιρούνι, για ομελέτα.
- Τσιαούλι**, το στόμα
- Τσιάφι**, πρωινή παγωμένη δρο-σιά των χόρτων
- Τσιβίκια**, μικρά πετραδάκια για γέμισμα ξερότοιχων
- Τσιγαρίδες**, τηγανιτά λιπαρά κομμάτια χοιρινού κρέατος
- Τσιλαυτιάζω**, σπκώνω ορθά τα αυτιά, για να ακούσω καλύτερα
- Τσιλόνη**, πολύ φθαρμένο ρούχο
- Τσιοκάνι**, κουδούνι για τον λαιμό μιας προβατίνας του κοπαδιού
- Τσιοκάνισμα**, η διαδικασία στείρωσης του τράγου ή του κριαριού
- Τσιόκι**, μεγάλο σφυρί
- Τσιονιά**, παράβαση όρων (παιγι-διού)
- Τσιόλι**, χαλί κατασκευασμένο από γίδινα μαλλιά
- Τσιόχαλο**, μικρό θραύσμα πέτρας
- Τσίπα**, μαντίλι κεφαλιού γυναι-κών
- Τσιπλιτάρα**, ο δρυοκολάπτης
- Τσουράπια**, χοντρές πλεχτές μάλλινες κάλτσες ανδρών και γυναικών
- Τσούκνα**, η τσίκνα
- Τυρόγαλο**, το υγρό που απο-στραγγίζεται κατά την πήξη του τυριού
- Τυρολόγος**, επεξεργασμένο δέρμα ζώου για αποθήκευση γαλακτοκομικών προϊόντων
- Τφάνι**, παροδική καταιγίδα μικρής διάρκειας (τυφώνας)

Υ

Υνί, η σιδερένια άκρη του αλετριού

Υφαδί, το νήμα που χρησιμοποιεί η υφάντρα

Ύψωμα, η παννυχίδα που

ευλογείται από τον ιερέα στις ονομαστικές εορτές

Υψωμένο δένδρο, καθαγιασμένο δένδρο βελανιδιάς

Φ

Φαγκρίζω, μόλις που διακρίνομαι στα σκοτεινά μέρη, φαίνομαι πολύ αδύναμος

Φακιά, ψημένα σπυριά καλαμποκιού

Φάκλα, πολλή ζέστη

Φανάρι, μεταλλικό κουτί με ψιλή σίτα για φύλαξη τροφίμων

Φανέστρα, μικρό παραθυράκι, φινιστρίνι

Φάντιασμα, φάντασμα

Φασκίες, επίδεσμοι

Φασκιώματα, τα μικρά σεντόνια των βρεφών

Φασκιώνω, τυλίγω σφικτά με μικρό σεντόνι το βρέφος

Φαφλατάω, πολυλογώ

Φαυλόδιος, το φαύλο άτομο

Φελάω, ωφελώ, αξίζω

Φερνό, ανοιχτό

Φιδοπ(ου)κάμ(ι)σο, το παλαιό δέρμα του φιδιού

Φιλεύω, προσφέρω φαγητό, γλυκό κλπ σε φίλους

Φιλέρι, κρύο νερό πηγής

Φιλί, κομμάτι πίτας

Φίσκα (επίρρημα), πλήρως

Φκάρι, κέλυφος, θήκη (βλ. και Θηκάρι)

Φκιασμένος, αυτός που του έχουν κάνει μάγια

Φλάτο, παλαβομάρα

Φλέσουρα, φύλλα και χόρτα που φράζουν υδρορροές και αυλάκια

Φλοκάτη ή Φλοκοτή, υφαντή βαριά κουβέρτα με φλόκια (κλώσια)

Φλύντρας, πεταλούδα

Φλυντράω, πετάω

Φλώρα, γίδα ολόασπρη

Φουκαλάω, σκουπίζω

Φουρδακλιάζομαι, βγάζω φουρδάκλες (δερματικά εξανθήματα)

Φουρλέτ(ι), εξάρτημα για το κοπάνημα του γάλακτος στον μπουτινέλο

Φταιίξος, υπαίτιος για κάτι, πρόξενος κακών

Φτουράω, επαρκώ, αντέχω

Φώλος, το αυγό κότας που τοποθετείται στη φωλιά, για να γεννήσουν και οι άλλες κότες

Φωτίκια, τα δώρα του νονού στον βαπτιστικό/στη βαπτιστικά του

Χ

Χαϊμαλί, φυλαχτό

Χαϊρι, δώρο, προκοπή

Χαλεύω, ζητώ

Χαμοκέρασο, άγρια φράουλα

Χαμχούϊας, ο ανόητος και ασυλλόγιστος άνθρωπος

Χαράμι, άχρηστο, αναξιοποίητο

Χατήλι, ο εσωτερικός μικρός χώρος μεταξύ της επίστεψης των τοίχων και της στέγης (φάτνωμα)

Χαύδα, στάση καθημένης γυναίκας (με ανοικτά τα πόδια)

Χάφτω, τρώγω

Χειμαδιά, παραθαλάσσια μέρη με βοσκοτόπια

Χεράμι, υφαντό μικρών διαστάσεων

Χλιάρ(ι), κουτάλι (κοχλιάριον)

Χλίβομαι, θλίβομαι

Χλιμάρες, καθημερινές θλίψεις

Χόβολη, στάχτη καυτή

Χ(κ)οσμηκιάρ(η)ς, ο τσοπάνης κοπαδιού του μοναστηριού

Χούι, συνήθεια

Χουϊάζω, φωνάζω δυνατά, μαλώνω

Χ(ου)νέρι, αναστάτωση, ταραχή

Χουχτάω, φωνάζω δυνατά να διώξω άγρια ζώα (λύκους, αλεπούδες)

Χτένι, κινούμενο εξάρτημα αργαλειού που μοιάζει με μεγάλο φίλτρο

Χτικιάζω, αρρωσταίνω βαριά (από φυματίωση)

Χτικιό, βαριά αρρώστια (φυματίωση)

Ψ

Ψάνα, το στάχυ του σιταριού

Ψαής, αυτός που έχει ασπρόμαυρα μαλλιά, με υπεροχή των άσπρων ή όνομα

αλόγου

Ψιμάδα (η), η γίδα που έχει γεννήσει όψιμα και έχει πολύ γάλα.

Επίλογος

Ο Σύλλογος Κουμπουριαντών Αττικής και οι άλλοι Σύλλογοι του Χωριού τιμούν την καθιερωμένη ετήσια εορτή τους της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος την 6η Αυγούστου, κατά την οποία πανηγυρίζει και ο ενοριακός Ναός του Χωριού. Οι συγχωριανοί από τις πόλεις, στις οποίες ζουν και εργάζονται, προσέρχονται ευλαβικά, για να πανηγυρίσουν. Παρατηρείται κάθε χρόνο ότι μεταμορφώνεται και το Χωριό! Η τοπική Κοινότητα Κουμπουριανών και ο Δήμος Αργιθέας επιτελούν σημαντικά έργα ανάπλασης και πολιτισμού.

Ο Σύλλογος των απανταχού Κουμπουριαντών επιτελεί με εράνους το ύψιστο και θεάρεστο έργο της ανακαίνισης των ιερών Ναών του Χωριού. Η τοπική Κοινότητα Κουμπουριανών, με βάση το βαθύ συναίσθημα αλληλεγγύης των συγχωριανών, θα αξιοποιήσει πρόσφορες λύσεις φιλοξενίας των επισκεπτών και θα επιβεβαιώσει τους στίχους του ποιήματος «Οι Χωριανοί» του Γεωργίου Αθάνα:

*Διάπλατα τις εξώπορτες η καλοσύνη ανεί
και στο παλάτι του φτωχού και στον τρανού την τρούπα.
Κι όποιος περάσει κι όποιος μπει, γιορτή, καθημερινή,
θα βρει στρωμένο καναπέ, θα βρει γλυκό στην κούπα.*

Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881 έως και σήμερα τα Κουμπουριανά μόνον, από τα είκοσι Χωριά του Δήμου Αργιθέας, εξακολουθούν να συνδέονται με τα γύρω χωριά με χωματόδρομο. Αυτή η κατάσταση σημαίνει ότι στον 21ο αιώνα οι αρμόδιοι φορείς αντιμετωπίζουν τους Κουμπουριανίτες ως πολίτες β' κατηγορίας.

Τα Κουμπουριανά με την ένταξή τους στο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της χώρας των αρχαίων Αθαμάνων και τη συστηματική εξιστόρησή τους σε όλες τις χρονικές περιόδους

αποκτούν αντικειμενική διάσταση στο χώρο και στο χρόνο. Η τεκμηρίωση της ιστορικής παρουσίας του Χωριού μας θα βοηθήσει τους συγχωριανούς και τους Αργιθεάτες γενικότερα και ειδικά τους νέους να αναπτύξουν την αυτοσυνειδησία και την αυτοπεποίθησή τους, αρετές απαραίτητες στους δύσκολους καιρούς μας.

Πηγές

Γραπτές πηγές

- Jones H.S.-Powell J.E. 1942, *Thucydidis historiae*, Oxford
- Karditsa's Blog 2017, *Ιστορία της Καρδίτσας και της Αργιθέας*, http://karditsas.blogspot.com/p/blog-page_30.html. Ανακτήθηκε: 30-6-2017
- Meineke, A. 1969, *Strabonis geographica*, Graz
- Staehlin Fr. 1924, *Das hellenische Thessalien*, Verlag Engelhorn's Nachf. In Stuttgart [2008², *Η αρχαία Θεσσαλία*, Εκδ. Αφοί Κυριακίδη, μ.τ.φρ. Γ. Παπασωτηρίου, Αν. Θανοπούλου, Επιμ. Θ. Νημάς, Θεσσαλονίκη].
- Αδελφότης «Αγία Φιλοθέη», *Ο βίος του Αγίου Κοσμά*: www.afilad.gr/?p=93μ, Ανακτήθηκε: 15-10-2017
- Ανδριώτης Ν. 1983³, *Ετυμολογικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Θεσσαλονίκη
- Αριστοτέλης «Ηθικά Νικομάχεια», *Αριστοτέλους Άπαντα*, Β. Μανδηλαράς (Επιμ.), Εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1993, τόμ. 7, 1, 1103a 17-18
- Βελανιδιώτης Ιεζεκιήλ [Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων] «Αι Μοναί της Πίνδου», *Θεολογία*, τόμ. ΣΤ, τεύχ. 3 & 4 (1928), σς 133-144, <http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/index.asp> Ανακτήθηκε: 14-6-2017
- Δήμος Αργιθέας 2017, <http://www.dimosargitheas.gr/el/164-koumpouriana>. *Ιστορία των Κουμπουριανών*. Ανακτήθηκε: 06-06-2017
- Ζακυθινός Δ. 1929, «Ανέκδοτα Πατριαρχικά Έγγραφα των Χρόνων της Τουρκοκρατίας (1593-1798)», εκδιδόμενα εκ Παρισιακών Κωδίκων, *Ελληνικά* 2 (1929), σς. 377-395 (1932)
- Ζήδρου Κωνσταντίνα, «Ο όρος «Αθαμανία» και «Αθαμάνες» στην αρχαία ελληνική γραμματεία.», *Τζουμερκιώτικα Χρονικά*, τόμος 7, Απρίλιος 2006
- Θεοφάνης Μοναχός *Χρονογραφία*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου 2006, *Δρόμοι της Πίστης-Ψηφιακή Πατρολογία*, www.aegean.gr/culturaltec/chmlab. Ανακτήθηκε: 10-1-2017
- Θουκυδίδου *Ιστορίαι*, Έκδ. Oxford, τόμ. 1, 1.5.3 - 1.6.2, 3.82.1
- Θωμάς Γ. 1980, «Η «Καράβα» των Θεσσαλικών Αγράφων», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμ. Α' (1980), Λάρισα

- Καρυάς Αλ. 1989², *Πτυχές μιας τραγωδίας-Εμφύλιος*, Εκδ. Κ. Καπόπουλος, Αθήνα
- Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (Εκδ.) 2011, *Έπεσαν για τη ζωή*, τόμ 7ος Ε', Αθήνα
- Καλτσούλας Δημ. 1979, *Η Μεγαλόχαρη της Αργιθέας*, Αθήνα
- Κόντογλου Φ. 1976³, «Τα έμορφα τραγούδια μας, η αναπνοή της φυλής μας», *Η πονεμένη ρωμιούσνη*, Εκδοτικός Οίκος «Αστήρ» Αλ. & Ε. Παπαδημητρίου, Αθήνα
- Κουκουλές Φ. 1975, *Βυζαντινών Βίος και Πολιτισμός*, Εν Αθήναις, τόμ. ΣΤ'
- Κωτσιώρης Βασίλειος 1972, *Η Αργιθέα*, Αθήνα
- Λουκάτος Δημ. 1966, «Από την Καρδίτσα στα Θεσσαλικά Άγραφα», *Περιοδικό «Ήώς»*, Αφιέρωμα στη Θεσσαλία, αριθμ. 92-97 (1966), σς 53-59
- Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων 1989, *Τα θύματα και το μέγεθος των καταστροφών του Εμφυλίου Πολέμου*, Ανακτήθηκε: 12-6-2017
- Μαμάσουλα Μ. 2004, *Παιδεία και Γλώσσα στον Άγιο Κοσμά τον Αιτωλό (διδασκαρική διατριβή)*, Εκδ. Ι.Μ. Κουτλουμουσίου Αγίου Όρους, Άγιον Όρος
- Μαντόγλου Α., Μελέτη Κ., 2013, *Επιστημονικός Λόγος περί Κοινωνικών Αναπαραστάσεων και Ιδεολογιών*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα
- Μπαμπινιώτης Γ. 1998, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Εκδ. Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα
- Μπουκουβάλας Ευρ. 1980, *Το αρματολίκι των Αγράφων*, Αθήνα, τόμ. Α'+Β'
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας. *Οδοιπορικό στα Μνημεία του Νομού Καρδίτσας. Αρχαιότητες-Ναοί-Νεότερα Μνημεία*. Καρδίτσα 2007
- Νταβαρίνος Π. 2007, «Μπουκουβαλαίοι: Οι αρματολοί της Αργιθέας και των Αγράφων», *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργιθεαϊκών Συλλόγων «Η Αργιθέα στην Τουρκοκρατία έως τον 19ο αιώνα»*, (2007), Λεοντίο Καρδίτσας, σς 67-81
- Νταβαρίνος Π. 2012, *Συλλογή Λαογραφικής Ύλης εκ Κουμπουριανών Καρδίτσας*, Έκδ. ΕΚΠΑ, Αθήνα, <http://pergamos.lib.uoa.gr/di/object/uoadl:167701>. Ανακτήθηκε: 14-1-2017
- Παπαδημητρίου Μεν. 2011, *Αργιθέα και απελευθέρωση της Θεσσαλίας*, https://aetostz.blogspot.gr/2011/11/blog-post_7670.html. Ανακτήθηκε: 14-1-2017
- Παπαδημητρίου Μεν. 2014, *Το Ταμπούρι του Γεωργίου Καραϊσκάκη* <http://www.katafylli.gr/index.php/arthra-αροψις/723-to-tampouri-tou-georgiou-karaiskaki>. Ανακτήθηκε:04-9-2017
- Παπαδημητρίου Μεν. 2016, *Μνήμες με ιστορικές αλήθειες για την Αργιθέα*, <http://www.karditsalive.net/sxolia-arthra>. Ανακτήθηκε: 12-6-2017
- Πλάτωνος Μίνως 315c
- Πλάτωνος Πολιτεία 470c-d
- Πολίτης Ν. 1904, *Παραδόσεις Λαογραφίας-Μέρος Α'*, Εν Αθήναις

- Σινάνης Άγγ. 2010, *Αργιθέα-Αχελώος, Περιήγηση στον τόπο και τα μνημεία, Ελάτη Τρικάλων*
- Σπανός Κ. 2001, «Οι θεσσαλικοί οικισμοί στον ιεροσολυμιτικό κώδικα 509 1649-1669», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμ. 40, Λάρισα, σς 357-358
- Σπανός Β. 2007, «Ιστορικά στοιχεία για τους οικισμούς Ελληνικά, Κουμπουριανά, Λεοντίτο και Πετρωτό (1454/1455-1659)», *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργιθεατικών Συλλόγων «Η Αργιθέα στην Τουρκοκρατία έως τον 19ο αιώνα»* (2007), Λεοντίτο Καρδίτσας, σς 211-220
- Στάθης Γ. 2017³, *Από τ' άγραφα*, Έκδ. Δήμος Αργιθέας, Αθηνήρ
- Σταυράκη Ελ., Κρικζώνης Φ. 2008, *Άγραφα, Οδοιπορικό στο Χρόνο*, Αθήνα
- Στεργίου Ξ. 2001, *Η αργιθεάτικη διάλεκτος (Λεξικογραφία-Γλωσσολογία-Λαογραφία)*, Έκδ. Σύλλογος Αργιθεατών Θεσσαλών Αθήνας, Αθήνα
- Σύλλογος απανταχού Κουμπουριαντών 2017, *Ιστορία των Κουμπουριανών* <http://www.koumpouriana.gr/>. Ανακτήθηκε: 05-6-2017
- Το Φουντωτό Αργιθέας, <http://fountwto.blogspot.gr/>. Ανακτήθηκε: 19-11-2017
- Τόσκα-Κάμπα Σ. 1981, *Λαογραφικά Αργιθέας Θεσσαλικών Αγράφων*, Αθήνα
- Τρικαλινός Γ. 1985, *Δρόμος μακρύς και δύσκολος*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα
- Χατζαγγελάκης Λ. Π., «Αθαμανία-Αργιθέα (Κνίσοβο)». *Περιοδικό Αρχαιολογία*, τεύχος 34, Μάρτιος 1990
- Χατζαγγελάκης Λ. 2013, *Αθαμανία-Αργιθέα: Ιστορικά στοιχεία, ανασκαφικές μαρτυρίες*, Καρδίτσα, <http://www.eleftheria.gr/m/item/63314-.html>. Ανακτήθηκε: 8-1-2017
- Χατζησαβίδης Σ.-Χατζησαββίδη Αθ. 2011, *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα
- Ψημένος Τ. 2007², *Αντίρτες στ' Άγραφα (1946-1950)*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα

Προφορικές πηγές

- Γραββάνης Γεώργιος Νικ.**, για το Δημοτικό Σχολείο του κεντρικού οικισμού του Χωριού, το Δημοτικό Σχολείο Κρανιάς και τους απόδημους Κουμπουριανίτες.
- Δήμος Γρηγόριος Γεωργ.**, εγγονός του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο Βαΐου Σπυρ. Κίσσα από τον οικισμό Καραλή. Ο ίδιος είναι πληροφορητής και για το Δημοτικό Σχολείο.
- Δήμος Κωνσταντίνος Νικ.** (†), για τη μουσική παράδοση των Κουμπουριανών.
- Δήμος Νικόλαος Γρηγ., ιερέας**, για τις μονές, τους ναούς, τους ιερείς και τους ιερομονάχους και μοναχούς της ενορίας των Κουμπουριανών.

- Δήμου-Ποζιού Ιφιγένεια** (†), για τη μουσική παράδοση των Κουμπουριανών.
- Θανασιά-Κίσα Μελπομένη**, αδελφή της φονευθείσας κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο Τριανταφυλλιάς Παναγ. Θανασιά από τον οικισμό Κοζιοκάρι.
- Θανασιάς Βασίλειος Ευαγγ.** (Λάρισα), πρωτότοκος γιος του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο Ευαγγέλου Αντ. Θανασιά από τον οικισμό Τσιοκαρίσι.
- Καζιακούρας Κωνσταντίνος Ιω.**, για τη λαϊκή στιχουργία του Χωριού.
- Καλλιακούδα Αλίκη Βασιλ.**, κόρη του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο Βασιλείου Γ. Καλλιακούδα.
- Κίσσας Απόστολος Γεωργ.**, για τον Εμφύλιο Πόλεμο, τους Προέδρους της Κοινότητας Κουμπουριανών και το Δημοτικό Σχολείο.
- Κίσσας Βασίλειος Γεωργ.**, εγγονός του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο Βασιλείου Γεωργ. Ραΐου (ή Καραχρήστου) από τον οικισμό Κοζιοκάρι.
- Κίσσας Δημήτριος Απ.**, για τους Προέδρους της Κοινότητας Κουμπουριανών, το Δημοτικό Σχολείο και τους απόδημους Κουμπουριανίτες.
- Κίσσας Θωμάς Δημ.**, πρωτότοκος γιος του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο Δημητρίου Ηλ. Κίσα από τον οικισμό Κρασιά.
- Κίσσας Ιωάννης Κωνστ.**, για τους οικισμούς και τις τοπωνυμίες του Χωριού.
- Κίσσας Κωνσταντίνος Δημ.**, δευτερότοκος γιος του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο Δημητρίου Ηλ. Κίσα από τον οικισμό Κρασιά.
- Κωνσταντέλος Βασίλειος Φωτ.**, για τους Προέδρους της Κοινότητας Κουμπουριανών.
- Πάνος Θεοφάνης Κωνστ.**, για τους οικισμούς και τις τοπωνυμίες του Χωριού.
- Ποζιός Αθανάσιος Ηρ.**, ανιψιός του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο (Κωνστα)Ντούλα Ιω.(Γιανν.) Ποζιού.
- Ποζιός Βάιος Λουκ.**, πρώην Πρόεδρος της Κοινότητας Κουμπουριανών, εγγονός του δολοφονηθέντος στο Μουζάκι κατά την απαρχή του Εμφυλίου Πολέμου Γεωργίου Λουκ. Ποζιού, Προέδρου της Κοινότητας Κουμπουριανών. Ο ίδιος είναι πληροφορητής και για τους Προέδρους της Κοινότητας Κουμπουριανών και τη λαϊκή στιχουργία του Χωριού.
- Ποζιός Ηρακλής Δημ.** (†), πρώτος εξάδελφος του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο (Κωνστα)Ντούλα Ιω.(Γιανν.) Ποζιού.
- Ποζιός Ιωάννης Ευαγγ.**, για τους Δημάρχους του Δήμου Αργιθέας και τους Προέδρους της Κοινότητας Κουμπουριανών.
- Ποζιός Λουκάς Γεωργ.** (†), για τη μουσική παράδοση του Χωριού.
- Ράιος Φώτιος Ευαγγ.**, ανιψιός του φονευθέντος κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο Βασιλείου Γεωργ. Ραΐου (ή Καραχρήστου) από τον οικισμό Κοζιοκάρι.

Τα Κουμπουριανά
κάτω από τον τρίκορφο Κουκουρέλο

Κυριότερη πηγή της Εργασίας αυτής είναι η προφορική λαϊκή παράδοση με τις κληρονομημένες μνήμες των κατοίκων των Κουμπουριανών και της Αργιθέας. Η διπλή σχέση μεταξύ του πληροφορητή και του συνεντευκτή παραμένει θεμελιακή στη διαφύλαξη της μνήμης και στην παραγωγή της προφορικής ιστορίας.

Τα Κουμπουριανά με την ένταξή τους στο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο της χώρας των αρχαίων Αθαμάνων και τη συστηματική εξιστόρησή τους σε όλες τις χρονικές περιόδους αποκτούν αντικειμενική διάσταση στο χώρο και στο χρόνο. Η τεκμηρίωση της ιστορικής παρουσίας του Χωριού μας θα βοηθήσει τους συγχωριανούς και τους Αργιθεάτες γενικότερα και ειδικά τους νέους να αναπτύξουν την αυτοσυνειδησία και την αυτοπεποίθησή τους, αρετές απαραίτητες στους δύσκολους καιρούς μας.

ISBN: 978-618-83815-0-6

9 786188 381506